

H A D İ S   İ L İ M L E R İ :   1

KİTABIN ASIL ADI
شرح معاني الآثار
Şerhu Me'âni'l-Âsâr

MÜELLİF
Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî

YAYIN YÖNETMENİ
Şamil Gök

ÇEVİREN
M. Beşir Eryarsoy

EDİTÖR
Mehmet Haberli

REDAKSİYON
Faik Akcaoğlu

ARAPÇA METİN - SAYFA DÜZENİ
Osman - Fatma Arpaçukuru

KAPAK TASARIMI
Ahmet Mayalı

MATBAA
Step Ajans Matbaacılık
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar / İstanbul   Telefon: 0212 446 88 46

İstanbul - 1430/2009

Yayıncılık Sertifika No: 0107-34-006476

KİTÂBÎ YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. Üretmen Han No: 18 Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
Web: www.kitabiyayinevi.com - www.kitabiyayinevi.net
Eposta: info@kitabiyayinevi.com

İMAM EBU CA'FER AHMED B. MUHAMMED

ET-TAHÂVÎ

(Vefatı, 321 Hicrî)

شرح معاني الآثار

Hadislerle İSLÂM FIKHI VII

Açıklayıcı Notlarla Çeviren

M. BEŞİR ERYARSOY

Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı

kitâbî

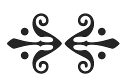
İstanbul - 1430/2009

كِتَابُ الْكَرَاهَةِ

MEKRUHLUK (KERÂHET)

[VI. Ciltten Devam]

١١- بَابُ الْبَوْلِ قَائِمًا

11- AYAKTA KÜÇÜK ABDEST BOZMAK

٦٦٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ. ح

وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا بَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا، مُنْذُ أُنْزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ.

6666- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âmir tahdis etti, H.

Bize Fehd de tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, el-Mikdâm b. Şureyh'den tahdis etti. O babasından, o Aişe'den,

onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, üzerine Kur'an indirildiği andan itibaren ayakta küçük abdestini bozmadı.[1]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, ayakta küçük abdest bozmayı hoş görmemiştir (mekruh görmüştür). Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Başkaları ise bu konuda onlara muhalefet ederek bunda bir sakınca görmemiş ve buna dair şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٦٦٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَالَ وَهُوَ قَائِمٌ، عَلَى سُبَاطَةِ قَوْمٍ، ثُمَّ أُتِيَ بِوَضُوءٍ، فَتَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ.

6667- … Ebu Vâil Şakîk b. Seleme'den, o Huzeyfe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bir kavme ait bir çöplükte ayakta küçük abdest bozarken gördüm. Sonra ona abdest suyu getirildi, onunla abdest aldı ve mestlerine mesh etti.[2]

٦٦٦٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالاَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6668- … Bize Şu'be, Süleyman'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

1 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 137, 192, 213.
2 Buhârî, Vudu, 60, 61, 62, Mezâlim, 27; Müslim, Tahâret, 73, 74, Salâtu'l-Müsafirin, 187; Ebu Davud, Tahâret, 12; Tirmizî, Tahâret, 30; Nesâî, Tahâret, 16, 23; İbn Mâce, Tahâret, 13; Dârimî, Vudu, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 284, IV, 246, V, 382, 394, 402.

6669- … Bize Ebu Avâne, Süleyman'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَنْصُورٌ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6670- … Bize Mansur, Ebu Vâil'den tahdis etti. O Huzeyfe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu hadiste ayakta küçük abdest bozmanın mubah olduğu görülmektedir. Bu ise, bundan önce Aişe'den rivayet ettiğimiz hadise göre öncelikle kabul edilmelidir.

Çünkü Aişe'nin rivayet ettiği hadiste: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in üzerine Kur'an indirilmesinden sonra ayakta küçük abdest bozduğunu sana söyleyen kimseyi doğrulama" denilmektedir.

Yani Kur'an, onun üzerine nazil olduğunda Kur'an'da kendisine tahareti (pislikten temizlenmeyi) ve necasetten uzak durup ondan sakınması emredildi.

Aişe, bunu görüp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Yüce Allah'ın emrini ne kadar tazim ettiğini ve ona göre ayakta küçük abdest bozan bir kimsenin elbisesini ve vücudunu küçük abdestin sıçramasından neredeyse koruyamayacağını bildiğinden bu sözleri söylemiştir. Yoksa bu sözleriyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında buna uygun bir şey naklettiği söz konusu değildir.

Daha sonra Huzeyfe gelip Medine'de Kur'an'ın nazil olmasından sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ayakta küçük abdest bozduğunu gördüğünü haber vermektedir.

İşte bununla küçük abdestini bozan bir kimsenin, vücuduna ve elbisesine necasetin bulaşmayacağından emin olması durumunda ayakta küçük abdest bozmasının mubah olduğu sabit olmaktadır.

Bu konuda Aişe *radıyallahu anhâ*'dan da sözünü ettiğimiz hadisinin anlamı ile ilgili benimsediğimiz kanaate delil olacak şekilde rivayet gelmiştir:

٦٦٧١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، وَقَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَنْ حَدَّثَكَ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبُولُ قَائِمًا فَكَذِّبْهُ، فَإِنِّي رَأَيْتُهُ يَبُولُ جَالِسًا.

6671- … Bize Şerîk, el-Mikdâm b. Şureyh'ten tahdis etti. O, babasından, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kim sana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ayakta küçük abdestini bozarken gördüğünü söyleyecek olursa bil ki o yalan söylüyordur. Çünkü ben onun oturarak küçük abdestini bozduğunu gördüm.[3]

***

İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ayakta küçük abdestini bozarken gördüğünü rivayet eden kimsenin rivayetini Aişe'nin ne ile reddettiğinin delili vardır. Bu da onun, Hz. Peygamber'in oturarak küçük abdestini bozduğunu görmüş olmasıdır.

Bu hadiste bize göre buna delil yoktur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bazı vakitlerde oturarak, bir başka vakitte de ayakta küçük abdestini bozmuş olması mümkündür. Bundan dolayı o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hususta ayakta küçük abdest bozmanın mekruh olduğuna delil olacak herhangi bir söz nakletmemektedir.

Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birden çok kimseden ayakta küçük abdest bozduklarına dair rivayet gelmiştir.

٦٦٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ عَنْ شُعْبَةَ أَنَّهُ حَدَّثَ عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: رَأَيْتُ عُمَرَ بَالَ قَائِمًا فَأَنْجَحَ حَتَّى كَادَ يُصْرَعَ.

6672- … Zeyd b. Vehb dedi ki: Ömer'i ayakta küçük abdestini bozarken gördüm. Yere düşecek kadar eğilmişti.

3 Nesâî, Tahâret, 24.

٦٦٧٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَأَبُو دَاوُدَ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي ظَبْيَانَ أَنَّهُ رَأَى عَلِيًّا بَالَ قَائِمًا.

6673- … Bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den tahdis etti. Onun Ebu Zabyân'dan rivayet ettiğine göre, o, Ali'yi ayakta küçük abdestini bozarken görmüştür.

٦٦٧٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6674- … Bize Şu'be, Süleyman'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٧٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: ثَنَا، أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6675- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ömer b. Hafs tahdis edip dedi ki: Bize babam, el-Ameş'ten tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٧٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ الْيَمَانِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ ذُؤَيْبٍ، قَالَ: رَأَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ يَبُولُ قَائِمًا.

6676- … ez-Zührî'den, o Kabîsa b. Zueyb'den, şöyle dediğini rivayet etti: Zeyd b. Sabit'i ayakta küçük abdestini bozarken gördüm.

٦٦٧٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، أَنَّهُ قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَبُولُ قَائِمًا.

6677- … Bize Malik'in Abdullah b. Dinar'dan tahdis ettiğine göre, o şöyle demiştir: Abdullah b. Ömer'i ayakta küçük abdestini bozarken gördüm.[4]

***

4 Malik, Tahâret, 112.

İşte, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı olan bu kişilerin ayakta küçük abdestlerini bozduklarını görüyoruz. Bize göre bu, onların bu necasetten elbiselerine ve bedenlerine bir şeylerin bulaşmayacağından emin olmaları durumunda söz konusudur.

Bir kimse: Ömer b. el-Hattâb'tan, bu konuda kendisinin nakletmiş olduğu rivayete muhalif rivayet nakledilmiştir deyip de şu rivayeti zikredecek olursa:

٦٦٧٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ عُمَرُ: مَا بُلْتُ قَائِمًا مُنْذُ أَسْلَمْتُ.

6678- … Bize Abdullah b. İdris, Ubeydullah'tan tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer: Müslüman olduğumdan beri ayakta küçük abdest bozmadım, dedi.[5]

***

Bunu delil gösterene şöyle cevap verilir: Ömer'in Müslüman olduğundan itibaren bu sözü söylediği vakte kadar ayakta küçük abdestini bozmamış olması, bundan sonra ise (6672 numarada geçen) Zeyd b. Vehb'in kendisinden rivayet ettiği şekilde ayakta küçük abdestini bozmuş olması mümkündür.

İşte bunda, onun ayakta küçük abdest bozmakta bir sakınca görmediğine delil vardır.

Yine buna, bizim bu bölümde Abdullah b. Ömer'in ayakta küçük abdestini bozduğuna dair nakletmiş olduğumuz (6677 no'lu) rivayet de bir delildir. Hâlbuki o, Ömer b. el-Hattâb'tan (6678 no'lu rivayette) zikretmiş olduğumuz sözü bize tahdis etmiştir.

İşte bu, Ömer'in -eğer öyle bir şey olmuşsa- ayakta küçük abdest bozmayı hoş görmeme (mekruh görme) kanaatinden dönmüş olduğuna delildir. Buna sebep ise Abdullah b. Ömer'in kendisinden naklettiği rivayettir. Çünkü Abdullah b. Ömer'in bizzat (babası) Ömer'den duyduğunu bırakması ancak kendisince bundan daha uygun olanı kabul etmiş olduğu bir sebebe bağlı olabilir.

5 Tirmizî, Tahâret, 8; İbn Mâce, Tahâret, 14.

١٢- بَابُ الْقَسَمِ

12- KASEM (YEMİN ETMEK)

٦٦٧٩- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ الْحُسَيْنِ الطَّحَّانُ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ، فِيهِ ذِكْرُ رُؤْيَا عَبَّرَهَا أَبُو بَكْرٍ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَصَبْتُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «أَصَبْتَ بَعْضًا، وَأَخْطَأْتَ بَعْضًا». قَالَ: أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ، يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «لاَ تُقْسِمْ».

6679- Bize İshak b. Huseyn et-Tahhân tahdis edip dedi ki:… İbn Şihâb'dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiği, Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda tabir ettiği bir rüyadan söz edilen uzunca bir hadiste Ebu Bekir: Doğruyu buldum mu ey Allah'ın Rasulü? sormuş, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kısmen doğru söyledin, kısmen de yanıldın"*** demiştir. Bunun üzerine Ebu Bekir: Ey Allah'ın Rasulü! Sana (Allah adına) and veriyorum (bana nerede doğru söylediğimi, nerede yanıldığımı haber ver) deyince Allah Rasulü: ***"And verme"*** demiştir.[6]

***

6 Buhârî, Eymân, 9, Ta'bîr, 47; Müslim, Ruya, 17; Ebu Davud, Eymân, 10, Sünnet, 7; Tirmizî, Ruya, 10; İbn Mâce, Ruya, 10; Dârimî, Nuzûr, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 236.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, yeminin mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve kimsenin bir şey üzerine yemin etmemesi gerekir, diyerek yemin etmeyi büyük bir iş olarak değerlendirmiştir.

Yemini (sakınılması gereken) büyük iş olarak görenler arasında el-Leys b. Sa'd da vardır. Bana arkadaşlarımdan birkaç kişinin İsa b. Hammâd Zağbe'den naklettiklerine göre, o şöyle demiştir: Ben hasta olan Bekir b. Mudar'ı ziyarete gitmiştim. el-Leys gelip yukarıya yanına çıkmak isteyince Bekir ona: Sana (Allah adına) and veriyorum, sakın yapma, dedi. Leys cevap olarak ona: And vermenin (kasemin) ne olduğunu biliyor musun? And vermenin ne olduğunu biliyor musun? And vermenin ne olduğunu biliyor musun? dedi.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek kasem etmekte (yemin etmekte, and vermekte) bir sakınca görmemiş, bunu bir yemin olarak değerlendirmiş ve bunun hakkında yemin hükmünü vererek şöyle demişlerdir: Şanı Yüce Allah da Kitabı'nda birden çok yerde bunu zikretmiş ve: ***"Hayır... Kıyamet gününe kasem (yemin) ederim, yine hayır! Kendini kınayan nefse de kasem (yemin) ederim."*** (el-Kıyame, 75/1-2); ***"Hayır... İşte yıldızların doğup battıkları yerlerine kasem (yemin) ederim."*** (el-Vakıa, 56/75); ***"Hayır, kasem ederim bu beldeye!"*** (el-Beled, 90/1) buyurmuştur.

Bütün ilim adamlarına göre, bu ayetin tevili: "Kıyamet gününe kasem (yemin) ederim" şeklinde olup başa gelen "lâ: hayır" bir sıladır (fazladan getirilmiştir).

Yüce Allah da: ***"Onlar var güçleriyle: 'Ölecek kimseyi Allah diriltmez' diye Allah'a yemin (kasem) ettiler"*** (en-Nahl, 16/38) buyurmaktadır. Bu ayette Yüce Allah kasem ettikleri için onları ayıplamamakta fakat küfür ve inkârlarını reddederek: ***"Hayır, öyle değil. Bu, onun gerçekleştirmeyi üzerine aldığı hak bir vaaddir"*** (en-Nahl, 16/38) buyurmaktadır.

Yüce Allah'ın: ***"Var güçleriyle"*** sözü de onların bu kasemlerinin yemin anlamında olduğuna delil olmaktadır.

Yine Yüce Allah: ***"Hani sabah vaktinde onu mutlaka devşireceklerine kasem etmişlerdi"*** (el-Kalem, 68/17) buyurmakta ve bundan dolayı onları ayıplamamakta, daha sonra ise: ***"(İnşallah deyip) istisna da yapmamışlardı"*** (el-Kalem, 68/18) buyurmaktadır.

٦٦٨٠- فَحَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ: فِي هَذِهِ الْآيَةِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْقَسَمَ يَمِينٌ؛ لأَنَّ الاِسْتِثْنَاءَ لاَ يَكُونُ إِلاَّ فِي الْيَمِينِ.

6680- Bana Süleyman b. Şuayb babasından tahdis etti, o Muhammed b. el-Hasen'den, şöyle dediğini rivayet etti: İşte bu ayette kasemin de bir yemin olduğuna delil bulunmaktadır. Çünkü istisna (yemin ederken inşallah demek) ancak yeminde söz konusu olur.

***

Kasem, yemin olduğuna göre, yeminin yapılabileceği diğer hususlarda mubah olur, yeminin mekruh görüldüğü diğer hususlarda da mekruh olur.

Bize göre, zikretmiş olduğumuz İbn Abbas tarafından rivayet edilen hadiste bu görüşte olanlara karşı delil olacak bir taraf bulunmamaktadır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ebu Bekir'in kasem etmesini mekruh görmesinin (hoş görmemesinin) sebebi, bir kısmını doğru, bir kısmını hatalı bulduğu rüya yorumu ile alakalı söylediklerini vahye dayalı olarak söylememiş olması, aksine, bebeklerine zarar vereceğinden korktuğu için hamile kadınlar ile cinsel ilişkide bulunmayı yasakladığı gibi, o yorum ile alakalı olarak kanaatini belirtmiş olmasıdır. Ancak Allah Rasulü İranlıların ve Bizanslıların bu şekilde davranmakla birlikte bunun çocuklarına zarar vermediği haberini alınca daha önce yasakladığı o davranışı serbest bırakmıştır.

Nitekim hurma ağaçlarına tozlaşma işlemi yapmak hakkında da şöyle demiştir: ***"Bunun bir faydasının olacağını zannetmiyorum."*** Bunun üzerine onlar da bu işlemi yapmayı terk etmişlerdi. Bu halleri Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ulaşınca şöyle buyurmuştu: ***"O, benim ancak kişisel bir zannımdan ibaretti. Eğer bu işlemi yapmanın bir faydası varsa onu yapsınlar. Ben ancak bir beşerim. Benim o söylediğim de kendi zannımdan ibaretti. Zan ise yanlış da doğru da olabilir Ancak ben size "Yüce Allah buyurdu" diyecek olursam kesinlikle Allah hakkında yalan söylemem."***[7]

7 Buna yakın olarak: Ebu Davud, Akdiye, 7; İbn Mâce, Ruhûn, 15.

٦٦٨١- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ. فَأَخْبَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ مَا قَالَهُ مِنْ جِهَةِ الظَّنِّ، فَهُوَ كَسَائِرِ الْبَشَرِ فِي ظُنُونِهِمْ، وَأَنَّ الَّذِي يَقُولُهُ عَنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَهُوَ الَّذِي لاَ يَجُوزُ خِلاَفُهُ.

6681- … Bize İsrail, Simâk'dan tahdis etti. O Musa b. Talha'dan, o babasından haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zannından hareketle söyledikleri diğer insanların zanna dayanarak söyledikleri gibidir. Onun Yüce Allah'tan haber verip söylediklerine gelince; muhalefet edilmesi caiz olmayan sözleri işte bunlardır.

***

Rüya ise zanna ve araştırmaya dayanarak yorumlanır. Nitekim bu husus Muhammed b. Sîrîn'den rivayet edilmiş ve o, buna Yüce Allah'ın: ***"(Yusuf) bu ikisinden kurtulacağını zannettiği kimseye dedi ki…"*** (Yusuf, 12/42) sözünü delil göstermiştir.

Rüya yorumu bu açıdan bir hakikat olmadığından Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir'in, doğru zannettiği hususları kendisine bildirmesi için and vermesini hoş görmemiştir. Çünkü hakikat bundan farklı olabilir.

Nitekim şunu görüyoruz: Kişi fıkha dair bir meseleyi inceleyip ictihad etse ve ictihadı onu bir kanaate götürse o ictihadı gereğince görüş belirtebilir, ictihadına muhalif olanları reddedip muhalif kanaatleri söyleyenlerin hatalı olduklarını söyleyebilir. Ancak bu hususta konu ile ilgili cevabını verirken deliller onu desteklemiş olmalıdır.

Eğer verdiği bu cevabın doğru olduğuna yemin edecek olursa hata yapmış olur. Çünkü o, doğru olanı bulup çıkartmakla yükümlü değildir ki, söylediği doğrunun ta kendisi olsun. Aksine, onun yükümlülüğü ictihad etmekten ibarettir.

İctihadı kendisini doğruya da yanlışa da götürebilir. İşte bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir'in, doğruyu bulduğu yerlerin hangisi olduğunu kendisine bildirmesi için and vermesini mekruh görmüştür. Yoksa kasemin (yeminin) kendisi mekruh olduğundan dolayı bunu söylemiş değildir.

Bu hususta sözünü ettiğimiz bu noktaya delil olacak rivayet de nakledilmiştir:

٦٦٨٢- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، مِثْلَ حَدِيثِ إِسْحَاقَ بْنِ الْحُسَيْنِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَاللهِ لَتُخْبِرَنِّي بِمَا أَصَبْتُ مِمَّا أَخْطَأْتُ.فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تُقْسِمْ».

6682- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas'tan, İshak b. el-Huseyn'in (6679 no'lu) hadisini aynen nakletti. Ancak rivayetinde: "Allah'a yemin ederim, nerede doğru söylediğimi, nerede yanıldığımı mutlaka bana haber vereceksin" demiş, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Hayır, yemin ettirme"*** demiştir.[8]

***

İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hoş görmediği işin, kendisi vasıtası ile eşyanın hakikatini bildiği vahye dayalı olarak söylemediği bir hususta neyi doğru, neyi de hatalı söylediğini haber vermeye dair yemin etmek olduğuna delildir. Yoksa bizzat kasemden (yemin etmekten) söz ettiği için değildir.

٦٦٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: الْقَسَمُ يَمِينٌ.

6683- … Bize Şerîk, Yezid b. Ebi Ziyad'dan tahdis etti. O Abdurrahman b. el-Hâris'ten, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Kasem (and), bir yemindir."[9]

***

İşte ilk hadisin kendisinden rivayet edilmiş olduğu İbn Abbas da kasemi yemin olarak kabul etmektedir. Bunda da, kasem ile yemin etmenin mubah olduğuna ve ona göre bunun da diğer yeminler gibi kabul edildiğine delil vardır.

8 6679 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
9 Dârimî, Nuzûr, 8.

Bu yolla da bizim birinci hadis ile ilgili olarak yapmış olduğumuz yorum sabit olmakta ve bu hadisi bizim yorumladığımızdan başka türlü yorumlayanların görüşleri de reddedilmektedir.

Ebu Cafer dedi ki: Kasemin (andın ve and vermenin) mubah olduğu hususunda şu rivayet nakledilmiştir:

٦٦٨٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ أَبِي عَقِيلٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْد بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِإِبْرَارِ الْقَسَمِ.

6684- … Bize Şu'be, Eş'as b. Süleym'den tahdis etti. O Muaviye b. Süveyd b. Mukarrin'den, o el-Berâ b. Âzib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere yeminin gereğini yerine getirmemizi emretti.[10]

٦٦٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، وَوَهْبٌ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: بِإِبْرَارِ الْقَسَمِ.

6685- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde: "Kasemin gereğini yerine getirmeyi" dedi.[11]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yeminin gereğini yerine getirmeyi emretmiştir. Eğer yemin eden (and veren) kişi (böyle yapmakla) isyankâr olmuş olsaydı, yemininin gereğini yerine getirmesi gerekmezdi.

10 Buhârî, Cenâiz, 2, Nikâh, 71, Libâs, 45, Edeb, 124, İsti'zân, 8, Eymân, 9; Müslim, Libâs, 3; Tirmizî, Edeb, 45; Nesâî, Cenâiz, 53, Eymân, 13; İbn Mâce, Keffârât, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 284, 287, 299.

11 Bu rivayette de bir önceki rivayetin aynısı (elimizdeki basılı nüshalarda) tekrarlanmıştır. Ancak böyle bir ibare genelde kullanılan lafızların farklı olması halinde söz konusu edilir. Bu ibare mesela Buhârî, Nikâh, 72, Libâs, 45, Edeb, 124'de "kasem edenin yemininin gereğini yerine getirmesi" anlamında "ibrari'l-muksim" şeklindedir. Müslim, Libâs, 3'te de "kasemin gereğini yerine getirmesi ya da kasem edenin (yemin edenin) yemininin gereğini yerine getirmesi" anlamında "ve ibrari'l-kasemi evi'l-muksimi" şeklindedir. Doğrusu da bu olmalıdır (Çeviren).

٦٦٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللهِ، مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ».

6686- … Bize Humeyd et-Tavîl, Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Allah'ın kulları arasında Allah'a and verecek olsa Allah'ın mutlaka yemininin gereğini yerine getireceği kimseler vardır."***[12]

***

Şayet kasem mekruh olsaydı onu söyleyen kimse asi olur ve Allah da kendisine kasem verenin yemininin gereğini yerine getirmezdi.

Bu kitabımızda bundan önce el-Mugîre b. Şu'be'nin şöyle dediğini rivayet etmiştik: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte namaz kıldık. Sarımsak kokusu aldı. Namazı bitirince: ***"Kim bu bitkiden yiyecek olursa kokusu gidinceye kadar mescitlerimizde yanımıza yaklaşmasın"*** buyurdu. Sonra onun yanına gittim ve: "Ey Allah'ın Rasulü! Elini bana uzatman için sana and veriyorum." dedim. O da elini bana verdi. Göğsümün üzerindeki sargıları ona gösterince: ***"Senin (haklı) bir mazeretin var"*** dedi.[13]

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Mugîre *radıyallahu anh*'ın kendisine and vermesine karşı olumsuz bir tepki göstermemişti.

٦٦٨٧- حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ النَّوْفَلِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمَوْصِلِيُّ عَنِ ابْنِ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: أُهْدِيَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْمٌ فَقَالَ: «أَهْدِي لِزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ». قَالَتْ: فَأَهْدَيْتُ لَهَا فَرَدَّتْهُ. فَقَالَ: «أَقْسَمْتُ عَلَيْكِ إِلاَّ زِدْتِيهَا». فَزِدْتُهَا.

12 Buhârî, Sulh, 8, Cihâd, 12, Tefsîru Sure 2 (23), 5 (6), 68 (6), Edeb, 6, Eymân, 9; Müslim, Kasâme, 24, Fezâilu's-Sahâbe, 225, 1, 138, Cennet, 46, 48; Ebu Davud, Diyât, 28; Tirmizî, Cehennem, 13, Menâkıb, 54; Nesâî, Kasâme, 17, 18; İbn Mâce, Diyât, 16, Zühd, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 128, 145, 167, 284, IV, 306, V, 407.

13 6477 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6687- … Amre'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir et hediye edildi. O: ***"Cahş kızı Zeyneb'e de (bundan) hediye et"*** dedi. Aişe: Ben ona hediye ettim fakat onu geri çevirdi, dedi. Allah Rasulü: ***"Sana and veriyorum. Mutlaka ona daha fazlasını ver"*** dedi. Ben de ona daha fazlasını verdim.[14]

***

İşte sözünü ettiğimiz bu rivayetler, kasem (and) vermenin mubah olduğuna, hükmünün yemin ile aynı olduğuna delildir. Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bu husus İbrahim en-Nehaî'den de rivayet edilmiştir:

٦٦٨٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: أُقْسِمُ وَ أَقْسَمْتُ بِهِ يَمِينٌ، وَكَفَّارَةُ ذَلِكَ، كَفَّارَةُ يَمِينٍ.

6688- Bize Süleyman b. Şuayb tahdis edip dedi ki: Bize babam, Muhammed b. el-Hasen'den tahdis etti. O Ebu Hanife'den, o Hammâd'dan, o İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Uksimu: kasem ederim" ile "aksemtu bihi: ona yemin ederim" ifadeleri birer yemindir. Bunun keffareti de yemin keffareti gibidir.

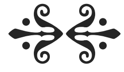
***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de hanımlarına (onlara bir ay yaklaşmayacağına dair) kasem (yemin) etmiştir:

٦٦٨٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حَفْصٍ الْفَلاَسُ، قَالَ: ثَنَا أَبُو قُتَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الرِّجَالِ، قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ إِيلاَءُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُقْسِمُ بِاللهِ لاَ أَقْرَبُكُنَّ شَهْرًا».

14 Bu hadisi Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 302, 303'de daha ayrıntılı bir şekilde rivayet etmiştir. Hadis metnindeki bazı kelimelerde oradaki rivayete göre basit düzeltmeler yapılmıştır. (Çeviren).

6689- … Bize Abdurrahman b. Ebi'r-Ricâl tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Amre, Aişe'den, onun şöyle dediğini tahdis etti.[15] Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in îlâ yapması (eşlerine yaklaşmayacağına dair yemin etmesi): ***"Size bir ay süreyle yaklaşmayacağıma dair Allah adına kasem ederim"*** şeklindeydi.[16]

15 Senedin buraya kadar olan kısmı bir önceki notta işaret ettiğimiz *Müstedrek*, IV, 302'de: "Bize Abdurrahman b. Ebi'r-Ricâl, babasından tahdis etti. O Amre'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, şöyle dediğini rivayet etti" şeklindedir. Tahâvî'nin zikrettiği bir önceki hadisin İbn Ebi'z-Zinad'dan, o babasından, o Amre'den… senedi ile nakledildiğini de göz önünde bulunduracak olursak, senette ınkıtaın bulunması ihtimali bu iki senet ile ortadan kalkmaktadır (Çeviren).

16 Yine Hâkim, *Müstedrek*, IV, 302'de şunları söylemektedir: Bu hadisteki "Ben şuna kasem ederim" ibaresinin yemin ve kasem olduğu açıkça anlaşılmaktadır (Çeviren).

١٣- بَابُ الشُّرْبِ قَائِمًا

13- AYAKTA (SU VB. BİRŞEY) İÇMEK

٦٦٩٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ، قَالاَ: أَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الطَّالَقَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ، عَنِ الْجَارُودِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَجَرَ عَنِ الشُّرْبِ قَائِمًا.

6690- ... Bize Halid b. el-Hâris, Said b. Ebi Arûbe'den tahdis etti. O Katade'den, o Ebu Müslim'den, onun el-Cârûd'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ayakta su içmekten dolayı (içeni) azarlamıştır.[17]

٦٦٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ، عَنِ الْجَارُودِ بْنِ الْمُعَلَّى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6691- ... Bize Said b. Ebi Arûbe, Katade'den tahdis etti. O Ebu Müslim'den, o el-Cârûd b. el-Muallâ'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

17 Müslim, Eşribe, 112-115; Tirmizî, Eşribe, 11; İbn Mâce, Eşribe, 21; Dârimî, Eşribe, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 54, 182, 199, 250, 277, 291.

٦٦٩٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ، عَنِ الْجَارُودِ، وَعَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6692- … Bize Halid b. el-Hâris, Said'den tahdis etti. O Katade'den, o Ebu Müslim'den, o el-Cârûd'dan.

(Ayrıca) Said'den, o Katade'den, o Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ وَهِشَامٌ، قَالاَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6693- … Bize Katade, Enes b. Malik'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٩٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامُ ابْنُ أَبِي عَبْدِ اللّٰهِ، عَنْ قَتَادَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6694- … Bize Hişam b. Ebi Abdullah, Katade'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٩٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6695- … Bize Hişam et-Destuvâî tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٦٩٦- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ.

وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي عِيسَى الْأَسْوَارِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6696- … Bize Hemmâm, Katade'den, o Enes'ten tahdis etti.

Yine Katade'den, o Ebu İsa el-Esvârî'den, o Ebu Said'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٦٩٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ. ح

6697- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Musa b. İsmail tahdis etti, H.

٦٦٩٨- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6698- … Bize Hammâd b. Seleme, Eyyub'dan tahdis etti. O İkrime'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, ayakta su içmenin mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Başkaları ise bu hususta onlara muhalefet ederek ayakta içmekte bir sakınca görmemiş ve buna dair de şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٦٩٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ابْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ أَبِي طَالِبٍ: ائْتِنِي بِوَضُوءٍ فَأَتَيْتُهُ بِهِ فَتَوَضَّأَ، ثُمَّ قَامَ بِفَضْلِ وَضُوئِهِ، فَشَرِبَ قَائِمًا، فَعَجِبْتُ لِذَلِكَ. فَقَالَ: أَتَعْجَبُ يَا بُنَيَّ؟ إِنِّي رَأَيْتُ أَبَاكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَصْنَعُ ذَلِكَ.

6699- … Muhammed b. Ali b. Hüseyn'den, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Talib'in oğlu (Ali) bana: Bana abdest almak üzere su getir, dedi. Ben de ona su götürdüm. Abdest aldı sonra abdestten artan suyu alıp ayağa kalktı ve ayakta suyu içti. Ben bu yaptığına

şaşırınca: Buna hayret mi ettin oğlum? Ben, senin baban (deden) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i aynı şeyi yaparken gördüm, dedi.[18]

٦٧٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنِ النَّزَّالِ بْنِ سَبْرَةَ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا شَرِبَ فَضْلَ وَضُوئِهِ قَائِمًا. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُونَ أَنْ يَشْرَبُوا قِيَامًا، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ مَا فَعَلْتُ.

6700- … Bize Şu'be, Abdulmelik b. Meysere'den tahdis etti. O, en-Nezzâl b. Sebre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali'yi abdest aldıktan sonra artan suyu ayakta içerken gördüm. Sonra şunları söyledi: Bazı insanlar ayakta su içmeyi hoş görmüyorlar. Ancak ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yaptığımın aynısını yaparken gördüm.[19]

٦٧٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، قَالَ: ثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6701- … Bize Mis'ar, Abdulmelik'ten tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٧٠٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَاذَانَ وَمَيْسَرَةَ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ شَرِبَ قَائِمًا فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ: إِنْ أَشْرَبْ قَائِمًا، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا، وَإِنْ أَشْرَبْ جَالِسًا، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ.

6702- … Ata b. es-Sâib, Zâzân ve Meysere'den, onların Ali'den rivayet ettiklerine göre, o ayakta su içince bu hususta ona bir şeyler söylenmiş, o da onlara şu cevabı vermiştir: Eğer ben ayakta su içiyorsam, şunu bilin ki,

18 Buhârî, Eşribe, 16; Nesâî, Tahâret, 77, 90, 102; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 139.
19 Buna yakın olarak: Buhârî, Eşribe, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 102, 144, 159.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ayakta su içerken görmüşümdür. Eğer oturarak su içiyorsam, şunu bilin ki, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i aynı işi yaparken görmüşümdür.[20]

٦٧٠٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ عَلِيٍّ مِثْلَهُ.

6703- … Bize Hammâd b. Seleme, Ata b. es-Sâib'den tahdis etti. O Zazan'dan, o Ali'den aynısını rivayet etti.

٦٧٠٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6704- … Bize Haccâc tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٧٠٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ وَهُوَ قَائِمٌ.

6705- … eş-Şa'bî'den, o Abdullah b. Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ayakta su içerken gördüm.

٦٧٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَاوَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَلْوًا مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ، فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ.

6706- … Âmir'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içinde Zemzem bulunan bir kova uzattım. Ayakta iken onu içti.[21]

---

20 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 134.

21 Buna yakın olarak: Buhârî, Hac, 67; Müslim, Eşribe, 118, 119; Tirmizî, Eşribe, 12; Nesâî, Menâsik, 165, 166; İbn Mâce, Eşribe, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 214, 220.

٦٧٠٧- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مِثْلَهُ.

6707- … eş-Şa'bî'den, o İbn Abbas'tan aynısını rivayet etti.

٦٧٠٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي فَرْوَةَ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: حَدَّثَتْنَا عُبَيْدَةُ بِنْتُ نَابِلٍ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ يَشْرَبُ قَائِمًا.

6708- … Bize Nâbil kızı Ubeyde, Sa'd kızı Aişe'den tahdis etti. O Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ayakta iken (de) su içerdi.

٦٧٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا حَفْصٌ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا نَشْرَبُ، وَنَحْنُ قِيَامٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6709- … Bize Hafs, Ubeydullah'tan tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken ayakta su içerdik.[22]

٦٧١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ وَعُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالاَ: ثَنَا عِمْرَانُ بْنُ حُدَيْرٍ، عَنْ أَبِي الْبِرْزِيِّ، وَهُوَ يَزِيدُ بْنُ عُطَارِدَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا نَشْرَبُ وَنَحْنُ قِيَامٌ، وَنَأْكُلُ وَنَحْنُ نَسْعَى، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6710- … Bize İmrân b. Hudeyr, Ebu'l-Birzî'den -ki o Yezid b. Utârid'dir- tahdis etti. O İbn Ömer'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu*

22 Tirmizî, Eşribe, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 12, 24, 29, 108.

aleyhi ve sellem döneminde bizler ayakta iken su içer, yürürken de yemek yerdik.[23]

٦٧١١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُدَيْرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنَ عُطَارِدَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ مِثْلَهُ.

6711- … Bize Hammâd, İmrân b. Hudeyr'den tahdis etti. O Yezid b. Utârid'den, o İbn Ömer'den aynısını rivayet etti.

٦٧١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ مَالِكٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي الْبَرَاءُ بْنُ زَيْدٍ، أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ حَدَّثَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، شَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ، مِنْ قِرْبَةٍ.

6712- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbn Cüreyc'den, onun şöyle dediğini tahdis etti. Bana Abdulkerim b. Malik haber verip dedi ki: Bana el-Berâ b. Zeyd'in haber verdiğine göre, Ümmü Suleym kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir kırbadan ayakta iken su içtiğini tahdis etmiştir.[24]

٦٧١٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ بْنُ بِنْتِ أَنَسٍ، وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي أُمِّي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا، وَفِي بَيْتِهَا قِرْبَةٌ مُعَلَّقَةٌ، فَشَرِبَ مِنَ الْقِرْبَةِ قَائِمًا.

6713- … Bana Enes'in kızının oğlu el-Berâ -ki İbn Zeyd'dir- Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Annemin bana tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* evine gelmişti. Evinde asılı bir kırba vardı. Ayakta o kırbadan su içti.[25]

---

23 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 12, 24, 29.
24 Buna yakın olarak: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 376, 431.
25 6712 no'lu hadisin kaynağına bakınız.

٦٧١٤- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرِبَ مِنْ قِرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ، وَهُوَ قَائِمٌ.

6714- … Bize Şerîk, Humeyd'den tahdis etti. Onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* asılı duran bir kırbadan ayakta iken su içmiştir.

***

İşte bu rivayetlerde, ayakta su içmenin mubah olduğu belirtilmektedir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş ve birbirleriyle uyuşmaları da çelişmeleri de ihtimal dâhilinde olan iki farklı rivayet karşısında bizim takınacağımız en uygun tutum, o rivayetleri birbirleriyle çelişecekleri şekilde değil de ittifak edip uyuşacakları şekilde yorumlamaktır. Bu bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğumuz rivayetlerde ayakta su içmenin mubah olduğu anlaşılmakta ancak bundan önceki fasılda yine ondan nakletmiş olduğumuz rivayetlerde ise bu davranış yasaklanmaktadır.

Buna göre sözü geçen yasak ile bu fasılda geçen mubahlığı kastetmemiş ancak bir başka hususu kastetmiş olması ihtimali vardır. Bundan dolayı biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük:

٦٧١٥- فَهْدٌ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا خَالِدٌ، عَنْ بَيَانٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: إِنَّمَا أَكْرَهَ الشُّرْبَ قَائِمًا؛ لِأَنَّهُ دَاءٌ.

6715- … Bize Halid, Beyân'dan tahdis etti. O eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Benim ayakta içmeyi hoş görmeyişimin sebebi onun bir hastalık (sebebi) olmasıdır.

***

Burada eş-Şa'bî, bu yasağın konulmasının sebebini bize haber vermektedir. Bu da, bu şekilde su içmekten zarar görüleceği ve hastalığın ortaya çıkacağı korkusudur, başka bir sebep değildir.

O halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sözü geçen yasaklaması ile ümmetine şefkatli bir yol göstermek istemiş ve onlara din ve dünyalarında maslahatlarına uygun olan bir emirde bulunmayı dilemiştir. Tıpkı bu, onlara

söylediği: ***"Bana gelince, ben yaslanarak yemek yemem"*** sözüne benzemektedir.

٦٧١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ. ح

6716- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Sehl b. Bekkâr tahdis etti, H.

٦٧١٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالاَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ رُقَيَّةَ عَنْ عَلِيِّ ابْنِ الْأَقْمَرِ عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا أَنَا فَلاَ آكُلُ مُتَّكِئًا».

6717- … Ebu Cuhayfe şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bana gelince, ben yaslanarak yemek yemem"*** dedi.[26]

٦٧١٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6718- … Ali b. el-Akmer'den, o Ebu Cuhayfe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim. O, hadisi aynen zikretti.

٦٧١٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6719- … Bize Süfyan, Ali b. el-Akmer'den tahdis etti. O Ebu Cuhayfe'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

26 Buhârî, Et'ime, 13; Ebu Davud, Et'ime, 16; Tirmizî, Et'ime, 28; İbn Mâce, Et'ime, 6; Dârimî, Et'ime, 31; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 308, 309.

٦٧٢٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا مِسْعَرُ بْنُ كِدَامٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6720- … Bize Mis'ar b. Kidâm, Ali b. el-Akmer'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu Cuhayfe'yi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu, deyip hadisi aynen zikrederken dinledim.

***

Bu söz, onlara bu halde yemek yemelerini haram kılmak amacıyla söylenmemiştir. Bunun sebebi ise, yaslanarak yemekten dolayı kendilerine bir zarar geleceği korkusudur.

٦٧٢١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: قَالَ الشَّعْبِيُّ: إِنَّمَا كَرِهَ الْأَكْلَ مُتَّكِئًا مَخَافَةَ أَنْ تَعْظُمَ بُطُونُهُمْ.

6721- … Bize Cerîr b. Abdulhamid tahdis edip dedi ki: eş-Şa'bî şöyle dedi: "Ben karınlarının büyüyeceği korkusuyla yaslanarak yemeyi hoş görmüyorum."

***

eş-Şa'bî bu sözleriyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yaslanarak yemek yemeyi mekruh görmesinin sebebini haber vermekte ve bu şekilde yemek yemenin karnın büyümesine sebep olduğunu belirtmektedir.

Aynı şekilde ayakta su içmenin yasaklandığına dair nakledilen rivayetler de böyledir. Buna sebep bu şekilde su içmenin neden olduğu bir husustur. Bunun, bundan başka bir sebebi yoktur.

Yine bu hususta Abdullah b. Amr'dan şu rivayet gelmiştir:

٦٧٢٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ. ح

6722- Bize Muhammed b. el-Haccâc tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٦٧٢٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مُتَّكِئًا قَطُّ .

6723- Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Haccâc tahdis etti. (Esed'le) dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme, Sabit el-Bunânî'den tahdis etti. O Şuayb b. Abdullah b. Amr'dan, o babasından: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i asla yaslanarak yemek yerken görmedim, dediğini rivayet etti.[27]

***

Bundan, eş-Şa'bî'nin dile getirdiği gerekçe dolayısıyla da bir başka sebep dolayısıyla da kaçınmış olması mümkündür.

٦٧٢٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْأَعْوَرِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مُتَّكِئًا، فَنَزَلَ عَلَيْهِ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فَقَالَ: «اُنْظُرُوا إِلَى هَذَا الْعَبْدِ، كَيْفَ يَأْكُلُ مُتَّكِئًا». قَالَ: فَجَلَسَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6724- … Bize İbn Lehîa, Ubeydullah b. Ebi Cafer'den tahdis etti. O İsmail el-A'ver'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yaslanarak yemek yerdi. Cebrail *aleyhisselam* ona gelip şöyle dedi: ***"Şu kulun nasıl yaslanarak yemek yediğine bakın."***

(İsmail) dedi ki: Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* oturdu.

***

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Yaslanarak yemek yemem"*** sözünü bundan dolayı söylemiş olması ihtimali vardır. Çünkü bu, zorba kralların ve acemlerin uygulamasıdır. Bundan dolayı bu hali hoş görmeyip Ömer'den nakledilen rivayette belirtildiği gibi Arapların fiili uygulamasını daha çok beğenmiştir.

---

27 Ebu Davud, Et'ime, 16; İbn Mâce, Mukaddime, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 165, 167.

٦٧٢٥- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، قَالَ: أَتَانَا كِتَابُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: اخْشَوْشِنُوا، وَاخْشَوْشِبُوا، وَاخْلَوْلِقُوا، وَتَمَعْدَدُوا كَأَنَّكُمْ مُعَدٌّ، وَإِيَّاكُمْ وَالتَّنَعُّمَ، وَزِيَّ الْعَجَمِ.

6725- … Ebu Osman en-Nehdî şöyle dedi: Ömer b. el-Hattâb'ın mektubu bize ulaştı. (Onda şunlar yazılıydı): "Kaba elbiseler giyin, (bütün hallerinizde) sertliği tercih edin, aşırıya, israfa kaçmayın. Maad (b. Adnan) imişsiniz gibi kendinizi refaha alıştırmayın. Nimetlerden çokça istifade etmekten ve acemlerin kılıklarına bürünmekten de sakının."

***

Görüldüğü gibi Ömer, onların Arap olmayanların kılık ve kıyafetlerine bürünmelerini yasaklamış, onlara Maad (b. Adnan) gibi yaşamayı emretmiştir. Bu ise Arapların bilip tanıdıkları refahtan uzak, kaba bir yaşayış şeklidir. İşte yaslanarak yemek yemeleri de böyledir. Bu şekilde davranmalarının onlara yasaklanması, bunun Arap olmayanların (acemlerin) uygulaması olmasından dolayıdır.

Oturarak su içmeleri ise, emrolundukları bir şeydir. Buna sebep ise göğüslerinde onlara zarar verecek şeylerin (rahatsızlık sebeplerinin) ortaya çıkacağı korkusudur. Yoksa bunun acemlerin davranış ve kılıklarıyla bir ilgisi yoktur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından çeşitli kimselerden ayakta su içmenin mubah olduğuna dair rivayetler de nakledilmiştir.

٦٧٢٦- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ بِشْرِ بْنِ غَالِبٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ دَارِهِ، فَقَامَ إِلَى بُخْتِيَّةٍ لَهُ، فَسَّحَ ضَرْعَهَا، حَتَّى إِذَا دَرَّتْ دَعَا بِإِنَاءٍ، فَحَلَبَ ثُمَّ شَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ، ثُمَّ قَالَ: يَا بِشْرُ، إِنِّي إِنَّمَا فَعَلْتُ ذَلِكَ، لِتَعْلَمَ أَنَّا نَشْرَبُ، وَنَحْنُ قِيَامٌ.

6726- … Bişr b. Gâlib şöyle dedi: el-Hüseyn b. Ali evde iken yanına girdim. Kalkıp bir dişi devesinin yanına gitti, memesini sıvazladı. Nihayet sütü sağılacak hale gelince bir kap getirilmesini istedi. Sütünü sağdı. Sonra da

ayakta sütünden içti ve: Ey Bişr! Ben bunu bizim ayakta iken içtiğimizi bilmen için yaptım, dedi.

٦٧٢٧– حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: رَأَيْتُ أَبِي يَشْرَبُ وَهُوَ قَائِمٌ.

6727- … Bize Malik, Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den, şöyle dediğini tahdis etti: Babamı (Abdullah b. ez-Zübeyr'i) ayakta su içerken gördüm.

٣٧٢٨– حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَارِقِيِّ قَالَ: نَاوَلْتُ ابْنَ عُمَرَ إِدَاوَةً، فَشَرِبَ مِنْهَا قَائِمًا مِنْ فِيهَا.

6728- … Ali b. Abdullah el-Bârikî dedi ki: İbn Ömer'e bir matara uzattım. O da ayakta mataranın ağzından içti.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de içecek kaplarının ağzından su içilmesini yasakladığı rivayet edilmiştir:

٦٧٢٩– حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ الشُّرْبِ مِنْ فِي السَّقَّاءِ.

6729- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kaplarının ağzından içmeyi yasakladı.[28]

28 Buhârî, Eşribe, 24; Ebu Davud, Eşribe, 14; Nesâî, Dahâyâ, 44; İbn Mâce, Eşribe, 20; Dârimî, Eşribe, 19, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 226, 241, 293, 321, 339, II, 230, 247, 327, 353, 477.

٦٧٣٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6730- … Bize Hammâd, Eyyub'dan tahdis etti. O İkrime'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu yasağı, ümmetinden bu işi yapanların asi olmalarını gerektiren bir haram olarak koymamıştır. Bunun sebebinin ne olduğu, görüş ayrılığı bulunan bir başka husustur:

٦٧٣١- فَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الشُّرْبِ مِنْ فِي السِّقَاءِ؛ لِأَنَّهُ يُنْتِنُهُ.

6731- … Bize Hammâd, Hişam b. Urve'den tahdis etti. Onun, babasından rivayet ettiğine göre, "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* su kabından içmeyi yasaklamıştır. Çünkü bu şekilde içmek suyu kokutur."

***

Bu hususta bir başka gerekçe daha rivayet edilmiştir. O da şudur:

٦٧٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: كَانَ يَكْرَهُ الشُّرْبَ مِنْ ثُلْمَةِ الْقَدَحِ، وَعُرْوَةِ الْكُوزِ، وَقَالَ: هُمَا مَقْعَدَا الشَّيْطَانِ.

6732- … Bize Hammâd, Leys'ten tahdis etti. O Mücahid'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Büyükçe kabın ağzından ve testinin emziğinden içilmesini mekruh görürdü. O: "Bu iki yer, şeytanın oturduğu yerdir" demiştir.[29]

***

29 Hadis şu lafızla rivayet edilmiştir: … Ebu Said el-Hudrî dedi ki: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, büyük olan kabın ağzından içilmesini ve içilenin içerisine üflenmesini yasakladı." Bkz. Ebu Davud, Eşribe, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 80.

Bu durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu yasağı, haram anlamında değildir. Aksine, ümmetine olan şefkati, merhameti ve onların iyiliğine olan durumu göstermek üzere böyle söylemiştir.

Bazıları da şöyle demektedir: Bunu yasaklamasının sebebi, orasının haşerelerin yaklaştıkları yer olmasından dolayıdır. Haşerelerin eziyet verme korkusundan dolayı bu şekilde içmeyi yasaklamıştır.

Bu bölümün baş taraflarında ayakta su içmeyi yasaklamasına dair zikrettiğimiz rivayetin durumu da böyledir. Oradaki yasak, işleyenin isyan etmiş olacağı haram kılmak anlamında değildir. Aksine, o yasak, bu hususta sözünü ettiğimiz gerekçeden dolayıdır.

Bu bölümde bundan önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ümmü Süleym'in evine gidip asılı duran bir kırbanın ağzından ayakta su içtiğini de rivayet ettik.

İşte bu, bu hususta ondan rivayet edilmiş olan yasaklamanın, çiğneyenin isyankâr olmasını gerektiren bir yasaklama olmadığına delildir.

Aksine bu, bir korkudan dolayı konulmuş bir yasaktır. Dolayısıyla bu korku gittiği takdirde yasak da kalkar. İşte bize göre bu rivayetlerin anlamı budur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, ağızlarını dışarıya doğru büküp su kaplarının (kırba ve tulumların) ağızlarından su içilmesini yasakladığı da rivayet edilmiştir.

٦٧٣٣- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ، قَالَ: ثَنَا الشَّافِعِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ اخْتِنَاثِ الْأَسْقِيَةِ.

6733- ... Ubeydullah b. Abdullah'tan, onun Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, su kaplarının (kırba ve tulumlarının) ağızlarından dışarıya doğru bükülerek su içilmesini yasaklamıştır.[30]

30 Buhârî, Eşribe, 23; Müslim, Eşribe, 110, 111; Ebu Davud, Eşribe, 15; Tirmizî, Eşribe, 17; İbn Mâce, Eşribe, 19; Dârimî, Eşribe, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 6, 67, 69, 93.

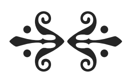
٦٧٣٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. قَالَ ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ: اِخْتِنَاثُهَا، أَنْ تُكْسَرَ فَيُشْرَبُ مِنْهَا.

6734- … Bize İbn Ebi Zi'b, ez-Zührî'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

İbn Ebi Zi'b şöyle dedi: "İhtinas etmek: Su kabının ağzının dışarıya doğru bükülerek ondan içilmesi demektir."

***

O halde bu yasağın sebebi, su kaplarından içmenin yasaklanmasının sebebi ile aynıdır.

١٤- بَابُ وَضْعِ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى الْأُخْرَى

14- BACAK BACAK ÜSTÜNE ATMAK

٦٧٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرِهَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى.

6735- … Bize Ebu'z-Zübeyr'in Cabir'den tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kimsenin ayaklarından (bacaklarından) birini diğerinin üzerine koymasını hoş görmemiştir.[31]

٦٧٣٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَزَادَ. وَهُوَ مُضْطَجِعٌ.

6736- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bana Şuayb b. el-Leys babasından haber verdi. O Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletti ve "yatmış olduğu halde" ibaresini ekledi.

31 Hadis şu lafızla da rivayet edilmiştir: Cabir'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kolların üzerini kapatacak şekilde elbiseye bürünmeyi, tek elbiseye sarınarak baldırı ve sırtı kapatmayı, kişinin sırt üstü yatmış olduğu halde ayaklarından birini diğerinin üzerine koymasını yasaklamıştır." Bkz. Müslim, Libâs, 72; Ebu Davud, Edeb, 19, 20.

٦٧٣٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ. ح

6737- Bize Süleyman b. Şuayb tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis etti, H.

٦٧٣٨- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالاَ: ثنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6738- Bize Muhammed b. Huzeyme de tahdis edip dedi ki: Bize Haccâc b. el-Minhâl tahdis etti. (Abdurrahman ile) dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. O Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٣٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثنَا الْمُعْتَمِرُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خِدَاشٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6739- … Bize el-Mu'temir babasından tahdis etti. o Hidâş'tan, o Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٤٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثنَا أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ، قَالَ: ثنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ رَوْحِ ابْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ حَفْصٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَثْنِيَ الرَّجُلُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى ٱلأُخْرَى.

6740- … Ebu Bekir b. Hafs'dan, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, kişinin ayaklarından birini diğerinin üzerine koymasını (bacak bacak üzerine atmayı) yasakladığını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu rivayetlerden dolayı bir ayağı diğerinin üzerine atmayı hoş görmemiş ve ayrıca buna şu rivayeti de delil göstermiştir:

٦٧٤١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاصِلٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: كَانَ الْأَشْعَثُ، وَجَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَكَعْبٌ قُعُودًا، فَرَفَعَ الْأَشْعَثُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى ٱلأُخْرَى وَهُوَ قَاعِدٌ. فَقَالَ لَهُ كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ: ضُمَّهَا، فَإِنَّهُ لاَ يَصْلُحُ لِبَشَرٍ.

6741- … Bize Şu'be, Vasıl'dan tahdis etti. O Ebu Vâil'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Eş'as, Cerîr b. Abdullah ve Ka'b oturuyorlardı. el-Eş'as otururken ayaklarından birini kaldırıp diğerinin üzerine koydu. Bunun üzerine Ka'b b. Ucre ona: Onu (diğerinin) yanına koy. Çünkü bu şekilde oturmak hiçbir insana yakışmaz, dedi.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek bunda bir sakınca görmemiş ve bu görüşlerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٧٤٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ، وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى ٱلأُخْرَى.

6742- … Abbâd b. Temîm'den, o amcasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mescitte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ayaklarından (bacaklarından) birini diğerinin üstüne koymuş, sırt üstü yatarken gördüm.[32]

٦٧٤٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ أَبِي عَبَّادٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبَّادُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

32 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Salât, 85; Müslim, Libâs, 75; Ebu Davud, Edeb, 31; Tirmizî, Edeb, 19; Nesâî, Mesâcid, 282, Tatbîk, 48; Dârimî, İsti'zân, 27; Malik, Sefer, 87, Ayn, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 39, III, 42, IV, 38, 39, 40.

6743- … Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Bana ez-Zührî tahdis edip dedi ki: Bana Abbâd b. Temîm, amcası Abdullah b. Zeyd'den tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٤٤- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ: قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبَّادُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6744- … Bize ez-Zührî tahdis edip dedi ki: Bana Abbâd b. Temîm amcasından tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٤٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ وَيُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6745- … İbn Şihâb'dan, o Abbâd b. Temîm'den, o amcasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٤٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6746- … Bize Malik, İbn Şihâb'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٧٤٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدُ اللهِ الْمَاجِشُونِ. ح

6747- … Bize Abdulaziz b. Abdullah el-Mâcişûn tahdis etti, H.

٦٧٤٨- وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ ابْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَحْمُودُ بْنُ لَبِيدٍ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6748- … … Bize Abdulaziz b. Abdullah, İbn Şihâb'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Mahmud b. Lebîd, Abbâd b. Temîm'den tahdis etti. O amcasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu görüş sahipleri şöyle demektedirler: Bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den birinci gruptaki rivayetlerin yasakladıkları halin mubah olduğunu belirterek gelmiştir.

Onların Ka'b b. Ucre'nin sözü olarak delil diye zikrettiklerine gelince; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan bir topluluktan buna muhalif kanaat rivayet edilmiştir.

٦٧٤٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، وَيُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، وَعُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، كَانَا يَفْعَلاَنِ ذَلِكَ.

6749- … İbn Şihâb'dan, o Said b. el-Müseyyeb'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb ve Osman b. Affân *radıyallahu anhumâ* bu şekilde hareket ederlerdi.

٦٧٥٠- حَدَّثَنِي ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَالِمٌ أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، يَجْلِسُ أَحَدُهُمْ مُتَرَبِّعًا، وَإِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى.

6750- Bana İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Asım, Abdullah b. Ömer'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Salim Ebu'n-Nadr tahdis edip dedi ki: Ebu Bekir, Ömer ve Osman *radıyallahu anhum*'dan herhangi birisi ayaklarından birini diğerinin üzerine koyarak bağdaş kurup otururdu.

٦٧٥١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرْبُوعٍ أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَلَ ذَلِكَ.

6751- … Abdurrahman b. Yerbu'dan rivayet edildiğine göre, o, Osman b. Affân'ı bu şekilde otururken görmüştür.

٦٧٥٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ نَوْفَلٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُ رَأَى أُسَامَةَ بْنَ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَعَلَ ذَلِكَ.

6752- … İbn Şihâb şöyle dedi: Bana Ömer b. Abdulaziz'in haber verdiğine göre, Muhammed b. Nevfel kendisine Üsâme b. Zeyd b. Hârise'yi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mescidinde bu şekilde otururken gördüğünü tahdis etmiştir.

٦٧٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّهُ رَأَى ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، يَفْعَلُ ذَلِكَ.

6753- … Nâfi'den rivayete göre, o, İbn Ömer *radıyallahu anh*'ı bu şekilde otururken görmüştür.

٦٧٥٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللهِ مُضْطَجِعًا بِالْأَرَاكِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى وَهُوَ يَقُولُ: ﴿رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾.

6754- … Abdurrahman b. Yezid dedi ki: Abdullah'ı ayaklarından birini diğerinin üzerine koymuş el-Erak'de yatarken ve ***"Rabbimiz! Bizi o zalimler topluluğunun fitnesine uğratma"*** (Yunus, 10/85) ayetini okurken gördüm.

٦٧٥٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَاعِدًا، قَدْ وَضَعَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى.

6755- … Bize Süfyan, İmrân b. Müslim'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Enes b. Malik'i ayaklarından birini diğerinin üzerine koymuş olarak otururken gördüm.

***

Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bu ileri gelen değerli kimselerden rivayet naklettik. Bu ise nazar (akli düşünme ve kıyas) yolu ile açıklığa kavuşturulamayacak hususlardan birisidir. Bundan dolayı biz de bu hususta bu kitabın diğer bölümlerinde izlediğimiz yolun aynısını izliyoruz.

Ancak bizler bundan önceki fasılda açıkladığımız şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivayetleri verdik. Bununla birlikte Ka'b b. Ucre'den: "Çünkü böyle bir hareket hiçbir insana yakışmaz" dediği de rivayet edilmiştir. O halde bize göre bunun manası -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu şekilde oturmayı yasakladığından dolayı hiç kimseye bu şekilde oturmak uygun düşmez. Çünkü hiç kimsenin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e muhalefet etmesi uygun değildir.

Daha sonra bizim ikinci fasılda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu şekilde oturması ile bunun mubah olduğuna dair zikretmiş olduğumuz rivayetler de gelmiştir.

O halde iki husustan birisinin diğerini nesh etmiş olması ihtimali vardır. Hidayete erdirilmiş raşid halifeler olup Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e oldukça yakın ve onun durumlarını iyi bilen Ebu Bekir, Ömer ve Osman *radıyallahu anhum*'un -aralarında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen ve bu şekilde oturmanın mekruh olduğunu gösteren birinci hadisi bize nakledenin de bulunduğu birçok ashabın huzurunda- bunu yapmış olduklarını ve onlardan hiç kimsenin bu oturuşlarına karşı çıkmadığını, arkasından Abdullah b. Mesud'un, İbn Ömer'in, Üsâme b. Zeyd'in ve Enes b. Malik *radıyallahu anhum*'un bu işi yaptıkları halde hiç kimsenin onlara karşı çıkmadığını öğrenmiş olduğumuza göre, Peygamber'e merfu olarak ulaşan bu iki haber karşısında ilim ehlinin izledikleri yol sabit olmakta ve bununla zikretmiş ve açıklamış olduğumuz gerekçe dolayısıyla ona muhalif olan tutumun batıl olduğu da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca el-Hasen'den bu hususta bundan başka bir anlama delil olacak rivayet de nakledilmiştir:

٦٧٥٦- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ نِزَارٍ الْأَيْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي السَّرِيُّ ابْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا عَقِيلٌ قَالَ: قِيلَ لِلْحَسَنِ: قَدْ كَانَ يُكْرَهُ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى ٱلْأُخْرَى؟ فَقَالَ الْحَسَنُ: مَا أَخَذُوا ذَلِكَ إِلاَّ عَنِ الْيَهُودِ.

6756- … Bize Akîl tahdis edip dedi ki: el-Hasen'e kişinin bir ayağını diğerinin üzerine koyması mekruh görülüyordu denilince o: Bu şekilde oturmayı ancak Yahudilerden öğrenmişlerdir, diye cevap verdi.

***

Buna göre, hoş görülmeyen böyle bir davranışın, Musa *aleyhisselam*'ın şeriatının hükümleri arasında bulunması ve böylece bu hükmün Yahudiler hakkında söz konusu olması ihtimali vardır.

Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de onların bu haline uymayı emretmiş olması mümkündür. Çünkü onun da hükmü kendisinden önceki peygamberin şeriatını -Yüce Allah onun için önceki şeriatı nesh edecek bir emir verinceye kadar- izlemektir. Arkasından Yüce Allah, ona kendisinden önceki peygambere yasaklamış olduğu hali mubah kılmak suretiyle önceki emre muhalif bir emir vermiştir.

Yine el-Hasen'den buna muhalif bir rivayet nakledilmiştir:

٦٧٥٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ كَانَ يَفْعَلُهُ، يَعْنِي: يَضَعُ إِحْدَى الرِّجْلَيْنِ عَلَى ٱلْأُخْرَى وَقَالَ: إِنَّمَا كُرِهَ لَهُ ذَلِكَ أَنْ يَفْعَلَهُ بَيْنَ يَدَيِ الْقَوْمِ، مَخَافَةَ أَنْ يَنْكَشِفَ.

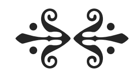
6757- … Bize Hammâd, Humeyd'den tahdis etti. Onun el-Hasen'den rivayet ettiğine göre, o bu şekilde -yani ayaklarından birini diğerinin üzerine koyarak- otururdu. (Bu hususta) şöyle demiştir: Kişinin topluluk arasında bunu yapmasının mekruh görülmesi (avretinin) açılması korkusudur.

***

Bununla birlikte birinci açıklama bana göre bundan daha uygundur. Nitekim Ka'b'ın: "Bu şekilde oturmak hiçbir insana yakışmaz" dediğini görüyo-

ruz. Şayet bunun sebebi bu hadiste el-Hasen'den rivayet edilmiş olan anlam olmuş olsaydı Ka'b böyle bir söz söylemezdi.

Onun bu sözü söylemesinin tek sebebi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in (bu husussta) kendisinden önceki peygamberlere uymakla yükümlü olduğu zamanda bu şekilde oturmayı yasakladığını bilmiş olması, sonra da Aziz ve Celil olan Allah bu hükmü nesh edince Kab'ın bu neshden haberdar olmamasıdır. Bundan dolayı o, önceki hal üzere devam etmiş, hâlbuki başkası bunun nesh edildiğini öğrenmişti. Bunu kendisi de öğrenince önceki hükümden vazgeçip nesh edici hükmü kabul etmiştir.

١٥- بَابُ الرَّجُلِ يَتَطَرَّقُ فِي الْمَسْجِدِ بِالسِّهَامِ

15- BİR KİMSENİN OKLARI İLE MESCİTTEN GEÇMESİ

٦٧٥٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَعَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالاَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ - أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَرَّ أَحَدُكُمْ فِي مَسْجِدِنَا، أَوْ فِي مَسَاجِدِنَا، وَفِي يَدِهِ سِهَامٌ، فَلْيُمْسِكْ بِنِصَالِهَا، لاَ يَعْقِرُ بِهَا أَحَدًا.

6758- … Ebu Bürde'den, o Ebu Musa'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Sizden birisi, bizim mescidimizden -ya da mescidlerimizden- elinde oklar(ı) bulunduğu halde geçecek olursa okların sivri ucunu eliyle tutsun, onlarla kimseyi yaralamasın."***[33]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bir kimsenin istediği şeyi taşıyarak mesciddden geçmesinde bir sakınca bulunmadığı kanaatini benimsemiş ve bu kanaatine bu hadisi delil göstermiştir.

33 Buhârî, Fiten, 7; Müslim, Birr, 120; Nesâî, Mesâcid, 26; İbn Mâce, Edeb, 51; Dârimî, Mukaddime, 53; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 308.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Bir kimsenin, namaz kılma ya da mescide girerken sadaka verme isteği dışında bir şeyler taşıyarak mescide girmemesi gerekir. Sadece oradan geçip gitmek maksadıyla mescide girmesine gelince; bu mekruhtur.

Bunlar ayrıca şöyle demektedirler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in -sözünü ettiğimiz Ebu Musa yoluyla gelen hadiste- sadaka vermek üzere mescide girmeyi kastetmiş olması ihtimali vardır.

Biz de bu hususa delil olacak rivayet bulabilir miyiz diye inceledik ve şunu gördük:

٦٧٥٩- يُونُسُ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، وَاللَّيْثُ ابْنُ سَعْدٍ، يَزِيدُ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ يَتَصَدَّقُ بِنَبْلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لاَ يَمُرَّ بِهَا إِلاَّ وَهُوَ آخِذٌ بِنُصُولِهَا.

6759- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bize Amr b. el-Hâris ile el-Leys b. Sa'd -biri diğerine göre fazla lafız ilavesi ile- Ebu'z-Zübeyr'den haber verdiler. O Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kişi elindeki oku ile mescitte sadaka verirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona okunun sivri ucunu tutmadan mesciden geçmemesini emretti.[34]

٦٧٦٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، عَنِ اللَّيْثِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

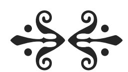
6760- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

***

34 Müslim, Birr, 122; Ebu Davud, Cihâd, 65; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 350.

Cabir bu hadiste, okları ile mescide giren kimselerin girerken mesciddden (yol edinip) geçip gitmek istemediklerini, sadaka vermek amacıyla girmek istediklerini açıklamaktadır.

İşte Ebu Musa'nın zikrettiği hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mubah kıldığı da budur.

١٦- بَابُ الْمُعَانَقَةِ

16- KUCAKLAŞMAK

٦٧٦١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، وَحَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، وَيَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ حَنْظَلَةَ السَّدُوسِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيَنْحَنِي بَعْضُنَا لِبَعْضٍ، إِذَا الْتَقَيْنَا؟ قَالَ: «لاَ»، قَالُوا: فَيُعَانِقُ بَعْضُنَا بَعْضًا؟ قَالَ: «لاَ». قَالُوا: أَفَيُصَافِحُ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ؟ قَالَ: «تَصَافَحُوا».

6761- … Hanzala es-Sedûsî'den, o Enes b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Ashab: Ey Allah'ın Rasulü! Karşılaştığımız zaman birbirimizin önünde eğilelim mi? diye sordu. Allah Rasulü: ***"Hayır"*** dedi. Onlar: Birbirimizle kucaklaşalım mı? sordular. O yine: ***"Hayır"*** dedi. Bu sefer: Birbirimizle tokalaşalım mı? dediler. Allah Rasulü: ***"Tokalaşın"*** dedi.[35]

٦٧٦٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو هِلاَلٍ، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6762- … Bize Ebu Hilâl, Hanzala'dan tahdis etti. O Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! dedik… Sonra hadisi aynen zikretti.

***

35 İbn Mâce, Edeb, 15.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, kucaklaşmanın mekruh olduğu kanaatini benimsemiştir. Ebu Hanife ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- bunlardandır.

Bu hükümde başkaları, onlara muhalefet ederek kucaklaşmada bir sakınca görmemişlerdir. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- da vardır.

Bu görüşü kabul edenlerin bu hususta ileri sürdükleri deliller arasında şu rivayetler vardır:

٦٧٦٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلاَءِ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ مُجَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِيِّ، تَلَقَّانِي، فَاعْتَنَقَنِي.

6763- … Abdullah b. Cafer'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizler Necâşî'nin yanından Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına geldiğimizde o beni karşıladı ve boynuma sarılarak beni kucakladı.

٦٧٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الآجْلَحِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: وَافَقَ قُدُومُ جَعْفَرٍ فَتْحَ خَيْبَرَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ أَدْرِي بِأَيِّ الشَّيْئَيْنِ أَنَا أَشَدُّ فَرَحًا، بِفَتْحِ خَيْبَرَ، أَوْ بِقُدُومِ جَعْفَرٍ؟» ثُمَّ تَلَقَّاهُ فَاعْتَنَقَهُ، وَقَبَّلَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ.

6764- … el-Eclah'dan, o eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Cafer'in gelişi Hayber fethine rastladı. Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hayber'in fethine mi Cafer'in gelişine mi daha çok sevineceğimi bilemiyorum"*** dedi. Sonra onu karşılayarak boynuna sarılıp kucaklaştı ve gözlerinin arasından öptü.

٦٧٦٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ يَحْيَى بْنِ مُحَمَّدٍ الشَّجَرِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبَّادٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ

شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِينَةَ، وَرَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي، فَأَتَاهُ، فَقَرَعَ الْبَابَ، فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُرْيَانًا، وَاللّٰهِ مَا رَأَيْتُهُ عُرْيَانًا قَبْلَهُ، فَاعْتَنَقَهُ وَقَبَّلَهُ.

6765- … Urve b. ez-Zübeyr'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benim evimde iken Zeyd b. Hârise Medine'ye geldi. Zeyd, Hz. Peygamber'in yanına gelip kapıyı çaldı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* elbisesini üzerine almadan onu karşılamaya kalktı. Allah'a yemin olsun ki, bundan önce onu çıplak görmemiştim. Allah Rasulü, boynuna sarılıp onu kucakladı ve öptü.[36]

***

Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından da aşağıdaki rivayetler nakledilmiştir:

٦٧٦٦- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثنا شُعْبَةُ، عَنْ غَالِبٍ التَّمَّارِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانُوا، إِذَا الْتَقَوْا، تَصَافَحُوا، وَإِذَا قَدِمُوا مِنْ سَفَرٍ، تَعَانَقُوا.

6766- … Bize Şu'be, Halid et-Temmâr'dan tahdis etti. Onun eş-Şa'bî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı birbirleriyle karşılaştıklarında musafaha yaparlar, yolculuktan geldiklerinde de birbirlerinin boynuna sarılarak kucaklaşırlardı.

٦٧٦٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ. ح

6767- Bize Ahmed b. Davud tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Velid tahdis etti, H.

36 Tirmizî, İsti'zân, 32.

٦٧٦٨- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6768- Bize İbn Merzûk da tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Hammâd tahdis etti. (Ebu'l-Velid ile birlikte) dediler ki: Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

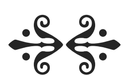
٦٧٦٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو غَالِبٍ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ: قَدِمَ عَلَيْنَا سَلْمَانُ، فَقَالَ: أَيْنَ أَخِي؟ قُلْتُ: فِي الْمَسْجِدِ، فَأَتَاهُ، فَلَمَّا رَآهُ اعْتَنَقَهُ.

6769- … Bize Ebu Gâlib, Ümmü'd-Derdâ'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Selman bize geldi ve: Kardeşim nerede? diye sordu. Ben: Mescidde, deyince yanına gitti. Onu görünce de boynuna sarıldı.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının birbirlerinin boynuna sarıldıklarını görüyoruz. Bu da, boyna sarılıp kucaklaşmanın mubah olduğuna dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin, bunu yasaklayan rivayetlerden daha sonra olduğuna delildir.

Biz de bu görüşü kabul ediyoruz. Bu da Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşüdür.

١٧- بَابُ الصُّوَرِ تَكُونُ فِي الثِّيَابِ

17- ELBİSELERDEKİ RESİMLİ DESENLER

٦٧٧٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُدْرِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا زُرْعَةَ بْنَ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُجَيٍّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ.

6770- … Abdullah b. Nucey'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali'yi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu, derken dinledim: ***"Melekler, içinde suret bulunan bir eve girmezler."***[37]

٦٧٧١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ، وَحِبَّانُ بْنُ هِلاَلٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6771- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٧٧٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: ثَنَا مُغِيرَةُ بْنُ مِقْسَمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَارِثُ الْعُكْلِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُجَيٍّ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ

37 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 7, 17, Nikâh, 76, Megâzî, 12, Enbiya, 8, Libâs, 92; Müslim, Libâs, 85, 86, 96; Ebu Davud, Tahâret, 89, Libâs, 44, 45; Tirmizî, Edeb, 9; Nesâî, Tahâret, 167, Sayd, 9, 11, Ziynet, 110; Dârimî, İsti'zân, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 83, 104…

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ: إِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ، وَلاَ صُورَةٌ وَلاَ تِمْثَالٌ.

6772- … Abdullah b. Nucey'den, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "***Cebrail aleyhisselam bana: Biz melekler, içinde köpek, suret ve timsal (heykel) bulunan bir eve girmeyiz, dedi***."[38]

٦٧٧٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ كُرَيْبٍ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ دَخَلَ الْبَيْتَ وَجَدَ فِيهِ صُورَةَ إِبْرَاهِيمَ، وَصُورَةَ مَرْيَمَ فَقَالَ: «أَمَّا هُمْ، فَقَدْ سَمِعُوا أَنَّ الْمَلاَئِكَةَ لاَ تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ.[هذا] إِبْرَاهِيمُ [مُصَوَّرًا]، فَمَا لَهُ يَسْتَقْسِمُ؟»

6773- … İbn Abbas'ın azatlısı Kuleyb'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Kâbe'nin içerisine girdiğinde içeride Hz. İbrahim'in sureti ile Meryem'in suretini bulunca şöyle buyurdu: ***"Onlara gelince; onlar, meleklerin, içinde suretin bulunduğu bir eve girmeyeceğini işitmişlerdir. [Diyelim ki bu]***[39] ***İbrahim'in [yapılmış suretidir]. Ona ne olmuş ki bir de fal oklarıyla kısmet aramaya kalkışsın?"***[40]

٦٧٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا، فِيهِ صُورَةٌ».

38 Buhârî, Libâs, 92; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 80.
39 Hadisin Arapça metninde [ ] içindeki ibareler, *Müsned*'den hareketle kayd edilmiştir. Tercümesinde de aynı ibarelerin karşılığı yine [ ] içerisinde verilmiştir, (Çeviren)
40 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 277.

6774- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas'tan, onun Ebu Talha'-dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Melekler, içinde suret bulunan bir eve girmezler"*** buyurmuştur.[41]

٦٧٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6775- … Bize Süheyl b. Ebi Salih, Said b. Yesâr'dan tahdis etti. O Ebu Talha'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٧٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6776- … Zeyd b. Halid'den, o Ebu Eyyub'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٧٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ قَالَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ».

6777- … Ebu Seleme'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Cebrail *aleyhisselam* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: ***"Bizler, içinde suret bulunan bir eve girmeyiz"*** dedi.

٦٧٧٨-حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا أَبُو زَيْدِ بْنُ أَبِي الْغَمْرِ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: اشْتَرَيْتُ نُمْرُقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَآهَا،

41 6770 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

تَغَيَّرَ ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، مَا هَذِهِ؟» فَقُلْتُ: نُمْرُقَةٌ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ، تَقْعُدُ عَلَيْهَا، قَالَ: «إِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ تَصَاوِيرُ».

6778- … el-Kasım'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Üzerinde suret bulunan bir yastık satın almıştım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanıma girip onu görünce yüzü değişti. O: ***"Ey Aişe! Bu ne?"*** diye sordu. Ben: Üzerine oturursun diye senin için satın aldığım bir yastıktır (minderdir), dedim. O: ***"Biz, içinde suretler bulunan bir eve girmeyiz"*** dedi.[42]

٦٧٧٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي الْقَاسِمُ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا مُسْتَتِرَةٌ بِقِرَامِ سِتْرٍ، فِيهِ صُورَةٌ، فَهَتَكَهُ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الَّذِينَ يُشَبِّهُونَ بِخَلْقِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ».

6779- … Bana İbn Şihâb tahdis edip dedi ki: Bana el-Kasım, Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: Üzerinde suretler bulunan bir örtüyü perde olarak kullanmak üzere astığım bir sırada Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanıma girdi. O örtüyü alıp parçaladıktan sonra: ***"Kıyamet gününde insanlar arasında azabı en şiddetli olacak olanlar (yaptıklarını) Yüce Allah'ın yaratmasına benzeten kimselerdir"*** buyurdu.[43]

٦٧٨٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ كُرَيْبٍ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ».

42 Buhârî, Nikâh, 76, Büyu', 40, Libâs, 92, 95; Müslim, Libâs, 94, 96; Malik, İsti'zân, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 246.
43 Müslim, Libâs, 91, 92; Nesâî, Ziynet, 112; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 36, 85, 86, 199.

6780- … Üsâme b. Zeyd'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Melekler, içinde suret bulunan bir eve girmezler."***[44]

٦٧٨١– حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ دَخَلَ الْكَعْبَةَ، فَرَأَى فِيهَا صُورَةً، فَأَمَرَنِي فَأَتَيْتُهُ بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ، فَجَعَلَ يَضْرِبُ بِهِ الصُّوَرَ، يَقُولُ: «قَاتَلَ اللّٰهُ قَوْمًا يُصَوِّرُونَ مَا لاَ يَخْلُقُونَ».

6781- … Üsâme b. Zeyd'den, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber Ka'be'ye girip içinde bir suret gördü. (Üsâme dedi ki:) Bana emretti, ben de ona bir kova su getirdim. O suyu suretlerin üzerine dökerken: ***"Yaratmadıkları şeylerin suretlerini yapan bir topluluğu Allah kahretsin!"*** diyordu.

٦٧٨٢– حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَنَّ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللّٰهِ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ جِبْرِيلَ قَالَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّا لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ».

6782- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb bildirip dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed'in tahdis ettiğine göre, Salim b. Abdullah kendisine babasından naklen şunu tahdis etmiştir: Cebrail, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e dedi ki: ***"Bizler içinde suret bulunan bir eve girmeyiz."***

٦٧٨٣– حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ لَنَا ابْنُ وَهْبٍ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ ابْنِ السَّبَّاقِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ مَيْمُونَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

44 6770 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

6783- … İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Meymûne'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٧٨٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرًا عَنِ الصُّوَرِ فِي الْبَيْتِ، وَعَنِ الرَّجُلِ يَفْعَلُ ذَلِكَ. فَقَالَ: زَجَرَ رَسُولُ اللهِ عَنْ ذَلِكَ.

6784- … Bize Ebu'z-Zübeyr tahdis edip dedi ki: Evde bulunan suret ile suret yapan adamın hükmü hakkında Cabir'e soru sordum. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu şekilde hareket etmeyi kötüledi, dedi.

٦٧٨٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْأَصْبَهَانِيِّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ دَارَ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ، فَإِذَا بِتَمَاثِيلَ. فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً، أَوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً، أَوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً».

6785- … Ebu Zur'a şöyle dedi: Ebu Hureyre ile birlikte Mervan b. el-Hakem'in evine gittim. Beklemediğim bir şekilde heykellerle (timsal) karşılaştım. (Ebu Hureyre) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurdu: Benim yaratmam gibi yaratmaya kalkışan kimselerden daha zalim kim olabilir? Haydi, bir zerre yaratsınlar veya bir tane yaratsınlar ya da bir arpa tanesi yaratsınlar."***[45]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, üzerinde suret bulunan elbiselerin, yerde üzerlerine basılıp çiğnenen yaygıların ve giyecek olarak kullanılan örtülerin edinilmesinin mekruh olduğunu kabul ettiği gibi, bunların evlerde bulunmasını da mekruh görmüştür. Bunlar, bu görüşlerine bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

45 Buhârî, Libâs, 90, Tevhîd, 56; Müslim, Libâs, 101.

Bu konuda başkaları, onlara muhalefet etmiş, bu tür örtülerden, yerde çiğnenip üzerine basılanlarında bir sakınca yoktur deyip bunların dışında kalanları mekruh görmüşlerdir. Bu hususta onların lehine olan deliller arasında şu da vardır:

٦٧٨٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أُمِّهِ أَسْمَاءَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَكَانَتْ فِي حِجْرِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ سَفَرٍ، وَعِنْدِي نَمَطٌ لِي فِيهِ صُورَةٌ، فَوَضَعْتُهُ عَلَى سَهْوَتِي فَاجْتَبَذَهُ وَقَالَ: «لاَ تَسْتُرِي الْجِدَارَ».

قَالَتْ: فَصَنَعْتُهُ وِسَادَتَيْنِ، فَأَخَذَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَرْتَفِقُ عَلَيْهِمَا.

6786- … Abdurrahman b. el-Kasım'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'nın himayesinde bulunan annesi Abdurrahman kızı Esma'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir seferden dönmüştü. O sırada benim yanımda üzerinde suret bulunan hafif tüylü (kadifemsi) bir örtü vardı. Onu odamdaki ayrı bir bölmenin üzerine örtü olarak koymuştum. Allah Rasulü onu çekip aldı ve: ***"Duvarı örtme"*** dedi.

Aişe *radıyallahu anhâ*: Ben ondan iki yastık yaptım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları alıp üzerlerine yaslandı, dedi.

٦٧٨٧- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرٌو، عَنْ بُكَيْرٍ الْأَشَجِّ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عَطَاءٍ مَوْلَى بَنِي الْأَزْهَرِ، أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ، يَذْكُرُ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ يَرْتَفِقُ عَلَيْهِمَا.

6787- … el-Ezheroğullarının azatlısı Rebîa b. Ata'dan rivayete göre, o, el-Kasım b. Muhammed'i Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe

radıyallahu anhâ'dan, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o iki yastık üzerine yaslandığını zikrederken dinlemiştir.

٦٧٨٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْقَاسِمِ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا كَانَتْ نَصَبَتْ سِتْرًا، فِيهِ تَصَاوِيرُ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَزَعَهُ، فَقَطَعَتْهُ وِسَادَتَيْنِ.

فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ حِينَئِذٍ يُقَالُ لَهُ رَبِيعَةُ بْنُ عَطَاءٍ مَوْلَى بَنِي أَزْهَرَ: سَمِعْتَ أَبَا مُحَمَّدٍ، يَذْكُرُ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: فَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْتَفِقُ عَلَيْهِمَا؟ فَقَالَ: لاَ، وَلَكِنْ سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَذْكُرُ ذَلِكَ عَنْهَا.

6788- … Bukeyr'den rivayete göre, Abdurrahman b. el-Kasım kendisine babasının ona Aişe *radıyallahu anhâ*'dan naklen şunu tahdis ettiğini nakletmiştir: O, üzerinde suretler bulunan bir örtü asmıştı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* içeri girip onu çekip aldı. Aişe de o örtüyü bölerek iki yastık yaptı.

O vakit mecliste bulunup Ezheroğullarının azatlısı olan ve Rebîa b. Ata diye bilinen bir kişi şöyle dedi: Sen Ebu Muhammed'i Aişe *radıyallahu anhâ'yı:* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o iki yastığa yaslanırdı, derken de dinledin mi? O (Abdurrahman b. el-Kasım) dedi ki: Hayır, ben el-Kasım b. Muhammed'i bunu Aişe'den zikrederken dinledim, dedi.[46]

٦٧٨٩-حَدَّثَنِي ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا جَعَلَتْ سِتْرًا فِيهِ تَصَاوِيرُ إِلَى الْقِبْلَةِ. فَأَمَرَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَزَعَتْهُ، وَجَعَلَتْ مِنْهُ وِسَادَتَيْنِ، فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْلِسُ عَلَيْهِمَا.

46 Müslim, Libâs, 87; Nesâî, Ziynet, 110; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 112.

6789- … Abdurrahman b. el-Kasım'dan, o babasından, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, o, üzerinde suretler bulunan bir örtüyü kıble tarafına koymuştu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona verdiği emir üzerine o örtüyü oradan alıp ondan iki yastık yaptı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de onların üzerine otururdu.

٦٧٩٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَنَّهَا اشْتَرَتْ بِنُمْرُقَةٍ فِيهَا تَصَاوِيرُ. فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَامَ عَلَى الْبَابِ، فَلَمْ يَدْخُلْ، فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهَةَ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَتُوبُ إِلَى اللّٰهِ، وَإِلَى رَسُولِهِ، فَمَاذَا أَذْنَبْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرُقَةِ؟» قُلْتُ: اشْتَرَيْتُهَا لَك لِتَقْعُدَ عَلَيْهَا، وَتَتَوَسَّدَهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّوَرِ، يُقَدَّمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ». ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّوَرُ، لاَ تَدْخُلُهُ الْمَلاَئِكَةُ».

6790- … el-Kasım b. Muhammed'den, o mü'minlerin annesi Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, o, üzerinde suretler bulunan bir yastığı örtü olarak kullandı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o örtüyü görünce kapıda durdu, içeri girmedi.

Yüzünden hoşlanmadığını anlayınca: Ey Allah'ın Rasulü! Allah'a ve Rasulü'ne tövbe ettiğimi bildiriyorum. Ne günah işledim? dedim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu örtü de ne?"*** deyince ben: Onu üzerine oturman ve ona yaslanman için satın aldım, dedim. Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu suretlerin sahipleri (onları yapanlar) kıyamet gününde gelecekler ve onlara: Yarattığınıza can verin, denilecektir."*** Sonra şöyle buyurdu: ***"İçinde suret bulunan eve melekler girmezler."***[47]

47 Buhârî, Nikâh, 76; Malik, İsti'zân, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 346.

٦٧٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: كَانَ ثَوْبٌ فِيهِ تَصَاوِيرُ، فَجَعَلْتُهُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي، فَكَرِهَهُ، أَوْ قَالَتْ: فَنَهَانِي فَجَعَلْتُهُ وَسَائِدَ.

6791- … Bize Şu'be, Abdurrahman b. el-Kasım'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe dedi ki: "Üzerinde suretler bulunan bir elbise (örtü) vardı. Onu namaz kılarken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önüne sermiştim. Ondan hoşlanmadı. -Ya da Aişe: Bana böyle yapmaktan vazgeçmemi söyleyince ben de onu yastık örtüsü olarak böldüm, dedi.-"[48]

***

Bundan dolayı bu görüş sahipleri şöyle demektedirler: Bu bakımdan bu rivayetler dolayısı ile ayak altında olanlarda bir sakınca yoktur. Ayak altında olmayanlara gelince; işte bu rivayetler onlar hakkında gelmiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, yasakladığı suretlerden elbise üzerinde bulunan nakış ve benzeri şeyleri istisna etmiş olduğu da rivayet edilmiştir.

٦٧٩٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ بُكَيْرَ بْنَ الْأَشَجِّ حَدَّثَهُ: أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيَّ حَدَّثَهُمْ، وَمَعَ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عُبَيْدُ اللهِ الْخَوْلاَنِيُّ، أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَدْخُلُ الْمَلاَئِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ».

قَالَ بُسْرٌ: فَمَرِضَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ، فَعُدْنَاهُ، فَإِذَا نَحْنُ فِي بَيْتِهِ، بِسِتْرٍ فِيهِ تَصَاوِيرُ. فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللهِ الْخَوْلاَنِيِّ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ حَدَّثَنَا فِي التَّصَاوِيرِ؟ قَالَ: إِنَّهُ قَدْ قَالَ: إِلاَّ رَقْمًا فِي ثَوْبٍ، أَلَمْ تَسْمَعْهُ؟ قُلْتُ لاَ: قَالَ: بَلَى، قَدْ ذَكَرَ ذَلِكَ.

6792- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Amr b. el-Hâris'in tahdis ettiğine göre, Bukeyr b. el-Eşec kendisine şunu tahdis etmiştir: Büsr b. Said'in kendisine tahdis ettiğine göre, Zeyd b.

48 Müslim, Libâs, 93; Nesâî, Ziynet, 110; Dârimî, İsti'zân, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 172.

Halid el-Cuhenî onlara -Büsr b. Said ile birlikte Ubeydullah el-Havlânî de bulunuyorken- şunu tahdis etmiştir: Ebu Talha kendisine şunu tahdis etmiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Melekler, içinde suret bulunan bir eve girmezler."***

Büsr dedi ki: Zeyd b. Halid hastalandı. Onun ziyaretine gittik. Evinde üzerinde suretler bulunan bir perde ile karşılaştık. Ben Ubeydullah el-Havlânî'ye: Onun bize suret yapma ile ilgili bir hadis naklettiğini dinlememiş miydin? dedim. Ubeydullah dedi ki: O (Ebu Talha) "Bir elbise üzerindeki bir nakış müstesna" demişti. Böyle dediğini işitmemiş miydin? sordu. Ben: Hayır, deyince o: Evet, bunu zikretmişti, dedi.[49]

٦٧٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ سَالِمٍ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، قَالَ: اشْتَكَى أَبُو طَلْحَةَ بْنُ سَهْلٍ فَقَالَ لِي عُثْمَانُ بْنُ حُنَيْفٍ: هَلْ لَكَ فِي أَبِي طَلْحَةَ تَعُودُهُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: فَجِئْنَاهُ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَتَحْتَهُ نَمَطٌ فِيهِ صُورَةٌ، فَقَالَ: انْزِعُوا هَذَا النَّمَطَ، فَأَلْقُوهُ عَنِّي. فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ بْنُ حُنَيْفٍ: أَوَمَا سَمِعْتَ، يَا أَبَا طَلْحَةَ، رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ نَهَى عَنِ الصُّورَةِ؟ قَالَ: «إِلاَّ رَقْمًا فِي ثَوْبٍ، أَوْ ثَوْبًا فِيهِ رَقْمٌ». قَالَ: بَلَى، وَلَكِنَّهُ أَطْيَبُ لِنَفْسِي، فَأَمِيطُوهُ عَنِّي.

6793- … Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe dedi ki: Ebu Talha b. Sehl hastalanmıştı. Osman b. Huneyf bana: Ebu Talha'yı ziyarete gitmeye ne dersin? dedi. Ben: Olur, dedim.

(Ubeydullah) dedi ki: Ebu Talha'ya gittik, yanına girdik. Altında üzerinde suret bulunan kısa tüylü (kadifemsi) bir yaygı vardı. Bu yaygıyı kaldırıp benden uzak tutun, dedi. Osman b. Huneyf kendisine: Ey Ebu Talha! Sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sureti yasaklarken: ***"Bir elbisedeki bir nakış ya da üzerinde nakış bulunan elbise müstesna"*** buyurduğunu da dinlememiş miydin? dedim. O (Ebu Talha): Evet, dinlemiştim. Ancak böylesi daha çok hoşuma gider. Onu benden uzaklaştırın, dedi.

49 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 7, Libâs, 92; Müslim, Libâs, 85, 86; Ebu Davud, Libâs, 45; Tirmizî, Libâs, 18; Nesâî, Kıble, 12; Dârimî, İsti'zân, 33; Malik, İsti'zân, 7.

٦٧٩٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ مَكَانَ عُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ "سَهْلُ بْنُ حُنَيْفٍ".

6794- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine Ebu'n-Nadr'dan tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir. Ancak "Osman b. Huneyf yerine Sehl b. Huneyf" demiştir.

***

İşte zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerle, elbiselerdeki (ve örtülerdeki) suretlerin, yasaklanmış suretlerin dışında tutulduğu sabit olduğu gibi yasaklanmış olan suretlerin, Hıristiyanların kiliselerinde yaptıkları şekilde kilise duvarlarına yapılan suretler ile duvarlara asılan örtülerde bulunan suretler olduğu da sabit olmaktadır.

Çiğnenen, üzerinden basılıp geçilen, yere serilenlere gelince; bu suretler, bu yasağın kapsamı dışındadır.

İşte Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşü de budur.

٦٧٩٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو كَامِلٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا لَيْثٌ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى وِسَادَةٍ حَمْرَاءَ، فِيهَا تَصَاوِيرُ.

قَالَ: فَقُلْتُ: أَلَيْسَ هَذَا يُكْرَهُ؟ فَقَالَ: لاَ، إِنَّمَا يُكْرَهُ مَا يُعَلَّقُ مِنْهُ، وَمَا نُصِبَ مِنَ التَّمَاثِيلِ، وَأَمَّا مَا وُطِئَ، فَلاَ بَأْسَ بِهِ.

قَالَ: ثُمَّ حَدَّثَنِي عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّوَرِ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَنْفُخُوا فِيهَا الرُّوحَ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ».

6795- … Bize Leys tahdis edip dedi ki: Ben Salim b. Abdullah'ın yanına girdim. Onun, üzerinde suretler bulunan kırmızı bir yastığa yaslanmış olduğunu gördüm.

el-Leys dedi ki: Bu, mekruh değil midir? diye sordum. O: Hayır, bu türden olup asılanlar ve heykel kabilinden olup dikilenler hoş görülmemiştir. Ayak altında çiğnenenlerde ise bir sakınca yoktur, dedi.

(el-Leys) dedi ki: Sonra bana babasının şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu suretlerin sahipleri, onlara ruh üfleyinceye kadar kıyamet gününde azaba uğratılacaklardır. Onlara: 'Yarattığınıza can verin' denilecektir."***[50]

***

İşte Salim'in bu sözleri, bizim sözünü ettiğimiz hükme delildir. Bu noktadan itibaren insanlar bu suretlerin mahiyetinin ne olduğu hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir.

Bazıları: Bunun kapsamına, canlı ve cansız her şeyin sureti girer, demiş ve: Çünkü bu husustaki rivayet müphem olarak gelmiştir, diye eklemiştir.

Bunlar, bu hususta da şu rivayetleri delil olarak göstermektedirler:

٦٧٩٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ وَيَحْيَى بْنُ عِيسَى، عَنِ الأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الْمُصَوِّرُونَ».

6796- … Mesrûk'tan, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kıyamet gününde azapları en ağır olacak olanlar suret yapanlardır"*** buyurdu.[51]

٦٧٩٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: ثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، أَخْبَرَنِي عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُصَوِّرَ.

50 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 7, Nikâh, 76, Libâs, 89, 92, 95, Tevhîd, 56; Müslim, Libâs, 96, 97; Nesâî, Ziynet, 113; İbn Mâce, Ticârât, 15; Malik, İsti'zân, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 20, 26…

51 Buhârî, Libâs, 89, 91, 92, 95; Müslim, Libâs, 96-99; Nesâî, Ziynet, 113; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 375, 426, II, 26.

6797- … Bize Avn b. Ebi Cuhayfe tahdis edip bana babasından, onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, suret yapana lanet etti.[52]

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Bunların cansızlarının suretini yapmakta bir sakınca yoktur. Canlı olanlara gelince; işte sureti yapılması yasaklanmış olanlar bunlardır. Bunlar, buna dair İbn Abbas'tan nakledilen rivayeti delil göstermektedirler:

٦٧٩٨- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ، إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ، إِنَّمَا مَعِيشَتِي مِنْ صَنْعَةِ يَدِي، وَأَنَا أَصْنَعُ هَذِهِ التَّصَاوِيرَ. فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ: لاَ أُحَدِّثُكَ إِلاَّ مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ صَوَّرَ صُورَةً، فَإِنَّ اللهَ مُعَذِّبُهُ عَلَيْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِخٍ أَبَدًا». قَالَ: فَرَبَا الرَّجُلُ رَبْوَةً شَدِيدَةً، وَاصْفَرَّ وَجْهُهُ فَقَالَ: وَيْحَكَ، إِنْ أَبَيْتَ إِلاَّ أَنْ تَصْنَعَ، فَعَلَيْكَ بِالشَّجَرِ، وَكُلِّ شَيْءٍ لَيْسَ فِيهِ رُوحٌ.

6798- … Said b. Ebi'l-Hasen dedi ki: İbn Abbas'ın yanındaydım. Ona bir adam gelerek: Ey İbn Abbas! Benim geçimim, elimin yaptıklarına bağlıdır ve ben bu suretleri yapıyorum, dedi. İbn Abbas ona şu cevabı verdi: Ben sana ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den dinlediklerimi nakledeceğim: ***"Kim bir suret yapacak olursa Allah da kıyamet gününde ona o surete ruh üfleyinceye kadar -ki ebediyen ona ruh üfleyemeyecektir- azap edecektir."***

(Said) dedi ki: Adam çok şiddetli bir şekilde kızdı, köpürdü, yüzü sarardı. Bunun üzerine İbn Abbas: "Vay senin haline! Mutlaka suret yapacaksan, ağaç resimleri yap, ruh taşımayan her bir şeyin resmini yap" dedi.[53]

---

52 Buhârî, Büyu', 25, Talâk, 51, 113, Libâs, 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 308, 309.

53 Hadis çeşitli yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Büyu', 104, Libâs, 97; Müslim, Libâs, 100; Ebu Davud, Edeb, 88; Tirmizî, Libâs, 19; Nesâî, Ziynet, 112; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 216, 241…

٦٧٩٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَوْنٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6799- Bize Ali b. Şeybe tahdis edip dedi ki: Bize Kabîsa tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Avn'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İbn Abbas'ın bu hususta söylediğinin doğruluğuna Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Ona ruh üfleyinceye kadar Allah da bundan dolayı o kimseye azap edecektir"*** sözü delil olmaktadır.

İşte bu, suretinin yapılması yasaklananların canlılar olduğuna delildir.

Yine bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen onun: ***"Suret yapanlara kıyamet gününde azap edilecek ve onlara: Yarattığınıza can verin denilecektir"*** sözü, İbn Abbas'tan başkaları tarafından da rivayet edilmiştir.

٦٨٠٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْمُصَوِّرُونَ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ».

6800- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Suret yapanlara kıyamet gününde azap edilecek ve onlara: Yarattığınıza can verin denilecektir."***[54]

٦٨٠١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6801- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

54 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4.

٦٨٠٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ، مِثْلَهُ.

6802- … Bize Hammâd b. Seleme, Eyyub'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٨٠٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَوَّرَ صُورَةً، عُذِّبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَنْفُخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِخٍ».

6803- … İkrime'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Suret yapan kimseye kıyamet gününde ona ruh üfleyinceye kadar -ki asla üfleyemeyecektir- azap edilecektir."***

***

İşte bu rivayetlerin anlamı da, İbn Abbas'tan nakletmiş olduğumuz rivayetin anlamıyla aynıdır.

Yine bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu anlama delil olacak rivayetler nakledilmiştir:

٦٨٠٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: لَمَّا قَدِمَ مُجَاهِدٌ الْكُوفَةَ، أَتَيْتُهُ أَنَا وَأَبِي، فَحَدَّثَنَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَانِي جِبْرِيلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي جِئْتُكَ الْبَارِحَةَ، فَلَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ أَدْخُلَ الْبَيْتَ ؛ لِأَنَّهُ كَانَ فِي الْبَيْتِ تِمْثَالُ رَجُلٍ، فَمُرْ بِالتِّمْثَالِ، فَلْيُقْطَعْ رَأْسُهُ، حَتَّى يَكُونَ كَهَيْئَةِ الشَّجَرَةِ».

6804- … Bize İsa b. Yunus tahdis edip dedi ki: Bize babam tahdis edip dedi ki: Mücahid Kufe'ye geldiğinde babamla birlikte onun yanına gittik. Bize Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Cebrail bana gelerek: Ey Muhammed! Ben dün***

sana gelmiştim. Ancak evden içeriye giremedim. Çünkü evde bir adamın heykeli (timsali) vardı. O heykelin kafasının koparılmasını emret ki bir ağaç şekline dönüşsün."[55]

٦٨٠٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: اسْتَأْذَنَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اُدْخُلْ» فَقَالَ: «كَيْفَ أَدْخُلُ، وَفِي بَيْتِكَ سِتْرٌ، فِيهِ تَمَاثِيلُ خَيْلٍ وَرِجَالٍ. فَإِمَّا أَنْ تَقْطَعَ رُءُوسَهَا، وَإِمَّا أَنْ تَجْعَلَهَا بِسَاطًا، فَإِنَّا - مَعْشَرَ الْمَلاَئِكَةِ - لاَ نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ».

6805- … Ebu İshak'tan, o Mücahid'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Cebrail *aleyhisselam*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına girmek için izin istedi. Allah Rasulü: ***"Gir"*** dedi. Cebrail: ***"Senin evinde üzerinde at ve adamların timsalleri bulunan bir örtü varken nasıl girebilirim? Ya onların başlarını kopart ya da o örtüyü bir yaygı olarak yere ser. Çünkü biz melekler, içinde timsallerin bulunduğu bir eve girmeyiz"*** dedi.

***

Canlı bir kimsenin kafası koparıldıktan sonra hayatta kalamayacağı şekilde başları kopartılmış timsallerin mubah kılınması, cansız varlıkların suretlerini yapmanın mubah olduğuna ve canı olmayan benzeri suretlerin, bu bölümde zikretmiş olduğumuz rivayetlerde söz konusu olan yasağın kapsamının dışında kaldığına delil olmaktadır.

Yine bu hususta İkrime'den şu rivayet nakledilmiştir:

٦٨٠٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو ثَابِتٍ الْمَدَنِيُّ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: الصُّورَةُ الرَّأْسُ، فَكُلُّ شَيْءٍ لَيْسَ لَهُ رَأْسٌ، فَلَيْسَ بِصُورَةٍ.

55 Ebu Davud, Libâs, 1; Tirmizî, Edeb, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 305.

6806- … Bize Hammâd b. Zeyd bir adamdan tahdis etti. O İkrime'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Suret, baş demektir. O halde başı bulunmayan her şey suret değildir.

***

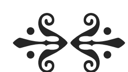
Ebu Hureyre'nin naklettiği hadiste Cebrail'in (Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söylediği: ***"Ya o örtüyü yere serilen bir yaygı yaparsın ya da oradaki timsallerin başını kopartırsın"*** şeklindeki sözü de bu tür suretlerin bulunduğu örtülerin, yere serilmedikleri sürece kullanılmalarının mubah olmadığına delildir.

Bir kimse: Ebu Talha'nın rivayet ettiği hadiste, onun evinde üzerinde suretler bulunan bir perde varken Ebu Talha'ya göre bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işitmiş olduğu: ***"Melekler, içinde suret bulunan bir eve girmezler"*** sözünün kapsamına girmiyordu. Çünkü o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bir elbise (ya da örtü) üzerindeki nakış müstesna"*** buyurduğunu işitmiştir diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Senin sözünü ettiğin o perde ile ilgili husus Ebu Talha'nın kendi kişisel uygulamasıdır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, istisna edilen o örtünün (ve elbisenin) perde olduğuna dair ona bir bilgi vermemiş olması mümkündür.

Bununla birlikte perdenin de istisnanın kapsamına girmiş olması imkânı vardır.

Sözünü ettiğimiz ihtimal bulunduğu için, açıkladığımız şekilde Mücahid, Ebu Hureyre'den, o da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayette bulunmuş olduğuna göre, bundan, yere serilmiş olan elbiselerin, yaygılar gibi olduğunu, onların dışında kalan asılı (perde vb.) örtüler ile giyilen elbiseler gibi olmadığını öğrenmiş oluyoruz.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

١٨- بَابُ الرَّجُلِ يَقُولُ "أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ"

18- BİR KİMSENİN "ESTAĞFİRULLAH VE ETUBU İLEYH: ALLAH'TAN MAĞFİRET DİLER VE O'NA TEVBE EDERİM" DEMESİ(NİN HÜKMÜ)

Ebu Cafer dedi ki: Ben Ebu Cafer b. İmrân'ı bir kimsenin: "Estağfirullah ve etûbu ileyh: Allah'tan mağfiret diler ve o'na tevbe ederim" demesinin mekruh olduğunu ve bunun yerine "estağfirullah ve es'eluhu't-tevbe: Allah'tan mağfiret ve O'ndan bana tevbe imkânını vermesini dilerim" demesi gerektiğini söylerken dinledim.

Ayrıca Ebu Cafer şöyle demektedir: Ben arkadaşlarımın böyle demeyi hoş görmediklerini ve şunları söylediklerini gördüm: Günahtan tövbe etmek, onu terk etmek ve tekrar ona dönmemek demektir. Böyle bir şey ise hiç kimseden beklenemez. Bundan dolayı bir kimse: "Ona tövbe ederim: etûbu ileyh" dediği takdirde Yüce Allah'a o günaha bir daha dönmeyeceğine dair söz vermiş olur. Eğer daha sonra o günaha dönecek olursa Allah'a söz verdikten sonra sözünde durmayan kimse gibi olur.

Ancak en güzeli "es'elullahe et-tevbeh" yani Allah'tan beni bu günahtan kurtarmasını, ebediyen tekrar bu günaha dönmememi sağlamasını dilerim, demesidir.

Yine bu husus er-Rebî' b. Huseym'den de rivayet edilmiştir:

٦٨٠٧- حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْجُعْفِيُّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ مُنْذِرٍ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ، قَالَ: لاَ يَقُولُ أَحَدُكُمْ إِنِّي أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ثُمَّ يَعُودُ فَيَكُونُ كَذِبُهُ، وَيَكُونُ ذَنْبًا، وَلَكِنْ لِيَقُلْ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ.

6807- … Munzir'den, o er-Rebî' b. Huseym'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sizden bir kimse: Allah'tan mağfiret diler ve O'na tövbe ederim demesin. Sonra o günaha dönerse (sözünde durmamış ve) yalan söylemiş olur. Ayrıca bu, ayrı bir günah olur. Bunun yerine: "Allahummağfir lî ve tub aleyye: Allah'ım! Bana mağfiret et ve bana tövbeyi nasip et" desin.

***

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi şudur:

٦٨٠٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْوَاسِطِيُّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْهَجَرِيِّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «التَّوْبَةُ مِنَ الذَّنْبِ، أَنْ يَتُوبَ الرَّجُلُ مِنَ الذَّنْبِ، ثُمَّ لاَ يَعُودُ إِلَيْهِ».

6808- … İbrahim el-Hecerî'den, o Ebu'l-Ahves'den, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Günahtan tövbe etmek, adamın günahtan tövbe etmesi (dönüp vazgeçmesi) sonra da tekrar o günaha dönmemesi demektir."***[56]

***

İşte tövbenin niteliği budur. Bu fark ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dışında hiç kimse için emin olunabilecek bir durum değildir. Çünkü ancak o, masum (korunmuş) bir kimsedir. Bundan dolayı o, kendisinden nakledilmiş olan rivayete göre şöyle derdi:

56 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 446.

٦٨٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا خَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ، وَحَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ، قَالاَ: ثَنَا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنِّي لَأَتُوبُ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ». وَقَالَ: أَنَسٌ إِنَّمَا قَالَ: «سَبْعِينَ مَرَّةً».

6809- … Abdulmelik b. Ebi Bekir b. el-Hâris b. Hişam'dan, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hureyre şöyle derdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Ben bir günde yüz defa tövbe ederim."***

Enes: Ancak (Allah rasûlü) ***"yetmiş defa"*** demiştir, dedi.

٦٨١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ بِلاَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي عَتِيقٍ، وَمُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ، أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً».

6810- … İbn Şihâb'dan, o Ebu Bekir b. Abdurrahman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Ben bir günde Allah'tan yetmiş defadan fazla mağfiret diler ve O'na tövbe ederim."***[57]

٦٨١١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سَلاَمَةُ بْنُ رَوْحٍ، قَالَ: ثَنَا عُقَيْلٌ، قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ أَنَّ أَبَا بَكْرِ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

6811- … Bize ez-Zühri'nin tahdis ettiğine göre, Ebu Bekir b. Abdurrahman b. el-Hâris b. Hişam kendisine şunu haber vermiştir: Ebu Hureyre,

57 Buhârî, Daavât, 3; Müslim, Zikr, 42; Ebu Davud, Diyât, 3; İbn Mâce, Edeb, 57; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 211, 260, 261, 410, V, 411.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu, dedi, sonra da hadisi aynen zikretti.

٦٨١٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6812- … İbn Şihâb'dan, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٨١٣- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنِّي لأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ، مِائَةَ مَرَّةٍ».

6813- … Ebu Bürde b. Ebi Musa'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Ben, bir günde yüz defa Allah'tan mağfiret diler ve O'na tövbe ederim."***

٦٨١٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا زِيَادُ بْنُ الْمُنْذِرِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى قَالَ: ثَنَا الْأَغَرُّ الْمُزَنِيّ قَالَ: خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رَافِعًا يَدَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اِسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ، ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ، فَوَاللهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ، وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ».

6814- … Bize Ebu Bürde b. Ebi Musa tahdis edip dedi ki: Bize el-Egarr el-Müzenî tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ellerini yukarıya kaldırmış olarak ve şöyle diyerek yanımıza geldi: ***"Ey insanlar! Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra ona tövbe edin. Allah'a yemin olsun ki, ben, bir günde yüz defa Allah'tan mağfiret diler ve O'na tövbe ederim."***

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle diyerek istiğfar ederdi. Çünkü o, günah işlemekten masum (Allah tarafından korunmuş) idi. Başkasının ise böyle dememesi gerekir. Çünkü o, tövbe etmiş olduğu aynı günaha dönmekten korunmuş değildir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip kişinin: "Aziz ve Celil olan Allah'a tövbe ettim" demesinde bir sakınca görmemişlerdir.

Bu konuda bunların lehine olan delillerden birisi de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş şu rivayetlerdir:

٦٨١٥- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا، كَثُرَ فِيهِ لَغَطُهُ، ثُمَّ قَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ: سُبْحَانَكَ رَبَّنَا، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ».

6815- … Süheyl b. Ebi Salih'ten, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bir mecliste oturur da anlamsız çok söz söyleyip sonra da kalkmadan önce: Subhaneke Rabbenâ lâ ilahe illâ ente estağfiruke ve etûbu ileyk: Rabbimiz, seni her türlü eksiklikten tenzih ederim, senden başka hiçbir ilâh yoktur. Senden mağfiret diler ve sana tövbe ederim, diyecek olursa o meclisinde yapmış olduğu hataları bağışlanır."***[58]

٦٨١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطَرٍ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كَفَّارَةُ الْمَجْلِسِ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ».

6816- … Bize Osman b. Matar, Sabit'ten tahdis etti. O Enes'ten, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Mecliste işlenen günahların keffareti: Subhanekellahumme ve bi hamdike***

58 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 491.

estağfiruke ve etûbu ileyk: Seni tenzih ederim Allah'ım, sana hamd ederim, senden mağfiret diler, sana tövbe ederim, demektir."[59]

٦٨١٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ إِنْسَانٍ يَكُونُ فِي مَجْلِسٍ فَيَقُولُ حِينَ يُرِيدُ أَنْ يَقُومَ: سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، إِلاَّ غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ».

قَالَ: فَحَدَّثَنَا بِهَذَا الْحَدِيثِ يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ فَقَالَ: هَكَذَا حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6817- … İsmail b. Abdullah b. Cafer dedi ki: Bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu ulaştı: ***"Bir insan bir mecliste bulunup da kalkmak isterken: Subhanekellahumme ve bi hamdike lâ ilâhe illâ ente estağfiruke ve etûbu ileyk: Allah'ım, seni hamdinle her türlü eksiklikten tenzih ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur, senden mağfiret diler, sana tövbe ederim, diyecek olursa mutlaka o mecliste ondan sadır olan kusurlar bağışlanır."***

(Ravi) dedi ki: Bu hadisi bize Yezid b. Husayfe tahdis etti. O dedi ki: es-Sâib b. Yezid, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bana böylece tahdis etti.

٦٨١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدٌ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زُرَارَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُومُ مِنَ الْمَجْلِسِ إِلاَّ قَالَ: «سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ رَبِّي وَبِحَمْدِكَ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ». فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا أَكْثَرَ

59 ***"Meclislerin keffareti kulun: … demesidir"*** lafzı ile: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 619.

مَا تَقُولُ هَؤُلاَءِ الْكَلِمَاتِ، إِذَا قُمْتَ؟ فَقَالَ: «إِنَّهُ لاَ يَقُولُهُنَّ أَحَدٌ حِينَ يَقُومُ مِنْ مَجْلِسِهِ إِلاَّ غُفِرَ لَهُ، مَا كَانَ فِي ذَلِكَ الْمَجْلِسِ».

6818- … Zurare'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir meclisten kalktığında mutlaka: ***"Subhanekellahumme Rabbî ve bi hamdike lâ ilâhe illa ente estağfiruke ve etûbu ileyk: Allah'ım, Rabbim, hamdinle seni her türlü eksiklikten tenzih ederim. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Senden mağfiret diler, sana tövbe ederim"***derdi.

Bu sebeple ben ona: Ey Allah'ın Rasulü! (Meclisinden) kalktığında bu sözleri ne kadar da çok söylüyorsun, dedim. O şöyle dedi: ***"Bir kimse oturduğu yerden kalkıp da bu sözleri söyleyecek olursa mutlaka o mecliste olan (hataları) bağışlanır."***

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, zikrettiğimiz şekilde rivayetler nakledilmiştir. Bize göre bu husustaki iki görüşten en uygun olan da budur. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah Kitabı'nda bunu emretmiştir. O: ***"O halde sizi yaratana tövbe edin"*** (el-Bakara, 2/54) ve: ***"Allah'a içten ve samimi bir tövbe ile tövbe edin"*** (et-Tahrim, 66/8) buyurmaktadır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sözünü ettiğimiz rivayetlerde de bunu emretmiştir. İşte bundan dolayı biz de bunu mubah görüyoruz ve bu hususta Ebu Cafer'in bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz kanaati hususunda ona muhalefet ediyoruz.

Bir kimse dese ki: Yüce Allah onlara Kitabı'nda tövbe etmelerini emretmiştir. Tövbe ise günahları ve günaha dönmeyi terk etmektir. Bu ise onların: Tövbe ettik, demeleriyle olmaz. Bu, günahlardan çıkmak ve onlara geri dönmemekle olur. Nitekim Yüce Allah'ın: ***"Allah'a içten ve samimi bir tövbe ile tövbe edin"*** (et-Tahrim, 66/8) ayeti hakkında da bu şekilde açıklamalar rivayet edilmiştir. Bu kimse ayrıca şu rivayeti de zikrederse:

٦٨١٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ زِيَادٍ الْمَخْزُومِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، قَالَ: ثَنَا سِمَاكٌ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ يَقُولُ: التَّوْبَةُ النَّصُوحُ، أَنْ يَجْتَنِبَ الرَّجُلُ أَيَّ شَيْءٍ كَانَ يَعْمَلُهُ، فَيَتُوبُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ، ثُمَّ لاَ يَعُودُ إِلَيْهِ أَبَدًا.

6819- … Bize Simâk, en-Numan b. Beşîr'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben, Ömer'i: Nasûh (samimi) tövbe, kişinin ne amelde bulunuyorsa ondan uzak durup o amelinden Yüce Allah'a tövbe etmesi sonra da ona ebediyen geri dönmemesidir, derken dinledim.

٦٨٢٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنِ النُّعْمَانِ، عَنْ عُمَرَ، مِثْلَهُ

6820- … Bize Şu'be, Simâk'tan tahdis etti. O en-Numan'dan, o Ömer'den sözlerini aynı şekilde nakletti.

***

İşte Yüce Allah'ın Kitabı'nda mü'minlere emretmiş olduğu tövbenin nitelikleri bunlardır. Ancak mü'minlerin: "Biz Allah'a tövbe ediyoruz" demelerinin bununla hiçbir ilgisi yoktur.

Bunlara şöyle cevap verilir: Bu, her ne kadar dediğiniz gibi ise de bizler onların: Kendisinden tövbe ettikleri günaha döneceklerine inanarak "Aziz ve Celil olan Allah'a tövbe ettik" demelerini de mubah kabul etmiyoruz.

Ancak bizim onlara bu sözleri söylemelerini, onların bu sözleriyle içine düştükleri günahı terk etmek istedikleri ve hiçbir şekilde ona dönmeyi istemedikleri anlamı ile mubah görüyoruz. Bu sözü söylerken buna kalpten inanacak olurlarsa bunu söyledikleri için sevap alırlar.

Bundan sonra onlardan biri bu günahlardan herhangi birisine tekrar dönecek olursa bu, o kimsenin işlediği bir günah olur. Ancak daha önce söylemiş olduğu ve bununla birlikte beslediği inancı sebebiyle ona yazılmış olan sevabı boşa çıkarmaz.

Tövbe ettiği günaha döneceği inancı ile: "Yüce Allah'a tövbe ettim" diyene gelince; Bu kişi, bu sözleriyle fasık olur ve bundan dolayı cezalandırılır. Çünkü o, bu şekilde söyledikleri ile Yüce Allah'a yalan söylemiş olur.

Şayet içine düşmüş olduğu günahı terk edeceğine inanarak ebediyen ona dönmeyeceği kararı ile o sözleri söyleyecek olursa o, bu sözlerinde doğru söyleyen birisidir. Yüce Allah'ın izniyle doğruluğundan dolayı ona sevap da yazılır.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Pişmanlık duymak bir tövbedir"*** buyurduğu da rivayet edilmiştir.

٦٨٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي زِيَادُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْقِلٍ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَ لَهُ أَبِي: أَنْتَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «النَّدَمُ تَوْبَةٌ»؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

6821- … Abdullah b. Ma'kıl dedi ki: Babam ile birlikte Abdullah b. Mesud'un yanına girdim. Babam ona: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Pişmanlık duymak da bir tövbedir"*** buyururken dinledin mi? diye sordu. O: Evet, dedi.[60]

٦٨٢٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ شُرَحْبِيلَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6822- … Şurahbîl'den, o babasından, o İbn Mesud'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletti.

٦٨٢٣- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ وَابْنِ الْجَرَّاحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6823- … Ziyad b. Ebi Meryem ve İbnu'l-Cerrâh'tan, ikisi Abdullah b. Ma'kıl'den hadisi senediyle aynen zikretti.

60 İbn Mâce, Zühd, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 376, 422, 433.

٦٨٢٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ زِيَادٍ، وَلَيْسَ بِابْنِ أَبِي مَرْيَمَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6824- … Abdulkerim'den, o -İbn Ebi Meryem demeden- Ziyad'dan hadisi senediyle aynen zikretti.

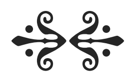
٦٨٢٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ نَحْوَهُ.

6825- … Bize Abdulkerim, Abdullah b. Mugaffel'den hadisi buna yakın olarak tahdis etti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, pişmanlığı bir tövbe olarak değerlendirmektedir.

Bu da, işlemiş olduğu günahtan pişman olarak: "Şu şu günahtan dolayı Allah'a tövbe ederim" diyen kimsenin ihsan edici bir kimse olacağına ve bu sözü söylediği için de sevap alacağına delildir.

١٩- بَابُ الْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ

19- ÖLÜYE AĞLAMAK

٦٨٢٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَابِرِ بْنِ عَتِيكٍ أَنَّ عَتِيكَ بْنَ الْحَارِثِ بْنِ عَتِيكٍ، وَهُوَ جَدُّ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَبُو أُمِّهِ، أَخْبَرَهُ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَتِيكٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَ يَعُودُ عَبْدَ اللهِ بْنَ ثَابِتٍ، فَوَجَدَهُ قَدْ غُلِبَ، فَصَاحَ بِهِ فَلَمْ يُجِبْهُ. فَاسْتَرْجَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: «غَلَبْنَا عَلَيْك يَا أَبَا الرَّبِيعِ». فَصَاحَ النِّسْوَةُ وَبَكَيْنَ، فَجَعَلَ ابْنُ عَتِيكٍ يُسْكِتُهُنَّ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعْهُنَّ فَإِذَا وَجَبَ، فَلاَ تَبْكِيَنَّ بَاكِيَةٌ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا الْوُجُوبُ؟ قَالَ: «إِذَا مَاتَ».

6826- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Malik b. Enes, Abdullah b. Abdullah b. Cabir b. Atîk'in haber verdiğine göre, Abdullah b. Abdullah'ın annesinin babası olan dedesi Atîk b. el-Hâris b. Atîk kendisine şunu haber vermiştir: Cabir b. Atîk'in ona haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hasta olan Abdullah b. Sabit'in ziyaretine geldi. Onun kendisinden geçmiş olduğunu gördü. Onu yüksek sesle çağırdığı halde ona karşılık vermedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* istircâda bulundu (***"Biz Allah'ınız ve ancak O'na dönücüleriz"*** ayetini okudu) ve: ***"Ey Ebu'r-Rabi! Seni yi-***

tirdik” dedi. Bunun üzerine kadınlar feryat edip ağlamaya başladılar. İbn Atîk kadınları teskin etmeye başlayınca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***“Bırak onları. Vacip olduğu takdirde sakın hiçbir kadın ağlamasın”*** dedi. Oradakiler: Ey Allah'ın Rasulü! Vacip olmak ne demek? sorunca Allah Rasulü: ***“Öldüğü takdirde”*** cevabını verdi.[61]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, ölüye ağlamanın mekruh olduğu görüşünü benimsemiş, bu kanaate bu hadisi ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen: ***“Ölüye, yakınlarının kendisi için ağlaması sebebiyle azap edilir”*** şeklindeki hadisi delil göstermiştir.

٦٨٢٧- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الآزْرَقِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ الْوَرْدِ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: لَمَّا مَاتَتْ أُمُّ أَبَانَ، بِنْتُ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، حَضَرْتُ مَعَ النَّاسِ، فَجَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فَبَكَى النِّسَاءُ. فَقَالَ: ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَلاَ تَنْهَى هَؤُلاَءِ عَنِ الْبُكَاءِ؟ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ».

فَقَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ: قَدْ كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ ذَلِكَ، فَخَرَجْتُ مَعَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ، إِذَا رَكْبٌ. فَقَالَ: يَا ابْنَ عَبَّاسٍ، مَنِ الرَّكْبُ؟ فَذَهَبْتُ، فَإِذَا هُوَ صُهَيْبٌ وَأَهْلُهُ. فَرَجَعْتُ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، هَذَا صُهَيْبٌ وَأَهْلُهُ. فَلَمَّا دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ، وَأُصِيبَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، جَلَسَ صُهَيْبٌ يَبْكِي عَلَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ: وَا حُبَّاهُ، وَا صَاحِبَاهُ فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: لاَ تَبْكِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الْمَيِّتَ، لَيُعَذَّبُ بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ».

61 Ebu Davud, Cenâiz, 11; Nesâî, Cenâiz, 14; Malik, Cenâiz, 36.

قَالَ: فَذَكَرَ ذَلِكَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَتْ: أَمَّ وَاللهِ، مَا تُحَدِّثُونَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنِ الْكَاذِبِينَ، وَلَكِنَّ السَّمْعَ يُخْطِئُ، وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْقُرْآنِ لِمَا يَشْفِيكُمْ أَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لِيَزِيدُ الْكَافِرَ عَذَابًا، بِبَعْضِ بُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ».

6827- … Bize Abdulcebbar b. el-Vehb tahdis edip dedi ki: Ebu Muleyke'yi şöyle derken dinledim: Osman b. Affân'ın kızı Ebân'ın annesi vefat ettiğinde ben de diğer insanlarla birlikte hazır bulundum. Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* ile Abdullah b. Abbas'ın yanına oturdum. Kadınlar ağladılar. İbn Ömer *radıyallahu anh*: Bu kadınlara ağlamaktan vazgeçmelerini söylemeyecek misin? Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Ölüye, yakınlarının kendisi için ağlamalarının bir kısmı sebebiyle azap edilir"*** buyururken dinledim, dedi.

İbn Abbas da şöyle dedi: Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* da böyle diyordu. Ömer *radıyallahu anh* ile birlikte dışarıya çıkmıştık. Biz, el-Beydâ'ya vardığımızda birkaç binekli ile karşılaştık. Ömer: Ey İbn Abbas! Bu binekli kafile kim? diye sordu. Gittim, Suhayb ve onun ailesi olduğunu gördüm. Dönüp: Ey mü'minlerin emiri! Bu, Suhayb ve ailesidir, dedim. Medine'ye girdikten ve Ömer *radıyallahu anh* yaralandıktan sonra Suhayb oturup onun için ağlamaya ve bu arada: Ey benim sevgili arkadaşım, diye ağıt yakmaya başladı. Ömer *radıyallahu anh*: Ağlama, çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: "***Ölüye, ailesinin, yakınlarının onun için ağlamalarının bir kısmı sebebiyle azap edilir"*** buyururken dinledim, dedi.

(İbn Abbas) dedi ki: Ömer'in bu sözleri Aişe *radıyallahu anhâ*'ya nakledilince Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi: Allah'a yemin ederim, siz bu hadisi yalan söyleyen kimselerden nakletmiyorsunuz. Ancak kulak hata edebilir. Kur'an'da size şifa verecek ayetler vardır: ***"Kimse, kimsenin günahını yüklenmez"*** (en-Necm, 53/38). Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Aziz ve Celil olan Allah, ölen kâfirin, yakınlarının kendisi için ağlamalarının bir bölümü sebebiyle azabını artırır."***[62]

62 Buhârî, Cenâiz, 32; Müslim, Cenâiz, 22, 23, 26; Nesâî, Cenâiz, 15.

٦٨٢٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ، لَمْ يَذْكُرْ قَضِيَّةَ صُهَيْبٍ.

6828- … Bize Süfyan, Amr b. Dinar'dan tahdis etti. O İbn Ebi Müleyke'den hadisi buna yakın olarak zikretmekle birlikte bu rivayetinde Suhayb ile ilgili kısmı zikretmedi.

***

Şöyle derler: Ölüye, yakınlarının kendisi için ağlamalarından dolayı azap edildiğine göre, yakınlarının onun için ağlamaları mekruhtur.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet etmiş ve şöyle demişlerdir: Aşırıya kaçan söz ve cahili adetlere göre ağıt yakmak gibi masiyet gerektiren bir hal bulunmaması şartı ile ölene ağlamakta bir sakınca yoktur. Bu görüşlerine de şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٨٢٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: اشْتَكَى سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ، فَأَتَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ، مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ. فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، وَجَدَهُ فِي غَشْيَتِهِ فَقَالَ: «قَدْ قَضَى؟» فَقَالُوا: لاَ، وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ، فَبَكَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمُ بُكَاءَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بَكَوْا فَقَالَ: «أَلاَ تَسْمَعُونَ أَنَّ اللهَ تَعَالَى لاَ يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلاَ بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا» وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ «أَوْ يَرْحَمُ».

6829- … Said b. el-Hâris el-Ensârî'den, o Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sa'd b. Ubâde hastalanmıştı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Abdullah b. Mesud ile birlikte onu ziyarete gitti. Yanına girince onun baygın olduğunu gördü. Allah Rasulü: ***"Ruhunu teslim etti mi?"*** diye sordu.[63] Ora-

63 Müslim, Cenâiz, 12'de ***"kad kadâ: ruhunu teslim etti"*** ibaresi, başına soru hemzesi getirilerek: ***"Ekad kadâ: Ruhunu teslim etti mi?"*** şeklinde kaydedilmiştir. Tercümede bu husus göz önünde bulundurulmuştur (Çeviren).

dakiler: Allah'a yemin ederiz ki, hayır, ey Allah'ın Rasulü! dediler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ağlamaya başladı. Oradakiler de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ağladığını görünce ağladılar. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Yüce Allah'ın, gözün ağlaması, kalbin üzülmesi dolayısıyla azap etmediğini fakat*** -diline işaret ederek- ***bunun sebebiyle azaba uğrattığını ya da merhamet ettiğini duymadınız mı?"***[64]

٦٨٣٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَجْلاَنَ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَبْصَرَ اِمْرَأَةً تَبْكِي عَلَى مَيِّتٍ، فَنَهَاهَا. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «دَعْهَا، يَا أَبَا حَفْصٍ، فَإِنَّ النَّفْسَ مُصَابَةٌ وَالْعَيْنَ بَاكِيَةٌ، وَالْعَهْدَ قَرِيبٌ».

6830- … Vehb b. Keysân'dan, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Ömer *radıyallahu anh* bir kadının bir ölü için ağladığını görmüş ve ona böyle yapmamasını söylemiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bundan dolayı ona şöyle dedi: ***"Ey Ebu Hafs! O kadını bırak. Çünkü nefis musibete uğramıştır, göz de ağlamaktadır. Aradan da fazla bir zaman geçmemiştir."***

٦٨٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِنِسَاءِ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ يَبْكِينَ هَلْكَاهُنَّ يَوْمَ أُحُدٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَلَكِنَّ حَمْزَةَ لاَ بَوَاكِيَ لَهُ». فَجَاءَ نِسَاءُ الْأَنْصَارِ يَبْكِينَ حَمْزَةَ. فَاسْتَيْقَظَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «وَيْحَهُنَّ، مَا انْقَلَبْنَ بَعْدَ مُرُورِهِنَّ، فَلْيَنْقَلِبْنَ وَلاَ يَبْكِينَ عَلَى هَالِكٍ بَعْدَ الْيَوْمِ».

6831- … Nâfi'den, o Abdullah b. Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Abduleşheloğullarının kadınlarının, Uhud günü aralarından şehit düşenler için ağlarken yanlarından geçti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine: ***"Ancak Hamza için ağlayacak***

64 Buhârî, Cenâiz, 44, Tevhîd, 25; Müslim, Cenâiz, 12, 106; Ebu Davud, Cenâiz, 77; İbn Mâce, Cenâiz, 49, 53; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 445.

kadınlar yok" deyince ensar hanımları gelerek Hamza için ağlamaya başladılar. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (onların ağladıklarını duyup) uyanınca şöyle buyurdu: ***"Ne oluyor bunlara? Geldiklerinden beri daha geri dönmemişler mi? Hemen geri dönsünler ve bugünden itibaren ölen bir kimse için ağlamasınlar."***[65]

٦٨٣٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُ عُثْمَانَ بْنَ مَظْعُونٍ بَعْدَ مَوْتِهِ، وَدُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى لِحْيَتِهِ.

6832- … Bize Süfyan, Asım b. Ubeydullah'tan tahdis etti. O el-Kasım'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i, Osman b. Maz'ûn'un vefatından sonra gözyaşları sakalının üzerine aktığı halde onu öptüğünü gördüm.[66]

***

İşte sözünü ettiğimiz bu rivayetlerde ölülere ağlamanın mubah olduğu ve bunun, onlara zarar vermeyeceği, azaplarına da sebep olmayacağı anlaşılmaktadır.

Durum böyle olmasaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ağlamazdı, ağlamayı mubah görmezdi ve bunu mutlaka yasaklardı.

Bir kimse: Sözünü ettiğin İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu (6831 no'lu) hadiste daha önce mubah kabul ettiği bu işin nesh edilmiş olduğuna delil bulunmaktadır. Bu da onun: ***"Bugünden sonra bu kadınlar ölmüş hiçbir kimseye ağlamasınlar"*** sözüdür, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Burada senin dediğine delil yoktur. Çünkü onun: ***"Bugünden sonra bu kadınlar ölen bir kimseye ağlamasınlar"*** sözüyle, öldükleri günden bu vakte kadar kendileri için ağlamış oldukları ölmüşlerini kastetmiş olması mümkündür. Çünkü şimdiye kadar bu ağlamalarıyla artık onların hüzünlerini giderecek kadar bir iş yapmışlardır.

65 İbn Mâce, Cenâiz, 53; Nesâî, Cenâiz, 16, Cihâd, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 40.
66 Ebu Davud, Cenâiz, 36.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de, ölülere ağlamayı yasaklarken ağlamaktan neyi kastettiğine açıklık getiren şu rivayet nakledilmiştir:

٦٨٣٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدَيَّ، فَانْطَلَقْتُ مَعَهُ إِلَى ابْنِهِ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ يَجُودُ بِنَفْسِهِ. فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَضَعَهُ فِي حِجْرِهِ، حَتَّى خَرَجَتْ نَفْسُهُ، فَوَضَعَهُ، ثُمَّ بَكَى.

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَبْكِي وَأَنْتَ تَنْهَى عَنِ الْبُكَاءِ؟ فَقَالَ: «إِنِّي لَمْ أَنْهَ عَنِ الْبُكَاءِ، وَلَكِنْ نَهَيْتُ عَنْ صَوْتَيْنِ أَحْمَقَيْنِ فَاجِرَيْنِ، صَوْتٍ عِنْدَ نَغْمَةِ لَهْوٍ وَلَعِبٍ وَمَزَامِيرِ شَيْطَانٍ، وَصَوْتٍ عِنْدَ مُصِيبَةٍ، لَطْمِ وُجُوهٍ، وَشَقِّ جُيُوبٍ، وَهَذَا رَحْمَةٌ، مَنْ لاَ يَرْحَمُ لاَ يُرْحَمُ، يَا إِبْرَاهِيمُ، وَلَوْلاَ إِنَّهُ وَعْدٌ صَادِقٌ، وَقَوْلٌ حَقٌّ وَإِنَّ آخِرَنَا سَيَلْحَقُ أَوَّلَنَا، لَحَزِنَّا عَلَيْكَ حُزْنًا هُوَ أَشَدُّ مِنْ هَذَا، وَإِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ، تَبْكِي الْعَيْنُ، وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلاَ نَقُولُ مَا يُسْخِطُ الرَّبَّ».

6833- … Ata'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, o Abdurrahman b. Avf'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* elimden tuttu. Onunla birlikte ruhunu teslim etmek üzere olan oğlu İbrahim'in yanına gittim. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu alıp kucağına koydu. Çocuk ruhunu teslim edince onu yerine bıraktı sonra ağladı.

Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Ağlamayı yasakladığın halde mi ağlıyorsun? dedim. Şöyle buyurdu: ***"Ben ağlamayı yasaklamadım. Ben günahkâr ve ahmakça olan iki tür sesi (feryadı) yasakladım. Birisi oyun, eğlence ve şeytanın çalgıları, nağmeleri ile birlikte çıkarılan ses, diğeri ise musibet esnasında yüzlere vurup yakaları yırtarak çıkartılan sestir. Bu (benim ağlayışım) ise bir rahmettir. Merhamet etmeyene, merhamet olunmaz. Ey İbrahim! Eğer bu (halin) doğru bir vaat, hak bir söz olmasaydı ve bizden sonrakiler, öncekilere kavuşmayacak olsaydı, senin için bundan çok daha ileri derecede bir hüzün ile kederlenirdik. Biz bu halin sebe-***

biyle üzgünüz. Göz ağlar, kalp üzülür. Ancak Rabbimizi gazaplandıran bir söz de söylemeyiz."[67]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste önceki hadislerde yasaklamış olduğu ağlamanın ne olduğunu haber vermekte ve bunun yüksek sesle feryat ederek, yüzleri vurmak ve yakaları yırtmak ile beraber olan ağlama olduğunu bildirmektedir.

Ayrıca bunun dışındaki ağlamanın, merhamet yönü ile yapılması halinde yasaklanmış olan ağlamaktan farklı olduğunu da beyan etmektedir.

Ömer ve İbn Ömer *radıyallahu anhumâ* yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğimiz, onun: ***"Ölüye, yakınlarının onun için ağlaması sebebiyle azap edilir"*** buyurduğunu bildiren hadise gelince;

Bizler Aişe *radıyallahu anhâ*'nın buna karşı çıktığını, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Aziz ve Celil olan Allah, kâfirin kabirdeki azabını yakınlarının onun için ağlamalarının bir kısmı sebebiyle arttırır"*** buyurmuş olduğunu zikrettik.

Kâfirin kabrinde azaba uğratılmasına sebep olan o ağlamanın, kendisi hayatta iken vasiyyet ettiği ve bundan dolayı kat kat azaba uğramasına sebep olan ağlama olması da mümkündür.

Çünkü Cahiliye dönemi insanları, yakınlarına ölümlerinden sonra yapmak üzere bunu vasiyyet ediyorlardı.

Böylelikle Yüce Allah, kendisinin hayatta iken sebep olduğu ve ölümünden sonra işlenen böyle bir fiil sebebiyle kabirde onun azabını arttırır.

Bu hadis Aişe *radıyallahu anhâ*'dan bundan başka bir lafızla şu şekilde de rivayet edilmiştir:

٦٨٣٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: يَغْفِرُ اللهُ لِأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، يَقُولُ: إِنَّ الْمَيِّتَ لَيُعَذَّبُ

67 Tirmizî, Cenâiz, 25.

بِبُكَاءِ الْحَيِّ. وَاللهِ مَا ذَاكَ إِلاَّ إِيهَامًا مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَغْفِرُ اللهُ لَهُ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: ﴿وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾. وَمَا ذَاكَ إِلاَّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى قَبْرِ يَهُودِيٍّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتُمْ تَبْكُونَ عَلَيْهِ، وَإِنَّهُ لَيُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ» يَقُولُ: بِعَمَلِهِ.

6834- … Hişam b. Urve'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Allah, Ebu Abdurrahman[68] b. Ömer *radıyallahu anh*'a mağfiret etsin. O: Hayatta olanın ağlaması sebebiyle ölüye azap edilir, demektedir. Allah'a yemin ederim ki, bu, Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'ın yanılgısından başka bir şey değildir. Allah ona mağfiret etsin. Aziz ve Celil olan Allah: ***"Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenmez"*** (Fatır, 35/18) buyurmaktadır.

Bunun sebebi ise sadece şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir Yahudinin kabrinin yanından geçiyordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Siz onun için ağlıyorsunuz. Fakat o kabrinde azap görmektedir"*** buyurdu. Bununla ameli sebebiyle (azap gördüğünü) kastetmektedir.

***

Böylelikle Aişe *radıyallahu anhâ*, bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o kâfire ameli sebebiyle kabrinde azap edildiğini, yakınlarının ise onun için ağladığını haber vermektedir. Yüce Allah da bir kimsenin bir başkasının günahını yüklenmesine imkân bırakmamıştır.

Bu da şuna delildir: Bir kimsenin hayatta iken yapılmasını emretmiş ve bu halde iken ölmüş olması durumu dışında hiçbir ölüye hayatta olan bir kimsenin ağlaması sebebiyle kabrinde azap edilmez. Çünkü Cabir b. Abdullah b. Abdurrahman b. Avf'ın rivayet ettiği mekruh olan ağlamanın mahiyetini bildiren ve bunun, yüzleri tokatlamak ve elbiseleri yırtmakla beraber olan ağlama olduğunu belirten (6833 no'lu) hadis bunu gerektirmektedir.

Bu zikrettiklerimizle elbiseyi yırtmak, yüze vurmak, feryatla ağıt yakmak ve buna benzer mekruh olmasına sebep olacak bir hal ile birlikte bulunmadığı takdirde ölene ağlamanın mubah olduğu da sabit olmaktadır.

68 "Ebu Abdurrahman", İbn Ömer (r.a)in künyesidir. (Çeviren)

٦٨٣٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدُ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ قَرَظَةُ بْنُ كَعْبٍ، وَعَلَى أَبِي مَسْعُودٍ الأنْصَارِيِّ، وَثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ وَعِنْدَهُمْ جَوَارٍ يُغَنِّينَ. فَقُلْتُ: أَتَفْعَلُونَ هَذَا، وَأَنْتُمْ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالُوا: إِنْ كُنْتَ تَسْمَعُ، وَإِلاَّ فَامْضِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي اللَّهْوِ عِنْدَ الْعُرْسِ، وَفِي الْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ.

6835- … Âmir b. Sa'd şöyle dedi: Karaza b. Ka'b ve Ali b. Mesud el-Ensârî ile Sabit b. Kays'ın yanına girdim. Yanlarında ezgiler söyleyen cariyeler vardı. Ben: Sizler Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı olduğunuz halde böyle bir işi nasıl yaparsınız? dedim. Onlar: Eğer dinleyeceksen (kal). Aksi takdirde git. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* düğün esnasında eğlenmeye ve ölüye ağlamaya ruhsat verdi, dediler.

***

Bir kimse: ***"Ölene, yakınlarının kendisi için ağıt yakması sebebiyle kabrinde azap edilir"*** buyurduğu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir der ve şu rivayeti zikrederse:

٦٨٣٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَبُو الْهُذَيْلِ الطَّائِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ: نِيحَ عَلَى قَرَظَةَ بْنِ كَعْبٍ، فَخَطَبَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فَقَالَ: مَا بَالُ النِّيَاحَةِ فِي هَذِهِ الْأَمَّةِ؟ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ كَذِبًا عَلَيَّ لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ، مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ وَمَنْ يُنَحْ عَلَيْهِ عُذِّبَ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ، أَوْ لِمَا نِيحَ عَلَيْهِ».

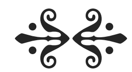
6836- … Ali b. Rebîa şöyle dedi: Karaza b. Ka'b için ağıt yakıldı. Bunun üzerine el-Mugîre b. Şu'be bir hutbe verip şunları söyledi: Bu ümmet arasında bu ağıt yakma da ne oluyor? Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Benim adıma yalan uydurmak, başkası adına yalan uydurmak gibi değildir. Bana kasten yalan uyduran bir kimse ateşteki yerine hazırlansın. Kimin için de feryat ve figan ile ağıt***

yakılacak olursa o, kendisine yapılan ağıttan dolayı ya da kendisi için ağıt yakılması sebebiyle azaba uğratılır."[69]

***

Buna şöyle cevap verilir: Doğruyu en iyi bilen elbette ki Allah'tır. Bize göre bu, ölenlerin hayatta iken yakınlarına vasiyyet ettikleri ve hayatta iken yaptıkları bu vasiyyet sebebiyle kendilerinden sonra yapılan ağıt yakma hakkındadır. İşte bundan dolayı azaba uğratılırlar.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

69 Buhârî, Cenâiz, 34; Müslim, Cenâiz, 28; Tirmizî, Cenâiz, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 61, IV, 245, 252.

٢٠- بَابُ رِوَايَةِ الشِّعْرِ، هَلْ هِيَ مَكْرُوهَةٌ أَمْ لاَ؟

20- ŞİİR RİVAYET ETMEK MEKRUH MUDUR, DEĞİL MİDİR?

٦٨٣٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ قَالاَ: ثَنَا خَلاَدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لِأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا».

6837- … Amr b. Hureys'den, o Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Herhangi birinizin içinin irinle dolması, onun için şiirle dolmasından daha hayırlıdır."***[70]

٦٨٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الصَّائِغُ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا حَتَّى يُرِيَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا».

70 Buhârî, Edeb, 92; Müslim, Şiir, 7, 8, 9; Ebu Davud, Edeb, 87; Tirmizî, Edeb, 71; İbn Mâce, Edeb, 42; Dârimî, İsti'zân, 69; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 175, 177, 81, II, 39, 96, 288…

6838- … Muhammed b. Sa'd'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Birinizin karnının -içini yiyip bitirinceye kadar- irin ile dolması, onun için şiir ile dolmasından daha hayırlıdır."***

٦٨٣٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، عَنْ شُعْبَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6839- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Abdussamed b. Abdulvaris, Şu'be'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٨٤٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: «حَتَّى يُرِيَهُ».

6840- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Âmir, Şu'be'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak bu rivayetinde ***"Onu yiyip bitirinceye kadar"*** ibaresini zikretmedi.

٦٨٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ حَنْظَلَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6841- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Hanzala'yı şöyle derken dinledim: Salim b. Abdullah'ı şöyle derken dinledim: Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'ı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis ederken dinledim.

٦٨٤٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّازِيّ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6842- … Bize Ebu Cafer er-Râzî, Asım'dan tahdis etti. O Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٨٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْاَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَزَادَ «حَتَّى يُرِيَهُ».

6843- … Bize Şu'be, el-Ameş'ten tahdis etti. O Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti ve ***"İçini yiyip bitirinceye kadar"*** ibaresini ekledi.

٦٨٤٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شِمَاسَةَ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لِأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ مِنْ عَانَتِهِ إِلَى لَهَاتِهِ قَيْحًا، يَتَمَخَّضُ مِثْلَ السِّقَاءِ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا».

6844- … Avf b. Malik dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Herhangi birinizin içinin kasığından bademciklerine kadar içinde su bulunup çalkalanan bir kırba gibi irin ile dolması, onun için şiirle dolmasından hayırlıdır."***

٦٨٤٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْاَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا».

6845- … Bize Ebu Avâne, Süleyman el-Ameş'ten tahdis etti. O Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden birinizin karnının irin ile dolması onun için şiir ile dolmasından hayırlıdır."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları şiir rivayet edip nakletmeyi mekruh görmüştür. Bunlar, bu görüşlerine bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet edip: Çirkin ve müstehcen olmayan şiiri rivayet etmekte bir sakınca yoktur, demiş ve: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, hakkında bu rivayetlerin nakledildiği şiir, şiirin özel bir türüdür, diye açıklamış ve bu hususta da şu rivayetleri zikretmişlerdir:

٦٨٤٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ قَالَ، قِيلَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا. فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: يَرْحَمُ اللهُ أَبَا هُرَيْرَةَ، حَفِظَ أَوَّلَ الْحَدِيثِ، وَلَمْ يَحْفَظْ آخِرَهُ، إِنَّ الْمُشْرِكِينَ كَانُوا يَهْجُونَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا»، مِنْ مُهَاجَاةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6846- ... Muhammed b. es-Sâib'den, o Ebu Salih'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe *radıyallahu anhâ*'ya: Ebu Hureyre: "Sizden birinizin içinin irin ile dolması onun için şiir ile dolmasından hayırlıdır" diyor denilince Aişe *radıyallahu anhâ* şu cevabı vermiştir: Allah Ebu Hureyre'ye rahmet etsin. O, hadisin baş tarafını hıfzettiği halde sonunu hıfzedememiştir. Müşrikler Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i hicvedip yeriyorlardı. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Sizden birinizin içinin irin ile dolması*** *-Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i hicveden muhtevaya sahip*[71]- ***onun için şiir ile dolmasından daha hayırlıdır"*** buyurdu.

٦٨٤٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُبَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ، يُحَدِّثُ عَنِ الشَّرْقِيِّ بْنِ الْقُطَامِيِّ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

71 İki - - arasına aldığımız bu ibarenin Aişe (r.anha)'nın açıklaması olma ihtimali bundan sonra gelecek hadisin de delaletiyle daha yüksektir. Bu sebeple ibareyi koyu harflerle değil, açık harflerle yazmayı tercih ettik. (Çeviren)

قَالَ: «لِأَنْ يَمْتَلِئَ جَوْفُ أَحَدِكُمْ قَيْحًا، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِئَ شِعْرًا». يَعْنِي مِنَ الشِّعْرِ الَّذِي هُجِيَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6847- … Mücâlid'den, onun eş-Şa'bî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Sizden birinizin içinin irin ile dolması onun için şiir ile dolmasından hayırlıdır."*** Bununla kastettiği Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hicvedilip yerildiği şiir türüdür.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Şiirin mubahlığı hususunda birçok rivayet nakledilmiştir. Bunların bir kısmı şöyledir:

٦٨٤٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ بْنِ الْحِزَامِيِّ، قَالَ: ثَنَا مَعْنُ ابْنُ عِيسَى، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْفَتْحِ، رَأَى نِسَاءً يَلْطِمْنَ وُجُوهَ الْخَيْلِ بِالْخُمُرِ فَتَبَسَّمَ فَقَالَ: «يَا أَبَا بَكْرٍ، كَيْفَ قَالَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ؟» فَأَنْشَدَ أَبُو بَكْرٍ.

عَدِمْتُ بُنَيَّتِي إِنْ لَمْ تَرَوْهَا   تُثِيرُ النَّقْعَ مِنْ كَنَفَيْ كَدَاءَ
يُنَازِعْنَ الآعِنَّةَ مُسْرَجَاتٍ   يُلَطِّمُهُنَّ بِالْخُمُرِ النِّسَاءُ

هَكَذَا حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ ، وَأَهْلُ الْعِلْمِ بِالْعَرَبِيَّةِ يَرَوْنَ الْبَيْتَ الْأَوَّلَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ.

تُثِيرُ النَّقْعَ مَوْعِدُهَا كَدَاءَ

حَتَّى تَسْتَوِيَ قَافِيَةُ هَذَا الْبَيْتِ مَعَ قَافِيَةِ الْبَيْتِ الَّذِي بَعْدَهُ.قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اُدْخُلُوهَا مِنْ حَيْثُ قَالَ».

6848- Bize Ahmed b. Davud tahdis edip dedi ki: Bize İbrahim b. el-Münzir b. el-Hizâmî tahdis edip dedi ki: Bize Ma'n b. İsa tahdis edip dedi ki: Bana Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mekke'nin fethedildiği gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girdiğinde bazı kadınların

atların yüzlerine baş örtüleri ile vurduklarını gördü. Bunu üzerine gülümsedi ve: ***"Ey Ebu Bekir, Hassân b. Sabit nasıl demişti?"*** dedi. Ebu Bekir şunları okudu:

Kedâ'nın iki tarafından su serptiğini görmezseniz
Kızımdan mahrum kalayım.
Eğerlenmiş atların yularlarını çekiştirirlerken
Kadınlar başörtüleri ile atların yüzüne vuruyorlar.

Bunu bize Ahmed b. Davud böylece tahdis etti. Ancak Arap dili konusunda yetkin olan kimseler birinci beyitin (ilk mısraının) bundan farklı olarak şu şekilde olmasını uygun görmektedirler:

"Onunla sözleştiğimiz yer olan Kedâ'da su serperken…"

Böylelikle bu beyitin kafiyesi bundan sonraki beyitin kafiyesine uymuş olur.

(İbn Ömer) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine: ***"Ona (Mekke'ye) dediği yerden girin"*** buyurdu.

٦٨٤٩- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً».

6849- … Hişam b. Urve'den, o babasından, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şüphesiz şiirin bir kısmı hikmettir"*** buyurdu.[72]

٦٨٥٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ. قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَمَثَّلُ بِشَيْءٍ مِنَ الشِّعْرِ؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، مِنْ شِعْرِ ابْنِ رَوَاحَةَ، وَرُبَّمَا قَالَ: هَذَا الْبَيْتَ.

72 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Edeb, 90; Ebu Davud, Edeb, 87; Tirmizî, Edeb, 69; İbn Mâce, Edeb, 41; Dârimî, İsti'zân, 68; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 456, V, 125.

وَيَأْتِيك بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَزَوَّدْ.

6850- … Bize Şerîk, el-Mikdâm b. Şureyh'ten tahdis etti. O babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aişe *radıyallahu anhâ*'ya: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bazen şiirden alıntı yapar mıydı? diye sordum. O şöyle dedi: Evet, İbn Revâha'nın şiirlerinden (duruma uygun) alıntılar yapıp okurdu. Bazen de şu beyti söylerdi:

"ve senin azıklandırmadığın kimse sana haberler getirir."[73]

٦٨٥١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: اِسْتَأْذَنَ حَسَّانٌ، النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هِجَاءِ الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: «فَكَيْفَ بِنَسَبِي فِيهِمْ؟» قَالَ: أَسُلُّكَ مِنْهُمْ كَمَا تُسَلُّ الشَّعْرَةُ مِنَ الْعَجِينِ.

6851- … Bize Abde b. Süleyman, Hişam b. Urve'den tahdis etti. O babasından, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hassân müşrikleri yermek üzere Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den izin istedi. Allah Rasulü: ***"Benim onlarla neseb bağım varken bunu nasıl yapacaksın?"*** dedi. Hassân: Kılın hamurdan çekildiği gibi seni aralarından çekeceğim, dedi.[74]

٦٨٥٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانٍ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيُّ، عَنْ مُجَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا بِفِنَاءِ الْكَعْبَةِ، أَحْسَبُهُ قَالَ: مَعَ أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانُوا يَتَنَاشَدُونَ الْاَشْعَارَ. فَوَقَفَ بِنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ، فَقَالَ: فِي حَرَمٍ، وَحَوْلَ الْكَعْبَةِ، يَتَنَاشَدُونَ الْأَشْعَارَ؟ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ: يَا ابْنَ الزُّبَيْرِ، إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنَّمَا نَهَى عَنِ الشِّعْرِ، الَّذِي إِذَا أُتِيَتْ فِيهِ النِّسَاءُ، وَتُزْدَرَى فِيهِ الْأَمْوَاتُ.

73 Tirmizî, Edeb, 70; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 222.
74 Buhârî, Menâkıb, 16, Megâzî, 34, Edeb, 91.

6852- … Mücâlid b. Said'den, o eş-Şa'bî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kâbe'nin avlusunda oturuyorduk. -Zannederim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazı kimselerle birlikte de dedi.- Karşılıklı olarak birbirlerine şiir okuyorlardı. Abdullah b. ez-Zübeyr yanımıza gelip durdu ve: Harem bölgesinde Kâbe'nin etrafında birbirlerine şiir mi okuyorlar? dedi. Onlardan birisi ona şöyle dedi: Ey Zübeyr'in oğlu! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ancak kadınlardan söz edilen ve muhtevasında ölülerin küçümsenmiş olduğu şiiri yasaklamıştı, dedi.

***

Bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hakkında o sözleri söylemiş olduğu şiirin, bu hadiste yasaklamış olduğu şiir türünden olması ihtimali vardır.

٦٨٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ وَعَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكَمًا».

6853- … Umâre'den, o Abdurrahman b. Yezid'den, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şiirin bir kısmı hikmetler (ihtiva etmekte)dir"*** buyurdu.[75]

٦٨٥٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ وَفَهْدٌ وَإِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالُوا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً».

6854- … Zirr'den, o Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Şiirin bir kısmı hikmettir"*** buyurduğunu rivayet etti.[76]

75 Ebu Davud, Edeb, 87; Tirmizî, Edeb, 69; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 269, 273, 303…
76 6849 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٦٨٥٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَرْوَانَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْاَسْوَدِ بْنِ عَبْدِ يَغُوثَ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكَمًا».

6855- … Abdurrahman b. el-Esved b. Abdiyegûs'tan, o Übey b. Ka'b'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Şiirin bir kısmı hikmetler (ihtiva etmekte)dir"*** buyurduğunu rivayet etti.[77]

٦٨٥٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْاَسْوَدِ بْنِ عَبْدِ يَغُوثَ.

6856- … Bize İbrahim b. Sa'd, ez-Zührî'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde: "Abdullah b. el-Esved b. Abdiyegûs" dedi.

٦٨٥٧- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْاَسْوَدِ بْنِ عَبْدِ يَغُوثَ.

6857- … Bize İbrahim b. Sa'd tahdis edip hadisi aynen zikretti. Ancak o: "Abdullah b. el-Esved b. Abdiyegûs" dedi.

٦٨٥٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ يَحْمِي أَعْرَاضَ الْمُؤْمِنِينَ؟» قَالَ كَعْبٌ: أَنَا. قَالَ: ابْنُ رَوَاحَةَ: أَنَا، قَالَ: «إِنَّكَ لَتُحْسِنُ الشِّعْرَ». قَالَ: حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ: أَنَا إِذًا، قَالَ: «اُهْجُهُمْ، فَإِنَّهُ سَيُعِينُكَ عَلَيْهِمْ رُوحُ الْقُدُسِ».

6858- … Bize İbn Fudayl, Mücâlid'den tahdis etti. O eş-Şa'bî'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Mü'minlerin ırzlarını (şeref ve haysiyetlerini) kim koruyacak?"***

77 6853 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

diye sordu. Ka'b: Ben, dedi. İbn Revâha: Ben, dedi. Allah Rasulü: ***"Sen şiiri güzel söylersin"*** dedi. Hassân b. Sabit: O halde ben (ne yapayım?) deyince Allah Rasulü: ***"Sen onları hicvet. Onlara karşı Ruhu'l-Kudüs sana yardım edecektir"*** buyurdu.

٦٨٥٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِبْرَاهِيمَ التَّرْجُمَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ مِنْبَرًا فِي الْمَسْجِدِ، يَنْشُدُ عَلَيْهِ الشِّعْرَ.

6859- … Hişam b. Urve'den, o babasından, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hassân b. Sabit için mescidde üzerinde şiir okuyacağı bir minber koymuştur.[78]

٦٨٦٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، فَذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي دَاوُدَ، اَلَّذِي قَبْلَ هَذَا الْحَدِيثِ، عَنِ ابْنِ نُمَيْرٍ، عَنِ ابْنِ فُضَيْلٍ.

6860- … Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. O, bu hadisten daha önce geçen İbn Ebi Davud'un İbn Numeyr'den, onun İbn Fudayl'den rivayet ettiği (6858 no'lu) hadisin aynısını rivayet etti.

٦٨٦١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، ح.

6861- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Affân tahdis etti, H.

٦٨٦٢- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِحَسَّانٍ: «اُهْجُهُمْ، أَوْ هَاجِهِمْ، وَجِبْرِيلُ مَعَكَ».

6862- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Bana Adiy b. Sabit haber verip dedi ki: Ben el-Berâ'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

78 Ebu Davud, Edeb, 87; Tirmizî, Edeb, 70; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 72.

sellem'i, Hassân'a: ***"Hicvet onları -ya da onlarla hicivleş- Cebrail seninle beraberdir"*** dediğini işittim.[79]

٦٨٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَدِيٍّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6863- Bize Muhammed b. Amr tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye, Ebu İshak eş-Şeybânî'den tahdis etti. O, Adiy'den hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٨٦٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، يَعْنِي: قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ لِحَسَّانِ بْنِ ثَابِتٍ: «لاَ يَزَالُ مَعَكَ رُوحُ الْقُدُسِ، مَا هَجَوْتَ الْمُشْرِكِينَ».

6864- … Bize İsa b. Abdurrahman tahdis edip dedi ki: Bana Adiy b. Sabit tahdis etti yani el-Bera b. Azib'i şöyle derken dinledim, dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hassân b. Sabit'e şunları söylediğini işittim: ***"Müşrikleri hicvettiğin sürece Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) seninle beraber olacaktır."***

٦٨٦٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، مَرَّ عَلَى حَسَّانٍ وَهُوَ يَنْشُدُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَانْتَهَرَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ حَسَّانٌ، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَنْشُدُ فِيهِ، وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ فَانْطَلَقَ عَنْهُ عُمَرُ. فَقَالَ: حَسَّانٌ لأَبِي هُرَيْرَةَ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَمَّا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَا حَسَّانُ أَجِبْ عَنْ رَسُولِ اللهِ، اللَّهُمَّ أَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ؟» قَالَ: اللَّهُمَّ، نَعَمْ.

79 Buhârî, Bed'u'l-Halk, 6, Megâzî, 30, Edeb, 91; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 153; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 286, 298, 299, 301, 302, 303.

6865- … Said b. el-Müseyyeb'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mescidinde şiir okuyan Hassân'ın yanından geçti. Ömer *radıyallahu anh* bundan dolayı onu azarlayınca Hassân ona dönüp şunları söyledi: Bu mescitte senden daha hayırlısı varken bile ben şiir okuyordum. Bunun üzerine Ömer onu bırakıp gitti. Arkasından Hassân, Ebu Hureyre'ye: Ey Ebu Hureyre! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Ey Hassân! Rasulullah adına sen cevap ver. Allah'ım! Onu Ruhu'l-Kudüs ile destekle"*** dediğini işitmemiş miydin? diye sordu. Ebu Hureyre: Allah'a yemin ederim ki, işittim, dedi.[80]

٦٨٦٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ حَسَّانَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ، غَيْرَ قَوْلِهِ قَدْ كُنْتُ أَنْشُدُ فِيهِ، وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْك فَإِنَّهُ لَمْ يَذْكُرْهُ.

6866- … Bize Ma'mer, ez-Zührî'den tahdis etti. Onun Urve'den rivayet ettiğine göre, Hassân… Sonra hadisi aynen zikretti. Ancak rivayetinde Hassân'ın: "Bu mescitte senden daha hayırlısı bulunuyorken bile ben şiir okuyordum" şeklindeki sözlerini zikretmedi.

٦٨٦٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ سَمِعَ حَسَّانَ بْنَ ثَابِتٍ يَسْتَشْهِدُ أَبَا هُرَيْرَةَ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6867- … Bize Şuayb, ez-Zührî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman'ın tahdis ettiğine göre, o, Hassân b. Sabit'in Ebu Hureyre'yi şahit tuttuğunu işitmiştir. Sonra hadisi aynen zikretmiştir.

٦٨٦٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ عَنْبَسَةَ الْقُرَشِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي جَدِّي عَنْبَسَةُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ، وَكَانَ شَاعِرًا

80 Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 151, 152; Nesâî, Mesâcid, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 269.

أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلاَ أَنْشُدُكَ مَحَامِدَ حَمِدْتُ بِهَا رَبِّي؟ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا إِنَّ رَبَّكَ يُحِبُّ الْحَمْدَ». وَمَا اسْتَزَادَهُ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا.

6868- … el-Hasen'den, o el-Esved b. Serî'den -ki şairdi- onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Sana Rabbime hamd ettiğim, O'nu övdüğüm şiirimi okuyayım mı? dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Senin Rabbin hamd edilmeyi sever"*** buyurdu ve başka bir şey söylemedi.

٦٨٦٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: فَجَعَلْتُ أَنْشُدُهُ.

6869- … Bize Hammâd, Abdurrahman b. Ebi Bekir'den tahdis etti. O el-Esved b. Serî'den aynısını rivayet etti. Ancak rivayetinde: "Ben de ona (şiirimi) okumaya başladım" dedi.

٦٨٧٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُسْهِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الرِّجَالِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ رَوَاحَةَ فَأَحْسَنَ، ثُمَّ قَالَ كَعْبٌ، فَأَحْسَنَ، ثُمَّ قَالَ حَسَّانٌ فَأَشْفَى فَاسْتَشْفَى.

6870- … Bize Hişam b. Urve babasından tahdis etti. O Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah b. Revâha şiirini güzel bir şekilde okudu. Sonra Ka'b da şiirini güzelce okudu. Sonra Hassân: Hem şifa verdi hem de şifaya kavuştu, dedi.[81]

81 Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 157. [Tahâvî'nin rivayetindeki "sonra Hassân şunları söyledi…" ibaresi ile ilgili bölüm Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 157'de şu şekildedir: "Aişe ayrıca dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Hassân onları hicvetmekle hem kendisi şifa buldu (rahatladı) hem de onlardan intikam almak suretiyle mü'minleri rahatlattı"*** (Çeviren)].

٦٨٧١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَبْدَةَ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَعْقُوبَ عَنْ عُتْبَةَ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: صَدَّقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُمَيَّةَ بْنَ أَبِي الصَّلْتِ فِي شِعْرِهِ، وَقَالَ:

رَجُلٌ وَنُورٌ تَحْتَ رِجْلِ يَمِينِهِ   وَالْيُسْرَى لِلأُخْرَى وَلَيْثٌ مُرْصَدُ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَقَ». وَقَالَ:

وَالشَّمْسُ تَطْلُعُ كُلَّ آخِرِ لَيْلَةٍ   حَتَّى الصَّبَاحِ وَلَوْنُهَا يَتَوَرَّدُ
تَأْبَى فَمَا تَطْلُعُ لَنَا فِي رُسْلِهَا   إِلاَّ مَعْذَبَةً وَإِلاَ تُجْلَدُ

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَقَ».

6871- … Utbe'den, o İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın şiirinde söylediklerini doğru buldu[82] ve şunları söyledi:

"Onun (arşın) sağ ayağının altında adam ve öküz (suretinde melek) vardır.

Diğerinin altında ise kartal ve aslan bekletilmektedir."

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Doğru söylemiş"*** dedi. Ayrıca (İbn Ebi's-Salt) şunları da söylemiştir:

82 Biraz sonra tercümesi yapılacak olan beyitlerin, Tahâvî'nin bu eserinin elimizdeki basılı nüshalarındaki lafızları ile çeşitli kaynaklardaki lafızları arasında kısmen de olsa bazı farklılıklar vardır. Bu sebeple bizler, burada kaydedilenlerin tercümesi mümkün ve manası da uygun ise buradaki ibareyi tercüme ettik. Tercüme mümkün değilse biraz sonra atıfta bulunacağımız kaynaklardaki ibarelerin en azından çoğunlukla ittifak edilenlerini ya da mana açısından en doğru olduğuna kanaat getirilenlerini göz önünde bulundurarak tercüme yaptık. Bu tercümeleri yaparken göz önünde bulundurduğumuz kaynakları *el-Mektebetu'ş-Şamile*'nin ikinci sürümünde verilen yerlere göre şu şekilde zikredebiliriz: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 232; Dârimî, *Sünen*, VIII, 348; Ebu Ya'la, *Müsned*, VI, 37; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, VI, 172; el-Merzubânî, *Nuru'l-Habes,* I, 102; ed-Demîrî, *Hayâtu'l-Hayvan el-Kübra,* II, 38. Ayrıca Kurtubî, *el-Cami*, el-Hakka Suresi, 15-17. ayetlerin tefsiri (Çeviren)

"Güneş her gecenin sonunda (sabahleyin) görünmektedir
Kırmızı olarak onun rengi gül rengini andırır
Bizler için rahat bir şekilde isteyerek doğmuyor
Ancak azap edilerek ve celde vurularak (doğuyor)."

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Doğru söylemiş"*** dedi.[83]

٦٨٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ الْبَرَاءُ، عَنْ صَدَقَةَ بْنِ طَيْسَلَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْنُ بْنُ ثَعْلَبَةَ وَالْحَرُّ بَعْدَهُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَعْشَى الْمَازِنِيُّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَنْشَدْتُهُ:

يَا مَالِكَ النَّاسِ وَدَيَّانَ الْعَرَبْ إِنِّي لَقِيت ذُرِّيَةً مِنَ الذَّرَبْ
خَرَجْت أَبْغِيهَا الطَّعَامَ فِي رَجَبْ أَخْلَفَتْ الْعَهْدَ وَلَطَّتْ بِالذَّنَبِ
وَهُنَّ شَرُّ غَالِبٍ لِمَنْ غَلَبْ

قَالَ: فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «وَهُنَّ شَرُّ غَالِبٍ لِمَنْ غَلَبْ».

6872- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize el-Mukaddemî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Maşer el-Berâ, Sadaka b. Taysala'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Ma'n b. Sa'lebe ve ondan sonra el-Harr tahdis edip dediler ki: Bana A'şâ el-Mâzinî tahdis edip dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına girip ona şu mısraları okudum:

"Ey insanların maliki ve Arapların hükümdarı!
Ben ağzı bozuk ve hayâsız, iyi olmayan bir kadınla karşılaştım.
Receb ayında çıktım onun için yiyecek aramak üzere
Sözünde durmadı ve kendisine erkeğini yaklaştırmayan
Dişi devenin kuyruğu ile fercini kapatması gibi beni yanına yaklaştırmadı.
Esasen o kadınlar galip gelen kimseye galip gelenlerin en kötüleridir."

Dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bunun üzerine: ***"Onlar, galip gelene, galip gelenlerin en kötüleridir"*** demeye başladı.[84]

83 Dârimî, İsti'zân, 67.
84 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 202. [Şiir özellikle İbn Ebi Asım, *el-Âhâdu ve'l-Mesâni*, III, 436

٦٨٧٣- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكَمًا».

6873- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şiirin bir kısmı hikmettir"*** buyurdu.

٦٨٧٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ. ح

6874- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize el-Himmânî tahdis edip dedi ki: Bize Kays, el-Ameş'ten tahdis etti. O İbrahim b. Ubeyde'den, o Abdullah'tan, H.

٦٨٧٥- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6875- … Abdurrahman b. Yezid'den, o Abdullah'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٨٧٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: اسْتَنْشَدَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شِعْرَ أُمَيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ، فَأَنْشَدْتُهُ، فَكُلَّمَا أَنْشَدْتُهُ بَيْتًا، قَالَ: «هِيهِ» حَتَّى أَنْشَدْتُهُ مِائَةَ قَافِيَةٍ قَالَ: «حَتَّى كَادَ ابْنُ أَبِي الصَّلْتِ يُسْلِمُ».

6876- … Amr b. eş-Şerîd'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* benden Umeyye b. Ebi's-Salt'a

ve Ebu Ya'la, *Müsned*, XIV, 112'deki (*el-Mektebetu'ş-Şâmile* ikinci sürüm) şekli göz önünde bulundurularak tercüme edilmiştir (Çeviren).

ait şiirlerden okumamı istedi. Ben de ona okudum. Ona bir beyit okudukça o: ***"Devam et"*** dedi. Öyle ki ona yüz kafiye (beyit) okudum. Sonunda: ***"İbn Ebi's-Salt az kalsın Müslüman olacaktı"*** dedi.[85]

٦٨٧٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ: الأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ، لِشَابٍّ مِنْ شُبَّانِهِمْ قُمْ، فَاذْكُرْ فَضْلَكَ وَفَضْلَ قَوْمِكَ فَقَامَ فَقَالَ:

نَحْنُ الْكِرَامُ فَلاَ حَيٌّ يُعَادِلُنَا نَحْنُ الْكِرَامُ وَفِينَا يُقْسَمُ الرُّبُعُ
وَنُطْعِمُ النَّاسَ عِنْدَ الْقَحْطِ كُلَّهُمْ مِنَ السَّدِيفِ إِذَا لَمْ يُونُس الْقَزَعُ
إِذَا أَبَيْنَا فَلاَ يُعْدَلُ بِنَا أَحَدٌ إِنَّا كِرَامٌ وَعِنْدَ الْفَخْرِ نَرْتَفِعُ

قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا حَسَّانُ أَجِبْهُ». فَقَالَ:

نَصَرْنَا رَسُولَ اللهِ وَالدِّينَ عَنْوَةً عَلَى رَغْمِ عَاتٍ مِنْ بَعِيدٍ وَحَاضِرِ
بِضَرْبٍ كَإِنْزَاعِ الْمَخَاضِ مُشَاشَةً وَطَعْنٍ كَأَفْوَاهِ اللِّقَاحِ الصَّوَادِرِ
أَلَسْنَا نَخُوضُ الْمَوْتَ فِي حَوْمَةِ الْوَغَى إِذَا صَارَ بَرْدُ الْمَوْتِ بَيْنَ الْعَسَاكِرِ
وَنَضْرِبُ هَامَ الدَّارِعِينَ وَنَنْتَمِي إِلَى حَسَبٍ مِنْ جِذْمِ غَسَّانَ بَاهِرِ
وَلَوْلاَ حَبِيبُ اللهِ قُلْنَا تَكَرُّمًا عَلَى النَّاسِ بِالْحَنِينِ هَلْ مِنْ مَفَاخِرِ
فَأَحْيَاؤُنَا مِنْ خَيْرِ مَنْ وَطِئَ الْحَصَى وَأَمْوَاتُنَا مِنْ خَيْرِ أَهْلِ الْمَقَابِرِ

6877- ... Cabir b. Abdullah şöyle dedi: el-Akra' b. Hâbis gençlerinden birisine: Kalk, kendinin ve kavminin faziletini dile getir, dedi. Genç, kalkıp şunları söyledi:

"Bizler soylu kimseleriz. Hiçbir kabile bize denk olamaz.

Bizler soylu kimseleriz. (Savaşlardan alınan ganimetlerin) dörtte biri aramızda paylaştırılır.

85 Müslim, Şiir, 1; İbn Mâce, Edeb, 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 388, 309.

Kıtlık zamanlarında herkese yemek yediririz.
Bulut görülmediği zamanlarda deve hörgücü yağından (yediririz).
Eğer istemezsek kimse bize denk tutulamaz.
Çünkü bizler öyle soyluyuz ve övünme halinde hep yüceleriz."

(Cabir) dedi ki: Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ey Hassân! Ona cevap ver"*** dedi. Hassân şöyle dedi:

"Allah'ın Rasulü'ne ve dine kılıçlarımızla yardım ettik.
Uzak yakın karşı duran herkese rağmen
Doğum sancılarının çocuğu ayırdığı gibi
Kemikleri eklemlerinden ayıran darbeler ile
ve sudan dönen develerin ağızlarını andıran mızrak darbeleriyle.
Savaşın kızıştığı zamanda ölüme dalarcasına gidenler biz değil miyiz?
Ölümün soğuğu askerler arasına yayıldığında
Zırh giyinmişlerin kafalarının üstüne darbelerimizi indiririz
ve bizler Gassan'ın parlak bir soy köküne övünçle müntesibiz
Eğer Allah'ın sevgilisi olmasaydı insanlara karşı övünerek
Bizimle övünme yarışına kim girebilir ki diye inlerdik.
Hayatta olanlarımız toprağa basanların en hayırlılarındandır
Ölülerimiz de kabirdekilerin en hayırlılarındandır."

***

İşte şiir söylemenin mubahlığını ortaya koyan bu rivayetler mütevatir bir şekilde gelmiş olduklarına göre, birinci grup rivayetlerdeki yasaklamanın bizatihi şiirin mekruh olmasından ileri gelmeyip yasağın, maksat olarak gözettiği şiirdeki bir başka özellikten ileri geldiği sabit olmaktadır.

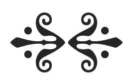
Bizim bu bölümün baş taraflarında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerin yorumu hakkında başkaları bizim yaptığımız açıklamadan farklı bir açıklama yaparak şöyle demişlerdir: Eğer bundan maksat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yergi mahiyetinde olan şiirler olsaydı ***"İçinin şiirle dolu olması"***ndan söz edilmesinin bir anlamı olmazdı. Çünkü bunun azı da çoğu da küfürdür. Ancak için dolu olmasından söz edilmesi, dolu olmak ile ilgili bir manaya delildir. Bundan başkasına delil değildir.

Bu kanaat sahibi kimseler şöyle derler: Bu sebeple bu, bize göre Kur'an, tesbih ve daha başka bir şey bulunmadığı halde, insanın içini tamamıyla dol-

duran şiir hakkındadır. Eğer içinde Kur'an ve bununla birlikte şiir de bulunuyorsa bu kişi, içi şiirle dolmuş kimselerden değildir. Bu sebeple böyle birisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sizden birinizin karnının irinle dolması onun için şiirle dolmasından hayırlıdır"*** sözünün kapsamına girmez.

٦٨٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، يُفَسِّرُ هَذَا الْحَدِيثَ عَلَى هَذَا التَّفْسِيرِ، وَسَمِعْتُ ابْنَ أَبِي عِمْرَانَ أَيْضًا، وَعَلِيَّ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، يَذْكُرَانِ ذَلِكَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ أَيْضًا.

6878- Bize İbn Ebi İmrân tahdis edip dedi ki: Ben Ubeydullah b. Muhammed'i, Aişe *radıyallahu anhâ*'dan gelen bu hadisi bu şekilde tefsir ederken dinledim. Yine İbn Ebi İmrân ve Ali b. Abdulaziz'in bu açıklamayı Ebu Ubeyd'den de naklettiklerini dinledim.

٢١- بَابُ الْعَاطِسِ يُشَمَّتُ، كَيْفَ يَنْبَغِي أَنْ يَرُدَّ عَلَى مَنْ يُشَمِّتُهُ

21- AKSIRIP "ELHAMDULİLLAH" DİYEN KİMSE KENDİSİNE: "YERHAMUKELLAH" DİYENE NASIL KARŞILIK VERMELİDİR?

٦٨٧٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلاَلِ بْنِ يَسَافَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ عَرْفَجَةَ قَالَ: كُنَّا مَعَ سَالِمِ بْنِ عُبَيْدٍ، فَعَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ. فَقَالَ: السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ. فَقَالَ سَالِمٌ: وَعَلَيْك وَعَلَى أُمِّكَ، مَا شَأْنُ السَّلاَمِ وَشَأْنُ مَا هَاهُنَا.

ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لِلرَّجُلِ: أَعَظَمَ عَلَيْكَ مَا قُلْتُ لَكَ؟ قَالَ: وَدِدْتُ لَمْ تَذْكُرْ أُمِّي بِخَيْرٍ وَلاَ غَيْرِهِ. قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ: السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكَ وَعَلَى أُمِّكَ، إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَوْ عَلَى كُلِّ حَالٍ، وَلْيَرُدُّوا عَلَيْكَ يَرْحَمُكَ اللهُ وَلْتَرُدَّ عَلَيْهِمْ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ».

6879- … Halid b. Urfuta şöyle dedi: Salim b. Ubeyd ile birlikteydik. Yanımızdaki adamlardan birisi aksırdı ve: "es-Selamu aleykum" dedi. Salim de: Sana da anana da (selam olsun). Şimdi selamın burada olanlarla ne ilgisi var?" dedi.

Bir süre yol aldıktan sonra o adama: Söylediklerim sana ağır mı geldi? dedi. Adam: Annemi hayırla olsun, başka bir şekilde olsun ağzına almamanı arzu ederdim, dedi. Salim ona dedi ki: Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte iken hazır bulunanlardan bir adam aksırdı ve o da: es-Selamu aleykum, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Sana da anana da (selam olsun). Sizden biriniz aksıracak olursa: Elhamdulillahi Rabbi'l-âlemin ya da: (Elhamdulillahi) alâ külli hal desin. Yanında bulunanlar da: Yerhamukellah diye cevap versinler. (Aksıran olarak) Sen de onlara: Yağfirullahu lekum diye karşılık verirsin"*** buyurdu.[86]

٦٨٨٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلاَلِ بْنِ يَسَافَ، عَنْ شَيْخٍ مِنْ أَشْجَعَ قَالَ: كُنَّا مَعَ سَالِمٍ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6880- … Hilal b. Yesâf'tan, o Eşcalılardan bir şeyhten (hadis rivayet eden bir ilim adamından), onun şöyle dediğini rivayet etti: Biz Salim ile birlikteydik. Sonra hadisi aynen zikretti.

٦٨٨١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ بْنُ هِلاَلٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6881- … Bize Ebu Avâne, Mansur'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu görüşü benimsemiş ve: İşte bu hadiste belirtildiği şekilde aksıran kimsenin böyle demesi ve ona bu şekilde karşılık verilmesi gerekir, demiştir.

Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşü böyledir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Aksine, aksırana "yerhamukellah" denildikten sonra onun da: "Yehdîkumullahu ve yuslihu bâlekum" demesi gerekir, demiş ve buna dair de şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

86 Hadis çeşitli yol ve senetle rivayet edilmiştir: Buhârî, Edeb, 126; Tirmizî, Edeb, 3; İbn Mâce, Edeb, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 120, 122, II, 353, V, 419, 422, VI, 80.

٦٨٨٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي الْاَسْوَدِ، أَنَّهُ سَمِعَ عُبَيْدَ بْنَ أُمِّ كِلاَبٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَطَسَ، «حَمْداً لِلّٰهِ»، فَيُقَالُ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَيَقُولُ لَهُمْ: «يَهْدِيكُمُ اللهُ، وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ».

6882- … Bize Abdullah b. Lehîa'nın, Ebu'l-Esved'den tahdis ettiğine göre, o Ubeyd b. Ümmü Kilâb'ı şöyle derken dinlemiştir: Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aksırdığında: ***"Hamden lillah: Allah'a hamd ederek"*** derdi. Ona: "Yerhamukellah" denilir, o da onlara: ***"Yehdikumullahu ve yuslihu bâlekum: Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** derdi.[87]

٦٨٨٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو مَعْشَرٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَحْيَى، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهَا قَالَتْ: عَطَسَ رَجُلٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَاذَا أَقُولُ يَا نَبِيَّ اللهِ؟ قَالَ: «قُلْ: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ». قَالَ الْقَوْمُ: مَاذَا نَقُولُ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «قُولُوا يَرْحَمُك اللهُ». قَالَ: مَاذَا أَقُولُ لَهُمْ؟ قَالَ: «قُلْ يَهْدِيكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ».

6883- … Abdurrahman kızı Amre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda aksırdı. Ey Allah'ın Peygamberi! Ne demeliyim? dedi. Allah Rasulü: ***"Elhamdulillah de"*** buyurdu. Orada bulunanlar: Biz ona ne demeliyiz ey Allah'ın Rasulü? dediler. Allah Rasulü: ***"Siz de yerhamukellah deyin"*** buyurdu. Aksıran kişi: Ben onlara ne diyeceğim? deyince Allah Rasulü: ***"Allah size hidayet versin, halinizi ıslah etsin, de"*** buyurdu.[88]

***

87 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Edeb, 126; Ebu Davud, Edeb, 91, 93; İbn Mâce, Edeb, 20; Dârimî, İsti'zân, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 120, 122, 204, II, 353, IV, 400, 411, V, 419, 422, VI, 79.

88 6882 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Birinci görüş sahipleri de buna karşılık olarak: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** buyurması, onun huzurunda bulunanların Yahudi olması dolayısıyla idi. Aişe *radıyallahu anhâ*'nın rivayet ettiği hadiste ***"Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** buyurmasının sebebi, o anda onun huzurunda bulunanların Yahudi olmasıdır, demiş ve bu hususta şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٦٨٨٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ الدَّيْلَمِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: كَانَتْ الْيَهُودُ يَتَعَاطَسُونَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَاءَ أَنْ يَقُولَ يَرْحَمُكُمْ اللّٰهُ وَكَانَ يَقُولُ: «يَهْدِيكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ».

6884- … Ebu Bürde'den, o Ebu Musa'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Yahudiler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerine: "Allah size rahmet etsin" demesi ümidiyle aksırır dururlardı. O ise: ***"Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** derdi.[89]

٦٨٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ الدَّيْلَمِ، عَنِ الضَّحَّاكِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6885- … ed-Dahhâk'tan, o Ebu Bürde'den, o Ebu Musa'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Bu görüşte olanlar şöyle derler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** sözünü, bu hadiste belirtildiği üzere Yahudilere söylemiştir.

Müslümanlara gelince; onlar ise, bizim bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz (6879 no'lu) Salim b. Ubeyd'in hadisinde belirtildiği gibi söylerler. Bize göre muhalif kanaatte olanların bu zikrettikleri hadiste diğer gö-

89 Ebu Davud, Edeb, 93; Tirmizî, Edeb, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 400, 411.

rüş sahiplerine karşı delil yoktur. Çünkü bu hadiste, Yahudilerin, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerine: "Allah size rahmet etsin" diyeceği ümidiyle aksırdıkları, onun da onlara ***"Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin"*** diye cevap verdiği bildirilmektedir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu sözleri Yahudilere aksırmaları halinde söylüyordu. Ancak bu görüş sahipleri de onlara muhalefet edenler de aksıran kimseye ne söyleneceği hususunda görüş ayrılığı içerisinde değillerdir. Her iki tarafın görüş ayrılığı, aksıran kimsenin, kendisine aksırması üzerine dua edilmesinden sonra ne söyleyeceğiyle ilgilidir. Ebu Musa yoluyla gelen hadiste ise bununla ilgili hiçbir şey yoktur. Dolayısıyla Ebu Musa yoluyla gelen bu hadis, bizim az önce zikretmiş olduğumuz (6882 no'lu) Abdullah b. Cafer'in hadisi ile de (6883 no'lu) Aişe *radıyallahu anhâ*'nın hadisi ile de çelişmemektedir.

Ayrıca bu hususta İbrahim en-Nehaî'den nakledilen şu rivayeti de delil göstermişlerdir:

٦٨٨٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عِيسَى، ح.

6886- Bize Muhammed b. Amr tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. İsa tahdis etti, H.

٦٨٨٧- وَحَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ وَاصِلٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: يَهْدِيكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ عِنْدَ الْعَاطِسِ، قَالَتْهُ الْخَوَارِجُ لِأَنَّهُمْ كَانُوا لاَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلنَّاسِ.

هَكَذَا لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي بِشْرٍ، وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَلِأَنَّهُمْ كَانُوا لاَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلنَّاسِ.

6887- Bize Ebu Bişr er-Rakkî de tahdis edip dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis etti. (Yahya ile birlikte) dediler ki: Bize Süfyan, Vâsıl'dan tahdis etti. O İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aksıran kimsenin: "Allah size hidayet versin ve halinizi ıslah etsin" diyeceğini Hariciler söylemişlerdir. Çünkü onlar insanlara mağfiret dilemezlerdi.

Ebu Bişr'in rivayetinden lafız bu şekildedir. Muhammed b. Amr *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği (6886 no'lu) hadiste: "Çünkü onlar insanlara mağfiret dilemezlerdi" ibaresi yoktur.

***

Onlara şöyle denilir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu söylüyor ve ashabına öğretiyorken Haricilerin bunu ortaya çıkarmış olmaları nasıl mümkün olabilir? Üstelik yine bu konuda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet de nakledilmiştir:

٦٨٨٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، وَلْيَقُلْ: يَهْدِيكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ».

6888- … Bize Şu'be, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan tahdis etti. O kardeşinden, o babası Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan, o Ebu Eyyub el-Ensârî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden bir kimse aksırdığı takdirde elhamdulillah desin. Kardeşi -veya arkadaşı- da yerhamukellah desin. Aksıran da yehdikumullahu ve yuslihu bâlekum: Allah size hidayet versin, halinizi ıslah etsin, desin."***[90]

٦٨٨٩- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادٍ مِثْلَهُ.

6889- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

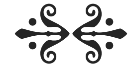
90 Buhârî, Edeb, 126; Tirmizî, Edeb, 3; İbn Mâce, Edeb, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 120, 122, II, 353, V, 419, 422, VI, 8.

٦٨٩٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ وَحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالاَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6890- … Bize Abdulaziz b. Ebi Seleme, Abdullah b. Dinar'dan tahdis etti. O Ebu Salih es-Semmân'dan, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte İbrahim'in bu dediğinin söz konusu olmadığı bu rivayetle sabit olmaktadır. Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu rivayetin gelişi de sabit olmakta, aynı zamanda bu rivayetin, buna muhalif olarak nakledilen rivayetlerden daha kuvvetli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı biz bunu, buna muhalif olanlardan daha çok benimsemekteyiz.

٢٢- بَابُ الرَّجُلِ يَكُونُ بِهِ الدَّاءُ هَلْ يُجْتَنَبُ أَمْ لاَ؟

22- HASTA OLAN KİMSEDEN UZAK KALINIR MI, KALINMAZ MI?

٦٨٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: قَالَ: أَبُو سَلَمَةَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تُورِدُ الْمُمْرِضَ عَلَى الْمُصِحِّ». فَقَالَ لَهُ الْحَارِثُ بْنُ أَبِي ذُبَابٍ: فَإِنَّكَ قَدْ كُنْتَ حَدَّثْتَنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ عَدْوَى». فَأَنْكَرَ ذَلِكَ أَبُو هُرَيْرَةَ، فَقَالَ الْحَارِثُ: بَلَى. فَتَمَارَى هُوَ وَأَبُو هُرَيْرَةَ، حَتَّى اِشْتَدَّ أَمْرُهُمَا فَغَضِبَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَقَالَ: لِلْحَارِثِ، ذَكَرَهُ مُسْلِمٌ، فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ، ثُمَّ قَالَ لِلْحَارِثِ: أَتَدْرِي مَا قُلْتُ؟ قَالَ الْحَارِثُ: لاَ، [قُلْتُ: تُرِيدُ مِنَّا بِذَلِكَ أَنِّي لَمْ أُحَدِّثْكَ مَا تَقُولُ].[قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: إِنِّي قُلتُ أَبَيْتُ][91].

91 Köşeli parantez arasına aldığımız bu ibare, Müslim, Selam, 104 teki ibaredir. Ondan önceki köşeli parantez arasındaki ibare ise elimizde bulunan Tahavi nüshalarındaki şekliyle karşılığıdır. Bu kısmın tercümesi her iki ibare de gözönünde bulundurularak yapılmaya çalışılmıştır. (Çeviren)

قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: لاَ أَدْرِي، أَنَسِيَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَمْ شَابَهُ، غَيْرَ أَنِّي لَمْ أَرَ عَلَيْهِ كَلِمَةً نَسِيَهَا بَعْدَ إِنْ كَانَ يُحَدِّثُنَا بِهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، غَيْرَ إِنْكَارِهِ مَا كَانَ يُحَدِّثُنَا فِي قَوْلِهِ: «لاَ عَدْوَى».

6891- … Ebu Seleme şöyle dedi: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hasta olanı, sağlıklı olanın yanına götürme"*** buyurdu.

el-Hâris b. Ebi Zübâb ona: Ancak sen, bizlere Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu tahdis etmiştin, deyince Ebu Hureyre böyle bir hadis naklettiğini reddetti. el-Hâris: Hayır, tahdis ettin, dedi. Ebu Hureyre ile tartışmaya başladılar. Sonunda tartışmaları şiddetlendi. Ebu Hureyre kızdı ve Hâris'e – Müslim'in (rivayetinde) zikrettiği-[92] Habeşçe bir şeyler söyledi. Sonra Hâris'e: Ne söylediğimi biliyor musun? dedi. Hâris: Hayır, deyince, [Ebu Hureyre (şunları söyledi): Sen bununla senin söylediğini benim sana (dediğim şekilde) tahdis etmediğimi söylemek istiyorsun?]; [Ebu Hureyre: Ben vazgeçtim dedim, dedi][93]

Ebu Seleme dedi ki: Ebu Hureyre unuttu mu yoksa şüpheye mi düştü bilemiyorum. Ancak ben onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bize bir kelimeyi olsun tahdis ettikten sonra unuttuğunu görmedim. Ondan gördüğüm şey sadece ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** diye tahdis ettiği sözü kabul etmemesidir.[94]

٦٨٩٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ عَدْوَى» وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ». قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: كَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ بِهِمَا كِلَيْهِمَا، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ثُمَّ. صَمَتَ أَبُو هُرَيْرَةَ بَعْدَ

92 Buradaki "Müslim'in (rivayetinde) zikrettiği" anlamını verdiğimiz ibare, hadisin yer aldığı kaynakların hiçbirisinde geçmemektedir. Bu ibarenin "Ebu Seleme zikretti" ifadesinin tahrif edilmiş hali olması mümkündür (Çeviren).

93 Hadisin metninde bu ibarelere takbül eden kısım ile ilgili notumuza bakınız. (Çeviren)

94 Buhârî, Tıb, 53, 54; Müslim, Selâm, 104, 105; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 406, 434.

ذَلِكَ عَنْ قَوْلِهِ: «لاَ عَدْوَى» وَأَقَامَ عَلَى أَنَّ «لاَ يُورِدُ مُمْرِضٌ عَلَى مُصِحٍّ» ثُمَّ حَدَثَ مِثْلُ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي دَاوُدَ.

6892- … İbn Şihâb'dan rivayete göre, Ebu Seleme kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu, yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hastalıklı olan sağlıklı olanın yanına götürülmesin"*** buyurduğunu tahdis etmiştir.

Ebu Seleme dedi ki: (Önceleri) Ebu Hureyre her iki hadisi de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den tahdis ederdi. Bundan sonra Ebu Hureyre: ***"Hastalığın bulaşması yoktur"*** sözünü söylememeye başladı ve: ***"Hastalıklı olan sağlıklı olanın yanına götürülmesin"*** hadisini rivayet etmeye devam etti. Sonra da (bu hadisi Tahâvî'ye nakleden Yunus önceki hadisi ona nakleden) İbn Ebi Davud'un hadisinin aynısını nakletti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu kanaate sahip olmuş ve hastanın sağlıklının yanına götürülmesini hoş görmeyerek şöyle demiştir: Bunun mekruh görülmesinin sebebi bulaşma korkusudur. Bundan dolayı bunlar, hastalıklı olandan uzak durup ondan kaçınmayı emretmişlerdir.

Yine bu hususta tâûn (veba, kolera) hastalığı hakkında Ömer *radıyallahu anh*'ın bu hastalıktan kaçmak maksadıyla beraberindekilerle geri dönüşüne dair nakledilen rivayeti de delil göstermiş ve şöyle demişlerdir:

٦٨٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَقْبَلَ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَقْبَلَهُ أَبُو طَلْحَةَ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، فَقَالاَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ مَعَكَ وُجُوهُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَخِيَارُهُمْ، وَإِنَّا تَرَكْنَا مِنْ بَعْدِنَا مِثْلَ حَرِيقِ النَّارِ، فَارْجِعْ الْعَامَ، يَعْنِي: فَرَجَعَ عُمَرُ فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ، جَاءَ فَدَخَلَ، يَعْنِي الطَّاعُونَ.

6893- … Bize İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'nın Enes b. Malik'ten tahdis ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* Şam'a geldi. Ebu Talha ile

Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh onu karşılayıp şöyle dediler: Ey mü'minlerin emiri! Seninle birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önde gelenleri ve en hayırlıları bulunmaktadır. Bizler geride bıraktıklarımızı yangın geçirmiş gibi terk ettik. Bundan dolayı bu sene geri dön. Yani Ömer geri döndü. Ertesi sene geldi ve girdi. -(Geride bıraktıklarımızı yangın geçirmiş gibi terk ettik, sözleriyle) tâûnu kast ediyor.-

٦٨٩٤- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ نَوْفَلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْغٍ، لَقِيَهُ أُمَرَاءُ الآجْنَادِ، أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ، وَأَصْحَابُهُ، فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: أُدْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الآوَّلِينَ فَدَعَاهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ، فَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتَلَفُوا عَلَيْهِ. فَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ وَلاَ نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ: بَعْضُهُمْ: مَعَك بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلاَ نَرَى أَنْ تَقَدَّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي.

ثُمَّ قَالَ: أُدْعُوا لِي الْآنْصَارَ فَدَعَوْتُهُمْ لَهُ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلاَفِهِمْ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي. ثُمَّ قَالَ: أُدْعُ لِي مَنْ كَانَ هَاهُنَا، مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ، مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ. فَدَعَوْتُهُمْ، فَلَمْ يَخْتَلِفْ عَلَيْهِ مِنْهُمْ رَجُلاَنِ. قَالُوا: نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ، وَلاَ تَقَدَّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ، فَأَصْبِحُوا عَلَيْهِ.

قَالَ: أَبُو عُبَيْدَةَ: أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، نَعَمْ نَفِرُّ مِنْ قَدَرِ اللهِ إِلَى قَدَرِ اللهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَتْ لَكَ إِبِلٌ، فَهَبَطَتْ وَادِيًا، لَهُ عُدْوَتَانِ، إِحْدَاهُمَا

خِصْبَةٌ، وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخِصْبَةَ، رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللهِ، وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللهِ؟.

قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، وَكَانَ غَائِبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ، فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْمًا، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ، فَلاَ تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا، فَلاَ تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ». قَالَ: فَحَمِدَ اللهَ عُمَرُ، ثُمَّ انْصَرَفَ.

6894- … Abdullah b. Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel'den, o Abdullah b. Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Nihayet Serğ denilen yere varınca ordu kumandanları Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh ve arkadaşları onu karşıladı ve Şam'da veba çıktığını ona haber verdiler.

İbn Abbas dedi ki: Bunun üzerine Ömer: "Bana ilk muhacirleri çağır" dedi. Onları çağırdı, onlarla istişare etti, Şam'da vebanın ortaya çıktığını onlara bildirdi. Ömer *radıyallahu anh*'a yapması gerekenin ne olduğu hususunda farklı görüşler ortaya attılar. Kimileri: Sen belli bir iş için çıktın, bizim görüşümüze göre onu görmeden geri dönme, dedi.

Kimileri: Seninle birlikte olanlar, insanların iyilerinin geriye kalanları ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabıdır. Onları yanına alarak bu vebanın üzerine gitmeni uygun görmüyoruz, dedi. Ömer: Yanımdan kalkabilirsiniz, dedi.

Ardından: Bana ensarı çağır, dedi. Ben de onun için ensarı çağırdım. Onlar da muhacirlerle aynı yolu izlediler, onlar gibi ihtilafa düştüler. Yine Ömer: Yanımdan kalkıp gidebilirsiniz, dedi. Sonra: Bana burada bulunup da fetihten sonra hicret eden Kureyş'in yaşlılarını çağır, dedi. Ben de onları çağırdım. Onlardan iki kişi bile bu hususta ona belirttikleri görüşlerinde ihtilafa düşmedi ve: İnsanları alıp geri dönmeni ve bu vebanın üzerine gitmemeni uygun görüyoruz, dediler.

Bunun üzerine Ömer, insanların arasında: Sabah vaktinde ben bineğime binmiş olacağım. Siz de binekleriniz üzerinde olun, diye seslendi.

Ebu Ubeyde: Allah'ın kaderinden kaçmak için mi (böyle yapıyorsun)? deyince Ömer ona: Keşke bu sözü senden başkası söyleseydi ey Ebu Ubeyde! dedi. Evet, Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Şimdi söyle bana. Senin develerin olsa ve birisi verimli, diğeri ise kurak iki tarafı bulunan bir vadiye insen, develerini verimli olan kısmında otlatırsan Allah'ın kaderiyle otlatmış olmayacak mısın? Eğer kurak kısmında otlatırsan yine onları Allah'ın kaderi ile otlatmış olmayacak mısın, ne dersin?

(İbn Abbas) dedi ki: Bir ihtiyacını karşılamak üzere gitmiş ve orada hazır bulunmayan Abdurrahman b. Avf geldi ve şunları söyledi: Bu hususta benim bilgim var. Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Sizler, onun (vebanın) bir yerde bulunduğunu işitecek olursanız onun olduğu yere gitmeyin. Eğer bulunduğunuz yerde baş gösterecek olursa ondan kaçmak maksadıyla yerinizden dışarı çıkmayın"***

(İbn Abbas) dedi ki: Bunun üzerine Ömer, Allah'a hamdetti. Sonra ayrılıp gitti.[95]

٦٨٩٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ. فَلَمَّا جَاءَ بِسَرْغٍ، بَلَغَهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَأَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَ مَا فِي حَدِيثِ يُونُسَ، الَّذِي قَبْلَ هَذَا، مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ خَاصَّةً، قَالَ: فَرَجَعَ عُمَرُ مِنْ سَرْغٍ.

6895- … Abdullah b. Âmir b. Rebîa'dan rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb Şam'a gitmek üzere yola çıktı. Serğ denilen yere varınca Şam'da vebanın ortaya çıktığı haberi ulaştı. Abdurrahman b. Avf ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den duyduklarını haber verdi. Sonra (Abdullah) bundan önce Yunus'un (bize) rivayet etmiş olduğu (6894 no'lu) hadiste yalnızca Abdurrahman'ın söyledikleri ile ilgili bölümü zikretti. Bunun üzerine Ömer Serğ'den geri döndü.

95 Buhârî, Tıb, 30, Hiyel, 13; Müslim, Selâm, 98, 100; Malik, Medine, 22, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 194.

٦٨٩٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، حِينَ أَرَادَ الرُّجُوعَ مِنْ سَرْغٍ، وَاسْتَشَارَ النَّاسَ. فَقَالَتْ طَائِفَةٌ، مِنْهُمْ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَمِنَ الْمَوْتِ تَفِرُّ؟ إِنَّمَا نَحْنُ بِقَدَرٍ، وَلَنْ يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللهُ لَنَا. فَقَالَ عُمَرُ: يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، لَوْ كُنْتَ بِوَادٍ، إِحْدَى عُدْوَتَيْهِ مُخَصَّبَةٌ، وَالْأُخْرَى مُجْدِبَةٌ، أَيُّهُمَا كُنْتَ تَرْعَى؟ قَالَ: الْمُخَصَّبَةُ. قَالَ: فَإِنَّا إِنْ تَقَدَّمْنَا فَبِقَدَرٍ، وَإِنْ تَأَخَّرْنَا فَبِقَدَرٍ، وَفِي قَدَرٍ نَحْنُ.

6896- … Humeyd b. Abdurrahman'dan rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb Serğ'den geri dönmek isteyip insanlarla istişare ettiği sırada aralarında Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh'ın da bulunduğu bir grup: "Ölümden mi kaçıyorsun? Bizler (burada) bir kader ile bulunuyoruz ve ancak bize Allah'ın yazdığı gelip çatar" dedi.

Ömer cevap olarak: Ey Ebu Ubeyde! Sen, bir tarafı verimli, diğeri kurak bir vadide bulunsan, hayvanlarını hangi tarafta otlatırsın? sordu. Ebu Ubeyde verimli olan tarafında, dedi. Ömer: İşte biz de buradan ileriye gidersek kader ile ileri gideriz, buradan geri dönersek yine kader ile geri döneriz. Biz her durumda kaderin içindeyiz, dedi.

٦٨٩٧- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الْحَكَمِ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، ح.

6897- Bize el-Hüseyn b. el-Hakem el-Cîzî tahdis edip dedi ki: Bize Âsım b. Ali tahdis etti, H.

٦٨٩٨- وَحَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ بْنُ الْحَجَّاجِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ طَارِقَ بْنَ شِهَابٍ، قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ إِلَى أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ. فَقَالَ: لَنَا ذَاتَ يَوْمٍ لاَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَخْفُوا عَنِّي، فَإِنَّ هَذَا الطَّاعُونَ قَدْ وَقَعَ فِي أَهْلِي، فَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَنَزَّهَ فَلْيَتَنَزَّهْ، وَاحْذَرُوا اثْنَتَيْنِ، أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: خَرَجَ خَارِجٌ فَسَلِمَ، وَجَلَسَ جَالِسٌ فَأُصِيبَ، لَوْ كُنْتُ خَرَجْتُ لَسَلِمْتُ كَمَا سَلِمَ آلُ

فُلاَنٍ أَوْ يَقُولُ قَائِلٌ: لَوْ كُنْتُ جَلَسْتُ لِاَصِبْتُ كَمَا أُصِيبَ آلُ فُلاَنٍ، وَإِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا يَنْبَغِي لِلنَّاسِ فِي الطَّاعُونِ، إِنِّي كُنْتُ مَعَ أَبِي عُبَيْدَةَ، وَأَنَّ الطَّاعُونَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، وَأَنَّ عُمَرَ كَتَبَ إِلَيْهِ: إِذَا أَتَاكَ كِتَابِي هَذَا، فَإِنِّي أَعْزِمُ عَلَيْكَ، إِنْ أَتَاكَ مُصْبِحًا، لاَ تُمْسِي حَتَّى تَرْكَبَ، وَإِنْ أَتَاكَ مُمْسِيًا، لاَ تُصْبِحُ حَتَّى تَرْكَبَ إِلَيَّ فَقَدْ عَرَضَتْ لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ لاَ غِنَى لِي عَنْك فِيهَا.

فَلَمَّا قَرَأَ أَبُو عُبَيْدَةَ الْكِتَابَ قَالَ: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَرَادَ أَنْ يُسْتَبْقَى مَنْ لَيْس بِبَاقٍ. فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَبُو عُبَيْدَةَ إِنِّي فِي جُنْدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، إِنِّي فَرَرْتُ مِنَ الْمَنَاةِ وَالسَّيْرِ لَنْ أَرْغَبَ بِنَفْسِي عَنْهُمْ، وَقَدْ عَرَفْنَا حَاجَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، فَحَلِّلْنِي مِنْ عَزْمَتِك.

فَلَمَّا جَاءَ عُمَرَ الْكِتَابُ، بَكَى، فَقِيلَ لَهُ: تُوُفِّيَ أَبُو عُبَيْدَةَ؟ قَالَ: لاَ، وَكَانَ قَدْ كَتَبَ إِلَيْهِ عُمَرُ: إِنَّ اْلآرْدُنَّ أَرْضُ عُمْقٍ، وَإِنَّ الْجَابِيَةَ أَرْضُ نُزْهَةٍ بِالْمُسْلِمِينَ إِلَى الْجَابِيَةِ. فَقَالَ لِي أَبُو عُبَيْدَةَ: انْطَلِقْ فَبَوِّئْ الْمُسْلِمِينَ مَنْزِلَهُمْ، فَقُلْتُ: لاَ أَسْتَطِيعُ. قَالَ: فَذَهَبَ لِيَرْكَبَ وَقَالَ: لِي رَجُلٌ مِنَ النَّاسِ قَالَ: فَأَخَذَهُ أَخْذَةٌ، فَطُعِنَ فَمَاتَ، وَانْكَشَفَ الطَّاعُونُ.

6898- … Kays b. Müslim şöyle dedi: Tarık b. Şihab'ı şöyle derken dinledim: Bizler Ebu Musa'nın yanına gider konuşurduk. Bir gün bize şunları söyledi: Benden saklanmanızda sizin için bir sakınca yoktur. Şu taun (veba) hastalığı benim aileme de düştü. Bu sebeple aranızdan kendini korumak isteyen korusun. Fakat iki şeyden de sakının. Bir kimsenin: Birisi çıktı ve kurtuldu, bir diğeri oturdu ve hastalığa yakalandı. Ben de çıkıp gitmiş olsaydım, filanın ailesi kurtulduğu için kurtulurdum demesinden de, yahut bir diğerinin: Eğer oturmuş olsaydım, filanın ailesi hastalığa yakalandığı gibi ben de yakalanacaktım, demesinden de sakının. Şimdi ben sizlere veba hususunda insanların yapmaları gerekenleri anlatayım. Ebu Ubeyde ile birlikteydim. Şam'da Taun hastalığı çıktı. Ömer ona: "Sana bu mektubum gelir gelmez kesin olarak sana şunu söylüyorum. Eğer mektubum sana sabah ulaşmışsa bineğine binmeden akşamı etme. Eğer akşam vakti sana varırsa yanıma gelmek üzere bineğine binmeden sabahı etme. Çünkü sana, sen olmadan asla göremeyeceğim bir ihtiyacım var." diye bir mektup yazdı

Ebu Ubeyde mektubu okuyunca: "Mü'minlerin emiri hayatta kalamayacak olanı hayatta tutmak istedi" dedi. Sonra Ebu Ubeyde ona şu mektubu yazdı: "Ben Müslümanlardan oluşan askerler arasındayım. Ben kaderden kaçıp kendimi onlara tercih ederek yola çıkamam. Mü'minlerin emirinin bana ne ihtiyacının olduğunu biliyorum. Bu sebeple bana verdiğin emre itaat edemeyeceğim için beni mazur gör."

Mektup kendisine ulaşınca Ömer ağladı. Ona: Yoksa Ebu Ubeyde vefat mı etti? denildi. O: Hayır, dedi. Ömer ona şu mektubu yazmıştı: "Ürdün uzak bir yerdir. Câbiye ise nezih bir yerdir. Bu sebeple sen de müslamanları al Câbiye'ye git."

Ebu Ubeyde bana: Haydi git, Müslümanlara kalacakları yerleri hazırla, dedi. Ben: Yapamam, dedim.

(Ebu Musa) dedi ki: Ebu Ubeyde bineğine binmek üzere gitti. Bir adam bana dedi ki: Onu bir şey yakalar gibi oldu ve hemen isabet alıp öldü. Sonra da taun hastalığı kalktı.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Ömer *radıyallahu anh*'ın, insanlara vebanın bulunduğu yerden çıkıp gitmelerini emrettiğini görüyoruz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı da bu hususta ona muvafakat etti. Abdurrahman b. Avf da, bu hususta onun benimsediği kanaate uygun olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet zikretti.

Buna benzer bir konuda Abdurrahman'dan nakledilen rivayetin bir benzeri Abdurrahman b. Avf'tan başkası tarafından yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir.

٦٨٩٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ الْحَضْرَمِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا كَانَ الطَّاعُونُ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا، فَلاَ تَفِرُّوا مِنْهَا، وَإِذَا كَانَ بِأَرْضٍ فَلاَ تَهْبِطُوا عَلَيْهَا».

6899- … Sa'd b. Ebi Vakkâs şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Sizin bulunduğunuz yerde taun (ve-***

ba, kolera gibi hastalıklar) varsa oradan kaçmayın. Onun olduğu bir yere de gitmeyin."[96]

٦٩٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى الْحَضْرَمِيُّ أَنَّ لاَحِقًا حَدَّثَهُ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ حَدَّثَهُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6900- … Bize Yahya el-Hadramî'nin tahdis ettiğine göre, Lâhik kendisine şunu tahdis etmiştir: Said b. el-Müseyyeb, Lâhik'a, Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan tahdis etti. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٠١- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ هَذَا الْوَجَعَ وَالسَّقَمَ، رِجْزٌ وَعَذَابٌ عُذِّبَ بِهِ بَعْضُ هَذِهِ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ، ثُمَّ بَقِيَ فِي الْأَرْضِ، فَيَذْهَبُ الْمَرَّةَ وَيَأْتِي الْأُخْرَى فَمَنْ سَمِعَ بِهَا فِي أَرْضٍ فَلاَ يَقْدَمَنَّ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَقَعَ بِأَرْضٍ وَهُوَ بِهَا، فَلاَ يُخْرِجُهُ الْفِرَارُ مِنْهُ».

6901- … Âmir b. Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan, o Üsâme b. Zeyd'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Bu ağrı ve hastalık, sizden önce gelmiş olan bazı ümmetlerin kendisi ile azaplandırıldığı bir hastalıktır. Daha sonra bu, yerde kaldı. Kimi zaman kaybolur gider, bir başka zaman geri gelir. Bu hastalığın bir yerde bulunduğunu işiten bir kimse onun bulunduğu o yere girmesin. Kendisinin bulunduğu yerde bu hastalığın çıktığı bir kimse de o hastalıktan kaçmak amacıyla dışarıya çıkmasın."***[97]

٦٩٠٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

96 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 180, 186.
97 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 193.

وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ هَذَا الطَّاعُونَ رِجْزٌ وَعَذَابٌ عُذِّبَ بِهِ قَوْمٌ، فَإِذَا كَانَ بِأَرْضٍ فَلاَ تَهْبِطُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ، وَأَنْتُمْ بِأَرْضٍ، فَلاَ تَخْرُجُوا عَنْهُ».

6902- … İbrahim b. Sa'd şöyle dedi: Üsâme b. Zeyd'i Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu tahdis ederken dinledim: ***"Bu taun bir azaptır. Bununla bir kavim azaba uğratılmıştır. Eğer bir yerde varsa onun olduğu o yere gitmeyin. Sizin bulunduğunuz yerde ortaya çıkarsa ondan (kaçmak amacıyla) çıkmayın."***[98]

٦٩٠٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يَسْأَلُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ: أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ الطَّاعُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: كَيْفَ سَمِعْتَهُ؟ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: «هُوَ رِجْزٌ سَلَّطَهُ اللهُ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، أَوْ عَلَى قَوْمٍ، فَإِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلاَ تَقْدُمُوا عَلَيْهِ، وَإِنْ وَقَعَ وَأَنْتُمْ بِأَرْضٍ، فَلاَ تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ».

6903- … Âmir b. Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan rivayete göre, o, babasının Üsâme b. Zeyd'e: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in taundan söz ettiğini hiç dinledin mi diye sorduğunu işitmiştir. Üsâme: Evet, deyince (babası Sa'd b. Ebi Vakkâs): Ne söylediğini dinledin mi? diye sordu. Üsâme: Onu şöyle buyururken dinledim, dedi: ***"O, Allah'ın İsrailoğullarına ya da bir kavme musallat ettiği bir azaptır. Onun bir yerde çıktığını işitecek olursanız onun olduğu o yere gitmeyin. Sizin bulunduğunuz yerde ortaya çıkarsa ondan kaçmak maksadıyla (oradan) çıkıp gitmeyin."***

٦٩٠٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، وَأَبِي النَّضْرِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6904- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine İbnu'l-Munkedir ve Ebu'n-Nadr'dan tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

98 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 195.

٦٩٠٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدٌ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أُسَامَةَ ابْنِ زَيْدٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ ذُكِرَ الطَّاعُونُ عِنْدَهُ فَقَالَ: «إِنَّهُ رِجْسٌ، أَوْ رِجْزٌ، عُذِّبَ بِهِ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ، وَقَدْ بَقِيَتْ مِنْهُ بَقَايَا».

ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ يُونُسَ وَزَادَ: قَالَ لِي مُحَمَّدٌ: فَحَدَّثْت بِهَذَا الْحَدِيثِ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فَقَالَ لِي: هَكَذَا حَدَّثَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ.

6905- … Âmir b. Sa'd'dan, o Üsâme b. Zeyd'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Allah Rasulü, huzurunda taundan söz edilince şöyle buyurdu: ***"O, bir pislik ya da bir azaptır. Ümmetlerden biri onunla azaba uğratılmıştı. Geriye de ondan bazı kalıntılar kaldı."***

Daha sonra (İbnu'l-Hâd) Yunus'un (6903-6904 no'lu) hadisinin aynısını zikretti ve şunları ekledi: Muhammed (b. el-Munkedir) bana dedi ki: Ben bu hadisi Ömer b. Abdulaziz'e tahdis ettim. O da bana: Âmir b. Sa'd da bana böylece tahdis etmişti, dedi.

٦٩٠٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ خَالِدٍ الْمَخْزُومِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ عَمِّهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ: «إِذَا وَقَعَ الطَّاعُونُ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا، فَلاَ تَخْرُجُوا مِنْهَا، وَإِذَا كُنْتُمْ بِغَيْرِهَا، فَلاَ تَقْدُمُوا عَلَيْهَا».

6906- … Bize Hammâd b. Seleme tahdis edip dedi ki: Bize İkrime b. Halid el-Mahzûmî babasından ya da amcasından tahdis etti. Onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Tebük gazvesinde şöyle buyurmuştur: ***"Taun sizin de bulunduğunuz bir yerde ortaya çıkacak olursa oradan dışarıya çıkmayın. Başka bir yerde iseniz o yere gitmeyin."***[99]

99 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 178, 180, 186, III, 416, IV, 177, 186, V, 206, 208, 210, 373.

٦٩٠٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ شُرَحْبِيلَ بْنَ حَسَنَةَ يُحَدِّثُ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ: إِنَّ الطَّاعُونَ وَقَعَ بِالشَّامِ فَقَالَ عَمْرٌو: تَفَرَّقُوا عَنْهُ فَإِنَّهُ رِجْزٌ. فَبَلَغَ ذَلِكَ شُرَحْبِيلَ بْنَ حَسَنَةَ فَقَالَ: قَدْ صَحِبْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: «إِنَّهَا رَحْمَةُ رَبِّكُمْ، وَدَعْوَةُ نَبِيِّكُمْ وَمَوْتُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، فَاجْتَمِعُوا لَهُ، وَلاَ تَفَرَّقُوا عَلَيْهِ». فَقَالَ عَمْرٌو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: صَدَقَ.

6907- … Yezid b. Humeyd şöyle dedi: Şurahbîl b. Hasene'yi, Amr b. el-Âs'dan şöyle tahdis ederken dinledim: Taun Şam'da ortaya çıkınca Amr: Bunun bulunduğu yerden etrafa dağılın. Çünkü o, bir azaptır, dedi.

Amr'ın bu söyledikleri Şurahbîl b. Hasene'ye ulaşınca o şöyle dedi: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sohbetinde bulundum. Onu şöyle derken dinledim: ***"Bu, Rabbinizin bir rahmeti, Peygamberiniz'in bir duası, sizden önceki salihlerin de ölümüdür (ölüm sebebidir). Bu sebeple onun için toplanın, onun bulunduğu yerden etrafa dağılmayın."***

Bunun üzerine Amr *radıyallahu anh*: Doğru söyledi, dedi.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu rivayetlerde taunun bulunduğu yere gidilmemesini emretmektedir. Bu ise, ondan korkulduğu için verilmiş bir emirdir.

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Bunlarda sizin dediğiniz hususa delil yoktur. Çünkü eğer onun bulunduğu yere gidilmesini terk etme emri ondan duyulan korku sebebiyle olsaydı taunun ortaya çıktığı yerde bulunan kimselere de oradan çıkmaları için serbestlik verilmesi gerekirdi. Çünkü taun dolayısıyla onlar hakkında duyulan korku, onların dışındakiler için duyulan korku ile aynıdır.

Taunun ortaya çıktığı yerde bulunan kimselere oradan çıkmaları yasaklanmış olduğuna göre, bu, orada bulunmayan kimselere göründüğü yere gitmelerinin yasaklanış sebebinin, sizin benimsediğiniz sebep ve anlamdan farklı olduğunu ispatlamaktadır.

Bir kimse: Peki, sizin dediğiniz bu sebep ve anlam ne demektir? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Doğrusunu en iyi bilen elbette ki Allah'tır. Bize göre bunun anlamı şudur: Bir kimsenin, taunun bulunduğu yere gidip Aziz ve Celil olan Allah'ın onun hakkındaki takdiri gereği bu hastalığa yakalanırsa: Ben bu yere gelmemiş olsaydım bu hastalığa da yakalanmayacaktım, dememesidir. Hâlbuki o, çıkıp gittiği yerde kalmaya devam etmiş olsaydı belki de bu hastalık ona bulaşmayacaktı. Bundan dolayı böyle bir sözü söyleme korkusu ile bu hastalığın olduğu yere gitmemesi emredilmiştir.

Aynı şekilde taunun bulunduğu yerden çıkmaması da emredilmiştir ki (çıkacak olursa): Ben o yerde kalmış olsaydım oranın halkının başına gelen bana da gelip çatardı demekten kurtulamaması korkusudur. Hâlbuki orada kalmaya devam edecek olsaydı, ona bu hastalıktan hiçbir şey bulaşmayabilirdi.

Bundan dolayı açıkladığımız anlam sebebiyle taunun bulunduğu yere gidilmemesi ve yine sözünü ettiğimiz anlam sebebiyle onun bulunduğu yerden çıkılmaması emredilmiştir.

Aynı şekilde bizim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu bölümün baş taraflarında rivayet etmiş olduğumuz: ***"Hastalıklı olan, sağlıklı olanın bulunduğu yere gitmesin"*** (6891 ve devamındaki) hadisi de bu şekildedir. Bunun sonucunda sağlıklı olan kimse o hastalığa yakalanır ve sağlıklı olan kimseyi hastalıklı olanın yanına götürdüğü için: Eğer ben bunu bu hastanın yanına getirmemiş olsaydım ona da bu hastalıktan hiçbir şey bulaşmazdı demeye kalkışır. Hâlbuki sağlıklı olanı o hastanın yanına götürmese dahi hastalık ona götürdüğünde bulaştığı gibi bulaşabilirdi.

İşte bundan dolayı sağlıklı birisini hastalıklı olanın yanına götürmemesi emredilmiştir. Bu emrin sebebi ise, insanların kalplerine (bu yanlış kanaatin) düşmesinden ve dilleriyle onu ifade edip söylemelerinden emin olunamamasıdır.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hastalığın bulaşmayacağı ile ilgili rivayetler de nakledilmiştir:

٦٩٠٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ الْحَضْرَمِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدًا عَنِ الطِّيَرَةِ،

فَانْتَهَرَنِي وَقَالَ: مَنْ حَدَّثَكَ؟ فَكَرِهْتُ أَنْ أُحَدِّثَهُ. فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ عَدْوَى وَلاَ طِيَرَةَ».

6908- … Yahya b. Ebi Kesîr'den, onun el-Hadramî'den rivayet ettiğine göre, Said b. el-Müseyyeb şöyle demiştir: Ben Sa'd'a uğursuz saymaya dair soru sordum. O, beni azarladı ve: Sana kim söyledi? dedi. Ben ona kimin söylediğini söylemek istemeyince o dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey de yoktur. Uğursuzluk diye bir şey de yoktur"*** buyururken dinledim.[100]

٦٩٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَزَادَ: «وَلاَ هَامَةَ».

6909- … Bize Yahya tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti ve: ***"(Baykuş gibi) kuşların ötmesinden uğursuz manalar çıkarmak da yoktur"*** ibaresini ekledi.

٦٩١٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ. ح

6910- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Osman b. Ebi Şeybe tahdis etti, H.

٦٩١١- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالاَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَمْزَةُ الزَّيَّاتُ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ يَزِيدَ الْحِمَّانِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يُعْدِي سَقِيمٌ صَحِيحًا».

6911- … Sa'lebe b. Yezid el-Himmânî'den, o Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sel-*

100 Buhârî, Tıb, 19, 43-45, 54; Müslim, Selâm, 102, 107, 110, 114, 116; Ebu Davud, Tıb, 24; İbn Mâce, Mukaddime, 10, Tıb, 43; Müslim, I, 174, 180…

lem: ***"Hasta olan bir kimse sağlıklı bir kimseye hastalığını bulaştırmaz"*** buyurdu.

٦٩١٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ طِيَرَةَ، وَلاَ هَامَةَ، وَلاَ عَدْوَى». قَالَ رَجُلٌ: تَطْرَحُ الشَّاةَ الْجَرْبَاءَ فِي الْغَنَمِ، فَتُجَرِّبُهُنَّ؟ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوِ ابْنُ عَبَّاسٍ: «فَالأُولَى، مَنْ أَجْرَبَهَا؟»

6912- … Bize Ebu'l-Ahvas, Simâk'tan tahdis etti. O İkrime'den, o İbn Abbas'tan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Uğursuzluk da kuşun ötüşünün uğursuzluğu da hastalığın bulaşması da söz konusu değildir"*** buyurdu. Bunun üzerine bir adam: Ancak uyuz bir koyun, diğer koyunlar arasına bırakılınca onların da uyuz olmasına sebep olmuyor mu? diye sordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* -ya da İbn Abbas-: ***"Peki birincisini kim uyuz etti?"*** dedi .[101]

٦٩١٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سِمَاكٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَشُكَّ فِي شَيْءٍ مِنْهُ، وَذَكَرَهُ كُلَّهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6913- … Bize Ebu Avâne, Simâk'ten tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretmekle birlikte hadisin hiçbir yerinde şüphe etmeyip tamamını Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikretti.

٦٩١٤- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا شُرَيْحُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنِ ابْنِ شُبْرُمَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ عَدْوَى». فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنَّ النَّقِيَّةَ مِنَ الْجَرَبِ، تَكُونُ بِجَنْبِ

101 Buhârî, Tıb, 25, 53, 54; Müslim, Selem, 101; Ebu Davud, Tıb, 24; Tirmizî, Cenâiz, 24, Kader, 9; İbn Mâce, Mukaddime, 10, Tıb, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 440, II, 25, 267, 291…

الْبَعِيرِ، فَيَشْمَلُ ذَلِكَ الْآبِلَ كُلَّهَا جَرَبًا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ دَابَّةٍ فَكَتَبَ أَجَلَهَا وَرِزْقَهَا، وَأَثَرَهَا».

6914- … Ebu Zur'a b. Amr b. Cerîr'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Hastalığın bulaşması yoktur."*** Bunun üzerine bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Uyuz olmayan bir deve (uyuz) bir devenin yanında bulunur ve bunun sonunda bütün o develer uyuz olur, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Peki birincisine kim bulaştırdı? Aziz ve Celil olan Allah, her bir canlıyı yaratmış, onun ecelini, rızkını ve etkisini de yazıp takdir etmiştir"*** buyurdu.[102]

٦٩١٥- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6915- … Ebu Zur'a'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birisinden, o İbn Mesud'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَسَّانُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْمَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْرُوقٍ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6917- … Ebu Zur'a'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩١٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

102 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Tıb, 25, 53, 54; Müslim, Selem, 102; Ebu Davud, Tıb, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 269, 328, II, 267, 327, 415, 434, 455, 526.

6917- … Ebu Zur'a'dan, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩١٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ وَيُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حَمْزَةَ وَسَالِمٍ، ابْنَيْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: «لاَ عَدْوَى».

6918- … Abdullah b. Ömer'in iki oğlu Hamza ve Salim'den, onlar İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu rivayet etti.

٦٩١٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جَرِيحٍ. ح

6919- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbn Cüreyc'den tahdis etti, H.

٦٩٢٠- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6920- … Bize Yahya b. Eyyub'un İbn Cüreyc'ten tahdis ettiğine göre, Ebu'z-Zübeyr kendisine Cabir b. Abdullah'tan tahdis etmiştir. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiştir.

٦٩٢١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6921- … Bize Hişam tahdis edip dedi ki: Bize Katade, Enes'ten tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6922- … Bize Şu'be, Katade'den tahdis etti. O Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٢٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عَجْلاَنَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْقَعْقَاعُ بْنُ حَكِيمٍ، وَزَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ مِقْسَمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. وَزَادَ: «وَلاَ هَامَةَ، وَلاَ غُولَ، وَلاَ صَفَرَ».

قَالَ أَبُو صَالِحٍ: فَسَافَرْتُ إِلَى الْكُوفَةِ ثُمَّ رَجَعْتُ، فَإِذَا أَبُو هُرَيْرَةَ يَنْتَقِصُ «لاَ عَدْوَى»، لاَ يَذْكُرُهَا. فَقُلْتَ: «وَلاَ عَدْوَى». فَقَالَ: أَبَيْتُ.

6923- … İbn Aclân dedi ki: Bana el-Ka'kâ' b. Hakîm, Zeyd b. Eslem ve Ubeydullah b. Miksem, Ebu Salih'ten tahdis ettiler. O Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti ve: ***"Kuşun ötmesinin uğursuz olması diye bir şey yoktur. Gulyabani yoktur, safer diye bir şey yoktur"*** ibaresini ekledi.[103]

Ebu Salih dedi ki: Kufe'ye yolculuk yapıp geri döndükten sonra Ebu Hureyre'nin (bu hadisi rivayet ederken): ***"Hastalığın bulaşması yoktur"*** ibaresini eksilterek, bundan söz etmediğini gördüm. Ben: ***"Hastalığın bulaşması da yoktur"*** (ibaresi yok mu?) deyince o: (Bunu rivayet etmekten) vazgeçtim, dedi.[104]

٦٩٢٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ وَغَيْرُهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

103 Safer: Araplar, insanın karnında safer diye adlandırılan acıktığı vakit insana zarar verip onu rahatsız eden bir varlığın bulunduğunu ve bunun da bulaşıcı olduğunu kabul ederlerdi. (Müslim, Selam, 109) İslam bu inanışı geçersiz kıldı. Bununla, Arapların Cahiliye döneminde yaptıkları nesi' (ayları erteleme) uygulamasının kastedildiği de söylenmiştir. Nesi' ise Muharrem ayını Safer ayına ertelemek, Safer ayını da Muharrem yerine haram ay olarak ilan etmektir. İslam bunu iptal etmiştir. İbnu'l-Esir, *en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadîs*, III, 35 (Çeviren).

104 Müslim, Selâm, 107, 108, 109; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 312, 382, 393.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ عَدْوَى». فَقَالَ: أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَمَا بَالُ الآبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ، كَأَنَّهَا الظِّبَاءُ، فَيَأْتِي الْبَعِيرُ الآجْرَبُ فَيُجَرِّبُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْاَوَّلَ؟»

6924- … İbn Şihâb (ez-Zührî) şöyle dedi: Bana Ebu Seleme ve başkalarının haber verdiklerine göre, Ebu Hureyre şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** buyurunca bir bedevi şöyle dedi: O halde ey Allah'ın Rasulü! Develer kumda ceylan gibi iken, uyuz olan bir devenin onları uyuz etmesi nedendir? Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"İlkine kim bulaştırdı?"*** dedi.

٦٩٢٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، قَالَ: قَالَ: ابْنُ شِهَابٍ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6925- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Ebu Seleme, Ebu Hureyre'den tahdis etti: O Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٢٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَعْرُوفُ بْنُ سُوَيْدٍ الْجِزَامِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ اللَّخْمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ عَدْوَى».

6926- … Ali b. Rebâh el-Lahmî dedi ki: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur"*** buyurdu.

٦٩٢٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ ابْنُ أُخْتِ نَمِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6927- … ez-Zührî şöyle dedi: Bana Nemîr'in kızkardeşinin oğlu es-Sâib b. Yezid, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını haber verdi.

٦٩٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ وَسَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6928- … Bize Hişam ve Said, Katade'den tahdis ettiler: O Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الرَّبِيعِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَنْ يَدَعَهُنَّ النَّاسُ: الطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالنِّيَاحَةُ وَمُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا وَالْعَدْوَى يَكُونُ الْبَعِيرُ فِي الْإِبِلِ، فَيَجْرَبُ، فَيَقُولُ: مَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟».

6929- … Bize Şu'be, Alkame b. Mersed'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ebu'r-Rebî'i, Ebu Hureyre'den tahdis ederken dinledim: O Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Ümmetim içinde Cahiliye işlerinden dört husus vardır ki insanlar bunları asla terk etmeyeceklerdir: Neseplere dil uzatmak, ölüler için feryad u figan etmek, şu şu yıldızın doğması sebebiyle bize yağmur yağdırıldı demek ve develer arasında bulunan bir devenin uyuz olması suretiyle hastalığın bulaştığını kabul etmek. Peki, ya birincisine kim bulaştırdı?"*** buyurdu.

٦٩٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6930- … Bize Süfyan, Alkame'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٩٣١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْآشَجُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ عَدْوَى»، وَقَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟».

6931- … Ebu Üsâme'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den,: ***"Hastalığın bulaşması diye bir şey yoktur."*** buyurduğunu rivayet etti. Sonra şöyle buyurdu: ***"Ya birincisine kim bulaştırdı?"***

٦٩٣٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ فَضَالَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِ مَجْذُومٍ، فَوَضَعَهَا فِي الْقَصْعَةِ وَقَالَ: «بِسْمِ اللهِ، ثِقَةً بِاللهِ، وَتَوَكُّلاً عَلَى اللهِ».

6932- … Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir'den, şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir cüzzamlının elini tutarak yemek kabına koydu ve: ***"Allah'ın adıyla, Allah'a güvenerek ve ona tevekkül ederek."*** buyurdu[105] .

٦٩٣٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6933- … Bize İsmail b. Müslim, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. O Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٣٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُنْ مَعَ صَاحِبِ الْبَلَاءِ، تَوَاضُعًا لِرَبِّكَ، وَإِيمَانًا.

6934- … Ebu Zerr şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Rabbine karşı mütevazi olmak üzere ve (senin için takdir edilenden başkasının sana gelmeyeceğine) iman ederek musibete uğrayan ile birlikte ol"*** buyurdu.

***

105 Ebu Davud, Tıb, 24; Tirmizî, Et'ime, 19; İbn Mâce, Tıb, 44.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sözünü ettiğimiz bu rivayetlerde ***"Birincisine kim bulaştırdı?"*** demek suretiyle hastalığın bulaşmasının söz konusu olmadığını belirtmektedir.

Yani eğer ikincisi, birincisi ona hastalığı bulaştırdığı için hastalanmışsa, birincisinin hiçbir şekilde hastalanmaması gerekirdi. Çünkü onunla birlikte bu hastalığı ona bulaştıracak birisi bulunmuyordu.

Birincisinin başına gelen hastalık ancak Yüce Allah'ın kaderi ile geldiğine göre, ikincisine gelen hastalık da böyledir.

Bir kimse: Bizler, bunu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den: ***"Hasta olan bir kimse sağlıklı olan kimsenin yanına götürülmesin"*** şeklinde -Ebu Hureyre'nin kabul ettiği gibi- rivayet edilen hadise zıt görüyoruz, diyecek olursa ben de şöyle derim: Hayır. Ancak ***"Hastalığın bulaşması yoktur"*** sözü, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buyurduğu şekliyle hastalığın bulaşmasının ebediyen olmayacağı anlamında kabul edilir. Onun: ***"Hasta olan bir kimse, sağlıklı olan kimsenin yanına götürülmesin"*** sözü de, hastanın sağlıklının yanına götürülerek Allah'ın kaderi gereği birincisinin başına gelen hastalığın aynısının ona da gelmesi ve insanların bu sebeple: "Birincisi ona bu hastalığı bulaştırdı" demeleri korkusu hakkında kabul edilir.

İşte böylelikle bu söz söylenir korkusu ile sağlıklı olanın hasta olanın yanına götürülmesini mekruh görmüştür.

Biz yine bu rivayetler arasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den cüzzamlının elini yemek kabının içerisine koymuş olduğunu da rivayet ettik.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in fiili uygulaması böylelikle bulaşmanın söz konusu olmadığına delil olmaktadır. Çünkü hastalığın bulaşması caiz (mümkün) şeylerden olsaydı bu takdirde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bulaşmasından korkulan böyle bir fiili de ortaya çıkmazdı. Çünkü bunu yapmakla telef olma tehlikesini üzerine çekmiş oluyordu. Oysa Aziz ve Celil olan Allah bunu yasaklamış ve: ***"Kendinizi öldürmeyin"*** (en-Nisa, 4/29) buyurmuştur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yana doğru kaymış, yüksekçe bir duvarın yanından hızlıca geçmişti. Ölüm korkusuyla yan yatmış bir duvarın yanından hızlıca geçtiğine göre, hastalığın bulaşmasından korkulan bir işi yapması nasıl caiz olabilir?

Yine bu bölümün bundan önceki kısımlarında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, taunun bulunduğu yere gidilmesini ve bulunduğu yerden çıkılmasını yasakladığına dair nakledilmiş rivayetlerin anlamını onun bulunduğu yere gidilmesini yasaklamasının Yüce Allah'ın ilminde onların oraya gittikleri takdirde o hastalığa yakalanacakları ve oraya gidince bu hastalığa yakalanarak: Biz bu hastalığın olduğu yere geldiğimiz için bu hastalığa yakalandık, gelmemiş olsaydık buna yakalanmayacaktık, demeleri korkusu olduğunu, aynı şekilde bulunduğu yerden çıkmayı yasaklamasının da oradan çıkan bir kimsenin kurtulması ve arkasından: Ben oradan çıktığım için kurtuldum, çıkmamış olsaydım kurtulmayacaktım, dememesi için olduğunu da belirtmiştik.

Taunun bulunduğu yerden çıkmanın ve bulunduğu yere gitmenin yasaklanış sebebi aynı olduğuna ve bunun, hastalığın bulaşmasından değil de onun uğursuzluğundan korkup çekinmekten dolayı olduğu anlaşıldığına göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Hasta olan sağlıklı olanın yanına götürülmesin"*** sözü de, hastalığın bulaşması endişesi dolayısıyla değil yine uğursuz görme ile alakalıdır.

Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bütün bu sözleri, insanların endişelenip uğursuz saymalarına götüren bu sebepler ile ilgilidir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğumuz: ***"Kişinin bulunduğu bir yerde baş gösterecek olursa ondan kaçmak isteği onun oradan dışarı çıkmasına sebep olmasın"*** şeklindeki Üsâme yoluyla gelen (6901 no'lu) hadiste de, o hastalıktan kaçmak maksadıyla olmadıkça hastalığın ortaya çıktığı yerden çıkıp gitmekte bir sakınca bulunmadığına delil vardır.

Yine buna şu rivayet(ler) de delil olmaktadır:

٦٩٣٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَقَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ نَفَرًا مِنْ عُكْلٍ، قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، فَاجْتَوَوْهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ خَرَجْتُمْ إِلَى ذَوْدٍ لَنَا، فَشَرِبْتُمْ مِنَ الْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا». فَفَعَلُوا وَصَحُّوا، ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

6935- … Ebu Kılâbe'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Ukl'den bir grup kişi Medine'ye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına geldi. Medine'nin havasından rahatsız olmaları üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bize ait develerin bulunduğu yere çıkıp gitseniz (iyi olur). Böylelikle o develerin sütlerinden ve idrarlarından içersiniz (böylece iyileşirsiniz)."*** Onlar da denileni yaptılar, sağlıklarına kavuştular -sonra hadisin geri kalan kısmını zikretti.-[106]

٦٩٣٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَرٌ مَرْضَى، مِنْ حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ، فَأَسْلَمُوا وَبَايَعُوهُ، وَقَدْ وَقَعَ الْمُومُ، وَهُوَ الْبِرْسَامُ. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، هَذَا الْوَجَعُ قَدْ وَقَعَ، لَوْ أَذِنْتَ لَنَا، فَخَرَجْنَا إِلَى الآبِلِ، فَكُنَّا فِيهَا. قَالَ: «نَعَمْ اُخْرُجُوا فَكُونُوا فِيهَا».

6936- … Muaviye b. Kurra'dan, o Enes b. Malik'ten, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Arap kabilelerinden birinden hasta birkaç kişi geldi. Müslüman olup ona bey'at ettiler. (Onlarda, hezeyan ettiren ve) birsâm diye bilinen mûm adlı bir hastalık başgösterdi. Bunun üzerine: Ey Allah'ın Rasulü! (Bizde) bu hastalık çıktı. Bize izin versen de develerin bulunduğu yere çıkıp gitsek, orada kalsak, dediler. Allah Rasulü: ***"Olur, gidin ve orada kalın"*** dedi.[107]

***

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Medine'de veba ortaya çıktığı halde onlara develerin yanlarına çıkıp gitmelerini emretmiş olduğu görülmektedir. Doğrusunu en iyi bilen elbette ki Allah'tır. Ancak bize göre bu, onların hastalıktan kaçmak için değil tedavi olmak için çıktıkları anlamındadır.

106 Buhârî, Cihâd, 152, Diyât, 22; Müslim, Kasâme, 9, 10, 11; Tirmizî, Tahâret, 55, Tıb, 6; Nesâî, Tahâret, 190, Tahrîmu'd-Dem, 7-9; İbn Mâce, Hudûd, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 107, 161, 170, 177…

107 Müslim, Kasâme, 13.

Bununla, taunun bulunduğu bir yerden çıkıp gitmenin ondan kaçmak amacıyla olduğu takdirde mekruh olduğu anlaşılmaktadır. Kaçmanın dışındaki bir maksatla olması halinde ise mubah olduğu sabit olmaktadır.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. İşte Ömer *radıyallahu anh*'ın Serğ'den geri dönmesi de bu maksatla olmuştur. Yoksa o, onların başına gelen musibetten kaçmak üzere gitmemiştir. Buna delil de bize gelen şu rivayettir.

٦٩٣٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ الْحِمْصِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: اَللّٰهُمَّ إِنَّ النَّاسَ نَحَلُّونِي ثَلاَثَ خِصَالٍ وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْهُنَّ زَعَمُوا أَنِّي فَرَرْتُ مِنَ الطَّاعُونِ، وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ ذَلِكَ، وَأَنِّي أَحْلَلْتُ لَهُمُ الطِّلاَءَ، وَهُوَ الْخَمْرُ، وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ ذَلِكَ، وَأَنِّي أَحْلَلْتُ لَهُمُ الْمَكْسَ، وَهُوَ النَّجِسُ، وَأَنَا أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ ذَلِكَ.

6937- … Zeyd b. Eslem'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* dedi ki: Allah'ım! İnsanlar üç hususu bana nispet ettiler. Ben o üçünden de uzak olduğumu sana bildiriyorum. Benim taundan kaçtığımı iddia ettiler. Ben sana bu işten uzak olduğumu bildiriyorum. Benim onlara hamrın kendisi olan tılâ denilen içkiyi helal kıldığımı söylüyorlar. Bundan uzak olduğumu sana bildiriyorum. Benim onlara necsin[108] (alıcısı olmadığı malı fiyatı yükselsin diye fiyat verip kızıştırmanın) kendisi olan meksi onlara helal kıldığımı söylüyorlar. Ben sana bundan da uzak olduğumu bildiriyorum.

***

İşte Ömer *radıyallahu anh*, Yüce Allah'a, taundan kaçmış olmaktan uzak olduğunu bildirdiğini haber vermektedir. Bu da, onun dönüşünün, kaçmanın dışında bir başka sebebe bağlı olduğunun delilidir. Aynı şekilde Ebu Ubeyde'ye yazdığı mektupta kendisinin ve onunla birlikte bulunan Müslüman askerlerin çıkıp gelmesini istemesinin sebebi de budur. O bunu ancak Câbiye'nin havasının güzelliği ve Ürdün'ün geçitlerinin zor ve uzak oluşundan dolayı istemişti.

108 Muhtemelen matbu nüshalarda buradaki cim harfinden sonra yanlışlıkla sin harfi basılmıştır. Çünkü bu anlamda doğrusu "necş" olmalıdır. (Çeviren).

Şu'be yoluyla gelen hadiste Ebu Musa el-Eş'arî, taun hastalığının ortaya çıkması durumunda neyin mekruh olduğunu açıklamıştır. Bu da, bir kimsenin bu hastalığın bulunduğu yerden çıkıp kurtulmasından sonra: Ben oradan çıktığım için kurtuldum, demesidir. Yine o hastalığın olduğu bir yere giden bir kimsenin bu hastalığa yakalanmasından sonra: Oraya geldiğim için bu hastalık bana bulaştı, demesidir.

Bununla birlikte Ebu Musa, insanların istedikleri takdirde bu işten uzak durmalarını da mubah görmüştür. Sözünü ettiğimiz bu durum da bizim yaptığımız açıklamaya delil olmaktadır. İşte bize göre bu rivayetlerin anlamı budur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Uğursuz saymaya gelince; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu kaldırmıştır. Bu husustaki rivayetler ise mütevatir bir şekilde gelmiştir.

٦٩٣٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، وَرَوْحٌ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ عِيسَى، رَجُلٍ مِنْ بَنِي أَسَدٍ، عَنْ زِرٍّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الطِّيَرَةَ مِنَ الشِّرْكِ، وَمَا مِنَّا إِلاَّ، وَلَكِنَّ اللهَ يُذْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ».

6938- … Abdullah şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Uğursuz saymak şirk kabilindendir. Bizden bu duyguya mutlaka kapılan olur. Ancak Yüce Allah bunu tevekkül ile giderir."***[109]

٦٩٣٩- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: حَدَّثَنَا شُرَيْحٌ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنِ ابْنِ شُبْرُمَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ طِيَرَةَ».

6939- … Ebu Zur'a'dan, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Uğursuzluk diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu rivayet etti.

109 Ebu Davud, Tıb, 24; Tirmizî, Siyer, 47; İbn Mâce, Tıb, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 389, 438, 440.

٦٩٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6940- … Ebu Zur'a'dan, o bir adamdan, o Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٤١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ وَيُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حَمْزَةَ وَسَالِمٍ، ابْنَيْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6941- … Abdullah b. Ömer'in oğulları Hamza ve Salim'den, onlar İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٤٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ أَبِي عَلْقَمَةَ، عَنْ أُمِّهِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يُبْغِضُ الطِّيَرَةَ، وَيَكْرَهُهَا.

6942- … Âişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* uğursuz saymaktan nefret eder ve ondan hoşlanmazdı.

٦٩٤٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ وَشُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ طِيَرَةَ.

6943- … Katade'den, o Enes'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Uğursuzluk diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu rivayet etti.

٦٩٤٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ وَغَيْرُهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6944- … İbn Şihâb şöyle dedi. Bana Ebu Seleme ve başkası Ebu Hureyre'den haber verdi. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٤٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6945- … İbn Şihâb'dan, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٤٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَعْرُوفُ بْنُ سُوَيْدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ اللَّخْمِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6946- … Ali b. Rebâh el-Lahmî dedi ki: Ebu Hureyre'yi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis ederken dinledim.

٦٩٤٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خُشَيْشٍ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمٌ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6947- … Bize Hişam, Katade'den tahdis etti. O Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٤٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6948- … Şu'be'den, o Katade'den rivayet etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٩٤٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْآشَجُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6949- … Bana Abdurrahman b. Yezid, el-Kasım'dan tahdis etti. O Ebu Umâme'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٥٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ حِبَّانَ بْنِ قَطَنٍ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ الْمُخَارِقِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اَلْعِيَافَةُ، وَالطِّيَرَةُ، وَالطَّرْقُ مِنَ الْجِبْتِ».

6950- … Kabîsa b. el-Muhârik dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"İyâfet (kuşların ses ve hareketlerinden anlam çıkartarak kâhinlik yapmak), tıyara (uğursuz saymak) ve tark (çizgilerle falcılık yapmak) cibtten (puta tapıcılıktan)dır."***[110]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, uğursuz saymayı yasaklayıp onun şirk kabilinden olduğunu haber verdiği için insanlara, bu bölümde sözü edilen uğursuz sayma sonucunu ortaya çıkartan sebepleri de yasakladı.

Bir kimse Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Uğursuzluk üç şeydedir"*** buyurmuştur diyecek olursa ona şöyle denilir: Bu husus senin dediğin şekilde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir:

٦٩٥١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ: قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، وَمَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حَمْزَةَ وَسَالِمٍ، ابْنَيْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثَةٍ، فِي الْمَرْأَةِ، وَالْفَرَسِ، وَالدَّارِ».

6951- … Abdullah b. Ömer'in iki oğlu Hamza ve Salim'den, ikisi İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Uğursuzluk ancak üç şeydedir: Kadında, atta ve evde."***[111]

110 Ebu Davud, Tıb, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 477, V, 60.
111 Buhârî, Cihâd, 47, Nikâh, 17, Tıb, 43, 54; Müslim, Selâm, 115-120; Ebu Davud, Tıb, 24; Tirmizî, Edeb, 58; Nesâî, Hayl, 5; İbn Mâce, Nikâh, 55; Malik, İsti'zân, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 8, 36, 115, 126.

٦٩٥٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6952- … Bize Malik, İbn Şihâb'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٩٥٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ حَمْزَةَ.

6953- … İbn Cüreyc'den, o İbn Şihâb'dan hadisi senediyle aynen zikretmiş olmakla birlikte Hamza'nın adını zikretmemiştir.

٦٩٥٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

6954- … *ez*-Zührî şöyle dedi: Bana Salim'in haber verdiğine göre, Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim. O, hadisi aynen zikretti.

٦٩٥٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُتْبَةُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6955- … Hamza'dan, o Abdullah b. Ömer'den, o babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Yine bu hadis, İbn Ömer ve başkalarından bundan farklı bir manada da rivayet edilmiştir:

٦٩٥٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنِ الْحَضْرَمِيِّ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ: سَأَلْتُ سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ، عَنِ الطِّيَرَةِ، فَانْتَهَرَنِي فَقَالَ: مَنْ حَدَّثَكَ؟ فَكَرِهْتُ أَنْ أُحَدِّثَهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ طِيَرَةَ، وَإِنْ كَانَتْ الطِّيَرَةُ فِي شَيْءٍ، فَفِي الْمَرْأَةِ، وَالدَّارِ، وَالْفَرَسِ».

6956- … Said b. el-Müseyyeb şöyle dedi: Sa'd b. Malik'e uğursuzluk hakkında soru sordum. O beni azarlayarak: Sana (buna dair) hadisi kim nakletti? dedi. Ben ona hadisi nakledeni bildirmek istemeyince şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Uğursuzluk diye bir şey yoktur. Eğer bir şeyde uğursuzluk olsaydı kadında, evde ve atta olurdu."***[112]

٦٩٥٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُتْبَةُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنْ كَانَ الشُّؤْمُ فِي شَيْءٍ، فَفِي ثَلاَثٍ، فِي الْفَرَسِ، وَالْمَسْكَنِ، وَالْمَرْأَةِ».

6957- … Bana Utbe b. Müslim, Hamza b. Abdullah b. Ömer'den tahdis etti. O babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Uğursuzluk eğer bir şeyde varsa şu üç şeydedir: Atta, meskende ve kadında."***[113]

٦٩٥٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، سَمِعَ جَابِرًا يُحَدِّثُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

112 Ebu Davud, Tıb, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 289, VI, 150, 240, 246.
113 Buhârî, Cihâd, 47, Nikâh, 17; Müslim, Selâm, 118, 119; Tirmizî, Edeb, 58; İbn Mâce, Nikâh, 55; Malik, İsti'zân, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 289, V, 335, 338.

6958- … Ebu'z-Zübeyr'den rivayete göre, o, Cabir'i, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynı şekilde tahdis ederken dinlemiştir.

٦٩٥٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ أَنَّهُ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

قَالَ: أَبُو حَازِمٍ: فَكَأَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ، لَمْ يَكُنْ يُثْبِتُهُ، وَأَمَّا النَّاسُ، فَيُثْبِتُونَهُ.

6959- … Bize Yahya b. Eyyub'un Ebu Hâzim'den tahdis ettiğine göre, o, Sehl b. Sa'd'ı, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynı şekilde rivayet ederken dinlemiştir.

Ebu Hâzim dedi ki: Sanki Sehl b. Sa'd bu hadisi çok iyi hıfzedememişti. Ancak insanlar bunu iyice hıfzetmişlerdir.

٦٩٦٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى أَنَّ الْحَضْرَمِيَّ بْنَ لاَحِقٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ حَدَّثَهُ قَالَ: سَأَلْتُ سَعْدًا عَنِ الطِّيَرَةِ، فَانْتَهَرَنِي وَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لاَ طِيَرَةَ، وَإِنْ كَانَ الطِّيَرَةُ فِي شَيْءٍ، فَفِي الْمَرْأَةِ، وَالدَّارِ، وَالْفَرَسِ».

6960- … Bize Yahya'nın tahdis ettiğine göre, el-Hadramî b. Lâhık kendisine şunu tahdis etmiştir: Said b. el-Müseyyeb kendisine tahdis edip dedi ki: Ben Sa'd'a uğursuz saymaya dair soru sordum. O, beni azarladı ve: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim, dedi: ***"Uğursuzluk diye bir şey yoktur. Eğer herhangi bir şeyde uğursuzluk varsa bu kadında, evde ve attadır."***[114]

114 6956 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٦٩٦١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عُتْبَةَ بْنِ حُمَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6961- … Bana Abdullah b. Ebi Bekir'in tahdis ettiğine göre, o, Enes b. Malik'i, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynı hadisi rivayet ederken dinlemiştir.

٦٩٦٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنْ كَانَ الشُّؤْمُ فِي شَيْءٍ، فَفِي ثَلاَثٍ، فِي الْمَرْأَةِ، وَالْفَرَسِ، وَالدَّارِ».

6962- … Ebu Hâzim'den, o Sehl b. Sa'd'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Eğer uğursuzluk diye bir şey olsaydı şu üç şeyde olurdu: Kadında, atta ve evde."***

٦٩٦٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ بْنِ أَبِي لَيْلَى، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ عَدْوَى، وَلاَ طِيَرَةَ، وَإِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ فَفِي الْمَرْأَةِ، وَالْفَرَسِ، وَالدَّارِ».

6963- … Atiyye'den, onun Ebu Said'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Hastalığın bulaşması söz konusu değildir, uğursuzluk diye de bir şey yoktur. Eğer bir şeyde olsaydı kadında, atta, evde olurdu."***

***

İşte bu hadiste, bundan önceki fasılda bulunanlardan başka bir şeye delil olan ifadeler bulunmaktadır.

Bu da şudur: Sa'd, kendisine uğursuzluktan söz eden Said'i azarlamış ve ona Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Uğursuzluk diye bir şey yoktur"*** buyurduğunu haber vermiştir. Daha sonra da onun şöyle dediğini

söylemiştir: ***"Eğer uğursuzluk bir şeyde olsaydı kadında, atta ve evde olurdu."***

Burada uğursuzluğun bu üç şeyde olduğunu haber vermemektedir. Ancak şöyle buyurmaktadır: ***"Eğer bir şeyde olsaydı bunlarda olurdu."*** Yani uğursuzluk bir şeyde bulunacak olsaydı bunlarda olacaktı. Bu üçünde olmadığına göre hiçbir şeyde yok demektir.

Aişe *radıyallahu anhâ*'dan da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususta söylediklerinin bu lafızdan başka bir lafızla olduğu rivayet edilmiştir:

٦٩٦٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي حَسَّانٍ، قَالَ: دَخَلَ رَجُلاَنِ مِنْ بَنِي عَامِرٍ، عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، فَأَخْبَرَاهَا أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ الطِّيَرَةَ فِي الْمَرْأَةِ، وَالدَّارِ، وَالْفَرَسِ». فَغَضِبَتْ وَطَارَتْ شُقَّةٌ مِنْهَا فِي السَّمَاءِ وَشُقَّةٌ فِي الْأَرْضِ فَقَالَتْ: وَالَّذِي نَزَّلَ الْقُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ، مَا قَالَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطُّ، إِنَّمَا قَالَ: «أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ كَانُوا يَتَطَيَّرُونَ مِنْ ذَلِكَ».

6964- … Ebu Hassân şöyle dedi: Âmiroğullarından iki adam Aişe *radıyallahu anhâ*'nın yanına girip ona şunu haber verdiler: Ebu Hureyre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu tahdis ediyor: ***"Uğursuzluk kadında, evde ve attadır."***

Aişe bundan dolayı öyle bir kızdı ki, sanki yarısı havaya uçtu, yarısı yerde kaldı. O, şunları söyledi: "Kur'an'ı Muhammed'e bildirene yemin olsun ki, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* asla bu sözü söylememiştir. O ancak şunu söylemiştir: ***"Cahiliye dönemi insanları bunları uğursuz sayıyorlardı."***[115]

***

Böylelikle Aişe, o sözün Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından Cahiliye dönemi insanlarının halini anlatmak üzere söylenmiş olduğunu haber vermiştir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e göre durum bu idi.

115 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 150, 240.

٢٣- بَابُ التَّخَيُّرِ بَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

23- PEYGAMBERLER'DEN (ONLARA SELAM OLSUN) BİRİNİN DİĞERİNDEN HAYIRLI OLDUĞUNU KABUL ETMEK

٦٩٦٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا خَيْرَ الْبَرِيَّةِ، فَقَالَ: «ذَاكَ أَبِي إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ».

6965- … el-Muhtâr b. Fülfül dedi ki: Enes'i şöyle derken dinledim: Bir adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: Ey yaratılmışların hayırlısı! dedi. Allah Rasulü: ***"O, benim babam İbrahim aleyhisselam'dır"*** dedi.[116]

٦٩٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6966- … Süfyan'dan, o el-Muhtâr b. Fülfül'den, o Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

---

116 Ebu Davud, Sünne, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 178, 184.

٦٩٦٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُونُسَ، قَالاَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِ مِثْلَهُ.

6967- … Bize Süfyan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٩٦٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ فُلْفُلٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6968- … Bize Abdulvahid b. Ziyad, el-Muhtâr b. Fülfül'den tahdis etti. O Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, peygamberler arasında hayırlılık bakımından fark gözetmekte bir sakınca bulunmadığı kanaatini benimsemiştir. Bunlara göre -onların her biri hakkında gelen rivayetlere göre- filan kişi filandan hayırlıdır, denilebilir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip peygamberler arasında hayırlılık bakımından fark gözetmeyi hoş görmemiş ve bu hususta şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٦٩٦٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تَخَيَّرُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللهِ».

6969- … Amr b. Yahya el-Mâzinî'den, onun babasından, onun Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah'ın peygamberleri arasında hayırlılık bakımından fark gözetmeyin"*** buyurmuştur.[117]

117 Buhârî, Husûmât, 1, Diyât, 32; Müslim, Fezâil, 163; Ebu Davud, Sünne, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 31, 33.

٦٩٧٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

6970- … Amr b. Yahya b. Umâre'den, o babasından, o Ebu Said'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٦٩٧١- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6971- … Bize Süfyan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٦٩٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْمَاجِشُونِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ: أَخْبَرَنِي الْأَعْرَجُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «لاَ تُفَضِّلُوا».

6972- … Abdullah b. el-Fadl şöyle dedi: Bana el-A'rec, Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Uzunca bir hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aynı sözleri söyledi. Ancak o, ***"Fazilet farkı gözetmeyin"*** buyurduğunu zikretti.[118]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, peygamberler arasında fazilet farkı gözetmeyi yasaklamış oldu.

Yine ondan: ***"Benim Musa'dan daha faziletli olduğumu söylemeyin"*** buyurduğu da rivayet edilmiştir.

٦٩٧٣- عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ، بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلاَ أَدْرِي أَصُعِقَ فِيمَنْ كَانَ صُعِقَ فَأَفَاقَ قَبْلِي، أَوْ كَانَ فِيمَنْ اسْتَثْنَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ؟».

118 Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiya, 35; Müslim, Fezail, 159.

6973- ...[119] Said b. el-Müseyyeb'den, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Benim Musa'dan hayırlı olduğumu söylemeyin. Çünkü insanlar kıyamet gününde bayılacaklar. İlk ayılan kişi ben olacağım. Musa aleyhisselam'ın Arşın yan tarafını tutmuş olduğunu göreceğim. Bilemiyorum acaba o da baygın düşenler arasında olup benden önce mi ayılmış olacak yoksa Aziz ve Celil olan Allah'ın bu baygın düşmekten istisna ettiği kimseler arasında mı bulunacak?"***[120]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisinin Hz. Musa'dan daha faziletli olduğunu söylemelerini yasaklamış ve onlara şöyle demiştir: ***"Baygınlıktan sonra ayılacak ilk kişi ben olacağım. Musa'yı ayakta göreceğim. Bilemiyorum benden önce baygın düşmüş kimseler arasında mı yoksa Aziz ve Celil olan Allah'ın (baygın düşeceklerden) istisna ettiği kimseler arasında mı olacak?"***

Bize göre, bunun anlamı şudur: Ona göre, Musa *aleyhisselam*, Yüce Allah tarafından istisna edilmiştir ve onun, bundan dolayı baygın düşmeyen kimselerden olması mümkün görülmüştür. Bu sebeple bir fazilet sahibi olmuştur. Ya da bayılmış da kendisinden önce ayılmış olacak ve böylelikle onunla (bayılmış olmak bakımından) aynı konumda bulunacak. Çünkü her ikisi de bayılmış olacak.

Onun bayılmayanlardan olması ihtimali bulunduğu için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisinin Musa'dan daha faziletli olduğunun söylenmesini hoş karşılamamıştır.

Diğer taraftan yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den: ***"Hiçbir kimsenin: Ben Metta'nın oğlu Yunus'tan daha hayırlıyım dememesi gerekir"*** buyurduğu da rivayet edilmiştir.

---

119 Hadisin Said b. el-Müseyyeb'e kadar senedi, -mesela- Buhari, Ehâdîsu'l-Enbiya, 31de şöyledir: Ebu'l-Yeman, Şuayb, ez-Zührî, Ebu Seleme b. Abdurrahman, Said b. el-Müseyyeb. (Çeviren)

120 Buhârî, Husûmât, 1, Ehâdîsu'l-Enbiya, 31; Tefsîru Sure 7 (2), Rikâk, 43, Tevhîd, 31; Müslim, Fezâil, 160; Ebu Davud, Sünne, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 264.

٦٩٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ يَنْبَغِي لأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ: أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى».

6974- … Ebu'l-Âliye'den, o İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Hiçbir kimsenin: Ben Metta'nın oğlu Yunus'tan daha hayırlıyım dememesi gerekir."***[121]

٦٩٧٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: سَمِعْتُ حُمَيْدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَا يَنْبَغِي لِعَبْدٍ أَنْ يَقُولَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى».

6975- … Sa'd b. İbrahim şöyle dedi: Ben Humeyd b. Abdurrahman'ı, Ebu Hureyre'den tahdis ederken dinledim: O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurdu: Hiçbir kulun: Ben Metta'nın oğlu Yunus'tan hayırlıyım dememesi gerekir."***

٦٩٧٦- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَلَمَةَ يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَأَنَّهُ عَنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ، وَزَادَ: «قَدْ سَبَّحَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي الظُّلُمَاتِ».

6976- … Amr b. Mürre şöyle dedi: Abdullah b. Seleme'yi, Ali *radıyallahu anh*'dan sanki o da Aziz ve Celil olan Allah'tan haber verirken dinledim. O, hadisi aynen zikretti ve ayrıca: ***"(Çünkü Yunus) Aziz ve Celil olan Allah'ı karanlıklar içerisinde tesbih etmişti"*** ibaresini ekledi.

***

121 Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiya, 24, 35; Müslim, Fezâil, 166, 167; Tirmizî, Salât, 20.

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisi ile muayyen olarak peygamberlerden herhangi bir kimse arasında hayırlı olma bakımından fark gözetilmesini yasaklamakta ve sözünü ettiği her bir peygamberin başkasının sahip olmadığı bir faziletini haber vermektedir.

Bir kimse: Bu durumda bu, el-Muhtâr b. Fülfül'ün rivayet ettiği (6965 no'lu) hadise zıt olmaz mı? diyecek olursa şu cevabı veririm:

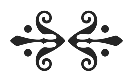
Bana göre, bu hadis ona zıt değildir. Çünkü el-Muhtâr'ın rivayet ettiği hadis İbrahim *aleyhisselam*'ın yaratılmışların en hayırlısı olduğu ile alakalıdır. Bu hadiste herhangi bir kimsenin diğerinden daha aşağı olduğu anlatılmak istenmemiştir.

Ancak diğer rivayetlerde bir peygamberin bir diğer peygamberden daha faziletli olduğu belirtilmektedir. Onlardan muayyen olarak birisinin diğerlerinden daha faziletli olduğunun belirtilmesinde ise o fazilete sahip olmayanın aşağı görülmesi söz konusudur. Ancak bir kimsenin diğer insanlardan üstün görülmesi, herhangi bir kimsenin insanlardan aşağı görülmesi anlamına gelmez.

Kastedilen anlamın bu şekilde olması ihtimali vardır. Böylelikle bu rivayetler birbirleriyle çelişmemiş olur.

Diğer taraftan Aziz ve Celil olan Allah'ın, Rasulü'ne, İbrahim *aleyhisselam*'ın yaratılmışların hayırlısı olduğunu bildirmiş olması, onun dışındaki diğer peygamberlerden birinin diğerinden daha faziletli olduğu bilgisini ise vermemiş olması ihtimali de vardır.

Bundan dolayı Aziz ve Celil olan Allah'ın kendisine bilgi vermediği hususta durup hüküm belirtmemiş ve orada durulmasını emretmiş, Aziz ve Celil olan Allah'ın kendisini bilgilendirdiği hususlarda ise açık ifadelerle konuşmuştur.

٢٤- بَابُ إِخْصَاءِ الْبَهَائِمِ

24- HAYVANLARIN KISIRLAŞTIRILMASI

٦٩٧٧- حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يُخْصَى الإِبِلُ، وَالْبَقَرُ، وَالْغَنَمُ، وَالْخَيْلُ. وَكَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: مِنْهَا نَشَأَتِ الْخَلْقُ، وَلاَ تَصْلُحُ الإِنَاثُ إِلاَّ بِالذُّكُورِ.

6977- … Bize Abdullah b. Nâfi', babasından tahdis etti: Onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* develerin, inek türünün, koyun türünün ve atların kısırlaştırılmasını yasaklamıştır.

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*: Hilkat (soyun devamı) onlardan ortaya çıkmıştır. Erkekler olmadan dişiler (neslin devamına) elverişli olmazlar, derdi.[122]

٦٩٧٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ نَافِعٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

6978- … Bize İsa b. Yunus, Abdullah b. Nâfi'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

122 "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, atların ve diğer hayvanların erkeklerinin hayalarının burulmasını yasakladı" lafzı ile: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 24.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş, hiçbir türün erkeğinin kısırlaştırıması helal olmaz, demiş ve bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir. Aziz ve Celil olan Allah da (İblis'in): ***"ve onlara Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim"*** (en-Nisa, 4/119) (dediğini) bildirmektedir. Bu görüş sahipleri, bundan maksat da erkeklerin kısırlaştırılmasıdır, derler.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Hayvanlardan ısırmasından korkulanların ya da yağlanması istenenlerin kısırlaştırımasında bir sakınca yoktur.

Yine: Bize muhalif kanaatte olan kimselerin bize karşı delil olarak gösterdikleri bu hadis, İbn Ömer'den mevkuf olarak gelmiştir. Bu hadis, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş değildir, diyerek şu rivayeti zikretmektedirler:

٦٩٧٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

6979- … Bize Malik b. Enes, Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti. Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den söz etmedi.

***

Bu durumda bu hadis, İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmemiş olmaktadır.

Sözünü ettikleri Yüce Allah'ın: ***"ve mutlaka onlar Allah'ın yaratılışını değiştirecekler"*** ayetine gelince; bunun yorumunun kendilerinin de benimsedikleri anlamda olduğu söylenmiş olduğu gibi bundan maksadın, Allah'ın dini olduğu da söylenmiştir.

Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kısırlaştırılmış iki koçu kurban ettiğini görüyoruz. Kısırlaştırılmış bir hayvanın ise soyu olmaz. Eğer bu gibi iki koçun kısırlaştırılması mekruh olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, insanlar bu işten vazgeçsinler diye bunları kurban etmezdi. Çünkü

onlar, kısırlaştırılan hayvanlardan uzak durulduğunu öğrendikleri takdirde bu işten vazgeçer ve bunu yapmazlardı.

Nitekim bizim bundan önce "Katırlara Binmek" bahsinde nakletmiş olduğumuz bir rivayete göre, Ömer b. Abdulaziz'e satın alması için kısırlaştırılmış bir köle getirilmiş olduğunu ve onun: "Ben kısırlaştırma işlemine yardımcı olamam" dediğini, böylelikle onu satın almanın, kısırlaştırılmasına yardımcı olmak anlamına geldiğini kabul ettiğini gördük. Çünkü kısırlaştırıldığı için onu satın alan kimse bulunmayacak olursa onu kısırlaştıranlar hiçbir şekilde ona bu işlemi yapmazlardı. İşte koçların kısırlaştırılması da böyledir. Şayet mekruh olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kısırlaştırılmış koçları kurban etmezdi.

Diğer taraftan hayvanların kısırlaştırılması insanların kısırlaştırılmasına benzemez. Çünkü hayvanların kısırlaştırılmasından maksat sözünü ettiğimiz şekilde semirmeleri ve ısırmalarının önlenmesidir. Bu ise mubah bir iştir. İnsanların kısırlaştırılmalarından maksat ise günahlardır. Bu ise mubah bir iş değildir.

Eğer bu bölümün baş taraflarında nakletmiş olduğumuz rivayet sahih ise, bunda, hayvanlardan kısırlaştırılmamış hiçbir erkeğin bırakılmaması anlamında kısırlaştırılmanın kastedilmiş olması ihtimali vardır. Bu ise mekruhtur. Çünkü bu, soyun kesilmesine sebep olur.

Nitekim onun (Abdullah b. Ömer'in) sözü geçen hadiste: "Nesil ondan ortaya çıkar" dediğini görüyoruz. Bu türden nesil devam etmeyecek olursa bu şekildeki kısırlaştırma mekruh olur.

Türün neslinin kesilmeyeceği şekildeki kısırlaştırılmaya gelince; o, bundan farklıdır.

Diğer taraftan öncekilerden bir topluluktan da hayvanların kısırlaştırılmasının mubah olduğuna dair rivayet nakledilmiştir:

٦٩٨٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ أَنَّهُ أَخْصَى بَغْلًا لَهُ.

6980- … Bize Süfyan, Hişam b. Urve'den tahdis etti: O Urve'den, onun, bir katırını kısırlaştırdığını rivayet etti.

٦٩٨١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ مِثْلَهُ.

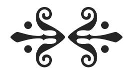
6981- … Bize Süfyan, Hişam b. Urve'den tahdis etti. O, babasından aynısını rivayet etti.

٦٩٨٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ أَنَّ أَبَاهُ أَخْصَى جَمَلًا لَهُ.

6982- … Bize Süfyan'ın İbn Tavus'tan rivayet ettiğine göre, babası bir erkek devesini kısırlaştırmıştır.

٦٩٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ، عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: لاَ بَأْسَ بِإِخْصَاءِ الْفَحْلِ إِذَا خُشِيَ عِضَاضُهُ.

6983- … Bize Süfyan, Malik b. Miğvel'den tahdis etti. O Ata'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Isırmasından korkulması halinde erkek devenin kısırlaştırılmasında bir sakınca yoktur.

٢٥- بَابُ كِتَابَةِ الْعِلْمِ، هَلْ تَصْلُحُ أَمْ لاَ؟

25- İLMİN (HADİSLERİN) YAZILMASI UYGUN MUDUR, DEĞİL MİDİR?

٦٩٨٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ اسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كِتَابَةِ الْعِلْمِ، فَلَمْ يَأْذَنْ لَهُ.

6984- … Ata b. Yesâr'dan, onun Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ilmi (hadisleri) yazma hususunda izin istemiş, ancak Hz. Peygamber ona izin vermemiştir.[123]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, ilmi yazmanın mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve bu işi yasaklayarak buna dair sözünü ettiğimiz rivayeti delil göstermiştir.

Diğer taraftan başkaları bu hususta onlara muhalefet edip ilmin (hadislerin) yazılmasında bir sakınca görmemiş ve muhalif olanların kendilerine delil olarak gösterdiği rivayete onlar da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş başka rivayetleri delil göstermişlerdir:

123 Tirmizî, İlm, 11.

٦٩٨٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْمُخَارِقِ، عَنْ طَارِقٍ قَالَ: خَطَبَنَا عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَا عِنْدَنَا مِنْ كِتَابٍ نَقْرَؤُهُ عَلَيْكُمْ إِلاَّ كِتَابَ اللّٰهِ، وَهَذِهِ الصَّحِيفَةُ -يَعْنِي الصَّحِيفَةَ فِي دَوَاتِهِ-.

وَقَالَ: فِي غِلاَفِ سَيْفٍ عَلَيْهِ أَخَذْنَاهَا مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِيهَا فَرَائِضُ الصَّدَقَةِ.

6985- … Tarık şöyle dedi: Ali *radıyallahu anh* bize bir hutbe vererek şunları söyledi: "Bizim yanımızda size okuyacağımız Allah'ın Kitabı ile bu sahifenin dışında hiçbir şey yoktur." -Bununla hokkasındaki sahifeyi kastediyordu.-

Bir de (Tarık) şöyle demiştir: (Kastettiği sahife) onun üzerinde asılı bulunan bir kılıcın kını içerisinde idi. (Ali *radıyallahu anh* dedi ki): Biz bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aldık. Onda sadaka (zekât) ile ilgili farzlar (hisseler) yazılıdır.[124]

٦٩٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْاَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: لَيْسَ عِنْدَنَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ كِتَابٍ، إِلاَّ كِتَابَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَشَيْءٌ فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ: «الْمَدِينَةُ حَرَامٌ، مَا بَيْنَ عِيرٍ إِلَى ثَوْرٍ». وَفِي الْحَدِيثِ غَيْرُ هَذَا.

6986- … İbrahim et-Teymî'den, o babasından, o Ali *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Yanımızda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den (naklettiğimiz) Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı ile bu sahifede yazılı bulunan: "***Medine şehri, Îr ile Sevr arasında haram bölgedir"*** hükmünün yazılı bulunduğu bu sahifedeki bu şeyden başkası yoktur."

Bu hadiste bundan başka şeylerden de söz edilmektedir.[125]

---

124 Buhârî, Cizye, 10, Fezâilu'l-Medine, 1, Ferâiz, 21, İ'tisâm, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 100, 119, II, 126.

125 6985 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٦٩٨٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ حَكِيمٍ وَمُجَاهِدٍ، أَنَّهُمَا سَمِعَا أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: مَا كَانَ أَحَدٌ أَحْفَظَ لِحَدِيثِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي إِلاَّ مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، فَإِنِّي كُنْتُ أَعِي بِقَلْبِي، وَكَانَ يَعِي بِقَلْبِهِ، وَيَكْتُبُ بِيَدِهِ اسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ فَأَذِنَ لَهُ.

6987- … el-Mugîre b. Hakîm ve Mücahid'den rivayete göre, ikisi Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisini benden daha çok ezbere bilen hiç kimse yoktur. Ancak Abdullah b. Amr müstesnadır. Çünkü ben ezberliyorken, o hem ezberliyor hem de eliyle yazıyordu. Bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den izin istemişti, o da ona izin vermişti.[126]

٦٩٨٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ أَنَّ شُعَيْبًا حَدَّثَهُ وَمُجَاهِدًا، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، وَقَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَكْتُبُ مَا سَمِعْتُ مِنْك؟ قَالَ: «نَعَمْ». قُلْتُ: عِنْدَ الْغَضَبِ وَالرِّضَاءِ؟ قَالَ: «إِنَّهُ لاَ يَنْبَغِي أَنْ أَقُولَ إِلاَّ حَقًّا».

6988- … Amr b. Şuayb'dan rivayete göre, Şuayb ona Mücahid ile birlikte Abdullah b. Amr *radıyallahu anhumâ*'dan tahdis ederek, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ey Allah'ın Rasulü! Senden işittiğim her şeyi yazayım mı? dedim. O: ***Evet,*** dedi. Ben: Kızgınken de hoşnutken de (söylediklerini yazayım) mı? deyince o: ***"Benim haktan başka bir şey söylemem söz konusu değildir"*** buyurdu.[127]

126 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 403.
127 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 207.

٦٩٨٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: وَأَخْبَرَنِي، يَعْنِي عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سُلَيْمَانَ، عَنْ عُقَيْلِ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ حَكَمٍ، أَنَّهُ سَمِعَ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَذَكَرَ نَحْوًا مِنْ ذَلِكَ.

6989- … el-Mugîre b. Hakîm'den rivayete göre, o, Ebu Hureyre'den… işitmiştir. O, hadisi buna yakın olarak zikretti.

٦٩٩٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أَسْمَعُ مِنْكَ أَشْيَاءَ، أَخَافُ أَنْ أَنْسَاهَا، أَفَتَأْذَنُ لِي أَنْ أَكْتُبَهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ».

6990- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Ben senden bazı şeyler işitiyorum. Onları unutmaktan korkuyorum, onları yazmama izin verir misin? dedim. O: ***Evet,*** dedi.[128]

***

İşte bu rivayetlerde, ilmin (hadislerin) yazılmasının mubah olduğu belirtilmekte ve bu bölümün baş tarafında zikretmiş olduğumuz Ebu Said'in rivayet ettiği hadise muhalif mana bulunmaktadır.

Bu da nazara (aklî düşünme ve kıyasa) daha uygundur. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah borç hususunda şöyle buyurmaktadır: ***"Küçük ya da büyük olsun ne ise onu vadesine kadar yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah katında adalete daha uygun, şehadet için daha sağlam ve şüpheye düşmemenize de daha yakındır"*** (el-Bakara, 2/282). Şanı Yüce Allah şüphelere düşülür korkusu ile borcun yazılmasını emrettiğine, onun ezberlediği ilim borcun ezberlenmesinden daha zor (önemli) olduğuna göre, şüphe ve tereddütlere düşülür korkusuyla ilmin yazılmasının mubah kılınması daha uygundur.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

128 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 215.

Yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra gelenlerden de buna uygun rivayet nakledilmiştir:

٦٩٩١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْعَدَنِيُّ قَالَ: ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ أَبَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ نَاسًا مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ أَتَوْهُ بِصُحُفٍ مِنْ صُحُفِهِ، لِيَقْرَأَهَا عَلَيْهِمْ. فَلَمَّا أَخَذَهَا، لَمْ يَنْطَلِقْ فَقَالَ: إِنِّي لَمَّا ذَهَبَ بَصَرِي بَلِهْتُ، فَاقْرَءُوهَا عَلَيَّ، وَلاَ يَكُنْ فِي أَنْفُسِكُمْ مِنْ ذَلِكَ حَرَجٌ، فَإِنَّ قِرَاءَتَكُمْ عَلَيَّ كَقِرَاءَتِي عَلَيْكُمْ.

6991- … İkrime'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Taif halkından bazı kimseler, sahifelerinden birkaçını kendilerine okuması için onun yanına geldiler. O sahifeleri alır almaz yerinden gitmeden şunları söyledi: "Gözlerimi kaybedince ben artık bunu yapamıyorum. Bu sebeple bu sahifeleri bana siz okuyun ve bundan dolayı içinizde de bir sıkıntı olmasın. Çünkü sizin bana okumanız benim size okumam gibidir."

٦٩٩٢- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ عَنْ طَاوُسٍ قَالَ: كَانَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ يَكْتُبُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ يَكْتُبُونَ، فَقَالَ: يَكْتُبُونَ، وَكَانَ أَحْسَنَ شَيْءٍ خُلُقًا.

6992- … Tavus dedi ki: Said b. Cübeyr, İbn Abbas'ın yanında (hadisleri) yazıyordu. Ona: Bunlar yazıyorlar, denilince: Yazıyorlar (öyle mi?) dedi. O, ahlakı en güzel kişiydi.

٦٩٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ الْقُمِّيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، قَالَ: كُنَّا نَأْتِي جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، فَنَسْأَلُهُ عَنْ سُنَنِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَكْتُبُهَا.

6993- … Bize Abdullah b. Muhammed b. Akîl tahdis edip dedi ki: Bizler Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'ın yanına gider, ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetlerine dair soru sorardık ve o sünnetleri yazardık.

٦٩٩٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ قَالَ: ثَنَا نُعَيْمٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: ثَنَا مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ عِتْبَانَ بْنِ مَالِكٍ قَالَ أَنَسٌ: فَلَقِيتُ عِتْبَانَ، فَحَدَّثَنِي بِهِ، فَأَعْجَبَنِي فَقُلْتُ لِابْنِي: اُكْتُبْهُ، فَكَتَبَهُ.

6994- … Bize Süleyman et-Teymî, Sabit'ten tahdis etti. O Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bize Mahmud b. er-Rebî', Itbân b. Malik'ten tahdis etti. Enes: Sonra Itbân ile karşılaştım. Bana aynı hadisi nakletti. Hoşuma gidince oğluma: (Bu hadisi) yaz dedim. O da onu yazdı, dedi.

٦٩٩٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ. ح

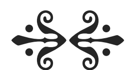
6995- Bize Rebî' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٦٩٩٦- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَخِيهِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنِّي، مَا خَلاَ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَلاَ أَكْتُبُ.

6996- … Vehb b. Münebbih'ten, o kardeşinden rivayet ettiğine göre, kardeşi Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı içinde benden daha çok Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadis nakleden kimse yoktur. Ancak Abdullah b. Amr *radıyallahu anh* müstesnadır. Çünkü o yazardı, ben ise yazmazdım."

٦٩٩٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِسْحَاقَ الدِّمَشْقِيُّ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُدَيْرٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ قَالَ: كُنْتُ آخُذُ الْكُتُبَ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فَأَكْتُبُهَا، فَإِذَا فَرَغْتُ، قَرَأْتُهَا عَلَيْهِ، فَأَقُولُ: الَّذِي قَرَأْتُهُ عَلَيْكَ، أَسَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ.

6997- … Beşir b. Nehîk şöyle dedi: Ben Ebu Hureyre'den kitapları alır, onları yazardım. İşimi bitirdikten sonra yazdıklarımı ona okurdum ve: Sana bu okuduklarımı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittin mi? diye sorardım. O: Evet, derdi.

٢٦- بَابُ الْكَيِّ هَلْ هُوَ مَكْرُوهٌ أَمْ لاَ؟

26- DAĞLAMA YAPMAK MEKRUH MUDUR, DEĞİL MİDİR?

٦٩٩٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ عَبْدِ اللهِ أَنَّ نَاسًا أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَاحِبٍ لَهُمْ، فَسَأَلُوهُ أَنَكْوِيهِ؟، فَسَكَتَ، فَسَأَلُوهُ، فَسَكَتَ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَقَالَ: «ارْضِفُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ». وَكَرِهَ ذَلِكَ.

6998- … Ebu'l-Ahvas'tan, onun Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, bazı kimseler bir arkadaşları ile birlikte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelerek: "Bunu dağlayalım mı?" dediler. Allah Rasulü sustu ve cevap vermedi. Yine sordular, yine sustu. Sonra tekrar sordular. Allah Rasulü: ***"Ona (yarasına) güneşte kızdırılmış taş bastırın ya da onu yakın"*** buyurdu ve onu (dağlamayı) hoş görmedi.[129]

٦٩٩٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلاَثَةُ نَفَرٍ فَقَالُوا: إِنَّ

129 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 390, 423.

صَاحِبًا لَنَا مَرِيضٌ وَوُصِفَ لَهُ الْكَيُّ، أَفَنَكْوِيهِ؟ فَسَكَتَ، ثُمَّ عَاوَدُوا فَسَكَتَ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ فِي الثَّالِثَةِ: «اِكْوُوهُ إِنْ شِئْتُمْ، وَإِنْ شِئْتُمْ فَارْضِفُوهُ بِالرَّضْفِ».

6999- … Ebu'l-Ahvas'tan, o Abdullah'tan, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e üç kişi gelerek: Bizim bir arkadaşımız hasta, onu dağlayarak tedavi etmemizi söylediler. Onu dağlayalım mı? dediler. Allah Rasulü sustu. Sonra tekrar sordular yine sustu. Sonra üçüncüsünde onlara: ***"Dilerseniz onu dağlayın, dilerseniz güneşte kızdırılmış taşları ona bastırın"*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bize göre bu, zahiri itibariyle tehdit, iç (asıl) anlamı itibariyle yasak anlamındadır. Yüce Allah'ın: "***Onlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle yerinden oynat"*** (el-İsra, 17/64) sözü ile: ***"Dilediğinizi yapın"*** (Fussilet, 41/40) sözüne benzemektedir.

٧٠٠٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْعَدَ الثَّعْلَبِيُّ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِمَّا تُدَاوُونَ بِهِ شِفَاءٌ، فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةِ نَارٍ، وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ».

7000- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Tedavi amacı ile kullandığınız herhangi bir şeyde eğer şifa varsa bu, ya bir neşterin (bir damarı) kesmesinde veya bir içim balda ya da bir ateş değmesindedir. Bununla birlikte ben dağlanmayı sevmiyorum."***[130]

٧٠٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ

130 Buhârî, Tıb, 15, 17; Müslim, Selâm, 71; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 343, VI, 401.

أُمَّتِي سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «هُمُ الَّذِي لاَ يَتَطَيَّرُونَ، وَلاَ يَكْتَوُونَ، وَلاَ يَسْتَرِقُّونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ».

7001- … Bize Hişam b. Hassân, el-Hasen'den tahdis etti. O İmrân b. Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ümmetimden yetmiş bin kişi hesapsız olarak cennete girecektir."*** Ey Allah'ın Rasulü! Onlar kimlerdir? diye sorulunca şöyle buyurdu: ***"Bunlar, herhangi bir şeyden dolayı uğursuzluk hissine kapılmayanlar, tedavi için kendilerini dağlatmayanlar, okuyarak tedavi yoluna başvurmayanlar ve yalnızca Rablerine tevekkül edenlerdir."***[131]

٧٠٠٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: نُهِينَا عَنِ الْكَيِّ.

7002- … Bize Katade, el-Hasen'den tahdis etti. O İmrân b. Husayn'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Dağlama yapmamız yasaklandı.[132]

٧٠٠٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي هُبَيْرَةَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى عَنِ الْكَيِّ.

7003- … Abdurrahman b. Cübeyr'den, o Utbe b. Âmir'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dağlamayı yasaklamıştır.[133]

***

Bundan dolayı bazıları, dağlamanın mekruh olduğu kanaatini benimsemiş, hiç kimsenin hiçbir durumda bunu yapmasının caiz olmadığını söylemiştir. Bunlar, bu görüşlerine geçen rivayetleri delil göstermişlerdir.

131 Buhârî, Tıb, 17, Rikâk, 50; Müslim, Îmân 371, 372; Tirmizî, Kıyamet, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 371, 401, 403, 443, 454.

132 Buhârî, Tıb, 3; Ebu Davud, Tıb, 7; Tirmizî, Tıb, 10; İbn Mâce, Tıb, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 156, 427, 430, 444, 446.

133 7002 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Bununla birlikte bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: İlacı dağlamak olan bir hastalık dolayısıyla dağlanmakta bir sakınca yoktur, demişlerdir. Bu konuda bunların lehine olan deliller arasında şunlar da vardır:

٧٠٠٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَازِمٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: اشْتَكَى أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَبِيبًا، فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا، ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ.

7004- … Bize Muhammed b. Hâzim, el-A'meş'ten tahdis etti. O Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Übey b. Ka'b hastalanmıştı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona bir doktor gönderdi. Doktor onun bir damarını kestikten sonra o kestiği yeri dağladı.[134]

٧٠٠٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَيَّاشٌ الرَّقَّامُ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ طَبِيبًا، فَقَطَعَ مِنْهُ عِرْقًا ثُمَّ كَوَاهُ عَلَيْهِ.

7005- … Bize Ebu Muaviye, el-A'meş'ten tahdis etti. O Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Übey b. Kab'a bir doktor gönderdi. O da onun bir damarını kestikten sonra orayı dağladı.[135]

٧٠٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: اشْتَكَى أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ فَبَعَثَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَبِيبًا، فَقَدَّ عِرْقَهُ الْأَكْحَلَ، وَكَوَاهُ عَلَيْهِ.

7006- … Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Übey b. Ka'b hastalandı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona bir doktor gönderdi. Doktor, onun omuzundaki kalın damarı kesti sonra orayı dağladı.

134 Müslim, Selâm, 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 315.
135 7004 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٧٠٠٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: رُمِيَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي أَكْحَلِهِ، فَحَسَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ بِمِشْقَصٍ، ثُمَّ وَرَمَتْ، فَحَسَمَهُ الثَّانِيَةَ.

7007- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Sa'd b. Muaz'ın omuz tarafındaki ana damarına bir ok atılmıştı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o damarı demir bir çubuk ile kendi eliyle dağladı. Daha sonra orası şişince orayı ikinci defa dağladı.[136]

٧٠٠٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ أَوْ سَعْدًا رُمِيَ رَمْيَةً فِي يَدِهِ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، طَبِيبًا فَكَوَاهُ عَلَيْهَا.

7008- … İbnü'z-Zübeyr'den, o Cabir'den rivayet ettiğine göre, Übey b. Kab'ın ya da Sa'd'ın eline bir ok isabet etmişti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir doktora emir verdi, doktor da onun yarasını dağladı.

٧٠٠٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: رُمِيَ يَوْمَ الْآحْزَابِ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فَقَطَعُوا أَكْحَلَهُ، فَحَسَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّارِ، فَانْتَفَخَتْ يَدُهُ، فَحَسَمَهُ مَرَّةً أُخْرَى.

7009- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ahzab (Hendek Gazvesi) günü Sa'd b. Muaz'a bir ok atıldı ve omuzundan eline uzanan ana damarı koptu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu (yarayı) ateş ile dağladı. Sonra eli şişince onu (yarasını) bir defa daha dağladı.[137]

136 Müslim, Selâm, 75; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 312, 386.
137 Tirmizî, Siyer, 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 350.

٧٠١٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: ثنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَوَى سَعْدَ بْنَ زُرَارَةَ مِنْ شَوْكَةٍ.

7010- … *ez-Zührî*'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* (batan) bir dikenden dolayı Sa'd b. Zurâre'yi (yarasını) dağlamıştır.[138]

٧٠١١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثنَا يَزِيدُ بْنُ ذُرَيْعٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: مِنْ شَوْصَةٍ.

7011- … Bize Yezid b. Zurey' tahdis edip hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak o rivayetinde: "Böğründeki bir iltihaptan dolayı" dedi.

٧٠١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثنَا عِمْرَانُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَوَانِي أَبُو طَلْحَةَ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا، فَمَا نُهِيتُ عَنْهُ.

7012- … Katade'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aramızda iken Ebu Talha beni dağladı ve bundan dolayı bu(nu yapmam) bana yasaklanmadı.[139]

٧٠١٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَوَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَعْدًا أَوْ أَسْعَدَ بْنَ زُرَارَةَ مِنَ الذَّبْحَةِ فِي حَلْقِهِ.

7013- … Amr b. Şuayb'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birisinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Sa'd'ı ya da Es'ad b. Zurâre'yi boğazındaki iltihaptan dolayı dağladı.[140]

***

138 Tirmizî, Tıb, 11.
139 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 139.
140 Ebu Davud, Tıb, 7; Tirmizî, Tıb, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 65, V, 378.

İşte bu haberlerde, sözü edilen hastalıklardan dolayı dağlamanın mubah olduğu belirtilmekte iken birinci grup rivayetlerde dağlama yasaklanmaktadır.

O halde bu rivayetlerde dağlamanın mubah kılındığını belirten mananın (asıl sebebin), birinci grup rivayetlerde yasaklamaya sebep olan manadan (sebepten) farklı olması ihtimali vardır.

Şöyle ki: Bazı kimseler, acemlerin yaptıkları gibi başlarına bela (hastalık) gelmeden önce bu hastalığı önleyeceği kanaati ile dağlanıyorlardı. Bu ise mekruhtur. Çünkü böyle bir dağlama tedavi amacıyla yapılmış olmuyordu. Bu, bir çeşit şirktir. Çünkü onlar, bu işi, kendilerinden Allah'ın kaderini uzaklaştırması için yapıyorlardı.

Belanın (hastalığın) gelmesinden sonra yapılan dağlamaya gelince; bundan kasıt ise bu yolla iyileşmektir. İyileşmek için ilaç (tedavi) mubahtır ve emredilmiş bir iştir.

Zaten bu hususu Cabir b. Abdullah, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğu bir hadisinde açıklamıştır:

٧٠١٤– حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ وَابْنُ مَرْزُوقٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَتِكُمْ هَذِهِ خَيْرٌ، فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةِ نَارٍ، تُوَافِقُ دَاءً، وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَكْتَوِيَ».

7014- … Asım b. Ömer'den, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Sizin bu tedavilerinizden herhangi birisinde bir hayır varsa bu, ya bir neşterin açtığı bir yarıkta veya bir içim balda ya da bir hastalığa uygun gelen bir ateş yakmasındadır. Bununla birlikte dağlanmayı sevmiyorum."***[141]

***

Bu hadiste hastalığa uygun gelen ateş değmesinde bir mubahlık bulunduğu, dağlamanın da mekruh olduğu belirtildiğine ve ateşin değmesi de bir

141 Buhârî, Tıb, 4, 15; Müslim, Selâm, 71; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 343.

dağlama olduğuna göre, hastalığa uygun düşen dağlamanın mubah, hastalığa uygun olmayan dağlamanın ise mekruh olduğu sabit olmaktadır.

Bununla birlikte yasaklanmış olan dağlamanın birinci grup rivayetlerde belirtildiği şekilde olması, bundan sonra ise diğer rivayetlerde belirtildiği şekilde mubah kılınmış olması da ihtimal dâhilindedir. Çünkü:

٧٠١٥- أَنَّ ابْنَ أَبِي دَاوُدَ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا خَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُ فِي الْكَيِّ فَقَالَ: «لاَ تَكْتَوِ». فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، بَلَغَ بِي الْجَهْدُ، وَلاَ أَجِدُ بُدًّا مِنْ أَنْ أَكْتَوِيَ. قَالَ: «مَا شِئْتَ، أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ جُرْحٍ إِلاَّ وَهُوَ آتِي اللهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُدْمِي، يَشْكُو الْأَلَمَ الَّذِي كَانَ سَبَبَهُ، وَأَنَّ جُرْحَ الْكَيِّ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَذْكُرُ أَنَّ سَبَبَهُ كَانَ مِنْ كَرَاهَةِ لِقَاءِ اللهِ». ثُمَّ أَمَرَهُ أَنْ يَكْتَوِيَ.

7015- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip dağlama yapmak için izin istedi. Allah Rasulü: ***"Dağlanma"*** dedi. Adam: Ey Allah'ın Rasulü! Hastalık beni çok bitkin düşürdü. Dağlanmaktan başka bir çıkar yol bulamıyorum, dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü şu cevabı verdi: ***"Dilersen (dağlanabilirsin). Ancak şunu bil ki, kıyamet gününde kanayarak ve kendisine sebep teşkil eden acıdan şikâyet ederek Allah'ın huzuruna gelmeyecek hiçbir yara yoktur. Buna karşılık kıyamet gününde dağlamanın sebep olduğu yara da gelecek ve kendisine sebep olan halin Allah'ın huzuruna çıkmaktan hoşlanmama olduğunu söyleyecektir."*** Sonra ona dağlanmasını emretti.

***

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dağlamayı yasakladığından ve bundan sonra ona bunu mubah kıldığından söz edilmiştir.

Buna göre, birinci grup rivayetlerde belirtilen hususun Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından bu hadiste sözü edilen yasaklama halinde ortaya çıkmış olması ihtimali vardır. Buna karşılık diğer rivayetlerde bulunan

mubahlık da bu hadiste sözü edilen mubahlıktan sonra olmuştur. Bu durumda da mubah kılma hükmü yasaklayıcı hükmü nesh edici olmaktadır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bir hırsızın elini kestirdikten sonra dağladığı rivayet edilmiştir.

٧٠١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ عَنْ مَكْحُولٍ عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ قَالَ: قُلْتُ لِفَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ: أَمِنَ السُّنَّةِ أَنْ يُقْطَعَ السَّارِقُ، وَيُعَلَّقَ فِي عُنُقِهِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِسَارِقٍ، فَأَمَرَ بِهِ، فَقُطِعَتْ يَدُهُ، ثُمَّ حَسَمَهُ، ثُمَّ عَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ.

7016- … İbn Muhayriz şöyle dedi: Fedâle b. Ubeyd'e: Hırsızın elinin kesilip boynuna asılması sünnet midir? diye sordum. O: Evet, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir hırsız getirilmişti. Verdiği emir üzerine hırsızın eli kesildi. Sonra onun kanının (dağlanarak) kesilmesini sağlattı. Ardından da elini boynuna astı, dedi.[142]

٧٠١٧- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ سَرَقَ شَمْلَةً، فَقَالَ: «أَسَرَقْتَ؟ مَا أَخَالُ سَرَقْتَ». [قال:بَلَي. قَالَ]: «اذْهَبُوا بِهِ فَاقْطَعُوهُ، ثُمَّ احْسِمُوهُ». ثُمَّ قَالَ: «تُبْ إِلَى اللهِ».

7017- … Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir elbise çalmış bir adam getirildi. Allah Rasulü***: "Çaldın mı? Senin çalmış olduğunu zannetmiyorum"*** dedi. [Adam: Evet çaldım, deyince Allah Rasulü:] [143] ***"Onu alın, götürün ve elini kesin. Sonra da onu dağlayın"*** dedi. Ardından da: ***"Allah'a tövbe et"*** dedi.[144]

***

142 İbn Mâce, Hudûd, 23.

143 Köşeli parantez arasındaki ibare Nesâî, Kat'u's-Sârık, 3'deki hadisten hareketle eklenmiştir (Çeviren).

144 Nesâî, Kat'u's-Sârık, 3.

İşte bu hadiste de tedavi amacı ile dağlamanın mubah olduğuna -çünkü bu, bir ilaç demektir- delil vardır.

Bedeviler Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Tedavi olalım mı? diye sorduklarında Allah Rasulü onlara şu rivayette belirtildiği şekilde cevap vermiştir:

٧٠١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا زِيَادُ بْنُ عِلاَقَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أُسَامَةَ بْنَ شَرِيكٍ يَقُولُ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْأَعْرَابُ يَسْأَلُونَهُ فَقَالُوا: هَلْ عَلَيْنَا جُنَاحٌ أَنْ نَتَدَاوَى؟ فَقَالَ: «تَدَاوَوْا، عِبَادَ اللّٰهِ، فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلاَّ وَضَعَ لَهُ دَوَاءً، إِلاَّ الْهَرَمَ».

7018- … Bize Ziyad b. İlâka tahdis edip dedi ki: Üsâme b. Şerik'i şöyle derken dinledim: Bedevilerin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Tedavi olmaktan dolayı üzerimize bir vebal var mı? diye sorduklarına, Allah Rasulü'nün de onlara şu cevabı verdiğine tanık oldum: ***"Ey Allah'ın kulları! Tedavi olun. Aziz ve Celil olan Allah ne kadar hastalık koymuşsa mutlaka onun için bir de ilaç koymuştur. Yaşlanmak müstesnadır."***[145]

٧٠١٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي طَلْحَةُ بْنُ عُمَرَ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، تَدَاوَوْا، فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقْ دَاءً إِلاَّ خَلَقَ لَهُ شِفَاءً إِلاَّ السَّامَ». وَالسَّامُ: الْمَوْتُ.

7019- … Ata'dan, o İbn Abbas'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Ey insanlar! Tedavi olun. Aziz ve Celil olan Allah, şifasını yaratmamış olduğu hiçbir hastalık yaratmamıştır. Ölüm müstesnadır."***[146]

145 Ebu Davud, Tıb, 1; Tirmizî, Tıb, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 278.
146 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Tıb, 7; Müslim, Selâm, 88, 89; Ebu Davud, Tıb, 5; Tirmizî, Tıb, 5, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 241, 261, 389…

٧٠٢٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ، بِإِذْنِ اللهِ».

7020- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir b. Abdullah'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her hastalığın bir ilacı vardır. Eğer ilaç hastalığa ulaşırsa (uygun gelirse) Allah'ın izniyle hastalık iyileşir."***[147]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara tedavi olmayı mubah kılmıştır. Dağlamak ise onların tedavide kullandıkları yollardan birisidir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra ashabı da kendilerini dağlatmışlardır. Bu hususta on(lar)dan nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٧٠٢١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْحَرِّ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَنْ جَرِيرٍ قَالَ: أَقْسَمَ عَلَيَّ عُمَرُ لَأَكْتَوِيَنَّ.

7021- … Cerîr şöyle dedi: Ömer, bana kendimi dağlatmam için and verdi.

٧٠٢٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، اكْتَوَى مِنَ اللَّقْوَةِ فِي أَصْلِ أُذُنَيْهِ.

7022- … Bana Ebu'z-Zübeyr tahdis edip dedi ki: Ben, Abdullah b. Ömer'i lakve (denilen bir çeşit ağız felci)[148] dolayısı ile kulaklarının dibinden dağlama yaptırırken gördüm.

147 Buhârî, Tıb, 1; Müslim, Selâm, 69; Ebu Davud, Tıb, 1, 11; Tirmizî, Tıb, 2; İbn Mâce, Tıb, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 377, 413, 441…

148 Âsım Efendi, *Kamus Tercemesi*'nde "Lakve" hakkında şu açıklamaları yapmaktadır: "İnsanın yüzüne ârız olan bir illettir. Yüzü ve ağzı egilür. Cismani ve ruhani ilaclar ile toğrulur." (Çeviren)

٧٠٢٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اكْتَوَى مِنَ اللَّقْوَةِ.

7023- … Bize Musa b. Ukbe'nin Nâfi'den tahdis ettiğine göre, İbn Ömer *radıyallahu anh* lakveden dolayı dağlama yaptırmıştır.

٧٠٢٤- حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ قَالَ: ثَنَا أَبُو حَنِيفَةَ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اكْتَوَى مِنَ اللَّقْوَةِ، وَرُقِيَ مِنَ الْعَقْرَبِ.

7024- … Bize Ebu Hanife'nin, Nâfi'den tahdis ettiğine göre, İbn Ömer *radıyallahu anh* lakveden dolayı dağlama yaptırmıştır. Akrep sokmasından dolayı da ona rukye (okuyarak tedavi) yapılmıştır.[149]

٧٠٢٥-حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِثْلَهُ.

7025- … Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etmiştir.

٧٠٢٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ حَارِثَةَ بْنِ مُضَرِّبٍ قَالَ: دَخَلْت عَلَى خَبَّابٍ، وَقَدْ اكْتَوَى.

7026- … Hârise b. Mudarrib şöyle dedi: Habbâb'ın yanına girdim, kendisini dağlatmış olduğunu gördüm.

٧٠٢٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ عَنْ إِسْمَاعِيلَ عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ خَبَّابٍ، أَنَّهُ أَتَاهُ يَعُودُهُ، وَقَدْ اكْتَوَى سَبْعًا فِي بَطْنِهِ.

149 Malik, Ayn, 13.

7027- … Kays b. Ebi Hâzim'den, onun Habbâb'dan rivayet ettiğine göre, Kays, hastalığı dolayısıyla Habbâb'ın ziyaretine gittiğinde onun, karnında yedi yeri dağlatmış olduğunu görmüştür.

٧٠٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ حُمَيْدًا قَالَ ابْنُ مَرْزُوقٍ: أَظُنُّهُ عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ: قَالَ لِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ: أَشَعَرْتَ أَنَّهُ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ فَلَمَّا اكْتَوَيْتُ، انْقَطَعَ عَنِّي التَّسْلِيمُ.

7028- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb, babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ben Humeyd'i şöyle derken dinledim: İbn Merzûk -zannederim- Mutarrif'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: İmrân b. Husayn bana dedi ki: "Farkında mısın? Önceleri bana (melekler tarafından) selam veriliyordu. Ancak kendimi dağlattıktan sonra bana verilen o selamlar kesildi."

***

İşte bunlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabıdırlar. Bunların, hem kendilerini dağlattıklarını hem de başkalarını dağladıklarını görüyoruz. Aralarında İbn Ömer de vardır. Hâlbuki biz ondan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in***: "Dağlama yaptırmayı sevmiyorum"*** buyruğunu rivayet ettik.

İşte onun bu fiili uygulaması, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hoş görmediği bu halin nesh edildiğinin sabit olduğuna bir delildir.

Aralarında İmrân b. Husayn da vardır. Hâlbuki o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dağlama yaptırmayanları övdüğünü rivayet eden kişidir. Bu da onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu işi mubah kıldığını bildiğine delildir.

Bir kimse: İmrân b. Husayn'dan şu rivayet nakledilmiş iken bu nasıl olur? deyip şu rivayeti zikredecek olursa:

٧٠٢٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو جَابِرٍ قَالَ: ثَنَا عِمْرَانُ بْنُ جَرِيرٍ عَنْ أَبِي مَخْلَدٍ قَالَ: كَانَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ، يَنْهَى عَنِ الْكَيِّ فَابْتُلِيَ فَكَانَ يَقْعُدُ وَيَقُولُ: لَقَدْ اكْتَوَيْت كَيَّةً بِنَارٍ، فَمَا أَبْرَأَتْنِي مِنْ إِثْمٍ، وَلاَ شَفَتْنِي مِنْ سَقَمٍ.

7029- … Ebu Mahled şöyle dedi: İmrân b. Husayn önceleri dağlamayı yasaklıyordu. Kendisi hastalandıktan sonra oturup şöyle diyordu: Ben bir ateşle bir defa dağlandım. O, bir günahtan beni kurtarmadığı gibi bir hastalığıma da şifa olmadı.

***

Bunu delil gösterene şöyle cevap verilir: İmrân'ın önceleri yasakladığı dağlamanın başa gelmiş olan bir belaya (hastalığa) tedavi amacı ile yapılan dağlama olmaması, aksine onun, belanın gelişinden önce yapılan dağlamayı kastetmiş olması mümkündür. Çünkü (İslam'dan önceki) kanaatlerine göre onlar, böyle bir dağlamanın bu belayı gidereceğini düşünüyorlardı. Daha sonra kendisi, o hastalığa yakalanınca yakalanmış olduğu bu hastalığını tedavi edeceğini düşünerek dağlanmıştır. Bu dağlama ile iyileşmeyince bu dağlanmasının hastalığına uygun gelmediğini, ona bir ilaç olmadığını öğrenmiş, bundan dolayı günaha girmiş olacağından korkarak: "Ne benim hastalığımı iyileştirdi ne de beni bir günahtan kurtardı" demiştir.

Yani o, bundan dolayı günahkâr olduğunu kesin olarak ifade etmemekle birlikte günahtan uzak olduğumu da bilemiyorum, demek istemiştir. Çünkü o, bu dağlama ile tedavi olmaktan başka bir amaç gütmemişti. Tedavi olmak ise bütün insanlara mubahtır ve onlara emredilmiş bir iştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nazar boncuğu takmayı yasaklayan rivayetler de gelmiştir.

Bu hususta nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٧٠٣٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ، قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِابْنٍ لِي، وَقَدْ عَلَّقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ فَقَالَ: عَلَى مَا تَدْغَرْنَ أَوْلاَدَكُنَّ بِهَذَا الْعِلاَقِ، عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ يُسْعَطُ مَنَ الْعُذْرَةِ، وَيُلَدُّ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ.

7030- … Ümmü Kays b. Mihsan şöyle dedi: Bir oğlum ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim. Üzerine boğazındaki ağrıdan dolayı

(nazar boncukları) asmıştım.[150] Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu astığınız şeylerle çocuklarınızı ne diye korkutursunuz? Size şu Ûd-i Hindi'yi tavsiye ederim. Onda yedi hastalığa şifa vardır. Bunlardan birisi de zatu'l-cenb'dir. Boğaz ağrısı dolayısıyla burna çekilir, zatu'l-cenb'den dolayı da ağza damlatılır."***[151]

***

Bu yapılan işlem sonucu, asılan şeylerin bizatihi mekruh olması ihtimali vardır. Çünkü o asılan nazarlıklara yazılması helal olmayan şeyler yazılmıştı. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu başka bir sebepten dolayı değil de yalnızca bundan dolayı hoş görmemiş olabilir. Yine bu hususta şu rivayet nakledilmiştir:

٧٠٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زَحْرٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ سِوَادَةَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ صُدَاءَ قَالَ: أَتَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اثْنَا عَشَرَ رَجُلاً، فَبَايَعْنَاهُ، وَتَرَكَ رَجُلاً مِنَّا لَمْ يُبَايِعْهُ. فَقُلْنَا: بَايِعْهُ يَا نَبِيَّ اللهِ، فَقَالَ: «لَنْ أُبَايِعَهُ حَتَّى يَنْزِعَ الَّذِي عَلَيْهِ، إِنَّهُ مَنْ كَانَ مِنَّا، مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِ، كَانَ مُشْرِكًا مَا كَانَتْ عَلَيْهِ». فَنَظَرْنَا فَإِذَا فِي عَضُدِهِ سَيْرٌ مِنْ لَحْيِ شَجَرَةٍ أَوْ شَيْءٌ مِنَ الشَّجَرَةِ.

7031- … Bekir b. Sevâde'den, o Sudâ'dan bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına oniki kişi gittik ve ona biat ettik. Bizden bir adamı bıraktı, onunla biatlaşmadı. Bunu görünce: Ey Allah'ın Peygamberi! Onunla da biatlaş, dedik. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Üzerindekini söküp atmadıkça onunla biatlaşmayacağım.***

150 Bu ve bundan sonraki konuyla alakalı hadislerin daha iyi anlaşılabilmesi için İbnu'l-Esir'in *en-Nihâye*'deki bu cahili gelenek ile ilgili verdiği bilgileri aktarmakta fayda vardır: "*el-Uzre* kandan dolayı harekete geçen boğazdaki bir ağrının adıdır. Uzre yıldızının doğuşu esnasında çocuklarda görülen bir boğaz ağrısıdır. Bundan dolayı kadın, bir bez parçası alır, onu bükebildiği kadar büker (tampon yapar), bunu çocuğun burnuna sokar ve bu bez parçası ile kanın toplandığı yeri etkileyerek oradan siyah bir kanın çıkmasını sağlardı. Bazen de burnunu yaralardı… Bundan sonra da onun üzerine hastalıktan (nazar ve benzeri şeyleri) önleyeceğine inandıkları bir şeyler asarlardı. Uzre ise beş yıldızdan meydana gelen, sıcak günlerin ortasında çıkan ve şi'ra (Sirüs) yıldızı altında görülen bir yıldız kümesidir" (Çeviren).

151 Buhârî, Tıb, 21; Müslim, Selâm, 86, 87; Ebu Davud, Tıb, 13; İbn Mâce, Tıb, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 355, 356.

Çünkü bizden olup da üzerinde bunun üzerindekinin benzeri bir şey bulunan kimse o şey üzerinde kaldığı sürece müşrik olur."

Adama baktık, pazusunda ağaç lifinden ince bir şerit bulunduğunu ya da onun ağaçtan bir şeyler bağlamış olduğunu gördük.

٧٠٣٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ قَالَ: ثَنَا الْمُقْرِئُ عَنْ حَيْوَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي خَالِدُ بْنُ عُبَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ مِشْرَحَ بْنَ هَاعَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيمَةً، فَلاَ أَتَمَّ اللهُ لَهُ، وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَةً، فَلاَ أَوْدَعَ اللهُ لَهُ».

7032- … Halid b. Ubeyd şöyle dedi: Ben Mişrah b. Hâân'ı şöyle derken dinledim: Ukbe b. Âmir el-Cuhenî'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Kim üzerine bir temîmeyi (nazarlık, nazara karşı muska) asacak olursa Allah onun için (hiçbir işini) tamama erdirmesin. Kim bir nazar boncuğu asacak olursa Allah da ona eman vermesin."***[152]

٧٠٣٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ أَنَّ أَبَا بِشْرٍ الْأَنْصَارِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنَادِيًا «أَلاَ لاَ يَبْقَيَنَّ فِي عُنُقِ بَعِيرٍ قِلاَدَةٌ، وَلاَ وَتَرٌ، إِلاَّ قُطِعَتْ». قَالَ مَالِكٌ: أَرَى ذَلِكَ مِنَ الْعَيْنِ.

7033- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in tahdis ettiğine göre, Malik kendisine Abdullah b. Ebi Bekir'den haber vermiştir. Onun Abbâd b. Temîm'den naklettiğine göre, Ebu Bişr el-Ensârî de kendisine şunu haber vermiştir: Seferlerinden birisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikteydik. -(Ravilerden) Abdullah b. Ebi Bekir dedi ki: Zannederim o (yani Abbâd b. Temîm): İnsanlar gecelemek için konakladıklarında da, demiştir.-

152 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 154.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir münadiyi şöyle demek üzere gönderdi: ***"Develerin boynunda gerdanlık ya da ok yayı kirişi (kabilinden) her ne varsa hepsi mutlaka koparılacak ve hiçbiri bırakılmayacaktır."***

Malik dedi ki: Zannederim bunlar nazara karşı takılan şeylerdi.[153]

***

Doğrusunu en iyi bilen elbette ki Allah'tır. Bize göre bunlar, belayı önlemek için beladan önce asılan şeylerdi. Böyle bir şeye ise Aziz ve Celil olan Allah'tan başkasının gücü yetmez. Bundan dolayı bu işi yasaklamıştur. Çünkü bu iş bir şirktir. Belanın (hastalığın) gelmesinden sonra olanlarda ise bir sakınca yoktur. Çünkü bu, bir tedavidir.

Şu ifadeler Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet edilmiştir:

٧٠٣٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: لَيْسَتْ بِتَمِيمَةٍ مَا عُلِّقَ بَعْدَ أَنْ يَقَعَ الْبَلَاءُ.

7034- … Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle demiştir: Belanın inmesinden sonra asılan şey temîme (nazarı önlemek için asılan muska) değildir.

٧٠٣٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ أَوْ سَعْدٍ عَنْ بُكَيْرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7035- … Talha b. Ebi Said -ya da Sa'd-'dan, o Bukeyr'den hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bundan dolayı dağlamanın, belanın (hastalığın) inmesinden önce yapılması halinde yasaklanmış, belanın gelmesinden sonra yapılmasının da

153 Buhârî, Cihâd, 139; Müslim, Libâs, 105; Ebu Davud, Cihâd, 45; Malik, Sıfatu'n-Nebi, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 216.

mubah kılınmış olması ihtimali vardır. Çünkü belanın gelmesinden sonra yapılan bir iş ancak bir tedavi olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de tedavi hususunda bu bölümde bundan önce sözünü ettiğimiz rivayetler nakledilmiştir.

Yine ondan şu rivayetler de nakledilmiştir:

٧٠٣٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلاَّ أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً، فَعَلَيْكُمْ بِأَلْبَانِ الْبَقَرِ، فَإِنَّهَا تَرُمُّ مِنْ كُلِّ الشَّجَرِ».

7036- … Tarık b. Şihâb'dan, o Abdullah b. Mesud'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Allah her ne kadar hastalık indirmişse mutlaka onun bir şifasını indirmiştir. Bu sebeple sizlere inek sütünü tavsiye ederim. Çünkü o, her türlü bitkiden yer."***[154]

٧٠٣٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا الْمُقْرِئُ قَالَ: ثَنَا أَبُو حَنِيفَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7037- … Bize Ebu Hanife tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Bazıları, rukye yapmayı (okuyarak tedavi etmeyi) hoş görmemiş ve bu hususta da birinci fasılda sözünü ettiğimiz (7001 no'lu) İmrân b. Husayn'ın hadisini delil göstermiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek bunda bir sakınca görmeyip buna dair şu rivayeti delil göstermişlerdir:

154 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 315.

٧٠٣٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْاَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ رَخَّصَ فِي رُقْيَةِ الْحَيَّةِ وَالْعَقْرَبِ.

7038- … el-Esved'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, o, yılanın ve akrebin sokması üzerine yapılacak rukyeye (okuyarak tedavi etmeye) ruhsat vermiştir.[155]

***

İşte bu hadiste, yılan ve akrep sokması dolayısıyla rukye yapmaya ruhsat verildiği belirtilmektedir. Ruhsat ise ancak yasaktan sonra olur.

İşte bu da, bunlar arasından mubah kılınanların, İmrân'ın sözü geçen hadisinde yasaklananlardan (dışarıda tutularak) nesh edilenler olduğuna delildir.

Akrep sokması sebebiyle rukye yapmanın emredildiğine dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧٠٣٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا مُلاَزِمُ بْنُ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ بَدْرٍ عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَدَغَنِي عَقْرَبٌ، فَجَعَلَ يَمْسَحُهَا وَيُرْقِيهِ.

7039- … Bize Abdullah b. Bedr, Kays b. Talk'dan tahdis etti. O babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanındaydım. Bir akrep beni soktu. Allah Rasulü eli ile akrebin soktuğu yerin üzerini silmeye ve ona okumaya (rukye) başladı.[156]

---

155 Buhârî, Tıb, 38; Müslim, Selâm, 60; İbn Mâce, Tıb, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 394.

156 "Kays b. Talk'dan, o babası Talk b. Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Allah'ın Nebisi'nin yanında iken bir akrep beni soktu. Allah Rasulü bana okudu ve akrebin soktuğu yeri eliyle sildi" lafzı ile: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 23.

٧٠٤٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي الشَّوَارِبِ قَالَ: ثَنَا مُلاَزِمٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

7040- … Bize Mülâzim tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٠٤١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: لَدَغَتْ رَجُلاً مِنَّا عَقْرَبٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَرْقِيهِ؟ فَقَالَ: «مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ فَلْيَفْعَلْ».

7041- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir akrep Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda iken bizden bir adamı soktu. Bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Ona okuyayım mı? dedi. Allah Rasulü: ***"Sizden kardeşine bir fayda sağlayabilen bir kimse onu yapsın"*** buyurdu.[157]

٧٠٤٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبٌ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ نَحْوَهُ.

7042- … Bize el-Leys, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. O, Cabir'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

***

İşte Cabir'in hadisinde, faydası olan her bir okumanın mubah olduğuna delil vardır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kardeşine fayda sağlayabilecek olan bir kimse bunu yapsın"*** buyurmuştur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den karıncadan dolayı rukye yapmanın (okumanın) mubah olduğuna dair de rivayet nakledilmiştir:

٧٠٤٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ: قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ عَنِ الشِّفَاءِ، امْرَأَةٍ، وَكَانَتْ بِنْتَ عَمٍّ

157 Müslim, Selâm, 60, 62, 63; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 302, 334, 382, 393.

لِعُمَرَ قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ حَفْصَةَ، فَدَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَلاَ تُعَلِّمِيهَا رُقْيَةَ النَّمْلَةِ، كَمَا عَلَّمْتِهَا الْكِتَابَةَ؟».

7043- … Ebu Bekir b. Ebi Hasme'den, o Ömer'in amcasının bir kızı olan Şifâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hafsa'nın yanındaydım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanımıza girdi. (Bana hitaben): ***"Buna yazı yazmayı öğrettiğin gibi karınca rukyesini niye öğretmiyorsun?"*** dedi.[158]

٧٠٤٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ عَنْ حَفْصَةَ، أَنَّ امْرَأَةً مِنْ قُرَيْشٍ، يُقَالُ: لَهَا الشِّفَاءُ كَانَتْ تَرْقِي مِنَ النَّمْلَةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلِّمِيهَا حَفْصَةَ».

7044- … Ebu Bekir b. Süleyman b. Ebi Hasme'den, onun Hafsa'dan rivayet ettiğine göre, Kureyşli adı Şifâ olan bir kadın karıncanın sokmasına karşı okuyup tedavi ederdi (rukye yapardı). Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de (Şifâ'ya): ***"Bunu Hafsa'ya öğret"*** buyurdu.[159]

***

İşte bu hadiste de karınca sokmasından dolayı rukye yapmanın mubah olduğu belirtilmektedir. Ancak bunun yasaklayıcı hükümden sonra olması ve böylelikle yasaklamayı nesh etmesi ihtimali bulunduğu gibi yasaklamanın bundan sonra gelmiş olması ve böylelikle yasağın bu mubahlık hükmünü nesh edici olması ihtimali de vardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den deliliğe karşı rukye yapmanın mubah olduğu hakkında da rivayet nakledilmiştir.

٧٠٤٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْمُقَدَّمِيُّ قَالَ: ثَنَا فُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ عُمَيْرٍ مَوْلَى أَبِي اللَّحْمِ قَالَ: عَرَضْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُقْيَةً،

158 Ebu Davud, Tıb, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 372.
159 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 286.

كُنْت أَرْقِي بِهَا مِنَ الْجُنُونِ، فَأَمَرَنِي بِبَعْضِهَا، وَنَهَانِي عَنْ بَعْضِهَا، وَكُنْتُ أَرْقِي بِالَّذِي أَمَرَنِي بِهِ، رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

7045- … Ebullahm'in azatlısı Umeyr şöyle dedi: Deliliğe karşı okuduğum bir rukyeyi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aktardım. Bana onun bir kısmını (yapmamı) emretti, bir kısmını yapmamı da yasakladı. Ben de (daha sonra) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bana emrettiği şekilde rukye yapıyordum.[160]

***

Bunun da karınca sokmasından dolayı rukye hakkında nakledilmiş olan rivayet ile ilgili olarak sözünü ettiğimiz şekilde olması ihtimali vardır.

Ayrıca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nazar değmesinden dolayı rukye yapmaya dair rivayet gelmiştir:

٧٠٤٦- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ شَدَّادٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ أَسْتَرْقِيَ مِنَ الْعَيْنِ.

7046- … Ma'bed b. Halid şöyle dedi: Abdullah b. Şeddâd'ı, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın şöyle dediğini rivayet ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, nazar değmesinden dolayı rukye yaptırmamı emretti.[161]

٧٠٤٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَعْبَدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، مِثْلَهُ. أَوْ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ شَدَّادٍ: أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنْ تَسْتَرِقِي مِنَ الْعَيْنِ.

7047- … Bize Süfyan, Ma'bed'den tahdis etti. O Abdullah b. Şeddâd'dan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan aynısını rivayet etti.

160 Tirmizî, Siyer, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 223.
161 Buna yakın olarak: Buhârî, Tıb, 35; Müslim, Selâm, 54, 58; Tirmizî, Tıb, 17; İbn Mâce, Tıb, 33; Malik, Ayn, 3, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 63, 72, 138, 438.

Ya da (Mabed) şöyle dedi: Abdullah b. Şeddâd dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Aişe *radıyallahu anhâ*'ya gözden dolayı rukye yaptırmasını emretti.

٧٠٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَسْمَاءِ بِنْتِ عُمَيْسٍ: «مَالِي أَرَى أَجْسَامَ بَنِي أَخِي نَحِيفَةً ضَارِعَةً؟ أَتُصِيبُهُمُ الْحَاجَةُ». قَالَتْ: لاَ، وَلَكِنَّ الْعَيْنَ تَسْرُعُ إِلَيْهِمْ، فَأَرْقِيهِمْ، قَالَ: «بِمَاذَا» فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ كَلاَمًا لاَ بَأْسَ بِهِ .فَقَالَ: «أَرْقِيهِمْ».

7048- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Esma bint Umeys'e: ***"Neden kardeşimin oğullarının bedenlerini zayıf ve cılız görüyorum? Yoksa onlar ihtiyaç içerisindeler mi?"*** diye sordu. Esma: Hayır, fakat onlar çok çabuk bir şekilde nazara geliyorlar. Ben de onlara rukye okuyorum, dedi. Allah Rasulü: ***"Rukyende neler söylüyorsun?"*** diye sorunca Esma ona sakıncalı olmayan bazı sözler söyledi. Allah Rasulü: ***"Onlara rukye yap"*** dedi.

٧٠٤٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ وَأَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالاَ: ثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَابَاهُ عَنْ أَسْمَاءِ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ: قُلْت يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ الْعَيْنَ تَسْرُعُ إِلَى بَنِي جَعْفَرٍ، فَأَسْتَرْقِي لَهُمْ؟ قَالَ: «نَعَمْ، فَلَوْ أَنَّ شَيْئًا يَسْبِقُ الْقَدَرَ، لَقُلْت إِنَّ الْعَيْنَ تَسْبِقُهُ».

7049- … Esma bint Umeys şöyle dedi: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Cafer'in oğullarına çok hızlı nazar değiyor. Onlara rukye yaptırayım mı? dedim. O: ***"Yaptır. Çünkü eğer bir şey kaderi geçip geride bırakacak olsaydı göz onu geride bırakır diyecektim"*** buyurdu.[162]

***

162 Müslim, Selâm, 42, 60; Tirmizî, Tıb, 17; İbn Mâce, Tıb, 33; Malik, Ayn, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 438.

Bunun da, karınca ve delilik dolayısıyla rukye hakkında sözünü ettiğimiz şekilde olması ihtimali vardır.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zehirli her bir haşerattan dolayı rukye yapmaya ruhsat verdiği rivayet edilmiştir.

٧٠٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْاَسْوَدِ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: رَخَّصَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الرُّقْيَةِ، مِنْ كُلِّ ذِي حُمَّةٍ.

7050- … Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zehirli her türlü haşerattan dolayı rukye yapmaya ruhsat vermiştir.[163]

٧٠٥١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7051- … Bize Süfyan, eş-Şeybânî'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu rivayette yasaktan sonra izin verildiğine delil bulunmaktadır. Çünkü ruhsat ancak yasak olan bir şeyden sonra olur.

Şirk olmadığı sürece bütün rukyelerin mubah olduğu hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧٠٥٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الآشْجَعِيِّ قَالَ: كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ. قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، كُنَّا نَرْقِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَمَا تَرَى فِي ذَلِكَ؟ قَالَ: «اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ، فَلاَ بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ شِرْكٌ».

163 Buhârî, Tıb, 26, 37; Müslim, Selâm, 52, 56, 57; İbn Mâce, Tıb, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 382, VI, 30, 62, 190, 208, 254.

7052- … Avf b. Malik el-Eşcai dedi ki: Cahiliye döneminde rukye yapardık. Bu sebeple: Ey Allah'ın Rasulü! Biz, Cahiliye döneminde rukye yapardık. Bu husustaki kanaatiniz nedir? dedik. Allah Rasulü: ***"Bana yaptığınız rukyeleri söyleyin. Çünkü şirk olmadığı sürece rukye yapmakta sakınca yoktur"*** buyurdu.[164]

***

Ondan önce nakletmiş olduğumuz rivayetler ile ilgili ihtimal bunun hakkında da söz konusudur. Bundan dolayı bizim, rukye yapmanın mubah olduğunun belirtilmesinin onun yasaklandığına dair nakledilen rivayetlerden sonra mı olduğunu yoksa ona dair gelen yasağın mubahlıktan sonra mı olduğunu -böylelikle onu nesh etmiş olur- bilmeye ihtiyacımız vardır.

İşte bunun için bu hususu inceledik ve şunu gördük:

٧٠٥٣- رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ عَمْرَو بْنَ حَزْمٍ دُعِيَ لِامْرَأَةٍ بِالْمَدِينَةِ، لَدَغَتْهَا حَيَّةٌ، لِيَرْقِيَهَا، فَأَبَى فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَدَعَاهُ. فَقَالَ عَمْرٌو: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّك تَزْجُرُ عَنِ الرُّقَى، فَقَالَ: «اقْرَأْهَا عَلَيَّ». فَقَرَأَهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ بَأْسَ بِهَا إِنَّهَا هِيَ مَوَاثِيقُ، فَارْقِ بِهَا».

7053- … Bize Ebu'z-Zübeyr'in Cabir'den tahdis ettiğine göre, Amr b. Hazm bir yılanın soktuğu Medine'deki bir kadına rukye yapmak üzere çağrıldı. O bunu kabul etmeyince durum Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e haber verildi. Allah Rasulü onu (Amr'ı) çağırdı. Amr: Ey Allah'ın Rasulü! Sen rukye yapmaktan vazgeçmeyi buyuruyorsun, deyince Allah Rasulü: ***"Rukyeni bana oku"*** dedi. Rukyesini ona okuyunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bunda bir sakınca yoktur. Çünkü bu sözler birtakım misaklardan ibarettir, onlarla rukye yap"*** dedi.[165]

164 Müslim, Selâm, 64; Ebu Davud, Tıb, 18.
165 İbn Mâce, Tıb, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 394.

٧٠٥٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ الْأَعْمَشِ مِنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: لَمَّا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرُّقَى، أَتَاهُ خَالِي فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّكَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى، وَأَنَا أَرْقِي مِنَ الْعَقْرَبِ. قَالَ: «مَنْ اِسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ، فَلْيَفْعَلْ».

7054- … Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* rukye yapmayı yasaklayınca dayım ona gitti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Sen rukye yapmayı yasakladın. Halbuki ben de akrep sokmasından dolayı rukye yapıyorum, dedi. Allah Rasulü: ***"Aranızdan kardeşine bir fayda sağlayabilecek olan bunu yapsın"*** buyurdu.[166]

٧٠٥٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ أَهْلُ بَيْتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ يَرْقُونَ مِنَ الْحَيَّةِ، فَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرُّقَى. فَأَتَاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي كُنْتُ أَرْقِي مِنَ الْعَقْرَبِ، وَإِنَّكَ نَهَيْتَ عَنِ الرُّقَى. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اِسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْفَعَ أَخَاهُ، فَلْيَفْعَلْ». قَالَ: وَأَتَاهُ رَجُلٌ كَانَ يَرْقِي مِنَ الْحَيَّةِ، فَقَالَ: «اعْرِضْهَا عَلَيَّ». فَعَرَضَهَا عَلَيْهِ، فَقَالَ: «لاَ بَأْسَ بِهَا، إِنَّمَا هِيَ مَوَاثِيقُ».

7055- … Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ensardan bir hane yılan sokmasından dolayı rukye yapıyordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* rukye yapmayı yasakladı. Sonra bir adam ona gidip: Ey Allah'ın Rasulü! Ben akrep sokmasından dolayı rukye yapardım. Sen ise rukye yapmayı yasakladın, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden kardeşine fayda sağlayabilecek olan kimse bunu yapsın."***

(Cabir) dedi ki: Yılan sokmasından dolayı rukye yapan bir adam da onun yanına gidince Allah Rasulü: ***"Okuduğun rukyeyi bana söyle"*** dedi.

166 Müslim, Selâm, 60, 62, 63; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 302, 334, 382, 393.

O adam okuduğu rukyeyi ona söyledi. Allah Rasulü de: ***"Bunda bir sakınca yoktur. Çünkü bu, birtakım misaklardan ibarettir"*** buyurdu.[167]

***

İşte rukyenin mubah olduğu hususundaki sözünü ettiğimiz bu rivayetlerin, yasaklanmış olduğuna dair nakledilen rivayetleri nesh ettiği sabit olmaktadır.

Bundan sonra bu rukyelerin nasıl olduklarını incelemek istedik.

Avf b. Malik'in yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şirk olmadığı sürece rukyede bir sakınca bulunmadığını tahdis ettiğini gördük.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧٠٥٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَكِيمٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي الرَّبَابُ قَالَتْ سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ حُنَيْفٍ يَقُولُ: مَرَرْنَا بِسَيْلٍ، فَدَخَلْنَا نَغْتَسِلُ، فَخَرَجْتُ مِنْهُ وَأَنَا مَحْمُومٌ، فَنُمِيَ ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مُرُوا أَبَا ثَابِتٍ، فَلْيَتَعَوَّذْ». فَقُلْتُ: يَا سَيِّدِي، إِنَّ الرُّقَى صَالِحَةٌ؟ فَقَالَ: «لاَ رُقْيَةَ إِلاَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ، مِنَ النَّظْرَةِ، وَالْحُمَةِ، وَاللَّدْغَةِ.

7056- … Bize Osman b. Hakîm tahdis edip dedi ki: er-Rebâb bana tahdis edip dedi ki: Ben Sehl b. Huneyf'i şöyle derken dinledim: Bir sel suyunun yanından geçtik. O suya girip yıkandık. Sudan çıktığımda beni zehirli bir hayvan sokmuştu. Benim bu durumum Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bildirilince o: ***"Ebu Sâbit'e kendisine okumayı emredin"*** dedi. Ben: Efendim, rukye yapmak uygun mudur? deyince şöyle buyurdu: ***"Ancak şu üç şeyden dolayı rukye yapılır: Nazar değmesinden, zehirden ve zehirli bir hayvanın sokmasından."***[168]

***

167 7054 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
168 Ebu Davud, Tıb, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 486.

Buna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mubah kıldığı rukyenin, Allah'a dua ederek ve O'na sığınarak yapılan rukye olması ihtimali vardır.

Sehl'in naklettiği: ***"Ancak şu üç şeyden dolayı rukye yapılır"*** sözüne gelince; bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in önceki yasaklamasından sonra mubah kıldığına dair bilgisinin bir neticesi de olabilir ve o, bizim ondan başkasından rivayet etmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hakkında ruhsat vermiş olduğu bu rivayetinin dışındaki diğer rivayetleri bilmemiş olabilir.

٧٠٥٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ جِبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اشْتَكَيْتَ يَا مُحَمَّدُ؟» قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: «بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي نَفْسٍ وَنَفَسٍ، وَعَيْنٍ، اَللهُ يَشْفِيكَ، بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ».

7057- … Ebu Nadra'nın bize Ebu Said el-Hudrî'den tahdis ettiğine göre, Cebrail *aleyhisselâm* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: ***Hastalandın mı ey Muhammed?*** diye sordu. Allah Rasulü: Evet, dedi. Cebrail: ***"Bismillahi erkîke min külli şey'in yu'zîke min şerri külli zi nefsin ve nefesin ve aynin Allahu yeşfîke bismillahi erkîke: Allah'ın adıyla sana rukye yapıyorum, sana eziyet veren her şeyin şerrinden. Nefsi ve nefesi olan her bir şeyin şerrinden ve her gözden Allah sana şifa versin, Allah'ın adıyla sana rukye yapıyorum"*** dedi.[169]

٧٠٥٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ عَنْ أَزْهَرَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ السَّائِبِ بْنِ أَخِي مَيْمُونَةَ قَالَ: - إِنَّ مَيْمُونَةَ قَالَتْ لَهُ: أَلاَ أَرْقِيك بِرُقْيَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَتْ: بِسْمِ اللهِ أَرْقِيك، وَاللهُ يَشْفِيك، مِنْ كُلِّ دَاءٍ فِيك، أَذْهِبْ الْبَاسَ، رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لاَ شَافِيَ إِلاَّ أَنْتَ.

169 Tirmizî, Cenâiz, 4; İbn Mâce, Tıb, 36; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 28, 56.

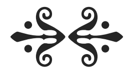
7058- … Meymûne'nin kardeşinin oğlu Abdurrahman b. es-Sâib'den rivayete göre, Meymûne kendisine: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in rukyesi ile sana rukye yapayım mı? deyince Abdurrahman: Yap, demiştir. Meymûne şu rukyeyi yapmıştır: "Bismillahi erkîke vallahu yeşfîke min külli dâin fîke. Ezhibi'l-be'se Rabbennas, veşfi ente'ş-Şâfî la şâfiye illa ente: Allah'ın adıyla sana rukye yapıyorum. Sendeki her hastalıktan Allah sana şifa versin. Hastalığı gider ey insanların Rabbi, şifa ver, şifa veren sensin, senden başka şifa verecek yoktur."[170]

***

İşte bu ve buna benzer rukyelerde bir sakınca yoktur.

Aynı zamanda Avf'ın rivayet etmiş olduğu (7052 no'lu) hadiste yer alan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Şirk olmadığı sürece rukyelerde bir sakınca yoktur"*** sözü de buna delil olmakta ve muhtevasında şirk bulunmayan her rukyenin mekruh olmayacağına delalet etmektedir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

170 Buhârî, Tıb, 38; Müslim, Selâm, 40; Ebu Davud, Tıb, 19; Tirmizî, Cenâiz, 4; İbn Mâce, Tıb, 36; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 332.

٢٧- بَابُ الْحَدِيثِ بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ

27- YATSI NAMAZINDAN SONRA KONUŞMAK (SOHBET ETMEK)

٧٠٥٩- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ رِفَاعَةَ اللَّخْمِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَيَّارِ بْنِ سَلاَمَةَ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى أَبِي بَرْزَةَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا.

7059- … Seyyâr b. Selâme şöyle dedi: Babam ile beraber Ebu Berze'nin yanına girdik. Onu şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yatsı namazından önce uyumayı, ondan sonra da sohbet etmeyi hoş görmezdi.[171]

٧٠٦٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ سَيَّارٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7060- … Bize Hammâd b. Seleme, Seyyâr'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

171 Buhârî, Mevâkît, 23.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, yatsı namazından sonra sohbet etmenin mekruh olduğu kanaatini benimsemiş ve buna dair de bu hadisi delil göstermiştir.

Diğer taraftan başkaları bu hususta onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Aziz ve Celil olan Allah'a yaklaştırıcı olmayan bir söz, günah ihtiva etmese dahi o vakitten sonra mekruhtur. Çünkü kişinin, Allah'a yaklaştırıcı bir iş, bir hayır ve bir fazilet olarak yaptığı ve işlerini sonlandırdığı bir amel üzere uyuması müstehabtır.

Bu sebeple kişi için en faziletli olan, namazdan sonra uyumasıdır. Böylelikle o namaz onun (o gündeki) son ameli olur.

Yatsı namazından sonra sohbet etmenin mubah olduğuna dair de şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٧٠٦١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ. ح

7061- … Bize Vuheyb, Ata b. es-Sâib'den tahdis etti. O Ebu Vâil'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah tahdis etti, H.

٧٠٦٢- وَحَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ قَالَ: حَدَبَ إِلَيْنَا[172] رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السَّمَرَ بَعْدَ صَلاَةِ الْعَتَمَةِ وَقَالَ مُسْلِمٌ: بَعْدَ صَلاَةِ الْعِشَاءِ.

172 Tahavî'nin bu hadisi bu babda rivayetlerinde bu kelime elimizdeki baskılarda hep bu şekildedir ve yaklaşık olarak "tavsiye etti, teşvik etti" anlamındadır. Ancak hadisin *Müsned*'de yer alan rivayetinde bu kelime noktasız hâ ile değil de alttan noktalı cim harfi ile جدب şeklindedir. Bu ise *Müsned*'deki rivayetin ravilerinde Halid'in açıklamasına göre: "Ayıpladı, yerdi" anlamına gelmektedir. إلينا ile birlikte "bizim için uygun görmedi, yerilecek, ayıplanacak bir şey olduğunu ifade etti" gibi bir anlam ifade eder. Tahavî'nin konu ile ilgili açıkmlamalarına göz önünde bulundurduğumuz taktirde onun kelimenin noktasız hâ ile rivayetini esas aldığı yatsı namazından sonra belirli şartlarda konuşmanın teşvik edilen bir şey olduğu anlamını çıkardığı anlaşılmaktadır. Haliyle biz de tercümemizde onun anladığı manayı gözönüde bulundurmakla birlikte, rivayetin Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'indeki şekline de atıfta bulunmayı gerekli gördük. (Çeviren)

7062- … Bize Hammâd b. Seleme, Ata b. es-Sâib'den tahdis etti. O Ebu Vâil'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bize Abdullah tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yatsı (ateme) namazından sonra sohbet etmemizi teşvik etti. Müslim de rivayetinde "Yatsı (işâ) namazından sonra" demiştir.

***

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yatsı namazından sonra sohbet etmeyi tavsiye ettiği belirtilmektedir. Birinci hadiste ise bunu mekruh gördüğü belirtilmişti.

Doğrusunu en iyi bilen elbette ki Allah'tır. Bize göre, bu iki hadisin açıklaması şu şekildedir: O, Allah'a yakınlaştırıcı mahiyette olmayan gece sohbetini mekruh görmüştür. Buna karşılık bu bölümde sözünü ettiğimiz ikinci görüş sahiplerinden zikrettiğimiz anlamda Allah'a yakınlaştırıcı mahiyeti bulunan sohbetleri de onlara tavsiye etmiştir.

٧٠٦٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ قَالَ: أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ: رُبَّمَا سَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي الْأَمْرِ يَكُونُ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ.

7063- … İbrahim'den, o Alkame'den, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bazı geceler Ebu Bekir'in evinde Müslümanlarla ilgili bir durum hakkında oturup konuştuğu olurdu.[173]

***

İşte bu hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yaptığı gece sohbetinin mahiyetini ve onun Müslümanlar ile ilgili iş hakkında olduğunu açıklamaktadır ki bu, itaatlerin en büyüklerindendir.

Bu da, yasaklanan gece sohbetinin bundan farklı olduğuna delildir.

Yine bu hususta Ömer *radıyallahu anh*'dan şu rivayet gelmiştir:

173 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 26, 34.

٧٠٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: حَدَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ السَّمَرَ، بَعْدَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ.

7064- … Abdullah şöyle dedi: Yatsı namazından sonra oturup sohbet etmemizi Ömer *radıyallahu anh* tavsiye etti.

***

İşte bu hadiste Ömer *radıyallahu anh*'ın yatsı namazından sonra sohbet etmelerini tavsiye ettiği belirtilmekte fakat bu hadis bizlere bunun hangi tür sohbet olduğunu beyan etmemektedir. Bu sebeple biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük:

٧٠٦٥- سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْجُرَيْرِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نَضْرَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ مَوْلَى الْأَنْصَارِ قَالَ: كَانَ عُمَرُ لاَ يَدَعُ سَامِرًا بَعْدَ الْعِشَاءِ، يَقُولُ اِرْجِعُوا، لَعَلَّ اللهَ يَرْزُقُكُمْ صَلاَةً أَوْ تَهَجُّدًا. فَانْتَهَى إِلَيْنَا، وَأَنَا قَاعِدٌ مَعَ ابْنِ مَسْعُودٍ وَأُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، وَأَبِي ذَرٍّ فَقَالَ: مَا يُقْعِدُكُمْ؟ قُلْنَا: أَرَدْنَا أَنْ نَذْكُرَ اللهَ، فَقَعَدَ مَعَهُمْ.

7065- … Bize Şu'be, el-Cureyrî'den tahdis edip dedi ki: Ben Ebu Nadra'yı ensarın azatlısı Ebu Said'den, şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Ömer *radıyallahu anh* yatsı namazından sonra sohbet eden kimseyi bırakmaz ve: (Evlerinize) dönün. Belki Allah size bir namaz ya da bir teheccüd kılmayı nasip eder, derdi.

Nihayet yanımıza geldi. Ben o sırada İbn Mesud, Übey b. Ka'b ve Ebu Zerr'le birlikte oturuyordum. Ömer: Ne diye oturuyorsunuz? dedi. Bizler: Allah'ı zikretmek istiyoruz, deyince onlarla birlikte oturdu.

***

İşte görüldüğü gibi Hz. Ömer, onlara yatsı namazından sonra evlerine dönüp namaz kılmaları ya da uyuduktan sonra namaz için uyanarak teheccüd kılmaları için yatsı namazından sonra sohbet etmemelerini söylüyordu.

Niçin oturduklarını sorunca Allah'ı zikretmek için oturduklarını söylediler. O da bu sözlerine karşı çıkmayıp onlarla birlikte oturdu. Çünkü onları kaldırmak istediği sebep kendilerinin şu anda oturmalarına sebepti.

Bununla Ebu Vâil'in Abdullah'tan rivayet ettiği (7062 no'lu) hadisteki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve Ömer'in yapmalarını tavsiye etmiş oldukları gece sohbetinin, Aziz ve Celil olan Allah'a yakınlaşmayı ihtiva eden gece sohbeti olduğu sabit olmaktadır. Ebu Berze'nin (7059 no'lu) hadisinde yasaklanan gece sohbetinin ise Allah'a yakınlık mahiyetinde olmayan sohbetler olduğu sabit olmaktadır. Böylelikle bu rivayetlerin anlamları birbirleriyle uyuşmuş ve çelişmemiş olur.

Ayrıca Abdullah b. Abbas'tan ve el-Misver b. Mahreme'den Süreyya yıldızının doğuşuna kadar geceleyin sohbet ettiklerini de rivayet ettik.

Bu da bize göre, Aziz ve Celil olan Allah'a yakınlık mahiyetinde olan gece sohbeti ile ilgilidir. Biz bu hadisi bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde senediyle zikrettik.

Diğer taraftan yine Aişe *radıyallahu anhâ*'dan benzeri sabit olmayan bir yol ile onun: "Namaz kılan ya da yolculuk yapan kimse için olması müstesna, gece sohbeti yoktur" dediği rivayet edilmektedir.[174]

Bize göre bunun anlamı şudur: Eğer bu rivayet ondan sabit ise bu, bundan önce naklettiğimiz rivayetlere muhalif değildir. Çünkü yolcunun, yoluna devam edebilmesi için uykusunu kaçıracak şeylere ihtiyacı vardır. İşte bu sebeple ona geceleyin sohbet, Allah'a yakınlaştırıcı mahiyette olmasa dahi mubah kılınmıştır. Ancak günahı gerektirecek bir şey olmaması gerekir. Çünkü yolcunun böyle bir şeye ihtiyacı vardır.

İşte Aişe *radıyallahu anhâ*'nın: "Yolcu dışındakiler için gece sohbeti yoktur" demesinin anlamı budur.

"Ya da namaz kılan kimse olması müstesna" sözünün anlamı da bize göre şudur: Bu, sohbet ettikten sonra namaz kılan kimse hakkındadır. Böylelikle onun uykusu bundan sonra gerçekleşecek olursa namaz kılmış olarak uyumuş olur. Yoksa sohbetinden sonra uyumuş olmaz.

Böylelikle bunun anlamı da bizim birinci grup rivayetlerin anlamları ile ilgili yapmış olduğumuz açıklama kapsamına girmektedir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

---

174 Hadis İbn Ömer, İbn Mesud ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir. Bkz. Tirmizî, Mevâkît, 39, İsti'zân, 31; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 412, 410, 444, 463.

٢٨- بَابُ نَظَرِ الْعَبْدِ إِلَى شُعُورِ الْحَرَائِرِ

28- KÖLENİN HÜR KADINLARIN SAÇLARINA BAKMASI

٧٠٦٦- حَدَّثَنَا الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا الشَّافِعِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيّ عَنْ نَبْهَانَ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنَّ مُكَاتَبٌ، وَكَانَ عِنْدَهُ مَا يُؤَدِّي فَلْتَحْتَجِبْ مِنْهُ». قَالَ سُفْيَانُ: سَمِعْتُهُ مِنَ الزُّهْرِيّ، وَثَبَّتَنِيهِ مَعْمَرٌ.

7066- Bize el-Müzenî tahdis edip dedi ki: Bize eş-Şafii tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan ez-Zührî den tahdis etti. O, Ümmü Seleme'nin azatlısı Nebhân'dan, onun Ümmü Seleme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Siz kadınlardan birinizin bir mükâteb (kölelikten kurtulmak için belli bir bedel ödemek üzere sahibiyle anlaşmış olan) kölesi bulunuyorsa o kölenin yanında da bedelini ödeyecek bir mal varlığı varsa sahibi olan kadın ona karşı örtünsün."***

Süfyan dedi ki: Ben bu hadisi ez-Zührî'den dinledim ve Mamer de bu hadisi bana sağlam bir şekilde ezberletti.[175]

***

175 Ebu Davud, Itâk, 1; Tirmizî, Büyu', 35; İbn Mâce, Itk, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 289, 308, 311.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı Medine halkından bir grup, kölenin, efendisi olan hanımın saçlarına ve yüzüne ve ona mahrem olan bir erkeğin bakabileceği yerlere bakmasında bir sakınca olmadığı kanaatini benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstererek şunları söylemişlerdir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ümmü Seleme'ye hitaben söylediği: ***"Ona karşı örtünsün"*** sözü, onun bundan önce ona karşı örtünmemiş olduğuna bir delildir.

Ayrıca şöyle derler: Bu hususta İbn Abbas'tan da rivayet nakledilmiştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşleri de ondan sonra buna göre amel etmişlerdir. Bu hususta da şu rivayeti zikrederler:

٧٠٦٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ أَبِي مَالِكٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لاَ بَأْسَ أَنْ يَنْظُرَ الْعَبْدُ إِلَى شُعُورِ مَوْلاَتِهِ.

7067- … es-Süddî'den, o Ebu Malik'ten, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kölenin, sahibi olan hanımın saçlarına bakmasında bir sakınca yoktur.

٧٠٦٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَيْمُونُ بْنُ يَحْيَى عَنْ آلِ الْأَشَجِّ عَنْ مَخْرَمَةَ بْنِ بُكَيْرٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمْرُو بْنِ شُعَيْبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَيَزِيدَ ابْنِ عَبْدِ اللّٰهِ، وَعَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُمْ قَالُوا: لَوْ أَنَّ اِمْرَأَةً جَلَسَتْ عِنْدَ عَبْدِ زَوْجِهَا بِغَيْرِ خِمَارٍ لَمْ يَكُنْ بِذَلِكَ بَأْسًا.

قَالَ: بُكَيْر: وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ كَانَتْ تَجْلِسُ عِنْدَ عَبْدٍ لِقَاسِمٍ وَهُوَ زَوْجُهَا بِغَيْرِ خِمَارٍ.

قَالَ: بُكَيْر عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَتْ: كَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا يَرَاهَا الْعَبِيدُ لِغَيْرِهَا. قَالَ بَكْرٌ: قَالَتْ أُمُّ عَلْقَمَةَ مَوْلاَةُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: تُدْخِلُ عَلَيْهَا عَبِيدَ الْمُسْلِمِينَ، وَإِنْ كَانَ عَبِيدُ النَّاسِ، لَيَرَوْنَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا بَعْدَ أَنْ يَحْتَلِمَ أَحَدُهُمْ وَإِنَّهَا لَتَمْتَشِطُ.

قَالَ بُكَيْر عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَافِعٍ: لَمْ تَكُنْ أُمُّ سَلَمَةَ تَحْتَجِبُ مِنْ عَبِيدِ النَّاسِ.

7068- Mahreme b. Bukeyr'den, o babasından rivayet etti. O, Amr b. Şuayb *radıyallahu anh*'dan, Yezid b. Abdullah'tan ve Abdurrahman'ın kızı Amre'den, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Bir kadın kocasına ait kölenin önünde başörtüsü bulunmadan oturacak olursa bunda bir sakınca yoktur.

(Mahreme'nin babası) Bukeyr dedi ki: Ayrıca Abdurrahman b. el-Kasım'ın bana haber verdiğine göre, Abdurrahman'ın kızı Esma, kocası olan Kasım'a ait bir kölenin yanında başında örtüsü bulunmadan oturuyordu.

Bukeyr, Abdurrahman'ın kızı Amre'den, şöyle dediğini rivayet etti: Aişe *radıyallahu anhâ*'yı başkasına ait köleler de görüyordu. Bekir dedi ki: Aişe *radıyallahu anhâ*'nın azatlı cariyesi olan Ümmü Alkame'nin yanına Müslümanlara ait köleler girer çıkardı. Başkalarına ait köleler -herhangi birisi buluğa erdikten sonra bile- Aişe *radıyallahu anhâ*'yı saçlarını tararken görürlerdi.

Bukeyr, Abdullah b. Râfi'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ümmü Seleme başkalarına ait kölelerin karşısında örtünmüyordu.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Köle, hür bir kadının ancak kendisi ile kadın arasında mahremiyet bulunmayan hür bir kimsenin bakabildiği yerlerine bakabilir.

Bu konuda bunların lehine olan deliller arasında şu da vardır: Ümmü Seleme'nin sözü geçen hadisinde zikrettiği Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözü, bu görüş sahiplerinin söylediklerine delil değildir. Bu hadisteki sözleriyle, mü'minlerin annelerinin hicablarını (perde arkasında erkeklerle konuşmalarını) kastetmiş olması mümkündür. Çünkü mü'minlerin anneleri kendileri ile nikâhlanması haram olan mahremleri dışında bütün insanlara karşı örtünüyorlardı.

Bu sebeple, aralarında nikâhlanması haram olan mahremiyet akrabalığı bulunanlar dışında kimsenin onları görmesi caiz olmuyordu. Onların dışında kalan diğer kadınlar ise böyle değillerdir. Çünkü bir erkeğin kendisi ile akrabalığı bulunmayan ve mahremi olmayan bir kadının yüzüne ve ellerine bakmasında bir sakınca yoktur. Nitekim Aziz ve Celil olan Allah da: ***"Onlar -görünen kısmı müstesnâ olmak üzere- ziynetlerini açığa çıkarmasınlar"*** (en-Nur, 24/31) buyurmaktadır.

Yine bu hususta şöyle denilmiştir:

٧٠٦٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ عَنْ عَبْدِ اللهِ ﴿وَلاَ يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلاَّ مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾. قَالَ: الزِّينَةُ الْقُرْطُ، وَالْقِلَادَةُ، وَالسِّوَارُ، وَالْخَلْخَالُ، وَالدُّمْلُجُ ﴿مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾: الثِّيَابُ، وَالْجِلْبَابُ.

7069- … Ebu'l-Ahvas'tan, o Abdullah'tan, onun: ***"Onlar, ziynetlerini -görünen kısmı müstesnâ- göstermesinler"*** (en-Nur, 24/31) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Ziynet küpe, gerdanlık, bilezik, halhal ve bilekliktir. ***"Görünen kısmı"*** ise elbiseler ve cilbabtır.

٧٠٧٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﴿وَلاَ يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلاَّ مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ الْكُحْلُ، وَالْخَاتَمُ.

7070- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan, onun: ***"Onlar, ziynetlerini -görünen kısmı müstesna- göstermesinler"*** ayeti ile ilgili olarak: (Görünen kısmı) sürme ve yüzüktür, dediğini rivayet etti.

٧٠٧١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ ﴿وَلاَ يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلاَّ مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ قَالَ: هُوَ مَا فَوْقَ الدِّرْعِ، فَأُبِيحَ لِلنَّاسِ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى مَا لَيْسَ بِمُحَرَّمٍ عَلَيْهِمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَى وُجُوهِهِنَّ، وَأَكُفِّهِنَّ، وَحَرُمَ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَمَّا نَزَلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ، فَفُضِّلْنَ بِذَلِكَ عَلَى سَائِرِ النَّاسِ.

7071- … Bize Süfyan es-Sevrî, Mansur'dan tahdis etti, o İbrahim'den, onun: "***Onlar, -görünen kısmı müstesna- ziynetlerini göstermesinler"*** ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti: Bu, kadının gömleği üzerine giydiği şeydir. İnsanlara kendilerine mahrem olmayan kadınların yüzlerine ve elleri-

ne bakmaları mubah kılınmıştır. Ancak onların, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerine hicab ayeti nazil olduktan sonra aynı şekilde bakmaları haram kılınmıştır. Böylelikle mü'minlerin anneleri, bu hususta diğer insanlardan üstün tutulmuşlardır.

٧٠٧٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُكَيْرٍ السَّهْمِيُّ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، يَدْخُلُ عَلَيْك الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ، فَلَوْ حَجَبْت أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ آيَةَ الْحِجَابِ.

7072- … Bize Humeyd, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Senin huzuruna iyi kimseler de kötü kimseler de girmektedir. Mü'minlerin annelerini hicabın arkasına alsan (nasıl olur?) dedim. Aziz ve Celil olan Allah, akabinde hicab ayetini indirdi.[176]

٧٠٧٣- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7073- … Bize Humeyd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٠٧٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كُنَّ يَخْرُجْنَ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَنَاصِعِ وَهُوَ صَعِيدٌ أَفْيَحُ، وَكَانَ عُمَرُ يَقُولُ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُحْجُبْ نِسَاءَكَ. فَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ. فَخَرَجَتْ سَوْدَةُ ذَاتَ لَيْلَةٍ، وَكَانَتْ اِمْرَأَةً طَوِيلَةً، فَنَادَاهَا عُمَرُ: أَلاَ قَدْ عَرَفْنَاك يَا سَوْدَةُ، حِرْصًا عَلَى أَنْ يُنْزِلَ اللهُ الْحِجَابَ. قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: فَأَنْزَلَ اللهُ الْحِجَابَ.

176 Buhârî, Tefsîru Sure 2 (9), 33 (8); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 24, 36.

7074- … İbn Şihâb şöyle dedi: Bana Urve'nin Aişe *radıyallahu anhâ*'dan haber verdiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşleri geceleyin geniş ve yüksekçe bir yer olan (Medine dışında Bakî' yakınlarındaki) el-Menâsı'a çıkarlardı. Ömer de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Eşlerini hicabın arkasına al, diyordu Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun dediğini yapmıyordu. Bir gece Sevde dışarı çıkmıştı. O, uzun boylu bir kadındı. Ömer ona: Ey Sevde, seni tanıdık, dedi. O, bu sözü Yüce Allah'ın hicab ayetini indirmesi konusundaki şiddetli isteği dolayısıyla söylemişti.

Aişe *radıyallahu anhâ* dedi ki: Bundan kısa zaman sonra Allah hicab ayetini indirdi.[177]

٧٠٧٥- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7075- … Bize el-Leys tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٠٧٦- حَدَّثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، قَالَ: كُنْتُ أَعْلَمَ النَّاسِ بِشَأْنِ الْحِجَابِ، فِيمَا أُنْزِلَ، وَكَانَ أَوَّلُ مَا أُنْزِلَ فِي مَبْنَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ أَصْبَحَ بِهَا عَرُوسًا.

فَدَعَا الْقَوْمَ فَأَصَابُوا مِنَ الطَّعَامِ ثُمَّ خَرَجُوا، وَبَقِيَ رَهْطٌ مِنْهُمْ، عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَطَالُوا الْمُكْثَ. فَقَامَ رَسُولُ اللهِ فَخَرَجَ، وَخَرَجْتُ مَعَهُ حَتَّى جَاءَ عَتَبَةَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ثُمَّ ظَنَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ قَدْ خَرَجُوا فَرَجَعَ، وَرَجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى دَخَلَ عَلَى زَيْنَبَ فَإِذَا هُمْ جُلُوسٌ، فَرَجَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ عَتَبَةَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ، وَظَنَّ أَنَّهُمْ قَدْ خَرَجُوا، رَجَعَ، وَرَجَعْتُ مَعَهُ فَإِذَا هُمْ قَدْ خَرَجُوا. فَضَرَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ بِالسِّتْرِ، وَأَنْزَلَ الْحِجَابَ.

177 Buhârî, İsti'zân, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 271.

7076- Bize Ravh tahdis edip dedi ki: Bize Yahya tahdis edip dedi ki: Bana el-Leys, Ukayl'den tahdis etti. O İbn Şihâb'dan, şöyle dediğini rivayet etti: Bana Enes b. Malik haber verip dedi ki: Ben, hicab (örtünme) ile ilgili ayetin ne hakkında indiğini insanlar arasında en iyi bilen kişiydim. İlk olarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Cahş kızı Zeynep ile gerdeğe girdiği gecenin akabinde yeni bir damat olarak sabahladığı vakit inmişti.

Bu sebeple ashabı (ziyafete) davet etmiş, onlar da yemek yiyip dışarı çıkmışlardı. Aralarından bir grup ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında kaldı. Uzun süre oturmaya devam ettiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de yerinden kalkıp dışarı çıktı. Ben de onunla birlikte çıktım. Aişe *radıyallahu anhâ*'nın odasının eşiğine geldikten sonra Rasulullah onların çıkıp gitmiş olduklarını zannettiğinden geri döndü. Ben de onunla beraber geri döndüm. Onlar hala oturuyorlardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tekrar geri döndü, ben de onunla birlikte döndüm. Aişe'nin odasının eşiğine varınca onların çıkıp gittiklerini zannettiğinden geri döndü. Ben de onunla birlikte döndüm. Çıkıp gitmiş olduklarını gördük. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benimle kendisi arasına perde çekti ve hicab(ı emreden ayet) indirildi.[178]

٧٠٧٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَوْلَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ بَنَى بِزَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى حُجَرِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، فَلَمَّا رَجَعَ إِلَى بَيْتِهِ رَأَى رَجُلَيْنِ قَدْ مَدَّ بِهِمَا الْحَدِيثُ فَوَثَبَا مُسْرِعَيْنِ، فَرَجَعَ حَتَّى دَخَلَ الْبَيْتَ، وَأَرْخَى السِّتْرَ، وَأُنْزِلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ.

7077- … Bize Humeyd et-Tavîl, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Zeynep ile gerdeğe girdiği zaman düğün ziyafeti vermişti. Sonra mü'minlerin annelerinin odalarına gitti. Evine geri döndüğünde iki adamın oturduklarını, söze dalıp konuşmalarının uzayıp gittiğini gördü. Onlar hızlıca yerlerinden kalktılar. O da geri döndü ve odaya girdi. Perdeyi çekti ve hicab ayeti indirildi.[179]

178 Buhârî, Tefsîru Sure 33 (8), Nikâh, 67; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 241.
179 Buhârî, Tefsîru Sure 33 (8), Nikâh, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 200, 262.

٧٠٧٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ قَالَ: ثَنَا الْمُقْرِئُ عَنْ جَرِيرٍ عَنْ سَالِمٍ الْعَلَوِيِّ عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنْتُ خَادِمَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكُنْتُ أَدْخُلُ عَلَيْهِ بِغَيْرِ إِذْنٍ. فَجِئْتُ يَوْمًا، أَدْخُلُ فَقَالَ: «كَمَا أَنْتَ، فَإِنَّهُ قَدْ حَدَثَ بَعْدَكَ أَمْرٌ، فَلاَ تَدْخُلْ عَلَيْنَا إِلاَّ بِإِذْنٍ».

7078- … Salim el-Alevî'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hizmet ederdim, izin almadan onun yanına girerdim. Bir gün gelip içeri girmek isteyince: ***"Olduğun yerde kal. Çünkü senden sonra bir hadise ortaya çıktı. Bundan dolayı artık izin almadan yanımıza girme"*** buyurdu.

٧٠٧٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْن حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ عَنْ سَالِمٍ الْعَلَوِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: لَمَّا أُنْزِلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ، جِئْتُ أَدْخُلُ، كَمَا أَدْخُلُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رُوَيْدًا، وَرَاءَكَ يَا بُنَيَّ».

7079- … Bize Hammâd, Salim el-Alevî'den tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hicab ayeti nazil olduğunda önceden girdiğim gibi girmek üzere (Hz. Peygamber'in yanına) geldim. Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Yavaş ol, arkanı dön yavrucuğum"*** dedi.

٧٠٨٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ قَالَ: ثَنَا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي مُجَالِدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: لَمَّا تَزَوَّجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ، دَعَا الْقَوْمَ، فَطَعِمُوا، ثُمَّ جَلَسُوا يَتَحَدَّثُونَ، فَأَخَذَ كَأَنَّهُ يَتَهَيَّأُ لِلْقِيَامِ، فَلَمْ يَقُومُوا. فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ قَامَ، وَقَامَ مَنْ قَامَ مَعَهُ الْقَوْمُ، وَقَعَدَ الثَّلاَثَةُ.

ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، جَاءَ فَدَخَلَ، فَإِذَا الْقَوْمُ جُلُوسٌ، ثُمَّ إِنَّهُمْ قَامُوا وَانْطَلَقُوا. فَجِئْتُ فَأَخْبَرْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ قَدْ انْطَلَقُوا، فَجَاءَ فَدَخَلَ، وَأُنْزِلَتْ آيَةُ الْحِجَابِ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلاَّ أَنْ يُؤْذَنَ﴾ الآيَةَ.

7080- … Ebu Mücâlid'den, o Enes b. Malik'ten, şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Cahş kızı Zeynep ile evlendiğinde ashabını (düğün ziyafetine) davet etti. Onlar da yemek yedikten sonra oturup konuşmaya daldılar. Allah Rasulü, kalkacakmış gibi davrandı fakat onlar kalkmadılar. Onların bu durumunu görünce kendisi kalktı. Onunla birlikte bazıları da kalktı. Ancak o üç kişi oturmaya devam etti.

Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* geri dönüp geldi, içeri girdiğinde onların hala oturmakta olduklarını gördü. Ardından onlar da kalkıp gittiler. Ben de gelip Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kalkıp gittiklerini haber verdim. O da geldi, içeri girdi ve: ***"Ey iman edenler! Peygamber'in evlerine sizin için (yemeğe) izin verilmeden girmeyin…"*** (el-Ahzab, 33/53) diye başlayan hicab ayeti nazil oldu.[180]

***

Ebu Cafer dedi ki: Mü'minlerin annelerine diğer kadınlara benzeri verilmemiş hicab hükmü verilmiştir. Bir kimse: Aziz ve Celil olan Allah: ***"Mü'min kadınlara da de ki: Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, mahrem yerlerini korusunlar, dışarıda kendiliğinden görünen kısmı hariç süslerini göstermesinler"*** (en-Nur, 24/31) buyurduktan sonra: ***"Başörtülerini de yakalarının üzerine indirsinler. Ziynetlerini eşlerinden, babalarından, kocalarının babalarından, oğullarından, kocalarının oğullarından, kardeşlerinden, kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, kendi (Müslüman) kadınlarından, cariyelerinden, kadınlara meyli olmayan erkeklerden ve kadınların avret yerini henüz anlamayan erkek çocuklardan başkalarına göstermesinler"*** buyurmuştur. Yüce Allah ***"Sağ ellerinin malik olduklarını (cariyelerini),"*** kadınlar arasında kendileri ile evlenilmesi haram olan akrabalar gibi değerlendirmiştir, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

180 Hicab ayeti ile ilgili hadis, çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir. Bkz. Buhârî, Tefsîru Sure 2 (9), 33 (8), Et'ime, 59, İsti'zân, 10; Müslim, Nikâh, 89, 93, Selâm, 18; Tirmizî, Tefsîr 33. sure 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 24, 36, III, 105, 226…

Hayır, Yüce Allah onları böyle değerlendirmemektedir. Aksine, Yüce Allah: ***"Ziynetlerini göstermesinler"*** buyruğundan itibaren kocalardan, babalardan ve onlarla birlikte zikrettiği diğer kimselerden tıpkı: ***"Sağ ellerinin malik oldukları"*** ayetindeki gibi söz etmiştir.

Hepsini bir arada zikretmiş olması bunların hükümlerinin aynı olduğuna delil değildir. Çünkü bizler şunu biliyoruz: Kadının, kocasının vücudundan bakması caiz olan yerlerin bir kısmına babasının bakması caiz değildir.

Daha sonra: ***"Sağ ellerinin malik oldukları"*** buyurmuş olması ve onlardan diğerleri ile birlikte söz etmesi, onların hükümlerinin diğerlerinin hükümleriyle aynı olduğuna delil olamaz.

Ancak bu ayette kölelere, kadınlara bakmalarını mubah kıldığı kısım ancak ziynetlerinin görünen kısmından ibarettir ki bu da yüz ve ellerdir.

Kendileri ile evlenilmesi haram olan akrabalardan olmadıkları halde kölelere bunun mubah kılınmış olması bu şekilde akraba olmayan hür kimselerin hakkında da kadınların haramlığının aynı şekilde olduğuna delil olmaktadır.

Zaten bu anlama Abdullah b. Zem'a ile ilgili hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Sevde'ye hitaben söylediği: ***"Onun karşısında hicabına bürün"*** buyruğu ile ona karşı hicablı olmasını emretmiş olması açıklık getirmektedir. Abdullah ise Sevde'nin babasının cariyesinin oğludur. Bu durumda o, ya onun kardeşidir ya da babasının cariyesinin oğludur. Başka bir ihtimal yoktur. Bu takdirde de, Sevde'nin ve babasının diğer mirasçılarının mülkiyeti altındaki bir köle olur.

Böylelikle bizler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Sevde'ye Abd b. Zem'a'ya karşı hicaba bürünmesini emretmiş olmasının, onun kardeşi olmasından dolayı olmadığını, aksine kardeşinden başka birisi olduğundan dolayı bunu söylediğini öğrenmiş oluyoruz. Abd bu durumda köledir ve onun, köle olması sebebiyle Sevde'ye (hicabsız) bakması helal olmaz.

İşte bu hadis, Ümmü Seleme'nin rivayet ettiği hadise zıttır ve ona muhaliftir. Sözünü ettiğimiz ayet de, Sevde'nin durumu hakkındaki hadis doğrultusunda kanaat sahibi olanların görüşüne göre, -mü'minlerin annelerini dışarıda tutarak- diğer kadınlar hakkındadır ve mü'minlerin annelerinin kölelerinin onlara bakmasının hükmü, aralarında akrabalık bağı bulunmayan yakınları hükmündedir, yoksa kendilerine haram kılınmış akrabaların hükmünde değildir.

Kendisi ile aralarında mahremlik bulunan kadınların durumunda bize göre erkek, sözünü ettiğimiz hususların yasaklığı konusunda mahrem olan akrabalar hükmündedir.

Daha sonra bu iki görüş arasından sahih bir görüş çıkartabilmek için kıyasa (nazara) başvurduk.

Akraba olan kimsenin mahremi olan kadının yüzüne, göğsüne, saçına ve diz kapağından aşağısına bakmasında bir sakınca bulunmadığını gördük.

Yine kadına akraba olan kimsenin, kadının yüzüne ve ellerine bakabileceğini gördük.

Diğer taraftan bütün ilim adamlarının görüşüne göre, kölenin, kadının açık bulunan göğsüne ya da bacaklarına bakmasının haram olduğunu gördük. İster o kadının kölesi olsun, ister başka bir kadının kölesi olsun.

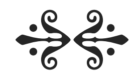
Sözünü ettiğimiz bu hususta köle, kadına yabancı olan erkek gibi olup onunla mahremiyeti bulunan akrabası gibi olmadığına göre, kadının saçına bakması hususunda da yabancı gibi olur. Kendisi ile evlenmesi haram olan akrabası gibi olamaz.

İşte bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) böyledir. Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bu hükümde mutekaddimûndan el-Hasen ve eş-Şa'bî de onlarla aynı kanaattedir.

٧٠٨١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: ثَنَا مُغِيرَةُ عَنِ الشَّعْبِيِّ وَيُونُسُ عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّهُمَا كَرِهَا أَنْ يَنْظُرَ الْعَبْدُ إِلَى شَعْرِ مَوْلاَتِهِ.

7081- … Bize Mugîre, eş-Şa'bî'den, Yunus da el-Hasen'den tahdis ettiğine göre, eş-Şa'bî ve el-Hasen, kölenin, hanımefendisinin saçına bakmasını mekruh görmüşlerdir.

٢٩- بَابُ التَّكَنِّي بِأَبِي الْقَاسِمِ هَلْ يَصِحُّ أَمْ لاَ؟

29- EBU'L-KASIM KÜNYESİ İLE KÜNYELENMEK DOĞRU MUDUR, DEĞİL MİDİR?

٧٠٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ قَادِمٍ قَالَ: ثَنَا فِطْرٌ عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنْ وُلِدَ لِي ابْنٌ أُسَمِّيهِ بِاسْمِكَ، وَأُكَنِّيهِ بِكُنْيَتِكَ؟ قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: وَكَانَتْ رُخْصَةً مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَلِيٍّ.

7082- … Muhammed b. el-Hanefiyye'den, o Ali'den, şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Benim bir oğlum olursa ona senin adını ve senin künyeni vereyim mi? diye sordum. Allah Rasulü: ***"Evet"*** dedi.

(Muhammed b. el-Hanefiye) dedi ki: Bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ali'ye verdiği bir ruhsattı.[181]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bir kimseye Ebu'l-Kasım künyesinin, bununla birlikte de Muhammed adının verilmesinde bir sakınca bulunmadığı kanaatini benimsemiş, buna dair Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu hadisi delil göstermiş ve ayrıca şöyle demiştir:

181 Ebu Davud, Edeb, 68; Tirmizî, Edeb, 68; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 95.

Hadiste bundan bir ruhsat olarak söz edilmesine gelince; (İbnu'l-Hanefiyye) bu hadiste bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikretmediği gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in böyle bir ruhsat vermiş olduğunu Ali *radıyallahu anh*'dan da zikretmemektedir. Bu, sadece Ali'den sonra gelen bir kimsenin söylediği bir sözdür.

Durumun, bu sözü söyleyen kimsenin dediği gibi olması da bundan farklı bir şekilde olması da mümkündür.

Durumun bundan farklı olduğunun delili şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanında ashab arasında adları Muhammed, künyeleri de Ebu'l-Kasım olan bir topluluk vardı. Muhammed b. Talha, Muhammed b. el-Eş'as ve Muhammed b. Ebi Huzeyfe bunlardandır.

Eğer birinci hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emir özel olsaydı, başkasının bunu uygun görmesi imkânsız olurdu. Bunu yapana tepki gösterir ayrıca onunla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olup buna hazır olan kimseler de buna karşı çıkarlardı.

Bu özelliğin Ali *radıyallahu anh*'a özel olduğu kanaatini benimseyen kimseler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den dediğimize delil olan rivayet nakledilmiştir, diyerek bu hususta şu rivayeti zikrederler:

٧٠٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ أَسْلَمَ قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ وَاقِدٍ قَالَ: ثَنَا فِطْرُ ابْنُ خَلِيفَةَ عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ وُلِدَ لَكَ بَعْدِي ابْنٌ فَسَمِّهِ بِاسْمِي، وَكَنِّهِ بِكُنْيَتِي، وَهِيَ لَك خَاصَّةً دُونَ النَّاسِ».

7083- Bize İbn Merzuk tahdis edip dedi ki: Bize Ravh b. Eslem tahdis edip dedi ki: Bize Eyyub b. Vâkid tahdis edip dedi ki: Bize Fıtr b. Halife, Münzir es-Sevrî'den rivayet etti. O Muhammed b. el-Hanefiyye'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benden sonra senin bir oğlun olursa ona benim adımı ve benim künyemi ver. Bu da diğer insanlar arasında yalnız sana ait bir özelliktir."***

***

Bu kanaat sahipleri şöyle derler: İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu özelliğin diğer insanlar haricinde yalnızca Ali'ye ait olduğunu belirtmektedir.

Bu görüşü savunanlara şöyle cevap verilmiştir: Eğer bu hadis sizin rivayet ettiğiniz şekilde sabit ise bu, dediğiniz gibidir. Ancak bize göre bu hadis sabit değildir. Çünkü Eyyub b. Vâkıd, hadisi bu bölümün başında zikrettiğimiz şekilde Fıtr'dan ona muhalif olarak rivayet edenlerin karşısında duramaz.

Bunun Ali *radıyallahu anh*'a ait bir özellik olduğu kanaatini benimseyenler bu hususta ittifak etmekle birlikte, iki gruba ayrılmışlardır: Bir grup: Adı ister Muhammed olsun, ister olmasın herhangi bir kimsenin Ebu'l-Kasım künyesi ile künyelenmemesi gerekir, demiştir.

Diğer grup ise şöyle demektedir: Kendisine Muhammed adı verilmiş olan herhangi bir kimsenin Ebu'l-Kasım künyesi ile künyelenmemesi gerekir. Ancak adı Muhammed olmayan bir kimsenin Ebu'l-Kasım ile künyelenmesinde bir sakınca yoktur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de, onun, bu hususu Ali *radıyallahu anh*'a ait bir özellik olarak tespit ettiği şeklindeki görüşümüze delil olacak rivayet nakledilmiştir deyip şu rivayeti zikretmektedirler:

٧٠٨٤- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ يَزِيدَ النَّخَعِيِّ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

7084- … Amr b. Cerîr *radıyallahu anh*'dan, onun Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Benim adımı alın. Fakat benim künyem ile künyelenmeyin"*** buyurmuştur.[182]

٧٠٨٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «سَمُّوا بِاسْمِي».

182 Buhârî, İlm, 38, Menâkıb, 20; Ebu Davud, Edeb, 66; Dârimî, İsti'zân, 58 -bab başlığında-; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 248, 260, 270…

7085- … Muhammed b. Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen rivayet etmiş olmakla birlikte: ***"Benim ismimi (isim olarak) ver(ebilirs)iniz"*** buyurduğunu zikretmektedir.[183]

٧٠٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7086- … Bize Cerîr b. Hazm, Muhammed'den tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٠٨٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ وَهْبٍ وَابْنُ نَافِعٍ قَالاَ: ثَنَا دَاوُدَ بْنُ قَيْسٍ. ح

7087- … Bize Davud b. Kays tahdis etti, H.

٧٠٨٨- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا دَاوُدَ بْنُ قَيْسٍ عَنْ مُوسَى بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي، فَإِنِّي أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ».

7088- … Bize Davud b. Kays, Musa b. Yesâr'dan tahdis etti. Onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Benim ismimi al(abilirs)iniz. Fakat benim künyem ile künyelenmeyin. Şüphesiz ki ben Ebu'l-Kasım'ım."***[184]

٧٠٨٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِشْكَابَ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ أَبِي سُفْيَانَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

183 ***"Benim ismimi (isim olarak) ver(ebilirs)iniz"*** lafzı ile: Buhârî, Humus, 7, Büyu', 49, Menâkıb, 20, Edeb, 106, 109; Müslim, Edeb, 1, 3, 4, 5, 8; İbn Mâce, Edeb, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 170, 369.

184 7084 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

7089- … Ebu Süfyan'dan, o Cabir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benim adımı al(abilirs)iniz. Fakat benim künyem ile künyelenmeyin."***

٧٠٩٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو رَبِيعَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7090- … Ebu Salih'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٠٩١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ وَمَنْصُورٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7091- … Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu kanaatte olanlar şöyle demektedirler: Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, künyesi ile künyelenmeyi yasaklamış fakat adının alınmasını mubah kılmıştır. Bu husus da ondan güçlü (açık) ve mütevatir bir şekilde gelmiştir. Bu da bu hususta gelen muhalif rivayetlerin tahsis edilmiş olduğuna delildir.

Buradan itibaren de İbnu'l-Hanefiyye tarafından rivayet edilen hadiste belirtildiği gibi bunun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ali'ye verdiği bir özellik olduğunu benimseyenler arasındaki görüş ayrılığına dönüyoruz.

Ebu Hureyre ile Cabir'in hadisinde sözü edilen yasağın, künyeyi alan kimsenin adı ister Muhammed olsun ister olmasın özellikle (Ebu'l-Kasım) künyesini almak ile ilgili olduğunu kabul eden birinci görüş sahiplerinin delilleri arasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen şu rivayet de vardır:

٧٠٩٢- حَدَّثَنَا بَكَّارٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْكَرِيمِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ عَنْ عَمِّهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْ يُكْتَنَى بِكُنْيَتِهِ.

7092- … Abdurrahman b. Abdullah b. Ebi Amra'dan, o amcasından, o Ebu Hureyre'den, şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* künyesinin künye olarak alınmasını yasakladı.[185]

***

İşte bu hadiste, özellikle künyenin verilmesini yasaklamayı kastetmektedir. Bu da bundan önce sözünü ettiğimiz rivayetlerdeki yasakla künyenin verilip alınmasını kastettiğine delildir. Yine buna şu rivayetler de delil olmaktadır:

٧٠٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ عَجْلاَنَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي، أَنَا أَبُو الْقَاسِمِ، اللهُ يُعْطِي، وَأَنَا أَقْسِمُ».

7093- … İbn Aclân'dan, o babasından, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benim ismimi ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyemi künye olarak almayın. Ben Ebu'l-Kasım'ım. Allah verir, ben de paylaştrırım."***[186]

٧٠٩٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حُصَيْنٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ غُلاَمٌ، فَسَمَّاهُ مُحَمَّدًا. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَحْسَنَتْ الْأَنْصَارُ، تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي، إِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ، أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ، تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

185 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 510.
186 Müslim, Adab, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 433, III, 301.

7094- … Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ensardan bir adamın bir oğlu oldu. Ona Muhammed adını verdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ensar güzel yapmıştır. Benim adımı ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin. Ben ancak Kasım'ım. Aranızda pay ederim. Benim adımı ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin."***[187]

٧٠٩٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَازِمٍ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ ابْنِ أَبِي الْجَعْدِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي فَإِنَّمَا جُعِلْتُ قَاسِمًا أَقْسِمُ بَيْنَكُمْ».

7095- … İbn Ebi'l-Ca'd'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benim ismimi isim olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin. Ben Kasım olarak tayin edildim. Aranızda paylaştırırım."***[188]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, böylelikle hangi sebepten dolayı kendi künyesi ile künyelenmeyi yasakladığını haber vermektedir. Bu ise, onun, aralarında kısmet (haklarını paylaştırma) işini yapmasından dolayıdır.

Bununla onun, isim ile birlikte kullanmamak şartıyla yalnızca künyesinin kullanılmasını yasaklamayı kastetmiş olduğu sabit olmaktadır.

Yine bu kanaat sahipleri şunu da delil göstermektedirler:

٧٠٩٦- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْغَنِيِّ بْنُ أَبِي عَقِيلٍ وَحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السُّوقِ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ

187 7093 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

188 Buhârî, İlm, 13, Edeb, 109; Müslim, Adab, III, 4, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 313, 369, 385.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ -يَعْنِي الرَّجُلَ-: إِنَّمَا أَدْعُو ذَاكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

7096- … Humeyd et-Tavîl şöyle dedi: Enes b. Malik'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* çarşıda iken bir adam ona: Ey Ebu'l-Kasım! diye seslendi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dönüp bakınca adam: Ben şunu çağırmıştım, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Benim adımı ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin"*** buyurdu.[189]

٧٠٩٧- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7097- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Yezid b. Harun'u şöyle derken dinledim: Bize Humeyd, Enes'ten tahdis etti. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٠٩٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7098- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Ensârî tahdis edip dedi ki: Bize Humeyd, Enes'ten tahdis etti. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasağının, yalnızca onun künyesi ile künyelenmek hakkında olduğuna, künyesi ile adını bir arada kullanmak ile ilgili olmadığına delildir. İbrahim en-Nehaî ile Muhammed b. Sîrîn de bu görüşü benimsemiştir.

189 Buhârî, Büyu', 49, Menâkıb, 20.

٧٠٩٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ عَنْ مُحِلٍّ قَالَ: قُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ، كَانُوا يَكْرَهُونَ أَنْ يُكَنَّى الرَّجُلُ بِأَبِي الْقَاسِمِ، إِنْ لَمْ يَكُنْ اسْمُهُ مُحَمَّدًا؟ قَالَ: نَعَمْ.

7099- Bize Ahmed b. el-Hasen el-Kufi tahdis edip dedi ki: Bize Vekî' b. el-Cerrâh, Muhil'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbrahim'e: Kişinin, adı Muhammed değilse Ebu'l-Kasım künyesini almasını mekruh görüyorlar (mıy) dı? dedim. O: Evet (öyleydi), dedi.

***

İşte İbrahim de bu kanaati kendisinden öncekilerden nakletmektedir. Kastettiği kimseler ise Abdullah'ın arkadaşları ya da ondan daha öncekilerdir.

٧١٠٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

قَالَ: وَرَأَيْتُ مُحَمَّدَ بْنَ سِيرِينَ يَكْرَهُ أَنْ يُكْتَنَى الرَّجُلُ أَبَا الْقَاسِمِ، كَانَ اِسْمُهُ مُحَمَّدًا أَوْ لَمْ يَكُنْ.

7100- … Bize Yezid b. İbrahim'in Muhammed b. Sîrîn'den tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Benim adımı ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin."***

(Yezid b. İbrahim) dedi ki: Ben, Muhammed b. Sîrîn'in, bir kimsenin adı Muhammed olsun ya da olmasın Ebu'l-Kasım künyesi ile künyelenmesini hoş karşılamadığını gördüm.

***

Yine bu hususta, yasağın künyeyi ve ismi birlikte kullanmak hakkında olduğunu kabul edenlerin delilleri arasında şu da vardır:

٧١٠١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْخَطَّابِ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ الْبَرَاءِ ، عَنْ عَمِّهَا عُبَيْدِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَ اسْمِهِ وَكُنْيَتِهِ.

7101- … Bize Kays, İbn Ebi Leyla'dan tahdis etti. O el-Bera'nın kızı Hafsa'dan tahdis etti. Onun, amcası Ubeyd b. Âzib'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* isminin ve künyesinin bir arada kullanılmasını yasaklamıştır.[190]

٧١٠٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7102- … Bize Yahya b. Eyyub tahdis edip dedi ki: Bana Muhammed b. Aclân, babasından tahdis etti: O Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧١٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْأَزْدِيُّ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ تَسَمَّى بِاسْمِي، فَلاَ يَكْتَنِ بِكُنْيَتِي، وَمَنْ اكْتَنَى بِكُنْيَتِي، فَلاَ يَتَسَمَّ بِاسْمِي».

7103- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benim adımı ad olarak alan bir kimse, künyem ile künyelenmesin. Benim künyem ile künyelenen bir kimse de adımı ad olarak almasın."***[191]

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu rivayetlerle, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu husustaki yasağının, künyesinin adı ile birlikte kullanılmasına dair olduğu sabit olmaktadır.

190 Tirmizî, Edeb, 68. Hadis: ***"Adımı ve künyemi bir arada kullanmayın"*** lafzı ile de rivayet edilmiştir. Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 433, III, 450, V, 364.

191 Ebu Davud, Edeb, 67; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 412, 455.

Cabir'in rivayet etmiş olduğu hadiste de, onun adını almamışsa künyesi ile künyelenmenin mubah olduğu belirtilmektedir.

Bununla birlikte diğer görüş sahipleri lehine olup bunlara karşı olan deliller arasında şu da vardır: Ubeyd'in, Ebu Hureyre'nin ve Cabir'in (7101, 7102 ve 7103 no'lu) hadislerinde sözü geçen yasakla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, künyesinin ismi ile birlikte kullanılmasını kastetmiş olması, diğer taraftan bunların her birini ayrı ayrı kullanmanın mubah olduğunu ifade etmesi ihtimali vardır. Bundan sonra ise künyesinin alınmasını yasaklamıştır. Böylelikle bu, onun önceki yasağına yapılmış bir ziyade olur.

Bir kimse: Senin bu görüşünü, önce künyesini kullanmayı yasaklayıp sonra da ismini künyesi ile birlikte kullanmayı yasaklamış olmasından daha öncelikli (ve güçlü), böylelikle önceden yapmış olduğu yasağın bir kısmını mubah kılması anlamına gelmesini sağlayan nedir? diyecek olursa;

Buna şöyle cevap verilir: Çünkü Ebu Hureyre'nin hadisinde ve onunla birlikte zikretmiş olduğumuz rivayetlerde künyesinin kullanılmasına dair yasağı hakkında şu iki ihtimalden birisi söz konusudur: Onun bu yasağı, ya ismin ve künyenin bir arada kullanılmasından öncedir ya da bundan sonradır.

Eğer bundan sonra ise bu, önceki yasağa yapılmış bir ziyadedir ve onu nesh etmemiş olur. Eğer ondan önce ise bu yasak sabit olduktan sonra bu rivayet nakledilmiş ve böylelikle onu nesh etmiş olur.

Hadiste künyesini kullanmayı yasaklamayı kastetmiş olması halinde bizim bunu kullanmanın sabit olduğunu bildikten sonra mensuh olması ihtimali bulunduğu için bize göre bu, önceki asıl hükmü üzere kalır. Onun nesh edilmiş olduğunu kesinlikle bilinceye kadar bunun nesh edilmemiş olduğunu kabul ederiz.

İşte rivayetlerin anlamları bakımından bu bölümün uygun açıklaması budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından uygun açıklamasına gelince; bizler, meleklerin isimlerini almakta bir sakınca bulunmadığını görüyoruz. Yüce Allah'ın diğer nebilerinin (hepsine selam olsun) isimleri de böyledir. Bundan tek istisna bizim Peygamberimiz'dir. Bundan dolayı onların isimlerini almanın, künyeleri ile künyelenmenin bir sakıncası olmadığı gibi onlardan her birisinin isim ve künyesini birlikte almakta da bir sakınca yoktur.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelince; onun ismini almakta bir sakınca yoktur.

Buna kıyasen, onun künyesi ile künyelenmekte de isim ve künyesini birlikte almakta da bir sakınca olmaması gerekir.

Bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) bunu gerektirmektedir. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit olana uymak daha önce gelir.

Nitekim yine bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧١٠٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلاَمٌ، فَسَمَّاهُ الْقَاسِمَ فَقَالَ: لاَ نُكَنِّيكَ أَبَا الْقَاسِمِ، وَلاَ نُنَعِّمُكَ عَيْنًا. فَأَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذُكِرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «سَمِّ ابْنَكَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ».

7104- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan'ın İbnu'l-Munkedir'den tahdis ettiğine göre, o, Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Bizden bir adamın bir oğlu oldu. Ona el-Kasım adını verdi. Ben (ona:) Sana Ebu'l-Kasım künyesi ile hitap etmeyecek ve bununla senin gözünün aydın olmasını (senin sevinmeni) sağlamayacağız, dedim.

Bunun üzerine adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e giderek bunu ona anlattı. Allah Rasulü: ***"Oğluna Abdurrahman adını ver"*** dedi.[192]

***

Görüldüğü gibi ensar, bu adamın oğluna el-Kasım adını vermesini -onun adı kendisine künye olmasın diye- hoş karşılamamıştır. Onlar, bu hoş karşılamamaları ile de özellikle künyelenmeyi kastetmişlerdir. Daha sonra bu durum kendisine ulaşınca Hz. Peygamber onların bu yaptıklarına karşı çıkmamıştır.

İşte bu da, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in künyesi ile künyelenmeyi yasaklamasının, bununla birlikte onun adını alması ya da almaması açısından bir fark olmadığına delildir.

192 Buhârî, Edeb, 105, 106; Müslim, Edeb, 7.

Bir kimse: Bu hadiste el-Kasım adını almanın mekruh olduğuna delil vardır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: "Bunun dediğiniz gibi mekruh olması mümkündür. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben ancak aranızda Kasım (herkese payını veren)im"*** buyurmuştur.

Diğer taraftan bunu mekruh görmesinin sebebi, onların babalara oğullarının isimlerini künye yapmaları idi. Onların çoğunluğu ise oğlu olmadan künye almazdı. Oğlu olduktan sonra oğlunun adı ile künyelenirdi. Buna delil de şu rivayettir:

٧١٠٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ صُهَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ صُهَيْبٍ قَالَ: قَالَ لِي عُمَرُ: نِعْمَ الرَّجُلُ أَنْتَ يَا صُهَيْبُ لَوْلاَ خِصَالٌ فِيكَ ثَلاَثٌ. قُلْتُ: وَمَا هِيَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: تَكَنَّيْتَ وَلَمْ يُولَدْ لَكَ، وَفِيكَ سَرَفٌ فِي الطَّعَامِ، وَانْتَمَيْتَ إِلَى الْعَرَبِ، وَلَسْتَ مِنْهُمْ.

قُلْتُ: أَمَّا قَوْلُكَ: تَكَنَّيْتَ وَلَمْ يُولَدْ لَكَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَنَّانِي أَبَا يَحْيَى.

وَأَمَّا قَوْلُكَ: اِنْتَمَيْتَ إِلَى الْعَرَبِ وَلَسْتَ مِنْهُمْ، فَإِنِّي رَجُلٌ مِنْ بَنِي النَّمِرِ بْنِ قَاسِطٍ، سَبَتْنَا الرُّومُ مِنَ الطَّائِفِ، بَعْدَمَا عَقَلْتُ أَهْلِي وَنَسَبِي.

وَأَمَّا قَوْلُكَ: فِيكَ سَرَفٌ فِي الطَّعَامِ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خِيَارُكُمْ مَنْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ».

7105- … Hamza b. Suhayb'den, o babası Suhayb'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer bana: Ey Suhayb! Sende üç haslet olmasaydı sen (her bakımdan) çok iyi bir adam olurdun, dedi. Ben: Bunlar hangileridir ey müminlerin emiri? dedim. O: Sen, oğlun olmadan künye aldın. Yemekte israf ediyorsun ve Araplardan olmadığın halde neseben Araplara katıldın, dedi.

Ben de ona şu cevabı verdim: Oğlun olmadan künye aldın sözünü ele alalım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana Ebu Yahya künyesini vermiştir.

Araplardan olmadığın halde neseben Araplara katıldın sözüne gelince; ben en-Nemr b. Kâsıt oğullarından bir adamım. Rumlar (Bizanslılar) bizi, ben kendi akrabalarımı ve nesebimi aklen kavrayıp anladıktan sonra Taif'ten esir almışlardı.

Senin: Yemekte (bir parça) israf ediyorsun, sözüne gelince; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sizin en hayırlılarınız (başkalarına) yemek yedirendir"*** buyurdu.[193]

***

Görüldüğü gibi Ömer *radıyallahu anh*, Suhayb'ın, oğlu olmadan künye almasına karşı çıkmaktadır. İşte bu, onların tamamının ya da çoğunluğunun, çocukları olmadan künye almadıklarına, çocukları olduktan sonra da onların adı ile künyelendiklerine delildir.

İşte sözü geçen ensardan olan zat, bir oğlu olup oğluna el-Kasım adını verince ensar, oğlunun adı ile künyelenmesin diye oğluna bu adı vermesine karşı çıkmıştır. Onlar, bundan dolayı ona tepki göstermişlerdir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bu sebeple onları övmüştür. Yine buna şu rivayet bir delildir:

٧١٠٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ الْمَكِّيَّ أَخْبَرَهُ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلاَمٌ، فَسَمَّاهُ الْقَاسِمَ وَتَكَنَّى بِهِ، فَأَبَتِ الْأَنْصَارُ أَنْ تُكَنِّيَهُ بِذَلِكَ. فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَحْسَنَتِ الْأَنْصَارُ، تَسَمَّوْا بِاسْمِي، وَلاَ تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي».

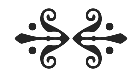
7106- … Üsâme b. Zeyd'den rivayete göre, Ebu'z-Zübeyr el-Mekkî kendisine Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini haber vermiştir: Bizden bir adamın oğlu oldu. Ona el-Kasım adını verip onun adı ile künyelendi. Ancak ensar ona bu künye ile hitap etmeyi kabul etmedi. Bu durum Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ulaşınca Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Ensar güzel yapmıştır. Benim adımı ad olarak al(abilirs)iniz. Fakat künyem ile künyelenmeyin."***

193 Buna yakın olarak: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 16.

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, o çocuğun adını babası onun ile künyelendiğinden dolayı değiştirmiş olduğuna delil bulunmaktadır. Onun adını, babasının künye olarak alması caiz olan bir isim ile değiştirmiştir.

Yine bu hadiste yasağın, özellikle künyeyi yasaklamak maksadıyla olduğuna, künye ile ismi bir arada kullanmaya yönelik olmadığına delildir.

Yüce Allah en iyi bilendir.

٣٠- بَابُ السَّلَامِ عَلَى أَهْلِ الْكُفْرِ

30- KÜFÜR EHLİNE SELAM VERMEK

٧١٠٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ رُومِيٍّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ ثَوْرٍ قَالَ: ثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ أَخْلَاطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَالْيَهُودِ، وَالْمُشْرِكِينَ مِنْ عَبَدَةِ الْأَوْثَانِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ.

7107- … Urve'den, onun Üsâme b. Zeyd'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, aralarında Müslümanların, Yahudilerin, puta tapan müşriklerin bulunduğu bir meclisin yanından geçmiş, orada bulunanlara selam vermiştir.[194]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, kâfirlere ilk olarak selam vermekte bir sakınca olmadığı görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları, onlara muhalefet etmiş, öncelikle onlara selam vererek başlamayı mekruh görmüş ve onların selam vermeleri halinde

---

194 Buhârî, Tefsîru Sure 3 (15), Merda, 15, İsti'zân, 20, Edeb, 115; Müslim, Cihâd, 116; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 203.

selamlarını almakta bir sakınca bulunmadığını söyleyerek buna dair şunu delil göstermişlerdir:

٧١٠٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ وَأَبُو بَكْرٍ يَعْنِي ابْنَ عَيَّاشٍ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ تَبْدَءُوهُمْ بِالسَّلاَمِ» -يَعْنِي الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى-.

7108- … Süheyl b. Ebi Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: -Yahudi ve Hıristiyanları kastederek- ***"Onlara ilk olarak siz selam vermeyin"*** buyurdu.[195]

٧١٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ سُهَيْلٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7109- … Bize Süfyan, Süheyl'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧١١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7110- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧١١١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ سُهَيْلٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7111- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Yahya b. Eyyub, Süheyl'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

195 Hadis çeşitli yol ve senetle rivayet edilmiştir: Müslim, Selâm, 14; Ebu Davud, Edeb, 138; Tirmizî, İsti'zân, 12; İbn Mâce, Edeb, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 263, 246, 444…

٧١١٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَيَّاشٌ الرَّقَّامُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَزَنِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَا رَاكِبٌ غَدًا إِلَى يَهُودَ، فَلاَ تَبْدَءُوهُمْ، فَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ، فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ».

7112- … Ebu Abdurrahman el-Cühenî şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Yarın ben bineğime binip Yahudilere gideceğim. Onlara ilk olarak siz (selam vermekle) başlamayın. Size selam verdikleri takdirde siz de: ve aleyküm deyin."***[196]

٧١١٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحِيمِ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِسْحَاقَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «فَلاَ تَبْدَءُوهُمْ بِالسَّلاَمِ».

7113- … Bize Abdurrahim, Muhammed b. İshak'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak o: ***"Siz onlara ilk selam veren olmayın"*** buyurduğunu rivayet etti.

٧١١٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْيَزَنِيِّ عَنْ أَبِي نَضْرَةَ الْغِفَارِيِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: «بِالسَّلاَمِ».

7114- … Mersed b. Abdullah el-Yezenî'den, o Ebu Nadra el-Gıfârî'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletmiş olmakla birlikte ***"selam veren"*** ifadesini kullanmamıştır.

٧١١٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَيْرِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا نَضْرَةَ الْغِفَارِيَّ يَقُولُ: إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ

196 ***"Kitap ehli size selam verdikleri takdirde: ve aleykum deyin"*** lafzı ile: Buhârî, İsti'zân, 22, İstitâbetü'l-Mürteddîn, 4; Müslim, Selâm, 30, 87; Malik, Selâm, 3; Dârimî, İsti'zân, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 9, III, 99.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنِّي رَاكِبٌ إِلَى يَهُودَ، فَإِذَا أَتَيْتُمُوهُمْ، فَسَلَّمُوا عَلَيْكُمْ، فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ».

7115- … Yezid b. Ebi Habîb'den, onun Ebu'l-Hayr'dan rivayet ettiğine göre, o, Ebu Nadra el-Gıfari'nin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir: ***"Ben, bineğime binip Yahudilerin yanına gideceğim. Onların yanına vardığınızda size selam verecek olurlarsa siz: ve aleykum deyin."***

٧١١٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7116- … Bize Abdulhamid b. Cafer tahdis edip dedi ki: Bana Yezid b. Ebi Habîb haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bu rivayetlerde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözlü ifadesi ile Yahudilerle, Hıristiyanlara ilk olarak selam vermenin yasaklandığı görülmektedir.

Üsâme'nin rivayet ettiği birinci hadiste ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara selam verdiği belirtilmektedir.

Bu durumda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, verdiği selam ile aralarındaki Müslümanları kastetmiş olması, orada bulunan Yahudileri, Hıristiyanları ve puta tapanları kastetmemiş olması mümkündür. Böylelikle bu rivayetler birbirleriyle çelişmemiş olur. Yaptığımız bu açıklama düşünülebilecek bir açıklamadır. Çünkü bir kimse, bir topluluğa selam vermekle birlikte onların bir kısmını kastetmiş olabilir.

Diğer taraftan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onların hepsine selam vermiş olması ihtimali de vardır. Çünkü bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendileriyle ancak en güzel olan yol ile mücadele edip tartışmakla emrolunduğu bir zamanda olmuştu. İşte selam vermek de bunun kapsamında idi. Sonra onlarla savaşması ve ilişkilerini kesmesi emredilince bu, daha önce onlara selam vermesi şeklindeki uygulamasını nesh etmiş olabilir.

Biz de bu hususu inceleyince şunu gördük:

٧١١٧- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ، عَلَيْهِ إِكَافٌ عَلَى قَطِيفَةٍ، وَأَرْدَفَ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ وَرَاءَهُ، يَعُودُ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ فِي بَنِي الْحَارِثِ بْنِ خَزْرَجَ، قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ.

فَسَارَ، حَتَّى مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ أُبَيٍّ ابْنُ سَلُولَ فِي ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ أُبَيٍّ ابْنُ سَلُولَ فَإِذَا فِي الْمَجْلِسِ أَخْلاَطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ، وَعَبَدَةِ الْأَوْثَانِ، وَالْيَهُودِ، وَفِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ رَوَاحَةَ. لَمَّا غَشِيَتْ الْمَجْلِسَ عَجَاجَةُ الدَّابَّةِ، خَمَّرَ ابْنُ أُبَيٍّ ابْنُ سَلُولَ أَنْفَهُ بِرِدَائِهِ ثُمَّ قَالَ: لاَ تُغَبِّرُوا عَلَيْنَا.

فَسَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ وَقَفَ فَنَزَلَ، فَدَعَاهُمْ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَقَرَأَ عَلَيْهِمْ الْقُرْآنَ. قَالَ: عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ أُبَيٍّ ابْنُ سَلُولَ: أَيُّهَا الْمَرْءُ، إِنَّهُ لَحَسَنٌ مَا تَقُولُ، إِنْ كَانَ حَقًّا، فَلاَ تُؤْذِينَا بِهِ فِي مَجَالِسِنَا، ارْجِعْ إِلَى رَحْلِك، فَمَنْ جَاءَكَ فَاقْصُصْ عَلَيْهِ.

فَقَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ رَوَاحَةَ: بَلْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، فَاغْشَنَا بِهِ فِي مَجَالِسِنَا، فَإِنَّا نُحِبُّ ذَلِكَ.

فَاسْتَبَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْيَهُودُ، حَتَّى كَادُوا يَتَبَارَزُونَ، فَلَمْ يَزَلْ اَلنَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْفِضُهُمْ، حَتَّى سَكَنُوا.

ثُمَّ رَكِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَابَّتَهُ، فَسَارَ حَتَّى دَخَلَ عَلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا سَعْدُ أَلَمْ تَسْمَعْ إِلَى مَا يَقُولُ أَبُو حُبَابٍ؟» يَعْنِي ابْنَ أُبَيٍّ ابْنَ سَلُولَ قَالَ: «كَذَا وَكَذَا».

قَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، اُعْفُ عَنْهُ وَاصْفَحْ، فَوَالَّذِي نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ، لَقَدْ جَاءَك اللّٰهُ بِالْحَقِّ الَّذِي أُنْزِلَ عَلَيْكَ وَلَقَدْ اِصْطَلَحَ أَهْلُ هَذِهِ الْبُحَيْرَةِ عَلَى أَنْ يُتَوِّجُوهُ فَيُعَصِّبُوهُ

بِالْعِصَابَةِ، فَلَمَّا رَدَّ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ بِالْحَقِّ الَّذِي أَعْطَاك، شَرِقَ بِذَلِكَ فَذَلِكَ فَعَلَ بِهِ مَا رَأَيْتَ. فَعَفَا عَنْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ، يَعْفُونَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ، وَأَهْلِ الْكِتَابِ، وَيَصْبِرُونَ عَلَى الْأَذَى، حَتَّى قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾.

وَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ﴾ الْآيَةَ.

وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَأَوَّلُ الْعَفْوَ، كَمَا أَمَرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ، حَتَّى أَذِنَ اللهُ فِيهِمْ.

فَلَمَّا غَزَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدْرًا، فَقَتَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَنْ قُتِلَ مِنْ صَنَادِيدِ كُفَّارِ قُرَيْشٍ، قَالَ ابْنُ أُبَيٍّ ابْنُ سَلُولَ وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَعَبَدَةِ الْأَوْثَانِ هَذَا أَمْرٌ قَدْ تَوَجَّهَ فَبَايِعُوا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَأَسْلِمُوا.

7117- … ez-Zührî şöyle dedi: Bana Urve b. ez-Zübeyr'in tahdis ettiğine göre, Üsâme b. Zeyd kendisine şunu haber vermiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, üzerine bir kadife palan yerleştirilmiş bir eşeğe bindi. Arkasına Üsâme b. Zeyd'i de bindirerek el-Hâris b. Hazrec oğulları diyarında bulunan Sa'd b. Ubâde'ye hasta ziyaretine gitti. Bu, Bedir savaşından önceydi.

Aralarında Abdullah b. Übey b. Selûl'un da bulunduğu bir meclisin yanından geçti. Abdullah b. Übey b. Selûl henüz Müslüman olmamıştı. Mecliste Müslümanlar, müşrikler, puta tapanlar ve Yahudiler karışık olarak oturuyorlardı. Aynı mecliste Abdullah b. Revâha da vardı.

Bineğin çıkardığı toz meclisin üzerine gelince İbn Ubey İbn Selûl ridası ile burnunu kapattı ve: Üzerimize toz kaldırmayın, dedi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara selam verdikten sonra durdu ve bineğinden indi. Onları Aziz ve Celil olan Allah'a çağırdı ve onlara

Kur'an okudu. Abdullah b. Übey b. Selûl: Ey adam! Senin söylediğin –eğer bir hak ise- çok güzeldir. Ancak onu bize hatırlatarak bu meclislerimizde bizi rahatsız etme. Kendi evine git. Yanına gelen olursa sen ona anlatacaklarını anlat, dedi.

Bu sefer Abdullah b. Revâha şöyle dedi: Hayır, ey Allah'ın Rasulü! Meclislerimize gel ve bu hakkı bize anlat, biz bunu seviyoruz.

Bunun üzerine Müslümanlar, müşrikler, Yahudiler birbirlerine ağır sözler söylemeye başladılar. Nerdeyse kavga edeceklerdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de, susturuncaya kadar onları teskin edip durdu.

Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bineğine bindi ve yoluna gitti, nihayet Sa'd b. Ubâde'nin yanına girdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şunları söyledi: ***"Ey Sa'd! Sen*** -İbn Übey İbn Selûl'u kastederek- ***Ebu Hubâb'ın ne dediğini duymadın mı? O şunları şunları söyledi."***

Sa'd dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Sen onu affet, hatalarını görmezden gel. Sana Kitab'ı indirene yemin ederim ki, Allah senin üzerine indirmiş olduğu hak ile senin bize gelmeni sağladığı sırada bu şehir halkı ona taç giydirmek ve ona yönetimi vermek üzere anlaşmıştı. Aziz ve Celil olan Allah sana vermiş olduğu bu hak ile bunu geri çevirince bundan dolayı hevesi kursağında kaldı. İşte o gördüklerini ona yaptıran bu haldir.

Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu affetti.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ve ashabı müşrikleri ve kitap ehlini affediyor, onların eziyetlerine katlanıyorlardı. Öyle ki, Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurmaktadır: ***"Muhakkak sizden önce kitap verilenlerden ve şirk koşanlardan çok eziyetler göreceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız işte bu, azmedilmeye değer işlerdendir"*** (Ali İmrân, 100/186).

Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kitap ehlinden birçoğu ruhlarında yerleşmiş olan kıskançlıktan dolayı sizi imanınızdan sonra kâfir olarak geriye döndürmeyi çok ister" (el-Bakara, 2/109).

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Yüce Allah onlar hakkında (cihad) iznini verinceye kadar Aziz ve Celil olan Allah'ın kendisine emretmiş olduğu şekilde affedip bağışlama yolunu seçiyordu.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Bedir gazvesini yapıp Aziz ve Celil olan Allah da o gazvede Kureyş kâfirlerinin ileri gelenlerinden takdir ettiklerinin öldürülmesini gerçekleştirince İbn Übey İbn Selûl ve beraberindeki puta tapan müşrikler: Bu, artık karşı koyamayacağımız bir iş halini aldı, dediler ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Müslüman olmak üzere bey'at edip İslam'a girdiler. [197]

***

İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in belirtildiği şekilde onlara selam vermesi, Allah'ın kendisine onları affedip kusurlarını bağışlamasını ve onlarla en güzel olan yol dışında mücadele etmeyi terk etmesini emretmiş olduğu bir zamanda olmuştu. Daha sonra Yüce Allah bunu neshetti ve onlarla savaşmasını emretti. Bu emriyle birlikte de onlara selam vermeyi neshetti ve böylelikle Allah Rasulü: ***"Yahudilere de Hıristiyanlara da ilk olarak siz selam vermeyin. Aralarından size selam veren olursa 've aleyküm' deyin. Böylelikle o kimseye söylediğini geri çevirmiş olursunuz"*** buyurdu ve bundan fazlasını söylemeleri onlara yasaklandı.

٧١١٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ زَادَوَيْهِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: نُهِينَا أَنْ نَزِيدَ أَهْلَ الْكِتَابِ عَلَى وَعَلَيْكُمْ.

7118- … Bize İbn Avn, Humeyd b. Zâdeveyh'ten tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, şöyle dediğini rivayet etti: "Kitap ehline (selam verirken) "ve aleyküm"den fazlasını söylememiz bize yasaklandı.

***

Biz de bunu kabul ediyoruz ve bu görüşteyiz. Bu, aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

---

197 Buhârî, Tefsîru Sure 3 (15), Merda, 15, İsti'zân, 20, Edeb, 115; Müslim, Cihâd, 116; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 203.

كِتَابُ الزِّيَادَاتِ

ZİYADE İŞLER (BENZERLERİNE GÖRE BAZI FAZLA AMELLER İHTİVA EDEN İBADETLER)

١- بَابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ كَيْفَ التَّكْبِيرُ فِيهَا

1- BAYRAM NAMAZLARINDA TEKBİR NASIL ALINIR?

٧١١٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ، مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الثَّقَفِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَبَّرَ فِي الْعِيدَيْنِ، اثْنَتَيْ عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً، سَبْعًا فِي الْأُولَى، وَخَمْسًا فِي الْآخِرَةِ، سِوَى تَكْبِيرَتَي الصَّلَاةِ.

7119- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, iki bayram (namazın)da

namazın kendi tekbirlerinden olan iki tekbir dışında yedisi birincisinde, beşi ikincisinde olmak üzere oniki tekbir almıştır.[198]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bayram namazlarında alınacak tekbirlerin böyle olduğu görüşünü benimsemiş ve buna dair hem bu hadisi hem de aşağıdaki rivayetleri delil göstermiştir:

٧١٢٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْجَارُودِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ أَبِي الْاَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ، وَعَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، صَلَّى بِالنَّاسِ، يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى، فَكَبَّرَ فِي الْأُولَى سَبْعًا، وَقَرَأَ ﴿قٓ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ﴾ وَفِي الثَّانِيَةِ، خَمْسًا، وَقَرَأَ ﴿اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾.

7120- … Urve'den, o Ebu Vâkıd el-Leysî ve Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazan bayramının birinci günü ile kurban bayramının birinci gününde insanlara namaz kıldırdı. İlk rekâtta yedi tekbir getirdi ve: ***"Kâf, o çok şerefli Kur'ân'a yemin ederim ki"*** (diye başlayan Kâf) suresini okudu. İkinci rekâtta ise beş tekbir getirdi ve: ***"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı"*** (diye başlayan el-Kamer) suresini okudu.

٧١٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ سَبْعًا وَخَمْسًا، سِوَى تَكْبِيرَتَيِ الرُّكُوعِ.

7121- … İbn Şihâb'dan, o Urve'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bayram namazların-

198 İbn Mâce, İkamet, 156.

da rüku için aldığı iki tekbirin dışında (birinci rekâtta) yedi ve (ikinci rekâtta) beş tekbir alırdı.[199]

٧١٢٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7122- … Bize İbn Lehîa tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧١٢٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7123- … Bize İbn Lehîa, Ukayl'den tahdis etti. O, İbn Şihâb'dan hadisi senediyle aynen zikretti.

٧١٢٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ قَالَ: ثَنَا حَرْمَلَةُ عَنِ ابْنِ وَهْبٍ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عُقَيْلِ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7124- … İbn Şihâb'dan, o Urve'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧١٢٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُوسٌ الْعَطَّارُ عَنِ الْفَرَجِ بْنِ فَضَالَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ الْأَسْلَمِيِّ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: فِي تَكْبِيرِ الْعِيدَيْنِ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى سَبْعًا، وَفِي الثَّانِيَةِ خَمْسَ تَكْبِيرَاتٍ.

7125- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, bayram namazlarındaki tekbir hakkında şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Birinci rekâtta yedi, ikinci rekâtta ise beş tekbir (alınır)."***

199 İbn Mâce, İkamet, 156; Dârimî, Salât, 220; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 605, 70.

٧١٢٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّهُ قَالَ: شَهِدْتُ الْأَضْحَى وَالْفِطْرَ، مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَكَبَّرَ فِي الْأُولَى سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ، قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسَ تَكْبِيرَاتٍ، قَبْلَ الْقِرَاءَةِ.

7126- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Nâfi'in şöyle dediğini haber vermiştir: Kurban ve Ramazan bayramları (namazları)nda Ebu Hureyre *radıyallahu anh* ile birlikte bulundum. Birinci rekâtta kıraattan önce yedi tekbir, ikinci rekâtta da yine kıraattan önce beş tekbir aldı.

٧١٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ وَصَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِثْلَهُ.

7127- … Bize Malik ve Sahr b. Cuveyriye, Nâfi'den tahdis ettiler. O Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Biz, bu rivayetler doğrultusunda kanaat belirtiyoruz ve bu görüşe sahibiz.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demektedirler: Hayır, bayram namazlarında getirilecek tekbir sayısı, beşi birinci rekâtta, dördü ikinci rekâtta olmak üzere dokuzdur ve iki rekâttaki kıraat arka arkaya yapılır.

Bunların lehine olan ve birinci görüş sahiplerinin kendilerine karşı ileri sürdükleri delillere karşı olan deliller arasında şu da vardır: Abdullah b. Amr'ın (7119 numaralı) hadisi Abdullah b. Abdurrahman etrafında dönüp durmaktadır. O ise onlara göre rivayeti delil gösterilebilecek birisi değildir.

Diğer taraftan yine bu hadis Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden şeklinde rivayet edilmiştir. Yine bu da onlara göre sema (doğrudan işitmek) yoluyla alınmış bir rivayet değildir.

Peki, kendilerine karşı delil gösterilmesi halinde uygun bulmadıkları bir şeyi nasıl kendilerine muhalif kanaatte olanlara karşı delil gösterebiliyorlar?

İbn Lehîa'nın (7120 vd. numaralı) hadisine gelince; bu hadisin muzdarip olduğu açıkça ortadadır. Bir defasında Ukayl'den tahdis ederken, bir defasın-

da Halid b. Yezid yolu ile İbn Şihâb'dan tahdis etmekte, bir başka seferinde ise Halid b. Yezid'den, o Ukayl'den, o İbn Şihâb'dan şeklinde nakletmekte, bir diğerinde de Ebu'l-Esved'den, o Urve'den, o Aişe *radıyallahu anhâ* ile Ebu Vakid *radıyallahu anh*'dan şeklinde rivayet etmektedir. Biz bütün bu rivayetleri bu bölümde zikrettik.

Diğer taraftan onların İbn Lehîa ile ilgili benimsedikleri uygulama şeklini biz bu kitabın bir başka yerinde açıkladık.

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği (7125 numaralı) hadise gelince; hadis, onların naklettiklerine göre, Abdullah b. Âmir'den gelen rivayet etrafında dönüp durmaktadır. Abdullah b. Âmir ise onlara göre zayıf bir ravidir.

Bu hadisin aslı ise İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın bizzat kendisinden rivayet edilmiştir:

٧١٢٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْاَسْوَدِ النَّضْرُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ عَنْ نَافِعِ بْنِ أَبِي نُعَيْمٍ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، مِثْلَهُ وَلَمْ يَرْفَعْهُ.

7128- Bize Yahya b. Osman tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Esved en-Nadr b. Abdulcebbar tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman b. el-Kasım, Nâfi b. Ebi Nuaym'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan hadisi aynen rivayet etmekle birlikte onu merfu olarak (Hz. Peygamber'e nispet ederek) zikretmedi.

***

İşte hadisin aslı budur.

Kesîr b. Abdullah'ın rivayet ettiği (7126 no'lu) hadise gelince; bu hadis onun İbn Vehb'e gönderdiği mektubundan nakledilmiştir. Bu kanaatte olanlar ise ondan bizzat işittiklerini dahi hüccet (delil) kabul etmezlerken doğrudan işitmediklerini nasıl böyle kabul edebilirler?

Bütün bu rivayetlerde, senetlerinin vâhî ve sâkıt olması gereği ile alakalı yaptığımız açıklamalar sebebiyle bayram namazlarında alınacak tekbirlerin keyfiyetine delil olacak bir şey bulunmadığı ortaya çıktığından biz de diğer

rivayetleri inceledik. Acaba diğer rivayetlerde bu hususta delil olacak bir şey bulabilir miyiz diye baktık. Şunu gördük:

٧١٢٩- عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَيَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَدْ حَدَّثَانَا، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ عَنْ يَحْيَى بْنِ حَمْزَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْوَضِينُ بْنُ عَطَاءٍ أَنَّ الْقَاسِمَ، أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَهُ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَّى بِنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عِيدٍ، فَكَبَّرَ أَرْبَعًا، وَأَرْبَعًا، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ حِينَ انْصَرَفَ، قَالَ: «لاَ تَنْسَوْا، كَتَكْبِيرِ الْجَنَائِزِ». وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ، وَقَبَضَ إِبْهَامَهُ.

7129- Bize Ali b. Abdurrahman ve Yahya b. Osman tahdis edip dediler ki: Bize Abdullah b. Yusuf, Yahya b. Hamza'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana el-Vadîn b. Ata'nın tahdis ettiğine göre, el-Kasım Ebu Abdurrahman kendisine tahdis edip şöyle demiştir: Bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından birisi tahdis edip dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bayram günü bize namaz kıldırdı. (Bir rekâtta) dört, (diğer rekâtta) dört tekbir aldı. Sonra namazını bitirip bize yüzünü döndü: ***"Unutmayın! Cenaze namazlarındaki tekbirler gibi tekbir getirilir"*** buyurdu ve parmaklarıyla işaret ederek başparmağını kapattı.

***

İşte bu, senedi hasen olan bir hadistir.

Abdullah b. Yusuf, Yahya b. Hamza, el-Vadîn ve el-Kasım'ın hepsi de rivayet ehli olan ve rivayetlerinin sahih olduğu bilinen kimselerdir. Bunlar, kendilerinden ilk rivayetleri naklettiğimiz kimselere benzemezler.

Eğer bu konu sahih senet yoluyla öğrenilecek bir konu ise şüphesiz ki bu, kendisine muhalif olan rivayetlere göre alınıp kabul edilmeye daha layıktır.

Ancak bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in her bir rekâtta dört tekbir aldığından söz edilmekte ve onlara bunun cenaze namazında alınan tekbirler gibi olduğunu söylediği belirtilmektedir.

Bu durumda dört tekbirin iftitah tekbiri dışındaki dört tekbir olması ihtimali vardır. O zaman bu, bu hadisi görüşlerine delil gösterdiğimiz kimselerin söylediklerine uygun düşer.

İftitah tekbiri ile birlikte dört tekbir olması ihtimali de vardır. Bu takdirde onların sözlerine muhalif olur.

Bu sebeple biz de yine bu konu hakkında bunun dışında nakledilmiş olan başka rivayetleri inceleyince şunu gördük:

٧١٣٠- مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْجُوزَجَانِيُّ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا غَسَّانُ بْنُ الرَّبِيعِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ ثَابِتِ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ مَكْحُولاً يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دَعَا أَبَا مُوسَى الآشْعَرِيَّ وَحُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، فَسَأَلَهُمَا كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكَبِّرُ فِي الْأَضْحَى وَالْفِطْرِ؟ فَقَالَ أَبُو مُوسَى: أَرْبَعًا، كَتَكْبِيرِهِ عَلَى الْجَنَائِزِ، وَصَدَّقَهُ حُذَيْفَةُ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: كَذَلِكَ كُنْتُ أُكَبِّرُ لأَهْلِ الْبَصْرَةِ، إِذْ كُنْتُ أَمِيرًا عَلَيْهِمْ.

7130- … Bize Abdurrahman b. Sabit b. Sevbân'ın, babasından tahdis ettiğine göre, o, Mekhûl'ü şöyle derken dinlemiştir: Bana Ebu Aişe'nin tahdis ettiğine göre, Said b. el-As *radıyallahu anh*, Ebu Musa el-Eş'arî ile Huzeyfe b. el-Yemân *radıyallahu anhumâ*'yı çağırıp onlara Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kurban ve Ramazan bayramı namazlarında nasıl tekbir getirdiğini sordu.

Ebu Musa: Cenazeler üzerine (namaz kıldırırken) aldığı tekbir gibi dört tekbir (alıyordu), dedi. Huzeyfe de onu tasdik etti.

Ebu Musa dedi ki: Ben de Basra halkının emiri iken (kıldırdığım namazlarda) bu şekilde tekbir getirerek kıldırıyordum, dedi.

***

Bu durumda bu hadiste, birinci hadiste bulunanlara göre fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

Biz yine bu hususu inceleyince şunu gördük:

٧١٣١- يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدٍ الْوَاسِطِيُّ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ الْمُنْذِرِ عَنْ مَكْحُولٍ قَالَ: حَدَّثَنِي رَسُولُ حُذَيْفَةَ وَأَبِي مُوسَى

رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ أَرْبَعًا وَأَرْبَعًا، سِوَى تَكْبِيرَةِ الإفْتِتَاحِ.

7131- … Bize Muhammed b. Zeyd el-Vâsıtî, en-Numan b. el-Münzir'den tahdis etti. O Mekhûl'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bana Huzeyfe ve Ebu Musa *radıyallahu anhumâ*'nın elçisinin tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bayram namazlarında iftitah tekbiri dışında (birinci rekâtta) dört, (ikinci rekâtta da) dört tekbir alırdı.

***

İşte bu hadis, iftitah tekbirinin, (7130 no'lu) el-Cûzecânî'nin rivayet ettiği hadis ile (7129 no'lu) Ali b. Abdurrahman ve Yahya b. Osman'ın rivayet ettikleri hadiste sözü edilen tekbirlerin dışında olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bayram namazlarındaki tekbir hakkında bizce sabit olan budur. Benzeri sabit kabul edilecek şekilde kendisinden nakledilmiş olan rivayetler arasında bunların herhangi birisine muhalif bir şey bulunduğunu da bilmiyoruz.

(Muhalif kanaatte olanların) delil olarak gösterdikleri Nâfi'in Ebu Hureyre'den (7126-7127 no'lu) ve İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan naklettiği (7125 no'lu) hadise gelince; bu hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluktan buna muhalif olarak rivayet edilmiştir. Bunlardan birisi de Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dır:

٧١٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ فِي النَّحْرِ خَمْسَ تَكْبِيرَاتٍ ثَلاَثًا فِي الْأُولَى، وَثِنْتَيْنِ فِي الثَّانِيَةِ، لاَ يُوَالِي بَيْنَ الْقِرَاءَتَيْنِ.

7132- … Bize Züheyr b. Muaviye, Ebu İshak'tan tahdis etti. Onun Ali *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, kurban bayramı namazında üçü birinci rekâtta, ikisi ikinci rekâtta olmak üzere beş tekbir getirir ve her iki rekâttaki kıraati arka arkaya okumazdı.

***

İşte Ali *radıyallahu anh*, kurban bayramı namazında bu şekilde, Ramazan bayramı namazında ise bundan farklı şekilde tekbir alırdı.

٧١٣٣- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنِ الحَارِثِ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ يَوْمَ الْفِطْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً، يَفْتَتِحُ بِتَكْبِيرَةٍ وَاحِدَةٍ، ثُمَّ يَقْرَأُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ خَمْسًا، يَرْكَعُ بِإِحْدَاهُنَّ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَقْرَأُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ خَمْسًا، يَرْكَعُ بِإِحْدَاهُنَّ، ثُمَّ ذَكَرَ عَنْهُ فِيمَا كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْأَضْحَى، نَحْوًا مِمَّا ذَكَرَهُ أَبُو بَكْرَةَ فَهَكَذَا كَانَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُكَبِّرُ فِي الْفِطْرِ.

7133- … el-Hâris'den, onun Ali *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, Ramazan bayramının birinci günü (bayram namazında) onbir tekbir getirirdi. Önce bir tekbir getirerek namaza başlar sonra Kur'an okurdu. Daha sonra birisiyle rükûa vardığı beş tekbir alırdı. Sonra ayağa kalkar, Kur'an okurdu. Ardından birisiyle rükûa vardığı beş tekbir alırdı.

Sonra (Yahya), onun kurban bayramı namazında Ebu Bekre'nin söz ettiği şekle yakın bir şekilde tekbir getirdiğinden söz etti. İşte Ali *radıyallahu anh* Ramazan bayramı (namazı)nda bu şekilde tekbir getirdi.

***

Yahya'nın bu hadisinde zikrettikleri, Ali *radıyallahu anh*'ın iki kıraati arka arkaya yapmamış olduğuna delildir. Bu ise ancak onun birinci rekâtta almış olduğu bazı tekbirleri kıraatten önce, bazılarını da kıraatten sonra yaptığı anlamına gelmektedir. Aynı şekilde ikinci rekâta ise aldığı tekbirlerden önce kıraat ile başladığına delildir.

Ömer *radıyallahu anh*'dan da yine buna muhalif rivayet gelmiştir.

٧١٣٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ طَالِبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ عَامِرٍ أَنَّ عُمَرَ وَعَبْدَ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، اجْتَمَعَ رَأْيُهُمَا فِي تَكْبِيرِ الْعِيدَيْنِ عَلَى تِسْعِ تَكْبِيرَاتٍ، خَمْسٌ فِي الْأُولَى، وَأَرْبَعٌ فِي الْآخِرَةِ، وَيُوَالِي بَيْنَ الْقِرَاءَتَيْنِ.

7134- … Bize Abdulvahid b. Ziyad, Ebu İshak eş-Şeybânî'den tahdis etti. Onun Âmir'den rivayet ettiğine göre, Ömer ve Abdullah *radıyallahu anhumâ*'nın görüşleri, bayram namazlarındaki tekbirlerin beşini ilk rekâtta, dördünü ikinci rekâtta ve her iki kıraati arka arkaya yapmak üzere birleşti.

***

Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın da bundan farklı uygulama yaptığı rivayet edilmiştir:

٧١٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ قَالَ: ثنَا شُعْبَةُ قَالَ: ثنَا قَتَادَةُ وَخَالِدٌ الْحَذَّاءُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ صَلَّى خَلْفَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فِي الْعِيدِ، فَكَبَّرَ أَرْبَعًا، ثُمَّ قَرَأَ، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَفَعَ، ثُمَّ قَامَ فِي الثَّانِيَةِ فَقَرَأَ، ثُمَّ كَبَّرَ ثَلاَثًا، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَفَعَ.

7135- … Bize Katade ve Halid el-Hazzâ'nın, Abdullah b. el-Hâris'ten tahdis ettiklerine göre, o, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın arkasından bayram namazı kıldı. İbn Abbas önce dört tekbir aldı. Ardından Kur'an okudu. Sonra tekbir getirdi. (Rükûa vardıktan sonra) başını kaldırdı. (Secdeye vardıktan) sonra ikinci rekâtta kalkıp Kur'an okudu. Sonra üç tekbir getirdi. Ardından tekbir aldı (rükûa varıp) başını kaldırdı.

٧١٣٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: ثنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ.

7136- … Bize Halid el-Hazzâ, Abdullah b. el-Hâris'den haber verdi. O, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti.

***

Yine İbn Abbas *radıyallahu anh*'tan bu görüşe de, birinci görüş sahiplerinin görüşlerine de muhalif rivayet nakledilmiştir.

٧١٣٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرٌو عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ يَوْمَ الْفِطْرِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ تَكْبِيرَةً، سَبْعًا فِي الْأُولَى قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَسِتًّا فِي الْآخِرَةِ، بَعْدَ الْقِرَاءَةِ.

7137- … Bize Amr, Ata'dan tahdis etti. Onun İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, İbn Abbas, Ramazan bayramı günü (bayram namazında) onüç tekbir alırdı. Bunların yedisini birinci rekâtta kıraatten önce, altısını ise ikinci rekâtta kıraatten sonra alırdı.

٧١٣٨- حَدَّثَنَا صَالِحٌ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ وَحَجَّاجٌ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ الْقِرَاءَةَ.

7138- … Bize Abdulmelik ve Haccâc, Ata'dan tahdis ettiler. O, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan aynısını zikretmekle birlikte kıraatten söz etmedi.

***

Yine bu hususta İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, kendi sözü olarak şu rivayet nakledilmiştir:

٧١٣٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: مَنْ شَاءَ كَبَّرَ سَبْعًا، وَمَنْ شَاءَ كَبَّرَ تِسْعًا، وَإِحْدَى عَشْرَةَ وَثَلَاثَ عَشْرَةَ.

7139- … İkrime'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Dileyen yedi tekbir alır, dileyen dokuz, onbir ve onüç tekbir alır."

***

İşte İkrime, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan sözünü ettiğimiz rivayeti nakletmektedir. Bu da onun, Abdullah b. el-Hâris ile Ata'nın her birisinin kendisinden nakletmiş olduğu rivayete göre tekbir almış olduğuna ve namaz kıldıran kimsenin, İbn Abbas'tan diğer grubun rivayet ettiği şekilde tekbir getireceğine delil olmaktadır.

Ancak her ikisinin ondan nakletmiş oldukları rivayette kıraatin yeri hakkında farklılık vardır. Onların her biri zikrettiğimiz şekilde ondan rivayette bulunmuştur.

Bu sebeple bu hususta ona göre hükmün, bu iki şekilden istediğini yapabileceği şeklinde olması ihtimali doğmaktadır.

Aynı şekilde ona göre hükmün şöyle olması ihtimali de vardır: Dokuz tekbir getiren bir kimse her iki rekâttaki kıraati arka arkaya yapmalıdır. Onüç tekbir getiren bir kimse ise her iki kıraati farklı yerlerde yapmalıdır.

Yine Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan bundan farklı rivayet nakledilmiştir:

٧١٤٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ دَعَاهُمْ يَوْمَ عِيدٍ، فَدَعَا الْأَشْعَرِيَّ وَابْنَ مَسْعُودٍ وَحُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ. فَقَالَ: إِنَّ الْيَوْمَ عِيدُكُمْ، فَكَيْفَ أُصَلِّي؟

قَالَ حُذَيْفَةُ: سَلِ الْأَشْعَرِيَّ. وَقَالَ الْأَشْعَرِيُّ: سَلْ عَبْدَ اللهِ.

فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: تُكَبِّرُ، وَذَكَرَ الْحَدِيثَ، وَهُوَ يُكَبِّرُ تَكْبِيرَةً، وَيَفْتَتِحُ بِهَا الصَّلَاةَ ثُمَّ يُكَبِّرُ بَعْدَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ يَقْرَأُ ثُمَّ يُكَبِّرُ تَكْبِيرَةً يَرْكَعُ بِهَا، ثُمَّ يَسْجُدُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَقْرَأُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ ثَلَاثًا، ثُمَّ يُكَبِّرُ تَكْبِيرَةً، يَرْكَعُ بِهَا.

7140- … İbrahim b. Abdullah b. Kays'tan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Said b. el-As bir bayram günü kendilerini davet etti. (Yani Ebu Musa) el-Eş'arî'yi, İbn Mesud'u ve Huzeyfe b. el-Yeman *radıyallahu anhum*'u davet etti ve: Bugün sizin bayramınızdır. Nasıl namaz kıldıracağım? dedi.

Huzeyfe: (Ebu Musa) el-Eş'arî'ye sor, dedi. el-Eş'arî de: Abdullah (b. Mesud)'a sor, dedi.

Abdullah da şöyle dedi: Önce tekbir alırsın. -ve hadisi zikretti- o da bir tekbir alır ve onunla namaza başlar. Bundan sonra dört tekbir getirir. Sonra

Kur'an okur. Ardından bir tekbir daha alarak o tekbirle rükûa varır. Sonra secde yapar ardından ayağa kalkarak Kur'an okur. Bundan sonra üç tekbir getirir. Ardından bir tekbir daha alarak onunla rükûa varır.

٧١٤١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُوسَى عَنْ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي التَّكْبِيرِ يَوْمَ الْعِيدِ، فَذَكَرَ نَحْوَ ذَلِكَ.

7141- … Abdullah b. Ebi Musa'dan, o Abdullah *radıyallahu anh*'dan bayram günü tekbir getirmek hakkında hadisi buna yakın olarak zikretti.

٧١٤٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: خَرَجَ الْوَلِيدُ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ أَبِي مُعَيْطٍ عَلَى بْنِ مَسْعُودٍ وَحُذَيْفَةَ وَالْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ فَقَالَ: إِنَّ الْعِيدَ غَدًا، فَكَيْفَ التَّكْبِيرُ؟ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَذَكَرَ نَحْوَ ذَلِكَ وَزَادَ فَقَالَ الْأَشْعَرِيُّ وَحُذَيْفَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: صَدَقَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ.

7142- … Alkame b. Kays şöyle dedi: el-Velid b. Ukbe b. Ebi Muayd, İbn Mesud, Huzeyfe ve (Ebu Musa) el-Eş'arî *radıyallahu anhumâ*'nın yanlarına çıkıp dedi ki: Yarın bayramdır. Peki, tekbir nasıl alınır?

İbn Mesud *radıyallahu anh* dedi ki. O, hadisi buna yakın olarak zikretti. Ayrıca şunları da ekledi: el-Eş'arî ve Huzeyfe *radıyallahu anh*: Ebu Abdurrahman (Abdullah b. Mesud) doğru söylemiştir, dediler.

***

İşte Huzeyfe ve Ebu Musa *radıyallahu anhumâ*'nın, Abdullah b. Mesud'un tekbir ile ilgili ve bayram namazının keyfiyetine dair söylediklerini uygun bulduklarını görüyoruz.

Abdullah b. ez-Zübeyr'den de yine bundan farklı rivayet nakledilmiştir:

٧١٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: يُوسُفُ بْنُ مَاهَكَ أَخْبَرَنِي أَنَّ ابْنَ الزُّبَيْرِ لَمْ يَكُنْ يُكَبِّرُ إِلاَّ أَرْبَعًا، سِوَى تَكْبِيرَتَيْنِ لِلرَّكْعَتَيْنِ، سَمْعُ ذَلِكَ مِنْهُ زَعْمٌ.

7143- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ravh, İbn Cüreyc'den, şöyle dediğini tahdis etti: Yusuf b. Mâhek'in bana haber verdiğine göre, İbnü'z-Zübeyr iki rekât için aldığı iki tekbir dışında yalnızca dört tekbir alırdı. Bunu ondan işittiğini söylemek iddiadan ibarettir.

***

Birinci rekâtta aldığı dört tekbirin, iftitah tekbiri dışında olması ihtimali vardır. Bu durumda onun yaptığı İbn Mesud'un, Huzeyfe'nin ve Ebu Musa'nın benimsediklerine uygun olur. İftitah tekbirinin bu dört tekbire dâhil olması ihtimali de vardır. O takdirde bu, onların görüşlerine muhalif olur.

Ancak bizim için uygun olan, rivayeti sözüne muhalif olacak şekilde değil uygun gelecek şekilde yorumlamaktır.

Yine Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan da bundan farklı rivayet nakledilmiştir:

٧١٤٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا الآشْعَثُ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: تِسْعُ تَكْبِيرَاتٍ، خَمْسٌ فِي الْأُولَى، وَأَرْبَعٌ فِي الْأَخِيرَةِ مَعَ تَكْبِيرَةِ الصَّلاَةِ.

7144- … el-Eş'as, Muhammed'den tahdis etti. O, Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Namaza başlama tekbiri ile birlikte beşi birinci rekâtta, dördü son rekâtta olmak üzere dokuz tekbir (getirilerek bayram namazı kılınır).

٧١٤٥- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ جَدِّهِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: إِذَا كَانَ فِي مَنْزِلِهِ بِالطَّفِّ، فَلَمْ يَشْهَدْ الْعِيدَ إِلَى مِصْرِهِ جَمَعَ مَوَالِيَهُ وَوَلَدَهُ، ثُمَّ يَأْمُرُ مَوْلاَهُ، عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ أَبِي عُتْبَةَ فَيُصَلِّي بِهِمْ كَصَلاَةِ أَهْلِ الْمِصْرِ، فَذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا الَّذِي ذَكَرْنَاهُ فِي هَذَا الْبَابِ، سَوَاءً.

7145- … Bize Ubeydullah b. Ebi Bekir b. Enes b. Malik, dedesi Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan (naklederek) dedi ki: Eğer (dedem) et-Taff denilen yerdeki evinde ise şehre bayram namazı için gelmezdi. Köle ve azadlılarını, çoluk çocuğunu toplar, sonra azadlısı Abdullah b. Ebu Utbe'ye emir verirdi. O da onlara şehir halkının kıldığı namaz gibi namaz kıldırırdı. Sonra Abdullah b. el-Hâris'in İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiği bu bölümde zikretmiş olduğumuz (7135 no'lu) hadisin aynısını zikretti.

***

Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan da buna muhalif rivayet nakledilmiştir:

٧١٤٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، وَمَسْرُوقٍ وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّهُمْ قَالُوا: عَشْرُ تَكْبِيرَاتٍ مَعَ تَكْبِيرَةِ الصَّلاَةِ، وَبِهِ يَأْخُذُ قَتَادَةُ.

7146- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ravh tahdis edip dedi ki: Bize Said, Katade'den tahdis etti, o Cabir b. Abdullah'tan. Ayrıca Mesrûk ve Said b. el-Müseyyeb de dediler ki: Namazda iftitah tekbiri ile birlikte on tekbir alınır. İşte Katade de bu görüşü kabul etmektedir.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bunlardan başkaları da buna muhalefet etmişlerdir:

٧١٤٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنْ مَكْحُولٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ أَرْسَلَهُ سَعِيدُ بْنُ الْعَاصِ فَاتَّفَقَ لَهُ أَرْبَعَةٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ثَمَانِي تَكْبِيرَاتٍ.

7147- … Bize İbn Avn, Mekhul'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bana Said b. el-As'ın gönderdiği şahsın tahdis ettiğine göre o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından dört kişinin sekiz tekbir üzerinde ittifak ettiklerini gördüğünü rivayet etti.

İşte bu hadis, bizim bu bölümde daha önce rivayet etmiş olduğumuz (7140 no'lu) hadisin kendisidir. Bu dört kişi arasında Ebu Musa ve Huzeyfe *radıyallahu anhumâ* da vardı. Her ikisi de Ebu Abdurrahman'ın (Abdullah b. Mesud'un), el-Velid b. Ukbe'ye verdiği ve iftitah tekbirinin bu sekiz tekbirin dışında olduğu şeklindeki fetvasını doğru bulup tasdik etmiştir.

İşte bununla, bu hadiste sözü edilen tekbirler ile el-Cûzecânî'nin (7130 no'lu) hadisinde zikredilen tekbirlerin, iftitah tekbirinin dışında olduğu ispatlanmaktadır.

İşte bayram namazlarında alınacak tekbirler ile ilgili olarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından nakledilen rivayetler bunlardır.

Onlara tabi olanlardan da bu hususta farklı rivayetler gelmiştir. Bu hususta onlardan nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٧١٤٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا عَتَّابُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ خُصَيْفٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَحِمَهُ اللّٰهُ، كَانَ يُكَبِّرُ سَبْعًا وَخَمْسًا.

7148- … Bize Attâb b. Beşîr'in, Husayf'dan tahdis ettiğine göre, Ömer b. Abdulaziz -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- (bayram namazlarında) yedi ve beş tekbir getirirdi.

***

Bunun üzerine birinci görüş sahipleri şöyle derler: İşte Ömer b. Abdulaziz'in kanaati de bizim kanaatimize uygundur.

Onlara şöyle cevap verilmiştir: Fakat tabiînin çoğundan bundan farklı görüş nakledilmiştir.

٧١٤٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ أَنَّ مَسْرُوقَ بْنَ الآجْدَعِ رَحِمَهُ اللّٰهُ، كَانَ يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ تِسْعَ تَكْبِيرَاتٍ.

7149- … Bize Şu'be, Mansur'dan tahdis etti. Onun İbrahim'den rivayet ettiğine göre, Mesrûk b. el-Ecda' -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- iki bayramda dokuz tekbir alırdı.

٧١٥٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ مَنْصُورًا يُحَدِّثُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ وَمَسْرُوقٍ، أَنَّهُمَا كَانَا يُكَبِّرَانِ فِي الْعِيدَيْنِ، تِسْعَ تَكْبِيرَاتٍ.

7150- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Ben Mansur'u, İbrahim yolu ile el-Esved ve Mesrûk'tan tahdis ederken dinledim: Buna göre, her ikisi de bayram namazlarında dokuz tekbir alırdı.

٧١٥١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ مَنْصُورًا يُحَدِّثُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ وَمَسْرُوقٍ، أَنَّهُمَا كَانَا يُكَبِّرَانِ فِي الْعِيدَيْنِ، تِسْعَ تَكْبِيرَاتٍ.

7151- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Mansur'u, İbrahim'den tahdis ederken dinledim. Onun el-Esved ve Mesrûk'tan rivayet ettiğine göre, her ikisi de bayram namazlarında dokuz tekbir alırdı.

٧١٥٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا الآشْعَثُ عَنِ الحَسَنِ رَحِمَهُ اللّٰهُ، قَالَ: تِسْعُ تَكْبِيرَاتٍ، خَمْسٌ فِي الْأُولَى، وَأَرْبَعٌ فِي الْآخِرَةِ، مَعَ تَكْبِيرَةِ الصَّلَاةِ.

7152- … Bize el-Eş'as, el-Hasen'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- onun şöyle dediğini rivayet etti: Namaz(a başlama) tekbiri ile birlikte birinci rekâtta beş, ikinci rekâtta dört olmak üzere dokuz tekbir (alınır).

٧١٥٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ رَحِمَهُ اللّٰهُ، قَالَ: تِسْعُ تَكْبِيرَاتٍ.

7153- … Bize Said, Ebu Ma'şer'den tahdis etti. O İbrahim en-Nehaî'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- onun: (Bayram namazında) dokuz tekbir vardır, dediğini rivayet etti.

٧١٥٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ حَمْزَةَ أَبَا عُمَارَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ رَحِمَهُ اللّٰهُ يَقُولُ: ثَلَاثًا ثَلَاثًا، سِوَى تَكْبِيرَةِ الصَّلَاةِ.

7154- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Ben, Hamza Ebu Umâre'yi şöyle derken dinledim: eş-Şabi'yi -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle derken dinledim: Namaz(a başlama) tekbiri dışında üçer üçer tekbir alınır.

٧١٥٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدٌ وَهُوَ ابْنُ سِيرِينَ فِي تَكْبِيرِ الْعِيدَيْنِ، فَذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ تَكْبِيرِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَوَافَقَهُ أَيْضًا عَلَى الْمُوَالاَةِ، بَيْنَ الْقِرَاءَتَيْنِ.

7155- … Bize Yezid b. İbrahim tahdis edip dedi ki: Bize, Muhammed b. Sîrîn, bayram namazlarındaki tekbirler hakkında tahdis ederek İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın tekbir ile ilgili hadisinin aynısını zikretti. Aynı şekilde her iki kıraati arka arkaya yapmak hususunda da ona uygun olarak rivayeti zikretti.

٧١٥٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ عَنِ ابْنِ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدٍ بِنَحْوِهِ.

7156- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ravh, İbn Avn'dan tahdis etti. O, Muhammed'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

***

İşte tabiîlerden kendilerinden rivayette bulunduğumuz bu kişilerin çoğunun görüşü İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın görüşüne uygundur.

Bayram namazındaki tekbirler hususunda böyle bir görüş ayrılığı ortaya çıkmış olduğundan bizler de bu görüşler arasından sahih (doğru) bir görüş ortaya çıkartabilmek için bu hususu incelemek istedik.

Bu hususu inceledikten sonra şunu gördük: Onlardan herhangi birisinden Ramazan bayramı namazı ile kurban bayramı namazı arasında fark gözettiği rivayet edilmemiştir. Bundan tek istisna Ali *radıyallahu anh*'dır. Ancak Ramazan bayramı namazı ile kurban bayramı namazı aynı maksat ile yapılan ve uygulanan iki bayram namazıydı. Bu namazlar, rükû ve secdeleri bakımından birbirine eşit olup bunların arasında hiçbir fark yoktur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) da diğer hükümleri bakımından birbirlerinin, fark söz konusu olmadan aynı olmalarını gerektirmektedir.

İşte sözünü ettiğimiz husus sebebi ile kurban bayramı günü ile Ramazan bayramı gününde kılınan iki namazın birbirine eşit olduğu sabit olmaktadır.

Bundan sonra her iki namazda alınan (fazla) tekbirlerin sayısını inceleyince şunu gördük: Diğer namazlarda bu tekbirler yoktur. Diğer taraftan bayram namazlarında diğer namazlara göre fazla bazı tekbirlerin bulunduğu üzerinde ittifak edilmiş olduğunu da gördük.

Nazar (akli düşünme ve kıyas), bayram namazlarında onların dışındaki diğer namazlara göre fazla yapılacağı üzerinde ittifak edilmiş olan dışında bir fazlalığın bulunmamasını gerektirmektedir. İbn Mesud'un, Huzeyfe'nin, İbn Abbas'ın, Ebu Musa'nın ve onlarla birlikte (Allah hepsinden razı olsun) işittiğimiz kimselerin, dokuz tekbirin fazladan getirileceği üzerinde icma etmiş olduklarını görüyoruz.

Bundan fazlası hususunda ise görüş ayrılığı içerisinde olduklarını gördük. Biz de bu namazda fazla olarak yapılacağı ittifakla kabul edilenin fazla olarak yapılacağını kabul ederken bu namazda fazladan yapılacağı üzerinde ittifak edilmeyenin de yapılmayacağını kabul ettik.

İşte bu yolla bu görüş sahiplerinin benimsedikleri kanaat sabit olmaktadır.

Daha sonra bu namazda (bayram namazında) kıraatin nerede yapılacağı hususunu inceledik. Kıraatin birinci rekâtta tekbirden sonra olduğu görüşünü benimseyenler (olarak sizlerin) ikinci rekâtta da aynı şekilde ittifak etmiş olduğunuzu gördük. Bizler ise kıraatin birinci rekâtta tekbirden sonra yapılacağı kanaatindeyiz. Nazar (akli düşünme ve kıyas) ikinci rekâtta da böyle olmasını gerektirmektedir.

Bu sebeple birinci görüş sahipleri lehine bunlara karşı deliller arasında tekbirin, namazda yapılan bir zikir ve kıraatin dışında bir şey olduğu hususu bulunmaktadır.

Bundan dolayı bizler, zikirin namazın birinci ve ikinci rekâtlarının neresinde yapılacağını inceledik.

Bu incelemede şunu gördük: Bu kitabımızın başka bir yerinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ve ashabından (Allah hepsinden razı olsun) nakletmiş olduğumuz rivayetlerde belirtildiği üzere, istiftah (subhaneke) ve

istiaze (euzu billahi...) bulunmaktadır. Bu ise namazın başında ve kıraatten önce gerçekleştirilir.

Bununla da bayram namazlarının birinci rekâtında getirilecek olan tekbirin yerinin namazın burasında olduğu sabit olmaktadır.

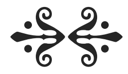
Diğer taraftan vitir namazında kunut duasının vitir namazının son rekâtında yerine getirildiğini gördük. Herkes, kunut duasının kıraatten sonra, kıraatin de ondan önce yapılacağını ittifakla kabul etmiştir.

Aralarındaki görüş ayrılığı, kunuttan önce rükûun yapılacağı veya kunutun rükûdan önce yapılacağı ile ilgilidir.

Kunutun kıraatten sonraya bırakılacağı hususunda ise hiçbir görüş ayrılığı yoktur.

İşte bununla bayram namazının son rekâtında fazla tekbirlerin alınacağı yerin kıraatten sonrası olduğu sabit olmaktadır. Böylelikle namazlarda diğer zikirlerin yapılacağı yer ile aynı yerde yapılmış olur. Nerede yapılacağı hususunda görüş ayrılığı içerisinde bulundukları yerler ise yeri üzerinde icma ve ittifak bulunan yerler gibidir.

Bu bölümde yaptığımız bütün açıklamalar aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٢- بَابُ حُكْمِ الْمَرْأَةِ فِي مَالِهَا

2- KADININ KENDİ MALI İLE İLGİLİ (TASARRUFLARININ) HÜKMÜ

٧١٥٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَحْيَى الْاَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ جَدَّتَهُ أَتَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِحُلِيٍّ لَهَا فَقَالَتْ: إِنِّي تَصَدَّقْتُ بِهَذَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهُ لاَ يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ فِي مَالِهَا أَمْرٌ، إِلاَّ بِإِذْنِ زَوْجِهَا، فَهَلْ اسْتَأْذَنْتِ زَوْجَكِ؟» فَقَالَتْ: نَعَمْ. فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «هَلْ أَذِنْتَ لِاِمْرَأَتِكَ أَنْ تَتَصَدَّقَ بِحُلِيِّهَا هَذَا؟» فَقَالَ: نَعَمْ. فَقَبِلَهُ مِنْهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

7157- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Abdullah b. Bukeyr tahdis edip dedi ki: Bana el-Leys b. Sa'd, Abdullah b. Yahya el-Ensârî'den tahdis etti. O babasından, onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, büyük annesi kendisine ait bir zînet eşyası ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelip: Ben bunu sadaka olarak bağışladım, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kocasının izni olmadan kadının kendi malı hakkında vermiş olduğu emir caiz değildir. Kocandan izin aldın mı?"*** diye sordu. O: Evet, dedi.

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (dedeme) birisini göndererek: ***"Sen hanımına bu ziynet eşyasını sadaka olarak bağışla-***

ması için izin verdin mi" diye sordurdu. Kocası: Evet, deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun sadaka olarak verdiği bu zîneti kabul etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu hadis doğrultusunda kanaat sahibi olmuş ve: Kadının, kocasının izni olmadan malından bir şey hibe etmesi de onu sadaka olarak vermesi de caiz değildir, demiştir.

Bu hususta başkaları, onlara muhalefet edip kadının kendi malındaki bütün tasarruflarını caiz kabul etmiş ve kadının kendi malındaki hükmünü kocasının kendi malındaki hükmü gibi değerlendirmişlerdir.

Buna dair de Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğu ile verin. Bununla beraber gönül hoşluğu ile size onun bir kısmını bağışlarlarsa onu da afiyetle yiyin"*** (en-Nisa 4/4) ayetini delil göstermişlerdir.

Burada Yüce Allah kocaya eşinin gönül hoşluğu ile verdiğini mubah kılmaktadır.

Ayrıca Yüce Allah'ın: ***"Kendilerine mehir tayin etmiş olduğunuz hanımları onlara dokunmadan önce boşarsanız tayin ettiğiniz (mehir)in yarısını (onlara) verin. Ancak kendilerinin veya nikâh akdini elinde bulunduran kimsenin bağışlaması hariç"*** (el-Bakara, 2/237) ayetini de delil göstermişlerdir.

Burada Yüce Allah, kocası tarafından boşanmış olan bir kadının -herhangi bir kimsenin iznini almadan- malından bir kısmını bağışlamasını geçerli olarak değerlendirmiştir.

İşte bu da, kadının, kendi malındaki tasarrufunun caiz olduğuna, kendi malı ile ilgili tasarruflarının erkeğin kendi malındaki tasarrufu gibi olduğuna delildir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de bu manaya uygun rivayet nakledilmiştir. Biz, bunu zekât bölümünde Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'ın eşinin, süs eşyasını Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürüp bunu sadaka olarak vermek istediğini bildiren hadiste kaydettik. Abdullah *radıyallahu anh* ona: Haydi, onu bana sadaka olarak ver, demiş, karısı ona: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den izin almadıkça olmaz, demişti. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına giderek bu hususta ondan

izin istemiş, Allah Rasulü de: ***"Sen o zînetini ona ve onun himayesindeki yetimlere tasadduk et. Çünkü onlar, böyle bir sadakanın verilebileceği en uygun kimselerdir"*** buyurmuştur.[200]

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun, zînet eşyasını kocasına ve kocasının himayesindeki yetimlere sadaka olarak vermesini mubah kılmış, ayrıca ona Abdullah b. Mesud'un yetimlerine sadaka olarak vereceği mal hakkında kocasından izin isteyip ona danışmasını emretmemiştir.

Yine bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kadınlara öğüt vererek: ***"Sadaka verin"*** buyurduğu belirtilmekte ve bu hususta ayrıca kocalarının izninden söz etmemektedir.

Bütün bunlar, onların, kocalarının emri olmadan mallarından diledikleri sadaka olarak verme hakkına sahip olduklarına delildir.

٧١٥٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ وَأَبُو الْوَلِيدِ قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ أَيُّوبَ يُحَدِّثُ عَطَاءً قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا. أَوْ حَدَّثَ بِهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ خَرَجَ يَوْمَ فِطْرٍ، فَصَلَّى، ثُمَّ خَطَبَ، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ، فَأَمَرَهُنَّ أَنْ يَتَصَدَّقْنَ.

7158- … Bize Şu'be tahdis edip dedi ki: Eyyub'un, Ata'ya tahdis ederken şöyle söylediğini işittim: İbn Abbas *radıyallahu anh* hakkında şehadet ederim ki…

Ya da hadisi İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan tahdis ederek şunları söylediğini belirtmiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ramazan bayramı günü çıktığına, namaz kıldırıp hutbesini irad ettikten sonra kadınların bulunduğu yere gidip onlara sadaka vermelerini emrettiğine şahitlik ederim.

٧١٥٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قُلْتُ لاِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: شَهِدْتَ الْعِيدَ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَلَوْلاَ مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ مِنْ صِغَرِي، خَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى

200 Bkz. 2960 no'lu hadis (Çeviren).

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْعِيدِ، فَصَلَّى، ثُمَّ خَطَبَ، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ مَعَ بِلاَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَوَعَظَهُنَّ. فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَهْوِي بِيَدِهَا إِلَى رَقَبَتِهَا، وَالْمَرْأَةُ تَهْوِي بِيَدِهَا إِلَى أُذُنِهَا، فَتَدْفَعُهُ إِلَى بِلاَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَبِلاَلٌ يَجْعَلُهُ فِي ثَوْبِهِ، ثُمَّ انْطَلَقَ بِهِ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَنْزِلِهِ.

7159- … Bize Süfyan, Abdurrahman b. Abbas'tan, onun şöyle dediğini tahdis etti: İbn Abbas *radıyallahu anh*'a: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bayramda bulundun mu? diye sordum. O: Evet, dedi. Eğer benim ona yakınlığım olmasaydı yaşımın küçüklüğünden dolayı buna tanık olamayacaktım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bayram günü çıktı, namaz kıldırdıktan sonra hutbe verdi. Sonra Bilal *radıyallahu anh* ile birlikte kadınların yanına gitti, onlara öğüt verdi. Bunun üzerine kadınların kimi elini boynuna uzatıyor, kimi kulağına uzatarak (aldığı) o süs eşyasını Bilal *radıyallahu anh*'a veriyordu. Bilal de aldıklarını elbisesine bırakıyordu. Sonra bu topladıklarını alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile beraber evine gitti.

٧١٦٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: شَهِدْتُ الصَّلاَةَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَعَ أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، فَكُلُّهُمْ يُصَلِّيهَا قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ يَخْطُبُ بَعْدُ. قَالَ: وَنَزَلَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يُجْلِسُ الرَّجُلَ بِيَدِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ يَشُقُّهُمْ حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ، وَمَعَهُ بِلاَلٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لاَ يُشْرِكْنَ بِاللهِ شَيْئًا﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾. فَقَالَ حِينَ فَرَغَ: «أَنْتُنَّ عَلَى ذَلِكَ». فَقَالَتْ اِمْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ لَمْ تُجِبْهُ غَيْرُهَا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: «فَتَصَدَّقْنَ». فَبَسَطَ بِلاَلٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ثَوْبَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُنّ: «أَلْقِينَ». فَجَعَلْنَ يُلْقِينَ الْفَتَخَ وَالْخَوَاتِيمَ فِي ثَوْبِ بِلاَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

7160- … Tavus'tan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir, Ömer ve

Osman *radıyallahu anhum* ile birlikte namazda hazır bulundum. Hepsi de namazı hutbeden önce kılıyor sonra hutbe veriyordu.

(İbn Abbas) dedi ki: Allah'ın Nebisi *sallallahu aleyhi ve sellem* (minberden) indi. Eliyle ayaktaki adamı oturttuğunu hala görür gibiyim. Sonra onların arasından ilerledi ve kadınların yanına vardı. Yanında da Bilal *radıyallahu anh* vardı. ***"Ey Peygamber! Mü'min kadınlar: "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak… üzere sana bey'at etmeye geldiklerinde bey'atlerini kabul et… Şüphesiz ki Allah, çok mağfiret edendir, çok esirgeyendir"*** (el-Mumtehine, 60/12) ayetini okudu. Allah Rasulü ayeti okuyup bitirince: ***"Sizler bu sözünüz üzeresiniz (değil mi?)"*** dedi. Bir tek kadın -ki ondan başka ona cevap veren olmadı:- Evet ey Allah'ın Rasulü! dedi. Allah Rasulü de: ***"O halde tasadduk edin"*** dedi.

Ardından Bilal *radıyallahu anh* elbisesini yaydı. Sonra kadınlara: ***"(Sadakalarınızı buraya) bırakın"*** dedi. Onlar da halhallarını, yüzüklerini Bilal *radıyallahu anh*'ın elbisesine atmaya başladılar.[201]

٧١٦١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ يَوْمَ الْفِطْرِ، فَبَدَأَ بِالصَّلاَةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ. فَلَمَّا فَرَغَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَامَ فَأَتَى النِّسَاءَ، فَذَكَّرَهُنَّ وَهُوَ يَتَوَكَّأُ عَلَى بِلاَلٍ وَبِلاَلٌ بَاسِطٌ ثَوْبَهُ، فَجَعَلَ النِّسَاءُ يُلْقِينَ فِيهِ صَدَقَاتِهِنَّ.

7161- … Bize İbn Cüreyc tahdis edip dedi ki: Bana Ata, Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan haber vererek şöyle dedi: Ben onu şöyle derken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazan bayramı günü ayağa kalktı. Hutbeden önce namaz kılmakla başladı. Sonra insanlara bir hutbe verdi. Allah'ın Nebisi *sallallahu aleyhi ve sellem* (hutbeyi) bitirince ayağa kalkıp kadınların bulunduğu yere gitti. Onlara hatırlatmalarda bulundu. Bu arada Bilal'e dayanıyordu. Bilal de elbisesini yere sermişti. Kadınlar, Bilal'in elbisesine sadakalarını atmaya başladılar.

201 Buhârî, Ideyn, 19, Tefsîru Sure 60 (3); Müslim, Ideyn, 1.

٧١٦٢- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ بْنُ جَنَّادٍ الْحَلَبِيُّ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ رَفِيعٍ عَنْ حَرَامِ بْنِ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النِّسَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ، فَأَمَرَهُنَّ بِتَقْوَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالطَّاعَةِ لِأَزْوَاجِهِنَّ، وَأَنْ يَتَصَدَّقْنَ.

7162- … Zeyd b. Rufey'den, o Harâm b. Hakîm b. Hizâm *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir gün Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kadınlara hitap etti. Onlara Aziz ve Celil olan Allah'a karşı takvalı olmalarını, kocalarına itaat etmelerini ve tasaddukta bulunmalarını emretti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kadınlara sadaka vermelerini emretmiş, onların verdikleri sadakaları kabul etmiş, bunun için de ayrıca kocalarının görüş belirtmelerini beklememiştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine buna delil olacak rivayetler de nakledilmiştir.

٧١٦٣- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا بُكَيْرِ بْنُ الْأَشَجّ عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ مَيْمُونَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُولُ: أَعْتَقَتْ وَلِيدَةً عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْت ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لَوْ أَعْطَيْتِهَا أُخْتَكِ الْأَعْرَابِيَّةَ، كَانَ أَعْظَمَ لِأَجْرِكِ».

7163- … Bize Bukeyr b. el-Eşec, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın azatlısı Kureyb'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Meymûne'yi şöyle derken dinledim: O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken bir cariyeyi hürriyetine kavuşturdu. Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e söyleyince Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Eğer o cariyeyi çölde yaşayan kız kardeşine vermiş olsaydın bu senin daha büyük ecir almana sebep olurdu."***[202]

202 Buna yakın olarak: Buhârî, Hibe, 15, 16; Müslim, Zekât, 44.

٧١٦٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَازِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا مِثْلَهُ.

7164- … ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan, o Meymûne *radıyallahu anhâ*'dan aynısını rivayet etti.

***

Şayet kadının malı ile ilgili emirleri (tasarrufları) kocasının izni olmadan caiz olmasaydı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Meymûne'nin cariyeyi azad etmesini kabul etmez ve cariyeyi, köle azad etmekten daha faziletli olan o alanda iş görmek üzere görevlendirirdi.

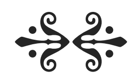
O halde bir kimsenin, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda yer alan iki ayeti ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit ve sahih bir yolla geldikleri üzerinde ittifak edilmiş sünnetleri bırakıp benzeri sabit görülmeyen şaz bir hadise yönelmesi nasıl caiz olabilir?

Bundan sonra nazar (akli düşünme ve kıyas) da bizim lehimize delil olmaktadır. Şöyle ki: İlim adamları, kadının, malının üçte biri içerisinde yaptığı vasiyyetlerin ona ait malın üçte birlik vasiyyet hakkı çerçevesinde erkeklerin vasiyyetleri gibi olduğu hususunda ihtilaf etmemişlerdir. Bu hususta kocasının kadın aleyhinde yapabileceği herhangi bir şey veya bir emir söz konusu olamaz. Zaten Allah'ın Kitab'ı da bunu ifade etmiştir.

Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurmaktadır: ***"Çocukları yoksa eşlerinizin geriye bıraktıklarının yarısı sizindir. Şayet çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Bunlar vasiyyetlerin(in yerine getirilmesin)den ya da borçlar(ının ödenmesin)den sonradır"*** (en-Nisa, 4/12).

Eğer kadının yaptığı vasiyyetler, malının üçte birlik kısmı içerisinde ise vefatından sonra geçerlidir. Buna göre, onun kendi malı hakkında hayatta iken yaptıkları bundan daha ileri derecede caiz olmalıdır.

İşte biz bunu kabul ediyoruz ve bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٣- بَابُ مَا يَفْعَلُهُ الْمُصَلِّي بَعْدَ رَفْعِهِ مِنَ السَّجْدَةِ الْأَخِيرَةِ مِنَ الرَّكْعَةِ الْأُولَى

3- NAMAZ KILAN KİMSE, BAŞINI BİRİNCİ REKÂTIN SON SECDESİNDEN KALDIRDIKTAN SONRA NE YAPAR?

٧١٦٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَيُّوبُ عَنْ أَبِي قِلاَبَةَ عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ: أَلاَ أُرِيكُمْ كَيْفَ كَانَتْ صَلاَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ وَإِنَّ ذَلِكَ لَفِي غَيْرِ حِينِ الصَّلاَةِ. فَقَامَ، فَأَمْكَنَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ، فَأَمْكَنَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَانْتَصَبَ قَائِمًا هُنَيْهَةً، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَتَمَكَّنَ فِي الْجُلُوسِ، ثُمَّ انْتَظَرَ هُنَيْهَةً، ثُمَّ سَجَدَ. قَالَ أَبُو قِلاَبَةَ: فَصَلَّى كَصَلاَةِ شَيْخِنَا هَذَا يَعْنِي عَمْرَو بْنَ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. قَالَ: فَرَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ سَلَمَةَ يَصْنَعُ شَيْئًا، لاَ أَرَاكُمْ تَصْنَعُونَهُ، إِنَّهُ كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الْأُولَى وَالثَّالِثَةِ الَّتِي لاَ يَقْعُدُ فِيهَا، اسْتَوَى قَاعِدًا، ثُمَّ قَامَ.

7165- … Bize Hammâd b. Zeyd tahdis edip dedi ki: Bana Eyyub, Ebu Kılâbe'den tahdis etti: Onun Malik b. el-Huveyris'ten rivayet ettiğine göre, o, ashabına: Size Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in namazının nasıl oldu-

ğunu göstereyim mi? derdi. Bunu da namazın kılınma zamanından başka bir zamanda söylerdi.

(Onlara göstermek için) kalktı ve güzelce ayakta durdu, sonra rükûa vardı. Çok güzel rükû yaptı. Sonra başını kaldırıp bir süre ayakta dimdik durdu, ardından secdeye vardı. Sonra başını kaldırdı ve iyice oturdu. Arkasından bir süre bekledi ve sonra secdeye vardı.

Ebu Kılâbe dedi ki: O, bizim bu yaşlı adamımızın namazı gibi bir namaz kıldı. Bu sözüyle Amr b. Seleme *radıyallahu anh*'ı kastediyordu.

(Ebu Kılâbe) dedi ki: Amr b. Seleme'nin bir şey yaptığını gördüm. Sizin o işi yaptığınızı görmüyorum. O, başını birinci rekattaki secdeden ve oturmadığı üçüncü rekattaki secdeden kaldırdığında iyice oturur sonra kalkardı.

٧١٦٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا خَالِدٌ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا كَانَ فِي وِتْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا.

7166- … Ebu Kılâbe şöyle dedi: Bize Malik b. el-Huveyris *radıyallahu anh*'ın haber verdiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, namazının tek rekâtında bulunuyorsa (secdenin sonunda) iyice oturmadıkça kalkmadığını görmüştür.[203]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu görüşü benimsemiştir: Kişi, birinci ve üçüncü rekâtın ikinci secdesinden başını kaldırdığı takdirde iyice oturur, bundan sonra ayağa kalkar. Bu görüşlerine de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Aksine, secdeden sonra kalkar ve iyice oturuncaya kadar beklemez.

Bu görüşlerine de şunu delil göstermişlerdir:

203 Buhârî, Ezân, 142; Ebu Davud, Salât, 138; Nesâî, Tatbîk, 91.

٧١٦٧- عَلِيُّ بْنُ سَعِيدِ بْنِ بَشِيرٍ الرَّازِقُ قَالَ: ثَنَا أَبُو هَمَّامٍ الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: ثَنَا أَبُو خَيْثَمَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ الْكُوفِيُّ بْنُ الْحَرِّ قَالَ: حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَحَدُ بَنِي مَالِكٌ عَنْ عَيَّاشٍ أو عَبّاسِ بْنِ سَهْلٍ السَّاعِدِيّ وَكَانَ فِي مَجْلِسٍ فِيهِ أَبُوهُ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَفِي الْمَجْلِسِ أَبُو هُرَيْرَةَ وَأَبُو أُسَيْدٍ وَأَبُو حُمَيْدٍ السَّاعِدِيُّ وَالْأَنْصَارُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، أَنَّهُمْ تَذَاكَرُوا الصَّلاَةَ. فَقَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلاَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، اِتَّبَعْتُ ذَلِكَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالُوا: فَأَرِنَا، فَقَامَ يُصَلِّي وَهُمْ يَنْظُرُونَ، فَكَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ فِي أَوَّلِ التَّكْبِيرِ، ثُمَّ ذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلاً، ذَكَرَ فِيهِ أَنَّهُ لَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ مِنَ الرَّكْعَةِ الْأُولَى، قَامَ وَلَمْ يَتَوَرَّكْ.

7167- … el-Hasen el-Kûfî b. el-Har şöyle dedi. Bana İsa b. Abdullah b. Malik, Muhammed b. Amr b. Ata *radıyallahu anh*'tan tahdis etti. (O dedi ki:) Bana Malik, İbn Ayyaş b. Sehl es-Sâidî'den tahdis etti. O, babasının da bulunduğu bir mecliste bulunuyordu. Babası da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabındandı. Aynı mecliste Ebu Hureyre, Ebu Useyd, Ebu Humeyd es-Sâidî ve ensar *radıyallahu anhum* da bulunuyordu. Bu arada kendi aralarında namazdan söz ettiler.

Ebu Humeyd: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in namazını aranızda en iyi bileniniz benim. Ben, bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i izleyerek öğrendim, dedi.

Meclistekiler: Bize göster, deyince o da kalkıp namaz kıldı. Onlar da ona bakıyorlardı. Tekbir getirip ilk tekbirde ellerini kaldırdı. Sonra hadisi uzunca zikretti ve bu hadiste, başını birinci rekâtın ikinci secdesinden kaldırdığında oturmadan ayağa kalktığını söyledi.[204]

***

İşte bu hadis, dediğimiz şekilde gelip ilk hadise muhalif olduğundan birinci hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yaptığı söylenen oturmanın ondaki bir rahatsızlık sebebiyle olması ihtimali söz konusu olur. Bu

204 Ebu Davud, Salât, 116, 177.

rahatsızlığı sebebiyle oturmuş demektir. Yoksa namazın sünnetinden olduğu için oturmamıştır. Nitekim İbn Ömer *radıyallahu anh*, namaz kılarken bağdaş kurup otururdu. Niçin böyle yaptığı sorulunca: Ayaklarım beni taşımıyor, diye cevap vermişti.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, söz konusu oturmayı da başına gelen bir hastalık sebebiyle yapmış olması ihtimali vardır. Böylelikle ondan nakledilen bu hadis, yine ondan gelen diğer hadisle çelişmesin ve ona muhalif olmasın.

Bu, bize göre, ondan nakledilen rivayetleri çelişecek ve biri diğerini reddedecek şekilde yorumlamaktan daha uygundur.

Diğer taraftan Ebu Humeyd'in rivayet ettiği hadiste, onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda söyleyip yaptıkları da anlatılmakta ve ashabından hiçbir kimsenin bu yaptıklarına karşı çıkmadığı da belirtilmektedir.

İşte bu, onların bu hususta sahip oldukları bilginin Ebu Humeyd'in kendilerine anlattıklarına muhalif olmadığına bir delildir.

Malik b. el-Huveyris *radıyallahu anh*, hadisinde Eyyub'un naklettiği şekilde, Amr b. Seleme'nin yaptığını gördüğü bir işi diğer insanların yaptıklarını görmediğini belirtmektedir. Kendisi ise tabiînden bir topluluğu görmüş birisidir.

İşte bu, Ebu Kılâbe yolu ile Malik'ten nakledilen rivayette belirtilen oturuşun sünnet olmasını reddetmek için bir delildir.

Bundan sonra nazar (akli düşünme ve kıyas) da Ebu Humeyd *radıyallahu anh*'dan rivayet edilene uygundur.

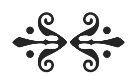
Şöyle ki: Bizler, kişinin, kıldığı namazda bir halden bir başka hale geçtiği takdirde yeni bir zikir söylediğini görüyoruz.

Bu kabilden olmak üzere şunları görüyoruz: Rükûa gitmek istediğinde Allahuekber deyip rükûa varır, başını rükûdan kaldırdığı takdirde: "Semiallahu limen hamideh" der. Secdedeye gittiğinde "Allahuekber" der. Başını secdeden kaldırdığında: "Allahuekber" der. Tekrar secdeye gidecek olursa yine aynı işi yapar. Başını secdeden kaldırdığı takdirde ayakta dimdik doğruluncaya kadar yalnızca bir tekbir getirir.

İşte bu da, secde ve ayakta durma arasında bir oturuş bulunmadığına delildir. Şayet aralarında bir oturuş bulunsaydı başını secdeden kaldırdıktan sonra bu oturuşa geçmek için bir tekbir getirmesine gerek olurdu. O oturuştan ayağa kalkmak istediği takdirde de ayrıca bir tekbir getirmeye ihtiyacı olurdu.

Ona böyle bir emir verilmediğine göre, son secdeden başını kaldırdığı zamanla ondan sonra gerçekleşecek olan kıyam arasında bir oturuş bulunmadığı sabit olmaktadır. Böylelikle bunun da hükmü, namazların diğer hallerinin hükmü ile aynı olur, onlarla bağdaşır, onlara göre bir farklılık arzetmez.

İşte biz bunu kabul ediyoruz ve bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٤- بَابُ مَا يَجِبُ لِلْمَمْلُوكِ عَلَى مَوْلَاهُ مِنَ الكِسْوَةِ وَالطَّعَامِ

4- KÖLENİN, EFENDİSİ ÜZERİNDEKİ GİYECEK VE YİYECEK HAKKI

٧١٦٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ. ح

7168- Bize Rabî' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٧١٦٩- وَحَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَا: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ مُجَاهِدٍ الْمَدَنِيُّ، أَبُو حَزْرَةَ، عَنِ ابْنِ الْوَلِيدِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الوَلِيدِ بْنِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْتُ أَنَا وَأَبِي، نَطْلُبُ هَذَا الْعِلْمَ فِي هَذَا الْحَيِّ مِنَ الْأَنْصَارِ، قَبْلَ أَنْ يَهْلَكُوا فَكَانَ أَوَّلُ مَنْ لَقِينَا، أَبُو الْيَسَرِ صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَعَهُ غُلَامٌ لَهُ، وَعَلَيْهِ بُرْدَةٌ وَمَعَافِرِيٌّ، وَعَلَى غُلَامِهِ بُرْدَةٌ وَمَعَافِرِيٌّ.

قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا عَمُّ، لَوْ أَخَذْتَ بُرْدَةَ غُلَامِكَ، وَأَعْطَيْتَهُ مُعَافِرِيَّكَ، وَأَخَذْتَ مُعَافِرِيَّهُ، وَأَعْطَيْتَهُ بُرْدَتَكَ، فَكَانَتْ عَلَيْكَ حُلَّةٌ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ.

قَالَ: فَمَسَحَ رَأْسِي وَقَالَ: اللّٰهُمَّ بَارِكْ فِيهِ. ثُمَّ قَالَ: يَا ابْنَ أَخِي بَصُرَتْ عَيْنَايَ هَاتَانِ، وَسَمِعَتْهُ أُذُنَايَ هَاتَانِ، وَوَعَاهُ قَلْبِي مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ:

«أَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَاكْسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ». فَكَانَ إِنْ أَعْطَيْتُهُ مِنْ مَتَاعِ الدُّنْيَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَأْخُذَ مِنْ حَسَنَاتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

7169- … Ubâde b. el-Velid b. Ubâde b. es-Samit *radıyallahu anh* şöyle dedi: Babamla birlikte, ölüp gitmelerinden önce ensarın bu grubu arasında ilim öğrenmek üzere çıktım. İlk karşılaştığımız kişi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Ebu'l-Yeser oldu. Yanında da bir kölesi vardı. Ebu'l-Yeser'in üzerinde çizgili bir elbise ile Yemen işi meâfir denilen bir elbise vardı. Kölesinin üzerinde de (aynı şekilde) çizgili bir elbise ile Yemen işi meâfir türü bir elbise vardı.

(Ubâde b. el-Velid) dedi ki: Bunu görünce ben ona: Ey amca! Sen kölenin elbisesini alsan ve ona Yemen işi meafir türü elbiseni versen, buna karşılık onun Yemen işi meafirini alıp kendi elbiseni versen böylelikle senin üzerinde de onun üzerinde de birer takım elbise olurdu, dedim.

(Ubâde b. el-Velid) dedi ki: Başımı sıvazlayarak: Allah'ım, sen bunu mübarek kıl, dedi. Sonra şunları ekledi: Kardeşimin oğlu! Şu iki gözüm gördü, şu iki kulağım onu işitti, şu kalbim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu ezberledi: ***"Yediklerinizden onlara yedirin, giydiklerinizden onlara giydirin."*** Bu sebeple ona dünya malından verdiklerimi, kıyamet gününde hasenatımdan bir şeyler almasından daha çok severim.[205]

٧١٧٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ الشِّيرَازِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ الْحَوْطِيُّ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ المَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: خَرَجْنَا حُجَّاجًا، أَوْ مُعْتَمِرِينَ، فَلَقِينَا أَبَا ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِالرَّبَذَةِ، فَإِذَا عَلَيْهِ بُرْدٌ، وَعَلَى غُلَامِهِ بُرْدٌ مِثْلُهُ. فَقُلْنَا لَهُ: يَا أَبَا ذَرٍّ لَوْ أَخَذْتَ هَذَا الْبُرْدَ إِلَى بُرْدِكَ، لَكَانَتْ حُلَّةً وَكَسَوْتَهُ بُرْدًا غَيْرَهُ.

فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِخْوَانُكُمْ جَعَلَهُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ، فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلاَ يُكَلِّفُهُ مَا يَغْلِبُهُ، فَإِنْ كَلَّفَهُ مَا يَغْلِبُهُ، فَلْيُعِنْهُ».

205 Buhârî, Itk, 15; Müslim, Zühd, 74, Eymân, 38; İbn Mâce, Edeb, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 36, V, 168, 173.

7170- … el-Marûr b. Süveyd şöyle dedi: Hac (ya da umre) yapmak üzere yola çıktık. Yolda Rebeze'de Ebu Zerr ile karşılaştık. Onun üzerinde çizgili bir elbise, kölesi üzerinde de aynısından çizgili bir elbise vardı. Biz ona: Ey Ebu Zerr! Sen bu çizgili elbiseyi alıp kendi çizgili elbisenle beraber giysen, senin üzerinde (altlı üstlü) bir takım elbise olurdu. Ona da bundan başka bir çizgili elbiseyi giymesi için verirdin, dedik.

Ebu Zerr *radıyallahu anh* şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"(Bunlar) Aziz ve Celil olan Allah'ın ellerinizin altına vermiş olduğu kardeşlerinizdir. Her kimin elinin altında bir kardeşi bulunuyorsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Gücünün yetmeyeceği şeyleri ondan istemesin. Eğer ondan gücünün yetmeyeceği şeyleri isterse ona yardım etsin."***[206]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, kişinin, kendisi ile kölesi arasında yiyecek ve giyecek hususunda eşitlik sağlamakla yükümlü olduğu görüşünü kabul etmiş ve bu hususta bizim bu bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğimiz hadis ile Ebu'l-Yeser ve Ebu Zerr *radıyallahu anhumâ*'nın bu hususta sözünü ettiğimiz izledikleri ve benimsedikleri yolu delil göstermişlerdir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Kölenin efendisi üzerindeki hakkı yiyeceği ve giyeceğidir. Bunun dışında sahibi olan kişinin kendisi için sağlayacağı bolluktan bir hakkı bulunmamaktadır. Buna dair de şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٧١٧١- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَجْلاَنَ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ عَجْلاَنَ أَبِي مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكِسْوَتُهُ، وَلاَ يُكَلَّفُ مِنَ العَمَلِ إِلاَّ مَا يُطِيقُ».

206 Buhârî, Edeb, 44; Müslim, Eymân, 39; Ebu Davud, Edeb, 124; Tirmizî, Birr, 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 158, 161.

7171- ... Aclân Ebu Muhammed'den, onun Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Yiyeceğini, giyeceğini vermek ve ancak gücünün yettiği işleri yapmakla yükümlü tutmak kölenin bir hakkıdır."***[207]

***

Bu görüştekiler: İşte, kölenin efendisi üzerinde yerine getirilmesi gereken hakkı budur, demişlerdir. Bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edildiğinden bizim için en uygun olan iş, bu bölümde bundan önce yapmış olduğumuz rivayetleri imkânımız olduğu ölçüde buna uygun bir şekilde yorumlamaktır.

Dolayısıyla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Yediğinizden onlara yedirin, giydiğinizden onlara giydirin"*** sözü ile yiyecek olarak ekmek ve katık, elbise olarak da keten ve pamuk türünü kastetmiş olması ihtimali vardır. Eğer bu hususta köleler, efendilerine ortak olurlarsa onların yediklerinden yemiş, giydiklerinden giymiş olurlar. Böylelikle bu anlam Ebu Hureyre'nin rivayet etmiş olduğu hadisin anlamına uygun düşer.

Şayet: "Yediğinizin aynısını onlara yedirin, giydiğinizin aynısını onlara giydirin" demiş olsaydı ancak o zaman eşitlik gerekli olurdu.

Şayet böyle demiş olsaydı efendilerin, yiyecek ya da giyecek hususunda kölelerinden daha üstün olmaları caiz olmazdı. Fakat Allah Rasulü'nün dediği: "***Yediğinizden onlara yedirin, giydiğinizden onlara giydirin"*** sözünden ibarettir.

O halde bu sözde, giyecek ve yiyecek hususunda aralarında eşitliğin gerekli olması söz konusu değildir. Burada bulunanlar, -bu hususta birbirlerine eşit olmasalar dahi- giydiklerinden onlara giydirmenin, yediklerinden de onlara yedirmenin gerekli olmasından ibarettir.

Yine buna Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen şu rivayet de delildir:

٧١٧٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ

207 Müslim, Eymân, 41; Malik, İsti'zân, 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 247, 342.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَفَى أَحَدَكُمْ خَادِمُهُ، طَعَامَهُ حَرَّهُ وَدُخَانَهُ فَلْيُجْلِسْهُ، فَلْيَأْكُلْ مَعَهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيَأْخُذْ لُقْمَةً، فَلْيُرَوِّغْهَا ثُمَّ لِيُطْعِمَهَا إِيَّاهُ».

7172- … el-A'rec'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden birisine, hizmetçisi yeterli bir şekilde yemeğini pişirmiş, sıcağını çekip dumanını koklamış olarak getirecek olursa onu da (yanına) oturtsun ve onunla birlikte yesin. Şayet hizmetçi kabul etmezse bir lokma alsın, onu yemeğe bandırsın sonra o lokmayı hizmetçisine yedirsin."***[208]

٧١٧٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَإِنْ لَمْ يُجْلِسْهُ مَعَهُ، فَلْيُنَاوِلْهُ أَكْلَةً أَوْ أَكْلَتَيْنِ أَوْ قَالَ: لُقْمَةً، أَوْ لُقْمَتَيْنِ، فَإِنَّهُ وَلِيَ حَرَّهُ وَعِلاَجَهُ».

7173- … Muhammed b. Ziyad'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizden birisine, hizmetçisi yemeğini getirecek olursa onu kendisiyle beraber oturtmasa dahi eline bir ya da iki yiyimlik (lokma) versin."*** Ya da: ***"Bir ya da iki lokma (versin). Çünkü o, yemeğin sıcağını çekmiş, pişirirken kokusunu almıştır."***[209]

***

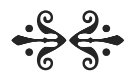
Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, köle sahibi için genişlik sağladığını ve efendinin, kendisi için yemek yapma işini üstlenmiş olan kölesine tek bir lokma yedirdikten sonra o yemeğin geri kalan kısmını kendisine ayırabileceğini görüyoruz.

İşte bu da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Onlara yediklerinizden yedirin"*** sözü ile eşitliği kastetmediğine, aynı şekilde: ***"Giydiğinizden onlara giydirin"*** sözünün anlamının da böyle olduğuna delildir.

208 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 245, 299.
209 Buhârî, Itk, 18, Et'ime, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 409, 430.

Ebu'l-Yeser'in yaptığına gelince; o bunu, şefkati ve (ahiret) korkusundan dolayı yapmıştır. Başka bir sebepten dolayı yapmamıştır.

İşte bu rivayetlerin doğru anlaşılması ile ilgili olarak yaptığımız bu açıklama, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥- بَابُ إِنْشَادِ الشِّعْرِ فِي الْمَسَاجِدِ

5-MESCİTLERDE ŞİİR OKUMAK

٧١٧٤- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلاَنَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ تُنْشَدَ الْأَشْعَارُ فِي الْمَسْجِدِ، وَأَنْ يُبَاعَ فِيهِ السِّلَعُ وَأَنْ يَتَحَلَّقَ فِيهِ قَبْلَ الصَّلاَةِ.

7174- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun dedesi *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, mescidlerde şiirlerin okunmasını, orada malların satılmasını ve namazdan önce mescitte halkalar oluşturulmasını yasaklamıştır.[210]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, mescidlerde şiir okumanın mekruh olduğu görüşünü benimsemiştir. Bunlar, bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek mescidde şiir okumakta -eğer bu şiir, rivayet edilmesinde ve mescidin dışındaki bir yerde okunmasında sakınca bulunmayan türden ise- bir sakınca görmemişlerdir.

210 Ebu Davud, Salât, 214; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 179.

Bu görüşlerine de bizim başka bir yerde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğumuz onun, mescitte Hassân'a üzerinde şiir okuyacağı bir minber koymuş olduğuna dair hadis ile mescidde şiir okurken Hassân *radıyallahu anh*'ın yanından geçen Ömer *radıyallahu anh*'ın onu azarlamasına dair hadisi delil göstermişlerdir. Bunun üzerine Hassân *radıyallahu anh* ona şöyle cevap vermişti: "Ben mescidde senden daha hayırlı olan bir kimseye şiir okuyordum."

Bu hadise ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda olduğu halde onlardan hiç kimse onun bu dediğine karşı çıkmadığı gibi bizzat Ömer *radıyallahu anh* da onun bu dediğine itiraz etmemiştir. O halde bizim bu bölümün baş tarafında sözünü ederek başladığımız Yunus'un rivayet ettiği (7174 no'lu) hadis ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, mescidde okunmasını yasaklamış olduğu şiiri kastetmiş olması mümkündür. Bunlar ise, Kureyş'in Hz. Peygamber'i hicvetmek amacıyla söylediği şiirlerdir.

Diğer taraftan yasaklanan şiirin, kadınların itham edildiği, malların küçümsendiği şiir olması da mümkündür. Nitekim biz "Şiir Rivayet Etme" bölümünde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından ensarın İbnü'z-Zübeyr *radıyallahu anh*'a bu şekilde cevap verdiğinden de söz etmiştik. İbnü'z-Zübeyr onların Kâbe etrafında şiir okumalarına karşı çıkınca ona bu şekilde cevap vermişlerdi.

Yine bu sözleri ile mescitte oldukça yoğun bir şekilde okunarak mesciddekilerin hepsinin ya da çoğunluğunun bununla uğraşmaya koyulduğu şiiri kastetmiş olduğu da düşünülebilir. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sizden birinizin karnının irin ile büsbütün dolması onun için içinin şiir ile dolmasından hayırlıdır"*** buyruğunu İbn Aişe ile Ebu Ubeyd -bir başka yerde kendilerinden naklen zikrettiğimiz üzere- böylece yorumlamışlardır.

Buna göre, bu hadiste yasaklanan şiir, şiirin özel bir türü olur. Bu da sözünü ettiğimiz bu üç husustan birinin bulunduğu şiir türüdür. Böylelikle bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mubahlığına dair nakletmiş olduğumuz rivayetlerle ve ondan sonra ashabın yaptıkları ile çelişmemiş olur.

Bir kimse: Eğer dediğin gibi olsaydı neden özellikle mesciddden söz etti. Çünkü senin sözünü ettiğin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yermek amacıyla söylenmiş, kadınların itham edildiği, malların uğrunda küçümsendiği türden olan şiirler mescidin dışında da mekruhtur. Eğer dediğin gibi olsaydı

Allah Rasulü'nün "mescide" kaydını söz etmesinin bir anlamı olmazdı, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Çoğunlukla bir manadan söz edilerek bir söz söylenir fakat o mananın söz konusu edilmesi dolayısıyla hüküm de yalnızca ona özel olmayabilir.

Aziz ve Celil olan Allah'ın şu sözü bu kabildendir: ***"ve kendileri ile zifafa girdiğiniz eşlerinizden himayenizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer o kadınlarla zifafa girmemişseniz (kızlarıyla evlenmenizde) sizin için bir vebal yoktur"*** (en-Nisa, 4/23). Burada üvey babasının himayesinde bulunan üvey kızın bu hükmü, onun himayesi altında bulunduğu için özellikle bu hali ile alakalı olup eğer himayesinde değilse onun bu hükmün dışında kalacağı anlamında değildir. Çünkü biz şunu görüyoruz: Eğer üvey kız, üvey babasından daha yaşlı ise (dolayısıyla onun himayesinde kalmasına gerek yoksa) yine ona, - küçük olup himayesinde bulunması halinde olduğu gibi- haram olur.

Yine Aziz ve Celil olan Allah: ***"İçinizden kim onu bilerek öldürürse cezası, öldürdüğü hayvanın benzeri bir hayvan kurban etmektir"*** (el-Maide, 5/95) buyurmaktadır.

İlim adamları -aralarında istisna olanlar hariç- icma ile şunu kabul etmişlerdir: Bir kimse (ihramlı iken), av hayvanını yanılarak dahi öldürse cezanın gerekmesi açısından (kasten öldüren kimse ile) aynı hükümdedir.

İşte bu iki ayette böyle bir kayıttan söz edilmesi, hükmün özellikle onun hakkında olmasını gerektirmez.

Yasak olan şiirin mescidde rivayeti ile ilgili olarak sözünü ettiğine dair nakletmiş olduğumuz rivayetin durumu da aynen böyle olup bunda, bu işin özel olarak mescidde söz konusu edilmesi ile ilgili olduğuna bir delil bulunmamaktadır.

Aynı şekilde mescidde yapılması yasaklanan alışveriş de bu şekilde olup mescidin her tarafını kapsayacak ya da bir çarşı-pazar gibi olacak şekilde baskın bir hal alacak alışveriş kastedilmiştir. İşte bu, mekruhtur.

Bunun dışındakine gelince, onun hükmü böyle değildir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Allah'a yakınlaştırıcı amel kabilinden olmayan işlerin mescidde yapılmasının mubah olduğuna delil olacak rivayetler naklettik.

٧١٧٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، لَيَبْعَثَنَّ اللهُ عَلَيْكُمْ رَجُلاً، اِمْتَحَنَ اللهُ بِهِ الْإِيمَانَ، يَضْرِبُ رِقَابَكُمْ عَلَى الدِّينِ». فَقَالَ: أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَا هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «لاَ». فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَا هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «لاَ وَلَكِنَّهُ خَاصِفُ النَّعْلِ فِي الْمَسْجِدِ». قَالَ: وَكَانَ قَدْ أَلْقَى إِلَى عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَعْلَهُ يَخْصِفُهَا.

7175- … Rib'î b. Hirâş'dan, o Ali *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Ey Kureyşliler topluluğu! Andolsun Allah, üzerinize Allah'ın kendisiyle imanı imtihan ettiği ve dine sokmak için boynunuzu vuracak bir adam gönderecektir."***

Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Ey Allah'ın Rasulü! O kişi ben mi olacağım? dedi. Allah Rasulü: "Hayır" dedi. Ömer *radıyallahu anh*: O kişi ben mi olacağım ey Allah'ın Rasulü? dedi. Allah Rasulü: ***"Hayır, o kişi mescidde ayakkabı diken kişidir***" buyurdu.

(Ravi) dedi ki: Allah Rasulü ayakkabısını Ali *radıyallahu anh*'a vermişti, o da onu dikiyordu.[211]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, mescidde ayakkabı dikmeyi Ali *radıyallahu anh*'a yasaklamamıştır. Eğer insanlar mescidin her tarafını dolduracak şekilde bir araya gelerek ayakkabı dikecek olurlarsa işte yaptıkları bu iş mekruh olur.

Bu türden mescidin tamamını kuşatmayacak şekilde olan bir iş mekruh olmadığına fakat tamamını ya da çoğunluğunu kapsayan miktarı mekruh olduğuna göre, alışveriş, şiir okumak ve namazdan önce halkalar oluşturmak da mescidin tamamını kapsayanlar için mekruhtur. Bu kabilden olup tamamını kapsamayanlar ile çoğunluğunu bu şekilde işgal etmeyenler için ise mekruh değildir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

211 Tirmizî, Menâkıb, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 33, 82, VI, 106, 121, 167, 242, 260.

٦- بَابُ شِرَاءِ الشَّيْءِ الْغَائِبِ

6- HAZIR OLMAYAN BİR ŞEYİN SATIN ALINMASI

٧١٧٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ بْنِ الْقَاسِمِ الْيَمَامِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ المُلاَمَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ.

7176- … İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, o Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mülâmeseyi (elle dokunulan şeyi satın almayı) ve münâbezeyi (sahibi tarafından atılan malı satın almayı) yasakladı.[212]

٧١٧٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7177- … Ebu'z-Zinâd'dan, o el-A'rec'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

212 Buhârî, Salât, 10, Mevâkît, 30, Savm, 67, Büyu', 62, Libâs, 20, İsti'zân, 42; Müslim, Büyu', 1, 2, 3; Tirmizî, Büyu', 69; Nesâî, Buyu', 23, 26; İbn Mâce, Ticârât, 12; Dârimî, Rikak, 28; Malik, Büyu', 76, Libâs, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 379, 419, 464…

٧١٧٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7178- …ez-Zührî'den, o Âmir b. Sa'd'dan, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧١٧٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيِّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ سُفْيَانَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7179- … Ata b. Yezid'den, o Ebu Said *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧١٨٠- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا حَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ وَيَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالاَ: حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِيِّ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7180- … Süheyl b. Ebi Salih'ten, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu görüşü kabul etmiştir: Kişi görmediği bir malı satın alacak olursa onun, o malı satın alması caiz değildir. Onlar bu kanaatlerine, bu hadis ile ilgili olarak yapmış oldukları bir yorumdan hareketle varmışlardır.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Münâbeze denilen alışveriş de aynı şekilde bu kabildendir. Bu da bir kimsenin diğerine: Sen bana kumaşını at, ben de sana kumaşımı atayım demesi ve satın alanın da diğerinin de elbiseye (kumaşa) bakmadan, onu görmeden satın alması şartı ile alışverişin yapılmasıdır.

Bu yorumu benimseyenler arasında Malik b. Enes -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de vardır.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Bir kimse, görmediği bir şeyi satın alacak olursa alışveriş caizdir ve bu satın aldığı şey ile ilgili görme muhayyerliği hakkı vardır. (Gördükten sonra) dilerse onu satın alır, dilerse almaz. Bu kanaatte olanlar birinci hadisin tevili ile ilgili olarak şu kanaate sahiptirler: Bu, Cahiliye döneminde kendi aralarında yaptıkları bir alışveriş şekliydi. İki kişi bir elbise üzerinde pazarlık yaparken o pazarlığı yapan kişi o elbiseye elini değdirecek olursa bununla o malı satın almış olurdu ve artık o malın sahibinin, o malı satın alana teslim etmesi gerekirdi.

Münâbeze alışverişi de böyleydi. Bir elbise ve benzeri şey hakkında karşılıklı konuşurlarken mal sahibi onu o mal hakkında kendisi ile konuşana (pazarlık yapana) fırlatırdı. Bu ise mal sahibinin karşısındakine o malı satması demek oluyordu. Bundan sonra ise o alışverişi bozma hakkı olmazdı.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise böyle bir alışverişi yasakladı ve alışverişlerde hükmün ancak karşılıklı rıza ile yapılan akitlerle bağlayıcı olabileceğini tespit edip şöyle buyurdu: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler."***[213]

Böylelikle taraflardan birisinin elbiseyi ayrılmadan önce diğerine atmasının onun muhayyerliğini kesen bir özellik olmadığını tespit etmektedir.

Diğer taraftan bu noktadan itibaren insanlar bizim bu kitabımızın ilgili yerinde zikrettiğimiz şekilde bu ayrılığın keyfiyetinin ne şekilde olacağı hususunda farklı görüşlere sahiptirler.

Bizim yaptığımız bu yorumu benimseyenlerden birisi de Ebu Hanife *radıyallahu anh*'dır.

İlim adamları bu hususta görüş ayrılığı içerisine düştüklerinden dolayı bizler de bu hadisin dışındaki diğer hadisleri inceledik. Acaba sözünü ettiğimiz iki görüşten birisine delil olacak bir taraf var mı diye görmek istedik. Şunu gördük:

213 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Büyu', 19, 22, 42; Müslim, Büyu', 44-47; Ebu Davud, Büyu', 51; Tirmizî, Büyu', 26; Nesâî, Büyu', 4, 8, 9, 10; İbn Mâce, Ticârât, 17; Dârimî, Büyu', 15; Malik, Büyu', 79; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 56, II, 4, 9, 52…

٧١٨١- إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ عَنْ حُمَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْعِنَبِ حَتَّى يَسْوَدَّ، وَعَنْ بَيْعِ الْحَبِّ حَتَّى يَشْتَدَّ.

7181- … Bize Hammâd, Humeyd'den tahdis etti. O Enes *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kararıncaya kadar üzümün, olgunlaşmadan önce de tanenin satılmasını yasakladı.[214]

***

İşte bu, başağındaki buğdayın olgunlaştıktan sonra satılmasının mubah olduğuna delildir. Çünkü bu böyle olmasaydı Allah Rasulü'nün: "Olgunlaşıncaya ve başağından ayrılıncaya kadar" demesi gerekirdi.

Allah Rasulü'nün yasak olan satıştaki nihai sınırı onun olgunlaşıp kuruması olarak tespit etmesi, bundan sonraki tanenin satışının hükmünün, başlangıçtaki hükmünden farklı olduğuna delildir.

Başağındaki görünmeyen tanenin satışının (bu noktadan itibaren) caiz olması, alışveriş taraflarının görmedikleri malın satışının caiz olduğuna, -bununla birlikte başağında görünmeyen satılmış buğdaydan bilinen bir buğdaya dönebildikleri gibi- bilinen belli bir şeye dönüşleri söz konusu ise alışveriş taraflarının görmedikleri şeyin satışının caiz oluşuna delildir.

Bu gibi durumlarda bizim için en uygun olan ise, -ki biz bu hadisin tevilini öğrenmiş olmakla birlikte diğer hadisin buna uygun ya da muhalif olma ihtimali vardır- bunu ona muhalif olan şekilde değil de muvafık olan anlama göre yorumlamamızdır.

٧١٨٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ فِي تَفْسِيرِ الْمُلاَمَسَةِ، وَالْمُنَابَذَةِ. قَالَ: كَانَ الْقَوْمُ يَتَبَايَعُونَ السِّلَعَ، لاَ يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا، وَلاَ يُخْبِرُونَ عَنْهَا. وَالْمُنَابَذَةُ: أَنْ يَتَنَابَذَ الْقَوْمُ السِّلَعَ، لاَ يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا، وَلاَ يُخْبِرُونَ عَنْهَا، فَهَذَا مِنْ أَبْوَابِ الْقِمَارِ.

214 Ebu Davud, Büyu', 22; Tirmizî, Büyu', 15; İbn Mâce, Ticârât, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 221, 250.

7182- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihâb'dan mülamese ve münâbezenin açıklaması hususunda haber vererek dedi ki: Onlar, mallara bakmadan ve durumlarını haber vermeden alışveriş yaparlardı. Münâbeze ise tarafların mala bakmadan ve durumlarını da bildirmeden malı birbirlerine atmalarıdır. İşte bu, kumar çeşitlerinden birisidir.

٧١٨٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنْ رَبِيعَةَ قَالَ: كَانَ هَذَا مِنْ أَبْوَابِ الْقِمَارِ، فَنَهَى عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

7183- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Yunus, Rebîa'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: Bu alışveriş kumar çeşitlerinden birisiydi. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yasakladı.

***

İşte kendisinden bu hadisin rivayet edildiği şahıslardan birisi olan ez-Zührî, bir kimsenin gözleriyle görmese dahi durumu kendisine haber verilen bir malı satın almasını caiz görmektedir.

Bunda hazır bulunmayan malı satın almanın caiz olduğuna da delil vardır.

Bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz yorumu kabul edenlerden biri: Sizler, meçhul (bilinmez) olduğu halde hazır olmayan malın satışını neye dayanarak caiz kabul ediyorsunuz? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu mal bizatihi meçhul değildir. Çünkü o mala gittiği takdirde bilinen bir şeye gitmiş olur. Bu da, başağında iken satılan ve kendisinden vazgeçilip bilinen bir buğdaya dönülen başağındaki buğdayın satışı gibidir.

Bu durumdaki bilgisizlik hem satanın hem satın alanın bilgisizliğidir. Fakat bizatihi satılan malın bilinmeyen bir mal olması söz konusu değildir.

Satışı caiz olmayan bilinmeyen mal ise, özü itibariyle bilinmeyip ondan vazgeçildiği takdirde bilinen bir mala geri dönülemeyen maldır. Mesela; miktarı belirlenmemiş bir buğdayın bir kısmını bir kimsenin diğerine satması gibi.

Bu bir miktar, belli olmayan bir miktardır ve ondan vazgeçilmesi halinde bilinen bir şeye dönülememektedir. Bunun üzerine yapılan akit caiz değildir.

Bizler satanın da satın alanın da gerçek ölçeğini bilemedikleri muayyen bir buğdayın, şu kadar ölçektir diye satışının caiz olduğunu görüyoruz.

Bu durumda satış hakları arasında satanın müşteri için o muayyen miktardaki buğdayı ölçme gereği de vardır. Her ikisinin miktarı bilmemeleri, -eğer buradan bilinen bir ölçeğe geri dönmeleri imkânı varsa- bilinmeyen bir ölçek üzerinde satışın gerçekleşmesini gerektirmez.

İşte hazır bulunmayan yiyecek satıldığı takdirde satan da satın alan da onun miktarını bilmiyor iseler -onların bu bilmemeleri durumunda miktarı bilinen bir buğdaya başvurmaları imkânı varsa- meçhul olan bir şey üzerinde akdin var olmasını gerektirmez.

İşte bu konuda nazar (akli düşünme ve kıyas) bunu gerektirmektedir. Aynı zamanda bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Bizler bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde Osman ve Talha *radıyallahu anh*'ın Kufe'de bir alışveriş yaptıklarını rivayet etmiştik. Osman: Benim muhayyerlik hakkım vardır. Çünkü ben görmediğim bir malı sattım, demişti. Talha da: Benim muhayyerlik hakkım vardır. Çünkü ben görmediğim bir malı satın aldım, demişti.

Her ikisi, aralarında Cübeyr b. Mut'im'i hakem yaptı. O da Talha'nın muhayyerlik hakkı bulunduğuna, buna karşılık Osman *radıyallahu anh*'ın muhayyerlik hakkının bulunmadığına hükmetti.

Bu üç kişi de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda, satıcısının da müşterisinin de yanında bulunmayan bir şeyin satışının caiz olduğu üzerinde ittifak etmiş oldu.

٧١٨٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، رَكِبَ يَوْمًا مَعَ عَبْدِ اللهِ ابْنِ بُحَيْنَةَ وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ أَزْدِ شَنُوءَةَ، حَلِيفٌ لِبَنِي الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافٍ وَهُوَ مِنْ أَصْحَابِ

النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَرْضٍ لَهُ بِرِيمٍ. فَابْتَاعَهَا مِنْهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَلَى أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا وَرِيمٌ مِنَ المَدِينَةِ عَلَى قَرِيبٍ مِنْ ثَلاَثِينَ مِيلاً.

7184- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'l-Yemân tahdis edip dedi ki: Bize Şuayb b. Ebi Hamza, ez-Zührî'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Bana Salim'in haber verdiğine göre, Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* bir gün Abdullah b. Buhayne ile birlikte Rîm'de bulunan bir arazisine gitmek üzere bineğine binip yola çıktı. -Abdullah b. Buhayne de Ezdişenûeliler'den bir adam olup el-Muttalib b. Abdullah oğulları ile antlaşmalı idi ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabındandı.- Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*, İbn Buhayne'den arazisini görme şartı ile satın aldı. Rîm ise Medine'ye yaklaşık 30 millik bir mesafededir.

***

İşte Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Buhayne *radıyallahu anhumâ*'nın, görmedikleri bir malın alışverişini yaptıklarını ve bunu caiz saydıklarını görüyoruz.

Bir kimse: Bunun caiz olması İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın muhayyerlik şartı koşmasından dolayıdır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Böyle bir muhayyerliğin İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın lehine bir hak olması, şart koşması cihetiyle değildir. Eğer şart koşmaktan dolayı onun hakkı olsaydı o takdirde alışveriş geçersiz olurdu. Nitekim şunu görüyoruz: Bir adam bir diğerinden bir köle ya da bir araziyi belirli olmayan bir vakte kadar muhayyerlik şartı ile satın alacak olursa o alışveriş geçersizdir.

İbn Ömer *radıyallahu anh* kendisinden rivayet etmiş olduğumuz bu hadiste bilinen bir zamana kadar görme muhayyerliği şartını koşmamıştı.

İşte bu da, onun şart koştuğu muhayyerliğin, akdin bir gereği olarak lehine sabit olan bir muhayyerlik olduğunun delilidir. Bu da, kendilerinden nakletmiş olduğumuz rivayette Talha ve Cübeyr'in kabul ettikleri görme muhayyerliği hakkıdır, şart muhayyerliği değildir.

٧١٨٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَالِمٍ قَالَ: قَالَ: ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: كُنَّا إِذَا

تَبَايَعْنَا، كَانَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنَّا بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقْ الْمُتَبَايِعَانِ. قَالَ: فَتَبَايَعْتُ، أَنَا وَعُثْمَانُ، فَبِعْتُهُ مَالًا لِي بِالْوَادِي، بِمَا لَهُ بِخَيْبَرَ. قَالَ: فَلَمَّا بَايَعْتُهُ، طَفِقْتُ أَنْكُصُ عَلَى عَقِبِي نَكْصَ الْقَهْقَرَى، خَشْيَةَ أَنْ يَتَرَادَنِي الْبَيْعَ عُثْمَانُ قَبْلَ أَنْ أُفَارِقَهُ.

7185- … İbn Şihâb'dan, o Salim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbn Ömer *radıyallahu anh* dedi ki: Alışveriş yaptığımızda bizden her biri taraflar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdi.

(İbn Ömer) dedi ki: Ben ve Osman bir alışveriş yaptık. Ona vadideki bir malımı, Hayber'deki bir malı karşılığında sattım.

(İbn Ömer) dedi ki: Onunla alışveriş yapınca kendisinden ayrılmadan önce Osman'ın alışverişten beni geri çevireceği (alışverişi reddedeceği) korkusu ile hemen geri geri gitmeye başladım.

***

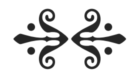
İşte Osman b. Affân ile Abdullah b. Ömer *radıyallahu anhumâ*, görmedikleri bir şeyin alışverişini yaptılar. Her ikisi de bunun caiz olduğu görüşündeydi. Yaptıkları bu işlem de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda olmuştu. Hiç kimse onların bu yaptıklarına karşı çıkmamıştı.

٧١٨٦- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعَتَيْنِ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: اِنْبِذْ إِلَيَّ ثَوْبَكَ، وَأَنْبِذُ إِلَيْكَ ثَوْبِي مِنْ غَيْرِ أَنْ يَقْلِبَا أَوْ يَتَرَاضَيَا. وَيَقُولُ: دَابَّتِي بِدَابَّتِكَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَقْلِبَا، أَوْ يَتَرَاضَيَا.

7186- … Muhammed b. Umeyr dedi ki: Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iki çeşit alışverişi yasakladı. Bir adamın diğerine -kumaşı evirip çevirmeden ya da karşılıklı rızaları olmadan:- "Bana kumaşını at, ben de sana kumaşımı atayım demesi (sureti ile yapılan alışverişi) ve yine evirip çevirerek bakmadan ya da karşılıklı rızalarını ortaya koymadan: Bineğimi, bineğine karşılık satıyorum, demesi şeklindeki alışverişi yasakladı."

İşte bu hadiste karşılıklı rıza ile satışın caiz olduğuna ve yasaklanmış bulunan münâbeze alışverişinin, Ebu Hanife *radıyallahu anh*'ın açıkladığı şekilde olduğuna, ona muhalif olanın açıkladığı gibi olmadığına bir delil bulunmaktadır.

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

٧- بَابُ تَزْوِيجِ الْأَبِ ابْنَتَهُ الْبِكْرَ، هَلْ يَحْتَاجُ فِي ذَلِكَ إِلَى اسْتِئْمَارِهَا؟

7- BABANIN, BAKİRE KIZINI EVLENDİREBİLMESİ İÇİN ONUN GÖRÜŞÜNÜ ALMAYA İHTİYACI VAR MIDIR?

٧١٨٧- حَدَّثَنَا أَبُو زِرٍّ، عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ: ثَنَا يُونُس بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ أَبِي مُوسِي عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تُسْتَأْمَرُ الْيَتِيمَةُ فِي نَفْسِهَا، فَإِنْ سَكَتَتْ فَقَدْ أَذِنَتْ، وَإِنْ أَنْكَرَتْ، لَمْ تُكْرَهْ».

7187- … Ebu Bürde b. Ebi Musa'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Yetim kızın kendisi hakkında görüşü alınır. Susarsa izin vermiş demektir, kabul etmeyecek olursa zorlanmaz."***[215]

215 Dârimî, Nikâh, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 394, 411.

٧١٨٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْيَتِيمَةُ تُسْتَأْمَرُ، فَإِنْ رَضِيَتْ، فَلَهَا رِضَاهَا، وَإِنْ أَنْكَرَتْ، فَلاَ جَوَازَ عَلَيْهَا».

7188- …Muhammed b. Amr'dan, o Ebu Seleme'den, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Yetim kızın görüşü alınır. Eğer kabul ederse onun o kabulü geçerlidir. Şayet reddedecek olursa onun aleyhine bir şey yapmak caiz olmaz."***[216]

٧١٨٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7189- … Muhammed b. Amr şöyle dedi: Bana Ebu Seleme, Ebu Hureyre'den tahdis etti. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, kişinin buluğa ermiş bakire kızını görüşünü almadan ve ondan izin istemeden uygun gördüğü kimse ile evlendirebileceği kanaatini kabul etmiştir. Onlara göre, babasının görüşü karşısında onun herhangi bir görüş belirtmesi söz konusu değildir.

Bunlar şöyle derler: Bu bölümün baş taraflarında sözü geçen iki rivayette Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem'in*, yetim kızın susmasını söz konusu ederken, bunun babası olmayan yetim kızın izni hükmünde olduğunu belirttiğine göre, bu, babası olan kızın bu hususta ondan farklı olduğuna ve babasının bu kız ile ilgili vereceği emrin, babasından sonra gelen diğer velilerinin vereceği emirden daha kesin ve vurgulu olduğuna delildir.

216 Ebu Davud, Nikâh, 23; Tirmizî, Nikâh, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 259, 384, 485.

Bu görüşü benimseyenlerden birisi de Malik b. Enes'tir.

Ancak bu konuda başkaları bunlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: İster baba olsun ister başkası olsun velisinin, bu konuda bakire kızın iznini almadıkça ve kız, bunun için kendisinden izin istenirken cevap vermeyip susmadıkça evlendirme yetkisi yoktur.

Bunlar devamla şöyle derler: Bu bölümün baş taraflarında rivayet edilen iki hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yetim kızdan söz etmesinde, bu hususta yetim olmayan kızın hükmünün yetim kızın hükmünden farklı olduğuna delil olacak bir taraf bulunmamaktadır. Çünkü onun, bu sözleriyle diğer yetim bakireleri de başkalarını da kastetmiş olması mümkündür.

Özellikle yetim kızlardan söz etmesinin sebebi ise, bu hususta onunla başkası arasında fark olmadığından dolayıdır. Çünkü bakire yetim kız hakkında ondan bu sözü işiten bir kimse, bunu yetim olmayan bakire kızın hükmüne de delil olarak kullanacaktır.

Bizler bu tür açıklamaların benzerini Kur'an-ı Kerim'de de görüyoruz. Aziz ve Celil olan Allah, kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlardan söz ederken şöyle buyurmaktadır: ***"Kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız da size haram kılındı"*** (en-Nisa, 4/23).

Bu ayette, üvey babasının himayesinde bulunan üvey kızdan söz etmesi, yalnızca üvey babanın himayesinde bulunan üvey kızının ona haram kılınması, buna karşılık kendisinden yaşça daha büyük olan üvey kızın hükmünün böyle olmaması manasında değildir.

Aksine, haramlık hükmü, her iki tür hakkında da geçerlidir.

İşte bizim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğimiz yetim bakire kız hakkındaki hadisin durumu da böyledir. Hadisin hükmü özel olarak yetim bakire kız hakkında olmayıp aksine yetim olan ve olmayan bütün bakireler hakkındadır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının bu hususta bakire yetim kız hakkında işittikleri, onlar için bunun, aynı zamanda babası olan kız hakkında da bu hususta geçerli olduğunun delili idi. Çünkü onlar şunu biliyorlardı: Bakire kızın babasının, kızın buluğundan önce kızına ait mallar üzerinde çeşitli alışveriş akitleri yapmaya ve onu evlendirmeye hakkı vardır.

Onlar, kızın buluğ yaşına gelmesinin, babasının, kızının malları üzerinde akit yapma velayetini kaldırdığını gördüler. Aynı şekilde onu evlendirme akdini yapma yetkisini de kaldırmış olduğunu gördüler.

Bununla birlikte bu görüş sahipleri kendi görüşleri lehine bazı rivayetleri delil göstermişlerdir. Ancak bu rivayetlerin bir kısmı rivayet ehlinin görüşüne göre tenkit edilecek durumdadır. Bununla birlikte bunların çoğunluğu ise böyle bir tenkitten kurtulmuştur. Biz, bunların hepsinin illetlerini ve rivayet ehli kimselerin bu konu hakkındaki rivayetleri çürütmeye dair ortaya koydukları görüşlerin tutarsızlığını -Yüce Allah'ın izni ile- tek tek ele alıp açıklayacağız.

Bu hususta rivayet ehli kimselerin tenkit ettikleri arasında yer alan rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٧١٩٠- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالاَ: ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَرْوَزِيُّ قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلاً زَوَّجَ ابْنَتَهُ وَهِيَ بِكْرٌ، وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَخَيَّرَهَا.

7190- Bize Ebu Umeyye ile Muhammed b. Ali b. Davud tahdis edip dediler ki: Bize el-Hüseyn b. Muhammed el-Mervezî tahdis edip dedi ki: Bize Cerîr b. Hâzim, Eyyub'dan tahdis etti. O İkrime'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, bir adam, istemediği halde bakire bir kızını evlendirdi. O kız Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu kabul edip etmemekte serbest bıraktı.[217]

***

Rivayetler doğrultusunda kanaat sahibi olup o rivayetleri nakledenleri birbirinden ayırt eden ve aralarından hafız olanların rivayetlerini sabit kabul edip mertebe itibariyle onlardan daha aşağıda olanlarınkini de geçersiz sayan rivayet tenkidini benimseyenlerin tenkitleri arasında onların şu sözleri de vardır: İşte bu hadisi bu şekilde Cerîr b. Hâzim rivayet etmiştir. O ise yanılması çok olan (kesiru'l-galat) birisidir.

217 Ebu Davud, Nikâh, 24, 25; İbn Mâce, Nikâh, 12; Malik, Nikâh, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 273.

Hadis hafızları ise bunu Eyyub'dan başka şekilde rivayet etmişlerdir. Bunlar arasında Süfyan es-Sevrî, Hammâd b. Zeyd ve İsmail b. Uleyye de vardır.

Bu görüş sahipleri de bu hususta şu rivayeti zikrederler:

٧١٩١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ عَنْ عِكْرِمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَرَّقَ بَيْنَ رَجُلٍ وَبَيْنَ امْرَأَةٍ، زَوَّجَهَا أَبُوهَا، وَهِيَ كَارِهَةٌ، وَكَانَتْ ثَيِّبًا.

7191- … Bize Vekî', Süfyan'dan tahdis etti. O Eyyub es-Sahtiyânî'den, onun İkrime'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir erkeği ve babası tarafından istemediği halde evlendirilen bir kadını ayırdı. Kadın duldu.

***

Onlara göre, bununla, Cerîr'in bu hadiste iki yönden hata yaptığı ortaya çıkmaktadır:

Birincisi; hadisin senedine İbn Abbas'ı dahil etmesidir.

Diğeri ise; kızın bakire olduğundan söz etmesidir. Hâlbuki kadın duldu.

Yine bu hususta nakledilen rivayetlerden birisi de şudur:

٧١٩٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالُوا: أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحٍ الْحَكَمُ بْنُ أَبِي مُوسَى قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِسْحَاقَ الدِّمَشْقِيُّ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا زَوَّجَ ابْنَتَهُ وَهِيَ بِكْرٌ بِغَيْرِ أَمْرِهَا، فَأَتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا.

7192- Bize Ahmed b. Ebi İmrân, İbrahim b. Ebi Davud ve Ali b. Abdurrahman tahdis edip dediler ki: Bize Ebu Salih el-Hakem b. Ebi Musa haber verip dedi ki: Bize Şuayb b. İshak ed-Dımeşkî, el-Evzâî'den tahdis etti. O Ata'dan, o Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, bir

adam bakire olan kızını onun iznini almadan evlendirdi. Kız Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gidince Hz. Peygamber onları ayırdı.

***

Bu hususta senetleri yakından takip etme görüşünde olan kimselerin delillerinden birisi de şudur: Bu hadisi Şuayb'dan rivayet ettiği bilinenler arasında hiçbir kimse -burada adı geçen Ebu Salih'ten başkası- senedinde Cabir'i zikretmemiştir.

Bu hadisi rivayet edip de senedinden Cabir'i düşürenlerden birisi de Ali b. Ma'bed'dir:

٧١٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبَدٍ عَنْ شُعَيْبِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ جَابِرًا.

7193- Bize Muhammed b. el-Abbas, Ali b. Ma'bed'den tahdis etti. O Şuayb b. İshak'tan, o el-Evzâî'den, o Ata'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen zikretmekle birlikte senedinde Cabir'den söz etmemiştir.

***

Amr b. Ebi Seleme de bu hadisi el-Evzâî'den rivayet ederek hadisin, (diğer rivayetindeki) bozukluğundan daha büyük olan bir bozukluğunu açıklamaktadır:

٧١٩٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُرَّةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَلِكَ.

7194- Bize İbrahim b. Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Amr b. Ebi Seleme haber verip dedi ki: Bize el-Evzâî, İbrahim b. Mürre'den tahdis etti. O Ata b. Ebi Rebâh'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu şekilde rivayet etti.

***

Buna göre bu hadis el-Evzâî'den, o İbrahim b. Mürre'den, o Ata'dan şeklinde rivayet edilmiş olmaktadır. Burada sözü geçen İbrahim b. Mürre ise

zayıf birisidir. Rivayet ehli kimselere göre bu kişi kesinlikle ilim ehli arasında sayılmaz.

Yine bu hususta hiç kimsenin bir tenkidinin bulunmadığı türden nakletmiş oldukları rivayetler arasında şunlar da vardır:

٧١٩٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ. ح

7195- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine şunu haber vermiştir, H.

٧١٩٦- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ وَصَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ قَالاَ: أَخْبَرَنَا الْقَعْنَبِيُّ، عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ. ح

7196- Bize İbrahim b. Merzûk ve Salih b. Abdurrahman el-Ensârî de tahdis ettiler. Her ikisi şöyle dedi: Bize el-Ka'nebî Abdullah b. Mesleme haber verdi, H.

٧١٩٧- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَسْلَمَةَ قَالاَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اَلْأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْمَرُ فِي نَفْسِهَا، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا».

7197- Bize Muhammed b. el-Abbas da tahdis ederek dedi ki: Bize el-Ka'nebî İsmail b. Mesleme tahdis edip (Abdullah ile birlikte) dediler ki: Bize Malik b. Enes, Abdullah b. el-Fadl'dan tahdis etti. O Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dul kadın kendisi hakkında karar vermede, velisine göre daha çok hak sahibidir. Bakire kızın ise izni sorulur. Onun izin vermesi susmasıdır."***[218]

218 Ebu Davud, Nikâh, 25; Tirmizî, Nikâh, 18; İbn Mâce, Nikâh, 11; Dârimî, Nikâh, 13; Malik, Nikâh, 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 219, 242, 261, 274, 345, 355, 362.

٧١٩٨- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَوْهَبٍ عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7198- Bize el-Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize Yusuf b. Adiy tahdis edip dedi ki: Bize Hafs b. Gıyâs, Abdullah b. Abdullah b. Mevheb'den tahdis etti. O Nâfi b. Cübeyr b. Mut'im'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧١٩٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنِ ابْنِ مَوْهَبٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7199- Bize Rebî' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed b. Musa tahdis edip dedi ki: Bize İsa b. Yunus, İbn Mevheb'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢٠٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ زِيَادِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْفَضْلِ سَمِعَ نَافِعَ بْنَ جُبَيْرٍ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اَلثَّيِّبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْمَرُ».

7200- Bize Rebî' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Ziyad b. Sa'd'dan haber verdi. O Abdullah b. el-Fadl'dan rivayet ettiğine göre, Abdullah, Nâfi' b. Cübeyr'i, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözünü tahdis ederken dinlemiştir: ***"Dul kadın (evlenme konusunda) velisine göre kendisi hakkında karar verme yetkisine öncelikle sahiptir. Bakire kızın ise fikri sorulur."***

***

Bu hadiste sözü edilen kadının velisi, ister babası, ister başkası her kim olursa olsun ondan söz edildiğine göre, hadiste sözü edilen kız da, velisi babası ya da başkası olsun herhangi bir velisi bulunan kızdır. Yani bu hadiste

velinin zikredilmesi bir gaye olup onun kıyası da bir gaye olmadığı gibi dul kadın ile birlikte sözü edilen bakire kızın durumu da böyledir.

Bu hadis Salih b. Keysân yolu ile Nâfi' b. Cübeyr'den bundan farklı bir lafız ile rivayet edilmiştir.

٧٢٠١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ لِلْأَبِ مَعَ الثَّيِّبِ أَمْرٌ، وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ، وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا».

7201- ... Bize Abdullah b. el-Mübarek, Ma'mer'den tahdis etti. O Salih b. Keysân'dan, o Nâfi b. Cübeyr'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dul kadın ile birlikte babanın bir yetkisi yoktur. Bakire kızdan ise izin istenir. Onun izin vermesi ise susmasıdır."***

***

Bu hadisin anlamı ile birinci hadisin anlamı aynıdır.

Bu hadiste sözü edilen bakire kız, babası bulunan bakire kızdır. Hadiste sözü geçen dul kadın da böyledir.

İşte bu hususta İbn Abbas *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bize nakledilen rivayet bu şekildedir.

Aişe *radıyallahu anhâ* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine bu hususta şu rivayet nakledilmiştir.

٧٢٠٢- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي مُلَيْكَةَ يَقُولُ: قَالَ ذَكْوَانُ، مَوْلَى عَائِشَةَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا تَقُولُ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الجَارِيَةِ يَنْكِحُهَا أَهْلُهَا: أَتُسْتَأْمَرُ أَمْ لاَ؟ قَالَ: «نَعَمْ، تُسْتَأْمَرُ». فَقُلْتُ: إِنَّهَا تَسْتَحْيِي فَتَسْكُتُ. قَالَ: «فَذَاكَ إِذْنُهَا إِذَا هِيَ سَكَتَتْ».

7202- … Aişe'nin azatlısı Zekvân şöyle dedi: Aişe *radıyallahu anhâ*'yı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yakınları tarafından nikâhlanmak (evlendirilmek) istenen kız çocuk hakkında onun izni sorulur mu, sorulmaz mı? diye sordum. Allah Rasulü: ***"Elbette sorulur"*** dedi. Ben: Fakat utanır, sesini çıkarmaz(sa) deyince: ***"Eğer susacak olursa bu, onun izni olur"*** buyurdu.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, evlendirilmesi hususunda bakire kızın bütün akrabaları arasında bir eşitlik olduğunu belirtmekte ve bu hususta babasının hükmü ile diğer yakınlarının hükmü arasında herhangi bir fark gözetmemektedir.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'a gelince; bu hususta onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği şu rivayet gelmiştir:

٧٢٠٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لاَ تُنْكَحُ الثَّيِّبُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلاَ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ».

قَالُوا: وَكَيْفَ إِذْنُهَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «الصَّمْتُ».

7203- … Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Emri alınmadıkça dul kadın, izni alınmadıkça da bakire kız evlendirilmez."***

Ashab: (Bakirenin) izni nasıldır ey Allah'ın Rasulü? diye sordu. O: ***"Susmaktır"*** dedi.[219]

٧٢٠٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ عَنْ وَكِيعٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

219 Buhârî, Hiyel, 11; Ebu Davud, Nikâh, 23; Tirmizî, Nikâh, 18; İbn Mâce, Nikâh, 11; Dârimî, Nikâh, 13, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 229, 250, 279, 425.

7204- Bize Ahmed b. Davud tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Abdulvehhab, Vekî'den haber verdi. O Ali b. el-Mübarek'den, o Yahya b. Ebi Kesîr'den rivayet etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢٠٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ. ح

7205- Bize Muhammed b. Abdullah b. Meymûn tahdis edip dedi ki: Bize el-Velid b. Müslim tahdis etti, H.

٧٢٠٦- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ وَرَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالاَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7206- … Bize el-Evzâî tahdis edip dedi ki: Bana Yahya b. Ebi Kesîr tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Seleme b. Abdurrahman, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan tahdis etti. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste diğer velilerden bir arada söz etmekle birlikte bu konuda babanın lehine olarak, diğer velilerin hükmünden farklı ve fazla bir hükümden söz etmemiştir.

İşte bu, bizim bu bölümün baş taraflarında Muhammed b. Amr'dan rivayet etmiş olduğumuz (7188 no'lu) Ebu Hureyre'nin hadisinde sözünü ettiğimiz anlamın, zikrettiğimiz şekilde olduğuna delildir. Böylelikle o hadisin manası ile bu hadisin manası birbirine uygun düşmüş ve o hadis bununla çelişmemiş olur.

Eğer bu hususta hüküm hafızlık, itkan (rivayeti sağlam bellemek) ve üstün değer sahibi olma bakımından ravilerin bir kısmının diğerine üstünlüğü yoluyla alınıp kabul edilecek olsaydı, şüphesiz ki Yahya b. Ebi Kesîr, Muhammed b. Amr'dan daha üstün, rivayeti daha sağlam ve daha doğru birisidir.

Zaten Eyyub es-Sahtiyânî onu kendi çağdaşlarının tümünden üstün kabul etmiştir.

٧٢٠٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْمُنْقِرِيُّ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَيُّوبَ يَقُولُ: مَا بَقِيَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِثْلُ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ.

7207- … Bize Vuheyb b. Halid tahdis edip dedi ki: Ben Eyyub'u şöyle derken dinledim: Yeryüzünde Yahya b. Ebi Kesîr -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- gibisi kalmadı.

***

Muhammed b. Amr ise bu mertebede olmadığı gibi buna yakın bir seviyede de değildir. Hatta aralarında Malik b. Enes'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de bulunduğu bir topluluk onun hakkında (tenkit edici mahiyette) sözler söylemişlerdir. Malik b. Enes'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٠٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْمُنْقِرِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُثْمَانَ الْبَدْرَاوِيُّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ فَذُكِرَ عِنْدَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو. فَقَالَ: حَمَلَهُ - يَعْنِي الْحَدِيثَ - فَتَحَمَّلَ.

7208- … Bize Abdurrahman b. Osman el-Bedrâvî tahdis edip dedi ki: Malik b. Enes'in yanındaydım. Yanında Muhammed b. Amr'dan söz edilince: O (Muhammed), onu -yani hadisi- taşıdı, fakat taşımakta zorlandı, dedi.

***

Adiy el-Kindî'ye gelince; bu hususta onun da yer aldığı bir senetle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٠٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيٍّ الْكِنْدِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَدِيٍّ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اَلثَّيِّبُ تُعْرِبُ عَنْ نَفْسِهَا، وَالْبِكْرُ رِضَاهَا صَمْتُهَا».

7209- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana el-Leys b. Sa'd, Abdullah b. Abdurrahman b. Ebu Hüseyn'den tahdis

etti. O Adiy el-Kindî'den, onun babası Adiy'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Dul kadın kendisi hakkında açıkça beyanda bulunur. Bakire kızın rızası ise susmasıdır."***[220]

٧٢١٠- حَدَّثَنَا بَحْرٌ عَنْ شُعَيْبٍ عَنِ اللَّيْثِ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7210- Bize Bahr, Şuayb'dan tahdis etti. O, el-Leys'den senediyle aynısını rivayet etti.

٧٢١١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ طَارِقٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَدِيٍّ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ العُرْسِ وَهُوَ ابْنُ عَمِيرَةَ وَقَدْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7211- … Bize Yahya b. Eyyub, Abdullah b. Abdurrahman'dan tahdis etti. O Adiy b. Adiy'den, o babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından el-Urs b. Amîra'dan aynısını rivayet etti.

***

İşte bu da Yahya b. Ebi Kesîr, Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şeklinde nakledilen rivayete yakındır. İşte bu başlık altındaki rivayetlerin sahih bir şekilde ortaya konulması bakire kızın babasının, kızının buluğa ermesinden sonra onu ancak kendisinden sonra gelen diğer velilerin evlendirdiği gibi evlendirebileceğine delil olmaktadır. Bizler bu bölümün baş taraflarında bu husustaki nazarı (akli düşünme ve kıyası) burada ayrıca tekrarlamamıza gerek bırakmayacak şekilde açıklamıştık. İşte biz, bütün bunları kabul edip benimsiyoruz.

Ve şunu öngörüyoruz: Bakire kızın babası, buluğa ermiş olan bakire kızını bu hususta görüşünü alırken susması halinde evlendirebilir. Aynı zamanda bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Bu hususta bazıları Nuaym b. en-Nehhâm *radıyallahu anh*'ın kızı hakkında nakledilmiş olan rivayeti de delil göstermişlerdir.

220 İbn Mâce, Nikâh, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 192.

٧٢١٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ نُعَيْمٍ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ النَّحَّامِ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أُخْطُبْ عَلَى ابْنَةِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ النَّحَّامِ فَقَالَ: لَهُ: إِنَّ لَهُ ابْنَ أَخٍ وَلَمْ يَكُنْ لِيَنْكِحَكَ وَيَتْرُكَهُمْ.

فَذَهَبَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا إِلَى زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ فَكَلَّمَهُ، فَخَطَبَ عَلَيْهِ.

فَقَالَ: ابْنُ النَّحَّامِ مَا كُنْتُ لِأُتَرِّبَ لَحْمِي وَدَمِي، وَأَرْفَعَ لَحْمَكُمْ فَأَنْكَحَهَا ابْنَ أَخِيهِ وَكَانَ هَوَى الْجَارِيَةِ وَأُمِّهَا فِي ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا.

فَذَهَبَتْ الْمَرْأَةُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَتْهُ أَنَّ أَبَاهَا أَنْكَحَهَا وَلَمْ يُؤَامِرْهَا، فَأَجَازَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِكَاحَهَا. وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَشِيرُوا عَلَى النِّسَاءِ فِي أَنْفُسِهِنَّ فَكَانَتْ الْجَارِيَةُ بِكْرًا».

فَقَالَ: ابْنُ النَّحَّامِ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، إِنَّمَا يَكْرَهُونَهُ مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ لاَ مَالَ لَهُ، فَإِنَّ لَهُ فِي مَالِي مِثْلَ مَا أَعْطَاهُمْ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا.

7212- … İbrahim'den, onun Nuaym'dan rivayet ettiğine göre, Abdullah b. en-Nehhâm kendisine şunu haber vermiştir: Babasının ona Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'dan haber verdiğine göre, İbn Ömer, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'a: Bana Abdullah b. en-Nehhâm'ın kızını iste, dedi. Ömer ona: Onun (Abdullah'ın) kardeşinin bir oğlu var. Onları bırakıp kızını seninle evlendirmez, dedi.

Bunun üzerine İbn Ömer *radıyallahu anh* Zeyd b. el-Hattâb'a gidip (bu hususu) onunla konuştu. Zeyd de onun için gidip kızı istedi.

İbnu'n-Nehhâm şöyle dedi: Kendi etimi, kanımı toprağa gömüp de sizin etinizi yükseltemem. Sonra kızını kardeşinin oğlu ile nikâhladı. Kızın ve annesinin isteği ise, İbn Ömer *radıyallahu anh*'ı tercih etmek şeklinde idi.

Bundan dolayı kadın, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'*e* giderek babasının, görüşünü almadan kendisini nikâhladığını bildirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* nikâhını geçerli kabul etti ve şöyle buyurdu: ***"Kendileri hakkında kadınlarla istişare edin."***

Kız bakire idi. İbnu'n-Nehhâm dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Bunların ondan (kardeşimin oğlundan) hoşlanmamaları onun malının olmamasındandır. Onun, benim malımda İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın kendilerine verdiği miktarın aynısı kadar hakkı vardır. (Ben de ona bu kadarını veriyorum.)[221]

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bakire olması halinde hoşuna gitmese dahi babasının kızını nikâhlamasını geçerli kabul ettiği ve bu kıza nikâh akdinde babası ile birlikte görüş belirtme imkânı tanımadığı anlaşılmaktadır.

Böyle diyenlere şu şekilde cevap verilir: Eğer bizim rivayet ettiğimiz şekilde bu hadis sahih olarak sabit ise (böyledir). Böyle nasıl olabilir ki? Çünkü bu hadisi el-Leys b. Sa'd rivayet etmiş ve hem senedinde hem metninde Abdullah b. Lehîa'ya muhalefette bulunmuştur.

٧٢١٣- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ قَالَ: حَدَّثَنَا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ صَالِحِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، وَاسْمُهُ الَّذِي يُعْرَفُ بِهِ نُعَيْمُ بْنُ النَّحَّامِ وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمَّاهُ صَالِحًا أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أُخْطُبْ عَلَيَّ ابْنَةَ صَالِحٍ؟ فَقَالَ لَهُ: إِنَّ لَهُ يَتَامَى، وَلَمْ يَكُنْ لِيُؤْثِرَنَا عَلَيْهِمْ.

فَانْطَلَقَ عَبْدُ اللهِ إِلَى عَمِّهِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ لِيَخْطُبَ عَلَيْهِ، فَانْطَلَقَ زَيْدُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى صَالِحٍ فَقَالَ: إِنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ يَخْطُبُ ابْنَتَكَ.

221 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 97.

فَقَالَ: لِي يَتَامَى وَلَمْ أَكُنْ لِأُتَرِّبَ لَحْمِي، وَأَرْفَعَ لَحْمَكُمْ إِنِّي أُشْهِدُكَ أَنِّي قَدْ أَنْكَحْتُهَا فُلَانًا.

وَكَانَ هَوَى أُمِّهَا فِي عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَأَتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللهِ خَطَبَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ ابْنَتِي، فَأَنْكَحَهَا أَبُوهَا يَتِيمًا فِي حِجْرِهِ، وَلَمْ يُؤَامِرْهَا.

فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى صَالِحٍ فَقَالَ: «أَنْكَحْتَ ابْنَتَكَ وَلَمْ تُؤَامِرْهَا». فَقَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَشِيرُوا عَلَى النِّسَاءِ فِي أَنْفُسِهِنَّ». وَهِيَ بِكْرٌ. فَقَالَ صَالِحٌ: إِنَّمَا فَعَلْتُ هَذَا لَمَّا أَصْدَقَهَا ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، فَإِنَّ لَهَا فِي مَالِي مِثْلَ مَا أَعْطَاهَا.

7213- … Bize el-Leys b. Sa'd, Yezid b. Ebi Habîb'den tahdis etti. O İbrahim b. Salih b. Abdullah'tan -ki onun bilinen adı Nuaym b. en-Nehhâm olup Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona Salih adını vermişti- kendisine haber verdiğine göre, Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'a: Bana Salih'in kızını ister misin? demiş, babası ona: Onun (himayesi altında bulunan) yetimleri vardır. Onlar varken bizi tercih etmez, demiştir.

Bunun üzerine Abdullah, kızı kendisine istemesi için amcası Zeyd b. el-Hattâb'a gitti. Zeyd b. el-Hattâb da Salih'in yanına giderek: Abdullah b. Ömer beni sana kızına talip olduğunu bildirmek üzere gönderdi, dedi.

Salih şu cevabı verdi: Benim yetimlerim var. Kendi etimi (etimden olanı) toprağa bırakıp sizin etinizi yükseltecek değilim. Seni, onu (kızımı) filan ile nikâhladığıma şahit tutuyorum.

Kızın annesi ise kızını Abdullah b. Ömer'e vermek istiyordu. Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e giderek: Ey Allah'ın Peygamberi! Abdullah b. Ömer benim kızıma talip oldu fakat babası onu himayesinde bulunan bir yetime onun görüşünü almadan nikâhladı, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Salih'e haber göndererek: ***"Sen kızını onun görüşünü almadan mı nikâhladın?"*** diye sordu. Babası: Evet, deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kendileri hakkında kadınlarla istişare edin."***

Kızı ise bakireydi. Bunun üzerine Salih şu cevabı verdi: Benim böyle yapmamın sebebi İbn Ömer'in ona teklif ettiği mehirdi. İbn Ömer'in ona verdiğinin aynısını malımdan ben kızıma veriyorum.[222]

***

Bu hadis hem senedi hem metni itibariyle birinci hadisten farklıdır. Çünkü bu hadis İbrahim b. Salih'e kadar ulaşan mevkuf bir hadis iken, birinci hadiste İbrahim b. Salih'ten sonra senet babasına ve ondan da İbn Ömer *radıyallahu anh*'a kadar ulaşmaktadır. Bu sebeple bize muhalif kanaatte olanın, benimsediği mezhebe uygun olarak bu hususta el-Leys b. Sa'd'ın nakletmiş olduğu rivayeti Abdullah b. Lehîa'nın naklettiği rivayete tercih etmesi gerekirdi. Buna sebep ise el-Leys'in daha sağlam bir ravi ve zaptının daha güçlü olması, hadisi az karıştırmasıdır. Abdullah b. Lehîa'nın hadisinde ise durum bunun zıttınadır.

Bu hadisin metninde yer alan ve Abdullah b. Lehîa'nın rivayetine muhalif olan hususlara gelince; bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e, Nuaym'ın kızının rızasını almadan nikâh akdini yaptığı haberi ulaşınca: ***"Kendileri hakkında kadınlarla istişare edin"*** buyurduğu belirtilmektedir. Bu ise Nuaym'ın yaptığına bir cevaptır. (Onun yaptığı işi reddetmek demektir.) Çünkü Nuaym, kendisi hakkında kızıyla istişare etmemişti.

İşte Abdullah b. Lehîa'nın rivayetindeki farklılıklar bunlardır.

Bir kimse: Bu hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nikâhı fesh ettiğinden söz edilmemektedir diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: "Bize göre bu, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- Nuaym'ın kızı bu hususu sormak üzere Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gitmemişti. Onun huzuruna annesi gitmişti ve bu gidişi, kızının kendisine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'le onun hakkında konuşabilme yetkisi anlamına gelecek şekilde ona vermiş olduğu bir vekâletin sonucu değildi. Bundan dolayı

222 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 97, IV, 192.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Nuaym'a söylediği sözler, öğretmek amacı ile söylenmişti.

Nikâhı fesh etmemesinin sebebi ise bunun ancak yargı cihetiyle olacak bir iş olmasından dolayıdır. Çünkü yargı ancak -bütün Müslümanların ittifakı ile- hazır olan bir kimse için gerekir.

el-Velid b. Müslim, İbn Ebi Zi'b'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, bir adam istemediği halde bakire olan bir kızını evlendirmişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun kızını nikâhlamasını reddetmişti.

Durum böyle iken Nuaym b. en-Nehhâm'ın hadisini Abdullah b. Lehîa'nın rivayet ettiği şekilde kabul etmek nasıl mümkün olabilir? Çünkü nikâhı Abdullah b. Ömer'e iade etmesi söz konusudur. Bu da fiilen gerçekleşmiştir. Çünkü hadis İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan (İbn Lehîa'nın) bu rivayetinden farklı olarak rivayet edilmiştir.

Diğer taraftan bizler, Nuaym b. en-Nehhâm'ın kızının durumu ile ilgili olarak onun dul olduğuna delil olabilecek bir hadis de bulduk.

٧٢١٤- حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَهْدِيّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ الزُّهْرِيُّ قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَتَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ خَطَبْتُ ابْنَةَ نُعَيْمِ ابْنِ النَّحَّامِ وَأُرِيدُ أَنْ تَمْشِيَ مَعِي فَتُكَلِّمَهُ لِي. فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِنِّي أَعْلَمُ بِنُعَيْمٍ مِنْكَ، إِنَّ عِنْدَهُ ابْنَ أَخٍ لَهُ يَتِيمًا وَلَمْ يَكُنْ لِيَقْضِ لُحُومَ النَّاسِ وَيُتَرِّبَ لَحْمَهُ.

فَقَالَ: إِنَّ أُمَّهَا قَدْ خَطَبَتْ إِلَيَّ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِنْ كُنْت فَاعِلًا. فَاذْهَبْ مَعَك بِعَمِّك زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ.

قَالَ: فَذَهَبْنَا إِلَيْهِ فَكَلَّمَاهُ، قَالَ: فَكَأَنَّمَا يَسْمَعُ مَقَالَةَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَرْحَبًا بِكَ وَأَهْلًا وَذَكَرَ مِنْ مَنْزِلَتِهِ وَشَرَفِهِ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ عِنْدِي ابْنَ أَخٍ لِي يَتِيمٌ، وَلَمْ أَكُنْ لأَنْقُضَ لُحُومَ النَّاسِ وَأُتَرِّبَ لَحْمِي.

فَقَالَتْ أُمُّهَا مِنْ نَاحِيَةِ الْبَيْتِ: وَاللهِ لاَ يَكُونُ هَذَا حَتَّى يَقْضِيَ بِهِ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَحْبِسُ أَيِّمًا مِنْ بَنِي عَدِيٍّ،، عَلَى ابْنِ أَخِيكَ سَفِيهٍ؟ قَالَتْ أَوْ ضَعِيفٍ.

قَالَ: ثُمَّ خَرَجَتْ حَتَّى أَتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْبَرَتْهُ الْخَبَرَ. فَدَعَا نُعَيْمًا فَقَصَّ عَلَيْهِ كَمَا قَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِنُعَيْمٍ: «صِلْ رَحِمَكَ، وَأَرْضِ أَيِّمَكَ وَأُمَّهَا، فَإِنَّ لَهُمَا مِنْ أَمْرِهَا نَصِيبًا».

7214- … Yahya b. Urve'den, o Urve'den, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'ın yanına giderek: Ben Nuaym b. en-Nehhâm'ın kızına talip oldum. Benimle beraber gelip benim için onunla konuşmanı istiyorum, dedi. Ömer *radıyallahu anh*: Ben Nuaym'ı senden daha iyi tanıyorum. Onun yanında kardeşinin yetim bir oğlu var. İnsanların etlerini güçlendirirken kendi etini toprağa bırakacak değildir, dedi.

İbn Ömer: Fakat annesi benim onu istememe müspet cevap verdi, deyince Ömer *radıyallahu anh* şu cevabı verdi: Şayet bu işi yapacaksan o takdirde git, yanında amcan Zeyd b. el-Hattâb'ı da götür.

(Urve'nin babası -ez-Zübeyr-) dedi ki: Amcasıyla Nuaym'a gidip onunla konuştular. (Urve'nin babası) dedi ki: (Abdullah) sanki Ömer *radıyallahu anh*'ın söylediklerinin aynısını işitir gibi oldu. Nuaym: Sen hoş geldin, dedi ve onun yerini, şanını, şerefini anlatıp durdu. Sonra da şunları söyledi: Benim yanımda kardeşimin yetim bir oğlu var. Ben de insanların etlerini besleyip kendi etimi toprağa bırakacak değilim.

Annesi evin bir yerinden dedi ki: Allah'a yemin olsun! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hususta hakkımızda hüküm vermediği sürece böyle bir şey olmayacaktır. Sen Adiyoğullarından dul bir kadını sefih -ya da zayıf dedi- olan bir kardeşinin oğlu için mi alıkoyacaksın?

(Ravi) dedi ki: Sonra annesi çıkıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitti ve ona durumu bildirdi.

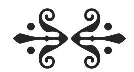
Allah Rasulü Nuaym'ı çağırınca o da Allah Rasulü'ne Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'a söylediklerinin aynısını söyledi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Nuaym'a: ***"Akrabalık bağını gözet ve yanındakinin kızını da***

annesini de razı et. Çünkü her ikisinin, kızının durumu hakkında bir payları vardır” buyurdu.

***

İşte bu hadiste Nuaym b. en-Nehhâm'ın kızının dul olduğu belirtilmektedir. Bu da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in istemediği halde babasının kızına rağmen yaptığı nikâhı geçerli kabul etme ihtimalini daha da uzaklaştırmaktadır.

Başarı Allah'tandır.

٨- بَابُ الْمِقْدَارِ الَّذِي يُحَرِّمُ الصَّدَقَةَ عَلَى مَالِكِهِ

8- SAHİBİNE SADAKA ALMAYI HARAM KILAN MAL MİKTARI

٧٢١٥- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْد عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي كَبْشَةَ السَّلُولِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَهْلُ بْنُ الْحَنْظَلِيَّةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ سَأَلَ النَّاسَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى، فَإِنَّمَا يَسْتَكْثِرُ مِنْ جَمْرِ جَهَنَّمَ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا ظَهْرُ غِنًى؟ قَالَ: «أَنْ يَعْلَمَ أَنَّ عِنْدَ أَهْلِهِ مَا يُغَدِّيهِمْ وَمَا يُعَشِّيهِمْ».

7215- … Ebu Kebşe es-Selûlî dedi ki: Bana Sehl b. el-Hanzalîyye *radıyallahu anh* tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Her kim zengin olduğu halde insanlardan dilenecek olursa şüphesiz ki o, (böyle yapmakla) ancak Cehennemin kor ateşini daha çok arttırmak isteyen birisidir"*** buyururken dinledim. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Zengin olduğu halde ne demektir? sordum. O: ***"Evinde bulunan ailesinin yanında öğle ve akşam yemeklerine yetecek kadar miktarın bulunduğunu bilmesidir"*** buyurdu.[223]

223 Ebu Davud, Zekât, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 181.

٧٢١٦- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُرَادِيُّ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ بِإِسْنَادِهِ.

7216- Bize er-Rebî' b. Süleyman el-Murâdî tahdis edip dedi ki: Bize Bişr b. Bekir tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman b. Yezid b. Cabir tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazılarının kanaatine göre, bu kadar mala sahip olan bir kimseye sadaka haram olur, onun için dilenmek helal olmaz. Bunlar, buna dair de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Her kim gümüş olarak bir ukiyye -ki o kırk dirhemdir- ya da onun değeri altına sahip olursa ona sadaka haram olur, onun için dilenmek helal olmaz. Bundan daha aşağısına sahip olan kimse için ise sadaka haram olmaz.

Böyle diyenler bu görüşlerine şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٧٢١٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ: أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي أَسَدٍ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ لِرَجُلٍ يَسْأَلُ: «مَنْ سَأَلَ مِنْكُمْ وَعِنْدَهُ أُوقِيَّةٌ أَوْ عِدْلُهَا، فَقَدْ سَأَلَ إِلْحَافًا وَالْأُوقِيَّةُ يَوْمَئِذٍ أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا».

7217- … Ata b. Yesâr'dan, o Esedoğullarından bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitmiştim. Onun bir adama şunları söylediğini işittim: ***"Yanında bir ukiyye (miktarı gümüş) ya da ona eş değer malı bulunup da aranızdan dilenen kimse şüphesiz haddi aşarak dilenmiş olur."***

O gün için bir ukiyye kırk dirhem idi.[224]

224 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 430.

٧٢١٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7218- … Bize Malik b. Enes tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢١٩- حَدَّثَنَا يَزِيدُ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَسْلَمَ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7219- … Bize Süfyan es-Sevrî, Yezid b. Eslem'den tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Bu konuda başkaları da onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Elli dirhem ya da ona denk altını bulunan bir kimseye sadaka haram olur ve böylelerinin dilenmeleri helal olmaz. Bundan daha aşağı miktarda bir mala sahip olan kimselere ise sadaka haram olmaz.

Bu görüş sahipleri buna dair şu rivayetleri delil gösterirler:

٧٢٢٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ. ح

وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ حَكِيمِ ابْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ يَسْأَلُ عَبْدٌ مَسْأَلَةً، وَلَهُ مَا يُغْنِيهِ إِلاَّ جَاءَتْ شَيْنًا، أَوْ كُدُوحًا، أَوْ خُدُوشًا، فِي وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَاذَا غِنَاهُ؟ قَالَ: «خَمْسُونَ دِرْهَمًا أَوْ حِسَابُهَا مِنَ الذَّهَبِ».

7220- Bize Hüseyn b. Nasr tahdis edip dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis edip dedi ki, H.

Bize İbrahim b. Merzûk da tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım tahdis etti. (el-Firyâbî ile) dediler ki: Bize Süfyan es-Sevrî, Hakîm b. Cübeyr'den

tahdis etti. O Muhammed b. Abdurrahman b. Yezid'den, o babasından, o İbn Mesud *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bir kimse, kendisini muhtaç bırakmayacak kadar bir malı bulunduğu halde dilenecek olursa mutlaka onun bu dilenmesi kıyamet gününde yüzünde bir çirkinlik veya yara izleri ya da yüzünün derisi sıyrılmış olarak gelir."*** Ey Allah'ın Rasulü! İhtiyaç bırakmayacak miktar nedir? diye sorulunca: ***"Elli dirhem ya da onun hesabıyla (ona muadil) altın"*** buyurdu.[225]

٧٢٢١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو هُشَيْمٍ الرِّفَاعِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «كُدُوحًا فِي وَجْهِهِ» وَلَمْ يَشُكَّ، وَزَادَ فَقِيلَ لِسُفْيَانَ: وَلَوْ كَانَ عَنْ غَيْرِ حَكِيمٍ؟ فَقَالَ: حَدَّثَنَا زُبَيْدٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ.

7221- … Bize Süfyan es-Sevrî tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde: ***"Yüzünde yaralar"*** demiş ve (ya da diyerek) şüphe ifadesi kullanmamıştır. Bir de şunları eklemiştir: "Süfyan'a: Keşke bu hadis Hakîm'den başkasından gelmiş olsaydı, denilince: Bu hadisi bize Zübeyd, Muhammed b. Abdurrahman b. Yezid'den tahdis etti, dedi."

***

Bu hususta başkaları da bunlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: İkiyüz dirhemi bulunan bir kimseye sadaka almak da dilenmek de haram olur. Bundan daha aşağı miktarda mala sahip olan bir kimsenin, dilenmesi de sadaka alması da haram değildir. Bu görüşlerine şunu delil göstermektedirler:

٧٢٢٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ رَجُلٍ مِنْ مُزَيْنَةَ أَنَّهُ أَتَى أُمَّهُ فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ لَوْ ذَهَبْتَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلْتَهُ. قَالَ: فَجِئْتُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ قَائِمٌ

225 Buna yakın olarak: Dârimî, Zekât, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 426, 436.

يَخْطُبُ النَّاسَ، وَهُوَ يَقُولُ: «مَنِ اسْتَغْنَى أَغْنَاهُ اللهُ، وَمَنْ اسْتَعَفَّ، أَعَفَّهُ اللهُ، وَمَنْ سَأَلَ النَّاسَ وَلَهُ عِدْلُ خَمْسِ أَوَاقٍ، سَأَلَ إِلْحَافًا».

7222- … Bize Abdulhamid b. Cafer tahdis edip dedi ki: Bana babamın, Müzeyne'den bir adamdan tahdis ettiğine göre, o adam annesinin yanına gitmişti. Annesi: Oğlum, keşke Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gitsen de ondan bir şeyler istesen, dedi.

Bu kişi dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına vardım. İnsanlara hutbe veriyordu. Bu arada şunları da söylüyordu: ***"Her kim kendisini muhtaç görmezse Allah onu zengin kılar. Her kim iffetli davranırsa Allah onun iffetini korur. Beş ukiyye değerinde malı bulunduğu halde insanlardan dilenen bir kimse ise aşırıya kaçarak dilenmiş olur."***[226]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu konuda ihtilafa düştüklerinden bu görüşler arasından sahih (doğru) bir görüş ortaya çıkartabilmek için anlaşmazlığa düştükleri hususlara açıklık getirmek gerekmektedir.

Konuyu inceleyince sadaka hakkında şu iki durumdan birisinin söz konusu olduğunu gördük: Sadaka ya haram olup zorunlu (zaruret halinde) olarak ihtiyaç duyulduğu takdirde haram olan şeylerden hiçbirisinin helal olmasını gerektirmez.

Ya da kişiye belli miktardaki bir mala sahip olmayı helal kılıp o miktardaki mala sahip olana (sadaka almayı) haram kılar.

Durumu inceleyince gördük ki, öğle ya da akşam yemeğine yetecek miktardan daha az bir mala sahip olan bir kimseye bütün grupların ittifakı ile sadaka almak helal olur.

Böylelikle sadakanın hükmü, zaruret halinde helal olan haram şeylerin hükmü dışına çıkmaktadır.

Nitekim meyteye (ölmüş hayvanın etini yemeye) zorunlu olarak ihtiyaç duyan bir kimseye o meyteden helal olan miktar, kendisini hayatta tutacak kadardır. Kendisine bir öğle ya da akşam yemeği olacak kadar ileri gidecek bir miktar değildir.

226 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 138.

Sadaka olarak helal olan miktar, zaruret halinde meyteden helal olan miktardan farklı olduğuna göre, sadakanın ancak herhangi bir miktar mala sahip olan kimseye haram olacağı sabit olmaktadır.

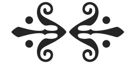
Bundan dolayı biz de bu miktarın ne kadar olduğunu inceledik ve öğle ya da akşam yemeğine yetecek miktardan daha aşağısına sahip olanın, sahip olduğu bu miktar ile zengin olamayacağını gördük.

Aynı şekilde kırk, elli ya da ikiyüz dirhemden daha az miktar mala sahip olan kimsenin durumu da böyledir. Eğer kişi ikiyüz dirheme sahip olursa bununla zengin sayılır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Muaz b. Cebel *radıyallahu anh*'a zekât hakkında: ***"Onu zenginlerinden al, fakirlerine ver"*** buyurmuştur.[227]

Böylelikle ikiyüz dirheme sahip olan kimsenin zengin olduğunu, bundan daha aşağı miktarda mala sahip olanın zengin olmadığını öğrenmiş oluyoruz.

İşte bununla, sadakanın, ikiyüz dirhem ve daha fazlasına sahip olan kimseye haram olduğu, bundan daha aşağı miktara sahip olan kimseye ise helal olduğu sabit olmaktadır.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

227 Buhârî, Zekât, 1, 63, Megâzî, 60; Müslim, Îmân 29; Ebu Davud, Zekât, 5; Tirmizî, Zekât, 6; Nesâî, Zekât, 1, 46; İbn Mâce, Zekât, 1; Dârimî, Zekât, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 233.

٩- بَابُ فَرْضِ الزَّكَاةِ فِي الْإِبِلِ السَّائِمَةِ فِيمَا زَادَ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ

9- MERALARDA OTLAYAN VE YÜZ YİRMİDEN FAZLA OLAN DEVELERDE FARZ OLAN ZEKÂT MİKTARI

٧٢٢٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَبِيبُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ هَرِمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: لَمَّا اُسْتُخْلِفَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَرْسَلَ إِلَى الْمَدِينَةِ، يَلْتَمِسُ كِتَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ فِي الصَّدَقَاتِ، وَكِتَابَ عُمَرَ.

فَوَجَدَ عِنْدَ آلِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، كِتَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ فِي الصَّدَقَاتِ. وَوَجَدَ عِنْدَ آلِ عُمَرَ كِتَابَ عُمَرَ فِي الصَّدَقَاتِ، مِثْلَ كِتَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنُسِخَا.

فَحَدَّثَنِي عَمْرٌو، أَنَّهُ طَلَبَ آلُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنْ يَنْسَخَهُ مَا فِي ذَيْنِك الْكِتَابَيْنِ، فَيَنْسَخَ لَهُ مَا فِي هَذَا الْكِتَابِ فَكَانَ مِمَّا فِي ذَلِكَ الْكِتَابِ أَنَّ الْإِبِلَ إِذَا زَادَتْ عَلَى تِسْعِينَ وَاحِدَةً، فَفِيهَا حِقَّتَانِ طَرُوقَتَا الْفَحْلِ إِلَى أَنْ يَبْلُغَ عِشْرِينَ وَمِائَةً.

فَإِذَا بَلَغَتِ الْإِبِلُ عِشْرِينَ وَمِائَةً، فَلَيْسَ فِيمَا زَادَ مِنْهَا دُونَ الْعَشْرِ شَيْءٌ. فَإِذَا بَلَغَتْ ثَلَاثِينَ وَمِائَةً، فَفِيهَا بِنْتَا لَبُونٍ وَحِقَّةٌ، إِلَى أَنْ تَبْلُغَ أَرْبَعِينَ وَمِائَةً.فَإِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ وَمِائَةً، فَفِيهَا حِقَّتَانِ، وَابْنَةُ لَبُونٍ، إِلَى أَنْ تَبْلُغَ خَمْسِينَ وَمِائَةً. فَإِذَا كَانَتْ خَمْسِينَ وَمِائَةً، فَفِيهَا ثَلَاثُ حِقَاقٍ، ثُمَّ أَجْرَى الْفَرِيضَةَ كَذَلِكَ، حَتَّى يَبْلُغَ ثَلَاثَمِائَةٍ. فَإِذَا بَلَغَتْ ثَلَثَمِائَةٍ، فَفِيهَا مِنْ كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، وَمِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ، بِنْتُ لَبُونٍ.

7223- … Muhammed b. Abdurrahman el-Ensârî şöyle dedi: Ömer b. Abdulaziz halifelik makamına gelince Medine'ye mektup göndererek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Amr b. Hazm'a sadakalara (zekât miktarlarına) dair yazdığı mektubu ile Ömer'in (aynı husustaki) mektubunu araştırdı.

Amr b. Hazm'ın ailesinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Amr b. Hazm'a zekât miktarlarına dair yazmış olduğu mektubu buldu. Ömer'in ailesinde de Ömer'in zekâta dair mektubunu buldu ve bu mektubun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mektubunun aynısı olduğunu gördü. Her iki mektup da kopya edildi.

(Habîb b. Ebi Habîb dedi ki): Bana Amr'ın tahdis ettiğine göre, Muhammed b. Abdurrahman'ın çocuğu, bu iki mektupta olanların bir nüshasını (kopyasını) çıkarmak istediğini söyledi ve bu mektupta bulunanları kopyalamak için kendisine izin vermesini istedi.[228] İşte o mektupta bulunanlar arasında şunlar da vardı: "Develer doksandan bir fazla olurlarsa yüz yirmiye ulaşıncaya kadar erkek deveye çekilebilecek dört yaşında iki dişi deve düşer.

Develer yüz yirmiyi bulduğu takdirde yüz otuzdan aşağı olan fazlalıklar için bir şey düşmez. Eğer yüz otuzu bulacak olurlarsa yüz kırka ulaşıncaya kadar üç yaşına girmiş iki dişi deve ile dört yaşında bir dişi deve zekât verilir.

Develerin sayısı yüz kırka ulaştığı takdirde yüz elliye kadar, dört yaşında iki dişi deve ile üç yaşında bir dişi deve verilir.

Yüz elliyi buldukları takdirde dört yaşında üç deve verilir. Sonra zekât farizası üç yüzü buluncaya kadar böylece devam ettirilir. Develer üç yüze

228 Hadis kaynaklarında bu şekilde -biraz sonra Tahâvî'nin nakledeceği rivayetlerden de anlaşılacağı gibi- üç mektubun bulunduğunu söyleyebiliriz. Diğeri ise Enes b. Malik'e verilen mektuptur. (Çeviren).

ulaşacak olurlarsa her elli deve için dört yaşında bir dişi deve ve her bir kırk deve için de üç yaşında iki dişi deve verilir."[229]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu hadis doğrultusunda görüş sahibi olmuş ve buna uygun kanaat belirtmiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Develerin sayısı yüz yirmiden fazla olduğu takdirde her elli devede dört yaşında bir dişi deve, her kırk deve için de üç yaşında bir dişi deve verilir.

Bunun açıklaması şöyledir: Develer yüz yirmiden bir fazla olduğu takdirde bu fazla bir deve sebebiyle yüz yirminin hükmünden farklı ikinci bir hüküm gerekir.

Böyle bir durumda her kırk deve için üç yaşında bir dişi deve zekât düşer. Sonra da bunu böylece sürdürürler. Fazlalık yüz otuza tamamlanıncaya kadar böyle devam eder. Yüz otuzu bulduğu takdirde dört yaşında bir dişi deve ile üç yaşında iki dişi devenin zekât olarak düştüğünü kabul ederler.

Daha sonra bu hesap deve sayısı yüz kırka varıncaya kadar böylece devam eder. Develer yüz kırkı bulduğu takdirde onlara dört yaşında iki dişi deve ile üç yaşında bir dişi deve düşer. Yüz elliyi buluncaya kadar bu şekilde hesap edilir.

Develerin sayısı yüz elli olduğu takdirde dört yaşında üç deve verilir. Bundan sonra da fazlalıklardaki zekât miktarı, sayıları ne kadar çok olursa olsun bu şekilde devam eder.

Bu görüş sahipleri bu hususta görüşlerine aşağıdaki rivayetleri delil göstermişlerdir:

٧٢٢٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ لَمَا اُسْتُخْلِفَ، وَجَّهَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلَى الْبَحْرَيْنِ، فَكَتَبَ لَهُ هَذَا الْكِتَابَ. هَذِهِ فَرِيضَةُ

229 Buhari, Zekat,38; Ebu Davud, Zekat, 5,7; Nesaî, Zekat, 5, 10; Muvatta, Zekat, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 12

الصَّدَقَةِ، الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، الَّتِي أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا رَسُولَهُ، فَمَنْ سُئِلَهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى وَجْهِهَا، فَلْيَعْلَمْهَا، وَمَنْ سُئِلَ فَوْقَهَا، فَلاَ يُعْطِهِ. كَانَ فِي كِتَابِهِ ذَلِكَ، أَنَّ الْإِبِلَ إِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ.

7224- … Sumâme b. Abdullah'tan, onun Enes *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Ebu Bekir es-Sıddîk, halife seçilince Enes b. Malik *radıyallahu anh*'ı Bahreyn'e (zekât toplamak üzere) gönderdi ve ona şu mektubu yazdı: İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Aziz ve Celil olan Allah'ın Rasulü'ne emrettiği şekilde Müslümanlar üzerine farz olarak tayin ettiği zekât farizasıdır. Müminlerden bu zekâtın uygun şekliyle istendiği kimse bunu böylece bilsin.[230] Kimden de daha fazlası istenecek olursa onu vermesin.

Onun yazdığı bu mektupta şunlar da vardı: Develerin sayısı yüz yirmiden fazla olduğu takdirde her kırk deve için üç yaşına basmış bir dişi deve, her elli devede ise dört yaşına basmış bir dişi deve verilir.

٧٢٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: أَرْسَلَنِي ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ إِلَى ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَنَسٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ؛ لِيَبْعَثَ إِلَيْهِ بِكِتَابِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، الَّذِي كَتَبَهُ؛ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حِينَ بَعَثَهُ مُصَدِّقًا. قَالَ حَمَّادُ: فَدَفَعَهُ إِلَيَّ، فَإِذَا عَلَيْهِ خَاتَمُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَإِذَا فِيهِ ذِكْرُ فَرَائِضِ الصَّدَقَاتِ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ مَرْزُوقٍ.

7225- … Hammâd b. Seleme dedi ki: Sabit el-Bunânî beni Sumâme b. Abdullah b. Enes el-Ensârî *radıyallahu anh*'a kendisine Ebu Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh*'ın Enes b. Malik *radıyallahu anh*'a zekât toplamak üzere gönderdiğinde yazdığı mektubu vermesi için gönderdi.

230 Elimizdeki basılı nüshalarda bu kelime "felya'lemhâ" şeklindedir. Ancak kaynaklarda bu kelime "onu versin" anlamında: "Felyu'tihâ" şeklindedir ki hadisin devamına göre en uygun olan ifade budur. Çünkü Tahâvî'deki şekliyle düzgün bir anlam çıkmamaktadır (Çeviren).

Hammâd dedi ki: Sabit o mektubu bana verdi. Mektubun üzerinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mührünün bulunduğunu, mektupta da farz olan zekât miktarlarından söz edildiğini gördüm. Sonra İbn Merzûk'un (7224 no'lu) hadisinin aynısını zikretti.

٧٢٢٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ بِكِتَابٍ، فِيهِ الْفَرَائِضُ وَالسُّنَنُ، وَالدِّيَاتُ، وَبَعَثَ بِهِ مَعَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، ثُمَّ ذَكَرَ فِيمَا زَادَ عَلَى الْعِشْرِينَ وَالْمِائَةِ مِنَ الإِبِلِ كَذَلِكَ أَيْضًا.

7226- … Süleyman b. Davud dedi ki: Bana ez-Zührî, Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan tahdis etti. O babasından, o dedesi *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Yemenlilere feraizi, sünnetleri ve diyetleri ihtiva eden bir mektup yazdı. Bu mektubu Amr b. Hazm ile gönderdi. Daha sonra bu mektupta yüz yirmi deveden fazla olan develerdeki zekât miktarından da aynı şekilde söz etti.

٧٢٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الْأَنْصَارِيِّ، أَخْبَرَهُ أَنَّ هَذَا كِتَابُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ فِي الصَّدَقَاتِ. فَذَكَرَ فِيمَا زَادَ عَلَى الْعِشْرِينَ وَالْمِائَةِ، كَذَلِكَ أَيْضًا.

7227- Bize Yunus b. Abdula'lâ tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Abdullah b. Lehîa, Umâre b. Gaziyye el-Ensârî'den haber verdi. O Abdullah b. Ebi Bekir el-Ensârî'nin kendisine şunu haber verdiğini nakletti: İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Amr b. Hazm'a zekât miktarlarına dair yazdığı mektubudur.

Sonra bu mektupta yüz yirmiden fazla olan develerin zekâtını aynı şekilde zikretti.

٧٢٢٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، بْنِ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ لِعَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، فَرَائِضَ الْإِبِلِ، ثُمَّ ذَكَرَ فِيمَا زَادَ عَلَى الْعِشْرِينَ وَالْمِائَةِ، كَذَلِكَ أَيْضًا.

7228- … Bize Abdullah b. el-Mübârek, Muhammed b. Ebi Bekir b. Amr b. Hazm'dan tahdis etti. O babasından, o dedesi *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Amr b. Hazm'a develerdeki farz zekât miktarını yazdı. Sonra da yüz yirmi deveden fazlasına düşen zekât miktarını yine aynı şekilde zikretti.

٧٢٢٩- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: نَسَخْتُ كِتَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي كُتِبَ فِي الصَّدَقَةِ، وَهِيَ عِنْدَ آلِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، أَقْرَأَنِيهَا سَالِمٌ، وَعَبْدُ اللهِ، ابْنَا ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، فَوَعَيْتُهَا عَلَى وَجْهِهَا، وَهِيَ الَّذِي نَسَخَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَحِمَهُ اللّٰهُ مِنْ سَالِمٍ وَعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ، إِلَى حِينِ أُمِّرَ عَلَى الْمَدِينَةِ وَأَمَرَ عُمَّالَهُ بِالْعَمَلِ بِهَا، ثُمَّ ذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ.

7229- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihâb'dan, onun şöyle dediğini haber verdi: (Bu) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zekâta dair yazmış olduğu mektubunun kopyasıdır. Bu ise Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*'ın çocuklarının yanında bulunmaktadır. Bunu bana İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın iki oğlu Salim ve Abdullah okuttu. Ben de onu olduğu gibi ezberledim. Ömer b. Abdulaziz *radıyallahu anh*'ın İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın oğulları olan Salim ve Abdullah'tan istinsah ettiği (kopyaladığı), Medine'de valiliği zamanına kadar (uyguladığı) ve amillerine gereğince uygulama yapmalarını emretmiş olduğu nüshadır. (İbn Şihâb) bundan sonra aynı hadisi zikretti.

***

(Bu görüş sahipleri:) Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* da buna göre uygulama yapmıştır deyip bu hususta şu rivayeti zikretmektedirler:

٧٢٣٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، كَانَ يَأْخُذُ عَلَى هَذَا الْكِتَابِ، فَذَكَرَ فَرَائِضَ الْإِبِلِ. وَفِيهَا ذِكْرٌ مِنْهَا أَنَّ مَا زَادَ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ، وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ.

7230- … Bize Abdullah b. el-Mübarek, Musa b. Ukbe'den tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh* bu kitaba göre (zekât) alırdı. Böyle deyip develerde farz olan zekât miktarlarından söz etti.

Bu hususta söz ettiği zekât miktarları arasında şu da vardı: Develerin sayısı yüz yirmiyi geçtiği takdirde her kırk devede üç yaşında bir dişi deve, her elli devede de dört yaşında bir dişi deve vardır.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Develerin sayısı yüz yirmiyi geçtiği takdirde farz olan zekât miktarlarına göre yeniden başa dönülür.

Bu durumda her beş deve için bir koyun verilir; ta ki fazlalık (yüzden sonrası için) yirmibeşe varıncaya kadar. O takdirde yirmibeş deveden yüz kırkdokuz deveye kadar bir bint mahad (iki yaşında dişi deve) verilir.

Develerin sayısı yüz elliyi bulduğu takdirde dört yaşında üç deve zekât düşer. İşte fazlalık elliden aşağı olduğu sürece hep böyle hesap edilir. Buna göre develerde farz olan zekât, develerin ilk farizaları (miktarları) hükmüne göre yeniden hesap edilir. Elliye tamamlanması halinde ise dört yaşında bir deve verilir.

Bu hususta aşağıdaki rivayetleri delil göstermişlerdir:

٧٢٣١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: قُلْتُ لِقَيْسِ بْنِ سَعْدٍ: اُكْتُبْ لِي كِتَابَ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ فَكَتَبَهُ

لِي فِي وَرَقَةٍ ثُمَّ جَاءَ بِهَا. وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ أَخَذَهُ مِنْ كِتَابِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ. وَأَخْبَرَنِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَهُ لِجَدِّهِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي ذِكْرِ مَا يُخْرَجُ مِنْ فَرَائِضِ الْإِبِلِ. فَكَانَ فِيهِ: أَنَّهَا إِذَا بَلَغَتْ تِسْعِينَ، فَفِيهَا حِقَّتَانِ، إِلَى أَنْ تَبْلُغَ عِشْرِينَ وَمِائَةً. فَإِذَا كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، فَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، فَمَا فَضَلَ، فَإِنَّهُ يُعَادُ إِلَى أَوَّلِ فَرِيضَةِ الْإِبِلِ، فَمَا كَانَتْ أَقَلَّ مِنْ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ، فَفِيهِ الْغَنَمُ، فِي كُلِّ خَمْسِ ذَوْدٍ شَاةٌ.

7231- … Hammâd b. Seleme dedi ki: Kays b. Sa'd'a: Bana Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın mektubunu yaz (kopyala), dedim. O da mektubu benim için bir yaprağa yazdı. Sonra onu bana getirip bu yazdığını Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'ın mektubundan aldığını haber verdi. Ayrıca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bu mektubu dedesi Amr b. Hazm *radıyallahu anh*'a develerin miktarlarından verilecek zekâtın ne olduğunu tespit etmek üzere yazmış olduğunu haber verdi. Bu mektupta şu ifadeler de vardı: Develerin sayısı doksana ulaştığı takdirde yüz yirmiyi bulana kadar dört yaşında iki dişi deve zekât verilir. Şayet bundan daha çok olurlarsa her elli devede dört yaşında bir dişi deve verilir. Bundan fazla olduğu takdirde tekrar develerde zekât düşen ilk miktara dönülür. Bu fazlalık yirmibeş deveden az olduğu sürece her beş devede bir koyun zekât verilir.

٧٢٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

7232- Bize Ebu Bekre tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Ömer ed-Darîr tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme tahdis etti. Sonra aynısını zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İlim adamları bu hususta anlaşmazlık içerisinde olduklarından bu üç görüşten sahih olan görüşü ortaya çıkartabilmek için nazara (akli düşünme ve kıyasa) başvurmak gerekmektedir.

Bundan dolayı biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük: Hepsi de, yüz yirmi sayısını, doksandan sonraki zekât düşen miktarın son sayısı olarak tespit etmiştir.

Bundan önceki miktarlarda tespit edilen son sınırdan itibaren deve sayısı artacak olursa bu artış sebebiyle bir önceki miktardan farklı sayıda zekât düşer.

Bu kabilden olmak üzere biz şunu gördük: Onlar beş devede bir koyun zekât verileceğini kabul etmişlerdir. Daha sonra beşten dokuza kadar olan fazlalıkta da hükmün böyle olduğunu bize açıkladıklarını gördük.

Eğer bir tane daha artacak olursa bu bir tane sebebiyle yeni bir hükmü vacip gördüklerini ve bu sayıda iki koyun zekât düştüğünü bildirdiler.

Sonra bize şunu açıkladılar: Bundan sonra ondörde kadar hüküm böyledir. Eğer bir tane daha artacak olursa bu bir tane sebebiyle bağımsız bir hüküm öngörerek üç koyun zekât verileceğini tespit ettiler.

Ardından bizlere hükmün yirmiye kadar olan bütün fazlalıklarda böyle olduğunu, yirmiyi bulduğu takdirde dört koyun verileceğini açıkladılar.

Daha sonraki artışlarda yüz yirmiye kadar farz olan hisseyi (zekât miktarını) bu şekilde sürdürdüler. Her bir zekât miktarını öngördükleri sayıdan sonra belli bir sınıra kadar verilmesi öngörülen miktarın o olduğunu açıkladılar.

Bu son sınırdan sonra bir fazlalık ortaya çıktığı takdirde bu fazlalık sebebiyle birinci dilim bozulur, bir başka dilime geçilir ya da ona bir fazlalık daha eklenir.

Bunlarda durum böyle olduğuna ve yüz yirmiyi doksandan fazlası için öngördükleri zekât miktarı için son sınır olarak tespit ettiklerine göre, (yüz) yirmiden fazlası için de ya birinci miktara göre bir fazlalığın ya da bunun dışında bir başka hükmün vacip olduğu sabit olmaktadır.

İşte sözünü ettiğimiz bu durum ile birinci görüş sahiplerinin görüşünün tutarsızlığı sabit olmakta ve yüz yirmiden sonraki fazlalık ile hükmün değişeceği de ispatlanmaktadır.

Bundan sonra birinci görüş sahipleri ile ikinci görüş sahipleri arasındaki görüş ayrılığını inceledik.

İkinci görüşü benimseyenlere göre, yüz yirmiden sonra bir tek devenin fazlalığı ile bütün develerin hükmünün, üç yaşında dişi deve verilmesi gereken sayıya döndürülmesi gerekmektedir. Bu da, onlardan naklen zikrettiğimiz her kırk devede üç yaşında bir dişi deve düştüğü şeklindedir.

Bu hususta üçüncü görüş sahiplerinin lehine bunlara karşı delillerden birisi de şudur: Develerin, miktarı belli zekât dilimlerinin -yüz yirmiden önceki- son sınırından fazla olmaları halinde bu fazlalık sebebiyle hükümleri değişmekte ve bu fazlalık dolayısıyla verilmesi gereken miktarın belli bir payı bulunmaktadır.

Bu kabilden olmak üzere yirmidört devede dört koyun zekât verilir. Bir deve daha artacak olursa o takdirde otuzbeş deveye varıncaya kadar iki yaşında bir dişi deve verilir.

Sayıları bir deve daha artacak olursa o takdirde bu develer için üç yaşına girmiş bir dişi deve verilir. Bu durumda yirmi beş deve için -onun bir kısmı için değil- iki yaşında bir dişi deve verilir.

Aynı şekilde üç yaşında dişi deve, -bir kısmı için değil- otuz altı devenin tamamı için verilmesi gerekendir. Develerin diğer farz dilimleri de bu şekildedir. Bu, yüz yirmiye ulaşıncaya kadar böyle sürer ve farz hisse artacak olursa hiçbir ziyade (zekât) söz konusu olmadan geçiş olmaz. Aksine, (ödenmesi gereken zekât) miktarında bir fazlalık ile geçiş olur.

Nitekim şunu görüyoruz: On devede iki koyun verilir. Eğer bir daha artacak olursa bundan dolayı bir şey gerekmez ve fazlalığı ondan önceki on sayısının hükmünü değiştirmez.

Ancak deve sayısı onbeşi bulduğu takdirde üç koyunun zekât olarak verilmesi gerekir. Bu durumda farz olan zekâtın, üç koyunun verilmesini gerektiren sayıya deve sayısını tamamlayan miktarda ve (üst dilimden) öncekinde verilmesi gerekir.

Sözünü ettiğimiz hüküm böyle olduğuna göre, develer yüz yirmiden bir fazla oldukları takdirde herkesin ittifakına göre bu deve için bir şey düşmez. Çünkü farizanın (dilimin) yeniden başlatılmasını öngörenler bundan dolayı ayrıca bir zekâtı öngörmüyor ve bu sebeple de herhangi bir hükmü değiştirmiyorlar.

İkinci görüş sahipleri arasından farizanın (dilimin) yeniden başlatılmasını gerekli görmeyenler, yüz yirminin her bir kırkı için üç yaşında bir dişi deve verilmesini öngörmüşler fakat bundan fazla olan bir deve için bir şey öngörmemişlerdir.

Yüz yirmiden önceki farz hisse, ancak ödenmesi gereken zekâtı değiştirdiği zaman değiştiğine ve yüz yirmiden fazla bir deve dolayısı ile yeni bir farz hisse (zekât dilimi) gerekmediğine göre, onun fazlalığı ortaya çıkmadan önce kendisinden başka bir farzı değiştirmediği sabit olmaktadır.

İşte sözünü ettiğimiz bu durum da, üçüncü görüşü kabul edenlerin görüşlerini ispatlamaktadır. Bu görüşü kabul edenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de bulunmaktadır.

Bu aynı zamanda Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan da rivayet edilmiştir:

٧٢٣٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ سَهْلٍ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ السَّلاَمِ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ خُصَيْفٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، وَزِيَادُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ فِي فَرَائِضِ الْإِبِلِ إِذَا زَادَتْ عَلَى تِسْعِينَ: فَفِيهَا حِقَّتَانِ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ. فَإِذَا بَلَغَتْ الْعِشْرِينَ وَمِائَةً، اُسْتُقْبِلَتِ الْفَرِيضَةُ بِالْغَنَمِ، فِي كُلِّ خَمْسٍ شَاةٌ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ، فَفَرَائِضُ الْإِبِلِ.فَإِذَا كَثُرَتِ الْإِبِلُ، فَفِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ.

7233- … Ebu Ubeyde ve Ziyad b. Ebi Meryem'den, onlar Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiklerine göre, o, doksandan fazla develerdeki farz hisseler hakkında yüz yirmiyi buluncaya kadar dört yaşında iki deve verileceğini söylemiştir.

Develer yüz yirmiyi bulduğu takdirde bu sefer verilmesi gereken farz miktar koyun ile hesaplamaya geçilerek her beş deve için bir koyun verilir. Yüz yirmi beşi bulduğu takdirde artık develerde öngörülen miktarlar verilir.

Develer çoğalacak olursa o takdirde her elli deve için dört yaşında bir dişi deve verilir.

***

Bu husus aynı şekilde İbrahim en-Nehaî'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de rivayet edilmiştir:

٧٢٣٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ، قَالَ: قَالَ: إِبْرَاهِيمُ النَّخَعِيُّ: إِذَا زَادَتِ الْإِبِلُ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ، رُدَّتْ إِلَى أَوَّلِ الْفَرْضِ.

7234- … Mansur b. el-Mu'temir dedi ki: İbrahim en-Nehaî şöyle dedi: Develer yüz yirmiden fazla oldukları takdirde ilk farz hisselere dönülür.

***

İkinci görüş sahipleri kendi görüşleri lehine delil getirip: Muttasıl senetle gelmiş olan rivayetlerin ihtiva ettiği anlam bizim görüşümüzün lehine tanıklık etmektedir. Oysa bize muhalif kanaatte olanların böyle bir delili yoktur, diyecek olurlarsa onlara şöyle cevap verilir:

Sizin mezhebinize göre bunların çoğu, size muhalif olanlara karşı sizin lehinize delil olarak ileri sürülmesini gerektirmemektedir. Çünkü bunlara benzer rivayetler size karşı delil gösterilecek olursa siz bunları uygun kabul etmez ve bunları size karşı delil getirdiği için onu hadisi bilmeyen bir kimse olarak nitelersiniz.

Bunlardan birisi de Sumâme b. Abdullah'ın rivayet ettiği (7204 no'lu) hadistir. Bu hadisi yalnızca Abdullah b. el-Müsennâ mevsul olarak rivayet etmiştir. Ondan başka bu hadisi mevsul olarak rivayet eden kimseyi bilmiyoruz.

Hâlbuki siz Abdullah b. el-Müsennâ'yı hüccet olarak kabul etmiyorsunuz.

Diğer taraftan Hammâd b. Seleme gelmektedir. Onun ilim ehli nezdindeki ilmi değeri Abdullah b. el-Müsennâ'nın değerinden daha üstündür ve Hammâd, rivayeti delil gösterilenlerden birisidir. O, bu hadisi Sümame'den munkatı olarak rivayet etmiştir (bkz. 7225 no'lu hadis).

Sizin kabul ettiğiniz esaslara göre, bu hadisin, munkatı hadis kapsamına girmesi ve muttasıl hadisin kapsamı dışına çıkması gerekmektedir. Çünkü size göre, hafız olmayan kimsenin hafız olana göre rivayetinde fazlalık yapması halinde o fazlalığa iltifat edilmez.

ez-Zührî'nin Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan rivayet ettiği (7226 no'lu) hadise gelince; bu hadisi ez-Zührî'den Süleyman b. Davud rivayet etmiştir.

Ben de İbn Ebi Davud'u şöyle derken dinledim: Burada adı geçen Süleyman b. Davud ile Süleyman b. Davud el-Harrânî bütün hadis âlimlerine göre zayıf iki ravidir.

Diğer taraftan Ömer b. Abdulaziz'den rivayette bulunan Süleyman b. Davud ise onlara göre sebt (sağlam) bir ravidir.

Aynı şekilde bu hadisin vâhî (senedi zayıf) bir hadis olduğuna delil olan hususlar arasında şu da vardır: ez-Zührî'nin ilminin kendilerinden öğrenildiği Yunus b. Yezid ve yine bu hususta ez-Zührî'den bir şeyler rivayet etmiş olan ashabı, ondan yalnızca Ömer *radıyallahu anh*'ın çocuklarının yanında bulunan sahifeyi rivayet etmiştir.

Sizce acaba ez-Zührî'nin, kendisinde develerdeki zekât miktarlarına dair bilgi Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm yolu ile babasından, o dedesinden şeklinde bulunduğu halde ve bunların hepsi imam, kendilerinden ilim alınmış ilim ehli kimseler oldukları halde bunu susmakla geçiştirip Ömer'in sahifesine rivayetsiz haliyle başvurmak zorunda kalarak insanlara bunu tahdis etmesi olabilecek bir şey midir?

Bize göre, onun gibi birisinin böyle bir şey yapması düşünülemez.

Bir kimse: Ma'mer'in[231] Abdullah b. Ebi Bekir'den rivayet ettiği (7227 no'lu) hadis, muttasıl bir hadistir. Hiç kimse bu hadisi tenkit etmemiştir, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu hadis muttasıl değildir. Çünkü Ma'mer (Umâre?) bu hadisi Abdullah b. Ebi Bekir'den, o babasından, o da dedesinden şeklinde rivayet etmiştir (bkz. 7228 no'lu hadis). Onun dedesi ise Muhammed b. Ebi Bekir'dir ve o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i görmemiştir. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu mektubu babası için yazdıktan sonra dünyaya gelmiştir. Çünkü o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hicretin onuncu yılında vefat etmesinden az önce Necran'da iken doğmuştur ve bu hadisi bize Muhammed b. Amr b. Hazm'ın babasından rivayet ettiği nakledilmemiştir.

O halde bu hadisin de munkatı olduğu sabit olmaktadır. Munkatı hadisi ise sizler delil olarak kabul etmemektesiniz.

231 Muhtemelen bu, bir istinsah hatasıdır ve bu ravi Umâre b. Gâziye'dir (Çeviren).

Eğer sizler, size muhalif kanaatte olanların bunun dışındaki konularda munkatı hadisi delil olarak göstermesini uygun görmüyorsanız, sizler niçin size muhalif olanlara karşı bu konuda munkatı hadisi delil göstermektesiniz?

Eğer hadisin, herhangi bir yerde muttasıl olmaması haberin kabul edilmesi imkânını ortadan kaldırıyorsa aynı şeyin bütün durumlarda böyle olması gerekir.

Eğer haberin senedi muttasıl olmasa dahi bir konuda güvenilir (sika) olduğundan dolayı hadisin kabul edilmesi gerekecek olursa şüphesiz bütün konularda aynı şeyin kabul edilmesi icap eder.

Bir kimse: Fakat Amr b. Hazm'ın hadisi muzdariptir ve rivayetleri arasında ihtilaf vardır. Dolayısıyla bu görüş sahiplerinden hiçbirisinin lehine bu hadiste delil olacak bir taraf yoktur. Bu konuda bunun dışında nakledilmiş başka rivayetler ondan daha uygundur, diyecek olursa ona şöyle denilir:

Amr b. Hazm'ın hadisinin muzdaripliği nereden gelmektedir?

Kays b. Sa'd'ı ele alalım: O, bu hadisi Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan kendisinden zikrettiğimiz şekilde rivayet etmiştir. Kays ise hüccet olan bir hadis hafızıdır.

Ona muhalif olan ez-Zührî'nin hadisini ise, sizce zayıf olduğundan dolayı ez-Zührî'den rivayetini kabul etmediğiniz kimse rivayet etmiştir.

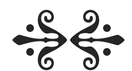
Ma'mer'in hadisine gelince; bu hadisi de Abdullah b. Ebi Bekir, babasından rivayet etmiştir. Abdullah b. Ebi Bekir ise sağlamlık ve itkan bakımından Kays b. Sa'd gibi değildir.

٧٣٣٥- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْوَزِيرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: كُنَّا إِذَا رَأَيْنَا الرَّجُلَ يَكْتُبُ الْحَدِيثَ عَنْ وَاحِدٍ مِنْ أَرْبَعَةٍ، ذَكَرَ فِيهِمْ، عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي بَكْرٍ، سَخِرْنَا مِنْهُ ؛ لِأَنَّهُمْ كَانُوا، لاَ يَعْرِفُونَ الْحَدِيثَ.

7235- Bana Yahya b. Osman tahdis edip dedi ki: Ben İbnu'l-Vezîr'i şöyle derken dinledim: Ben Şafiî'yi şöyle derken dinledim: Ben Süfyan b. Uyeyne'yi şöyle derken dinledim: Bizler, bir adamın şu dört kişiden birisinden hadis yazdığını görecek olursak -bu dört kişi arasında Abdullah b. Ebi Bekir'in de adını zikretmektedir- onunla eğlenirdik. Çünkü bu dört kişi hadis nedir bilmezdi.

Abdullah b. Ebi Bekir zaptı ve hadis hafızlığı bakımından Kays'a denk olmadığı için bize göre, hadis Kays'ın rivayet ettiği şekildedir. Özellikle de Kays, Ebu Bekir b. Muhammed'in bu hadisi kendisine yazdığını belirtmektedir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

كِتَابُ الْوَصَايَا

VASİYYETLER

١- بَابُ مَا يَجُوزُ فِيهِ الْوَصَايَا مِنَ الْأَمْوَالِ، وَمَا يَفْعَلُهُ الْمَرِيضُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي يَمُوتُ فِيهِ، مِنَ الهِبَاتِ، وَالصَّدَقَاتِ، وَالْعَتَاقِ

1- MALDA VASİYYETİN CAİZ OLAN MİKTARI VE HASTANIN ÖLÜM HASTALIĞI HALİNDEKİ HİBELERİNİN, SADAKALARININ VE KÖLE AZAD ETMESİNİN HÜKMÜ

٧٢٣٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: مَرِضْتُ عَامَ الْفَتْحِ، مَرَضًا أَشْفَيْتُ مِنْهُ عَلَى الْمَوْتِ. فَأَتَانِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي، فُلقْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ لِي مَالاً كَثِيرًا، وَلَيْسَ يَرِثُنِي إِلاَّ ابْنَتِي أَفَأَتَصَدَّقُ بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: «لاَ». قَالَ: أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثَيْ مَالِي؟ قَالَ: «لاَ». قَالَ: فَالشَّطْرِ؟ قَالَ: «لاَ». قَالَ: فَالثُّلُثِ؟ قَالَ: «وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ».

7236- … Âmir b. Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mekke'nin fethedildiği sene ölümün sınırına geldiğim bir hastalığa yakalandım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* beni ziyarete geldi. Ey Allah'ın Rasulü! Benim çok malım var. Kızımdan başka da mirasçım yok. Malımın tamamını tasadduk edeyim mi? dedim. O: ***"Hayır"*** dedi.

(Sa'd:) Peki malımın üçte ikisini sadaka olarak vereyim mi? dedi. Allah Rasulü: ***"Hayır"*** dedi. Yarısını (tasadduk edeyim mi?) dedi. Allah Rasulü tekrar: ***"Hayır"*** dedi. Sa'd: Üçte birini (tasadduk edeyim mi?) dedi. Allah Rasulü: ***"Üçte bir (olabilir fakat), o da çoktur ya"*** dedi.[232]

٧٢٣٧- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: عَادَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: أُوصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: «لاَ». قُلْتُ: فَالنِّصْفِ؟ قَالَ: «لاَ». قُلْت: فَالثُّلُثِ؟ قَالَ: «نَعَمْ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ».

7237- … Abdulmelik b. Umeyr'den, o Mus'ab b. Sa'd'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* beni ziyarete geldi. Ben: Malımın tamamını vasiyyet edeyim mi? dedim. Allah Rasulü: ***"Hayır"*** dedi. Ben: Peki, yarısını, dedim. O: ***"Hayır"*** dedi. Ben: Ya üçte birini, deyince o: ***"Olur, o da çoktur ya"*** dedi.

٧٢٣٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فَضْلٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: قَالَ سَعْدٌ: ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَهُ.

7238- … Bize Muhammed b. Fadl, Ata b. es-Sâib'den tahdis etti. O Ebu Abdurrahman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sa'd şöyle dedi. Sonra hadisi buna yakın olarak zikretti.

***

232 Buhârî, Cenâiz, 37, Menâkıbu'l-Ensâr, 19, Ferâiz, 6, Merda, 16, Daavât, 43, Megâzî, 77; Müslim, Vasiyyet, 5; Ebu Davud, Vasâyâ, 2; Nesâî, Vasiyyet, 32; İbn Mâce, Vasiyyet, 5; Malik, Vasiyyet, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 179.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple insanlar, kişinin malının üçte birini vasiyyet edebilme imkânının olup olmadığı ya da bundan daha azını yapmasının mı gerektiği hususunda açıklamalarda bulunmuşlardır. Bazıları: Malının üçte birini vasiyyette bulunmanın caiz olduğu alanlarda istediği şekilde vasiyyette bulunabilir demiş ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Sa'd'ın bu rivayetlerde zikrettiğimiz üzere daha fazla olan miktarını vasiyyette bulunmasını engelledikten sonra malının üçte birini vasiyyet etmesini mubah kılmasını delil göstermiştir. Ayrıca şunu da delil gösterirler:

٧٢٣٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، وَبَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو الْحَضْرَمِيُّ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، جَعَلَ لَكُمْ ثُلُثَ أَمْوَالِكُمْ، آخِرَ أَعْمَارِكُمْ، زِيَادَةً فِي أَعْمَالِكُمْ».

7239- … Ata'dan, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Aziz ve Celil olan Allah, ömürlerinizin sonlarında amellerinizde bir artış olması için mallarınızın üçte birin(de tasarruf hakkın)ı size vermiştir."***

***

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Vasiyyette bulunacak kimsenin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Üçte bir (olur), üçte bir de çoktur ya"*** sözü dolayısıyla yapacağı vasiyyeti (malının) üçte birinden aşağıda tutması gerekir.

Mutekaddimûndan bu görüşü kabul edenlerden bu hususta nakledilmiş rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٧٢٤٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ قَالَ: كَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: اسْتَقْصِرُوا عَنْ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، «إِنَّهُ لَكَثِيرٌ».

7240- … Bize Hammâd, Hişam b. Urve'den tahdis etti. O Urve'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbn Abbas: Peygamber *sallallahu aleyhi ve*

sellem'in: ***"O (üçte bir miktar) pek çoktur"*** şeklindeki buyruğunda belirttiğinden daha azını (vasiyyet) edin, derdi.

٧٢٤١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: أَنَا حُمَيْدٌ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: أَقْصَيْتُ أَبِي حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيِّ قَالَ: مَا كُنْتُ لِأَقْبَلَ وَصِيَّةَ رَجُلٍ لَهُ وَلَدٌ، يُوصِي بِالثُّلُثِ.

7241- … Bukeyr b. Abdullah şöyle dedi: Babama Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî'yi vasiyyet ettim. Babam: Ben çocuğu olan birisinin malının üçte birini vasiyyet etmesini kabul etmem, dedi.

***

Birinci görüş sahipleri lehine bu görüş sahiplerine karşı delillerden birisi de şudur: Üçte biri vasiyyet etmek eğer zulüm olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Sa'd'ın böyle bir işi yapmasına karşı çıkar ve ona: Üçte birden daha azını vasiyyet et, derdi. Allah Rasulü, böyle bir şey yapmadığına göre, üçte biri vasiyyet etmeyi ona mubah kılmış demektir.

Bu da birinci görüş sahiplerinin kanaatinin sabit olduğuna delildir. Bu kanaate sahip olanlar arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bundan sonra insanlar, hastanın, hastalığı neticesinde vefat ettiği takdirde yaptığı hibe ve verdiği sadakaların durumu hakkında farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

İlim adamlarının çoğunluğunu teşkil eden bir topluluk şöyle demiştir: Bu durumdaki hibe ve sadakaları, diğer vasiyyetler gibi malının üçte birinden yerine getirilir. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed de vardır.

Bir başka grup ise şöyle demektedir: Bu, onun sağlıklı iken yaptığı diğer işleri gibi malının tamamından yerine getirilir. Bu görüşü mütekaddimûndan kimsenin söylediğini bilmiyoruz.

Bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde Aişe *radıyallahu anhâ*'nın şöyle dediğini rivayet etmiştik: Ebu Bekir, el-Âliye'deki malından yirmi vesk kadar (hurma) toplamamı bana bağışladı. Hastalanınca bana: Ben, el-

Âliye'deki malımdan yirmi vesklik hurma toplamanı sana bağışlamıştım. Eğer onu toplamış ve eline geçirmişsen artık o senin olmuştur. Eğer bunu yapmamışsan o, bugün mirasçılara ait bir maldır. Onu Yüce Allah'ın Kitabı'na uygun olarak aranızda paylaştırın, dedi.[233]

Böylelikle Ebu Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh*, eğer o miktar malı eline geçirmişse onu kendi mülkiyetindeki malından ele geçirip Aişe'nin onu mülk edinmiş olacağını haber vermektedir. O malın mülkiyeti de onun lehine gerçekleşmiş olur. Ancak hastalık halinde (o zamana kadar almamışsa) mülkiyetine geçirecek şekilde malı alması imkânı yoktur. Bunu (o halde mülkiyetine geçirmesini) caiz olmayan bir iş olarak değerlendirmiştir. Tıpkı ona vasiyyette bulunmanın caiz olmadığı gibi. Aişe *radıyallahu anhâ* buna karşı çıkmadığı gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diğer ashabı da karşı çıkmamıştır.

İşte bu, onların hepsinin bu husustaki kanaatlerinin Ebu Bekir'in kanaatinin aynısı olduğuna delildir.

Belirttiğimiz kanaate sahip olanların bu kanaatleri lehine bu hadiste belirtilen ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının bu konuda Ebu Bekir'e karşı çıkmamaları dışında hiçbir delilleri olmasaydı, bu bile bu hususta en büyük delil olurdu.

Üstelik Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna delil olacak rivayet de nakledilmiştir:

٧٢٤٢- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: ثَنَا مَنْصُورُ بْنُ زَاذَانَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَجُلاً، أَعْتَقَ سِتَّةَ أَعْبُدٍ لَهُ عِنْدَ الْمَوْتِ. لاَ مَالَ لَهُ غَيْرُهُمْ. فَأَقْرَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمْ، فَأَعْتَقَ اثْنَيْنِ، وَأَرَقَّ أَرْبَعَةً.

7242- …Bize Mansur b. Zâzân el-Hasen'den tahdis etti, onun İmrân b. Husayn'dan rivayet ettiğine göre, bir adam ölümüne yakın altı kölesini hürriyetlerine kavuşturdu. Adamın onlardan başka malı da yoktu. Bunun üzerine

233 Hadis daha önce 5716 numara ile geçmiştir. Oradaki rivayette burada geçen "el-Âliye" yerine "el-Gâbe" ifadesi geçmektedir ki doğrusu Malik, Akdiye, 40'da da olduğu gibi "el-Gâbe"dir (Çeviren).

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, köleler arasında kura çekerek onlardan ikisini hürriyetlerine kavuşturdu, diğer dördünün ise köle olarak kalacağını hükme bağladı.[234]

٧٢٤٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الحَسَنِ، عَنْ عِمْرَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7243- … Katade'den, o el-Hasen'den, o İmrân'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٢٤٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: ثَنَا عَطَاءٌ الْخُرَاسَانِيُّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَأَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، وَقَتَادَةُ، وَحُمَيْدٌ، وَسِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ، عَنِ الحَسَنِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

7244- … Bize Ata el-Hurâsânî, Said b. el-Müseyyeb ve Eyyub'dan, ikisi Muhammed b. Sîrîn'den, o İmrân b. Husayn'dan. Katade, Humeyd ve Simâk b. Harb de el-Hasen'den, o İmrân b. Husayn'dan hadisi aynen zikretti.

٧٢٤٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ وَسُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالاَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلاَبَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عِمْرَانَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7245- … Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyub'dan tahdis etti: O Ebu Kılâbe'den, o Ebu'l-Mühelleb'den, o İmrân'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ölüm ile neticelenen hastalıkta köleleri hürriyete kavuşturmayı malın üçte birinden kabul edip gerçekleştirmiştir. (Bu halde iken) yapılan hibeler ve verilen sadakalar da böyledir.

234 Müslim, Eymân, 56; Ebu Davud, Itâk, 10; Nesâî, Cenâiz, 65; İbn Mâce, Ahkâm, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 426, 431, 438, 440, V, 341.

Yine bu görüşü benimseyenlerden bazıları ez-Zührî'nin Âmir b. Sa'd'dan, onun, babasından naklettiği şu rivayeti delil göstermişlerdir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Sa'd'ı hasta iken ziyaret ettiğinde Sa'd: Malımın tamamını tasadduk edeyim mi? diye sordu. Allah Rasulü: ***"Hayır"*** dedi. Sonunda bu bölümün baş taraflarında belirttiğimiz üzere üçte bire kadar indi.

Bu görüşü savunan kişi şöyle der: İşte bu hadiste, hastalık halindeki sadakasını, ölümünden sonra malının üçte birinden geçerli olacak vasiyyetleri gibi üçte birden geçerli olarak kabul ettiğini görüyoruz.

Ancak bu hususta bu kimseye muhalif olanın lehine şu söylenebilir: Mus'ab b. Sa'd bu hadisi babasından rivayet ettiğine göre, babasının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e buna dair soru sorması bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz üzere ölümden sonra sadaka olarak verilmek üzere vasiyyette bulunmak ile alakalıdır. Dolayısı ile bu kanaatte olan kimsenin delil olarak gösterdiği Âmir'in rivayet ettiği bu hadisi kabul etmek ona muhalif olanın delil olarak gösterdiği hadisin Mus'ab yoluyla gelen rivayetini delil olarak göstermekten daha güçlü (öncelikli) değildir.

Bundan sonra insanlar (ilim adamları), altı kölesi dışında başka bir malı bulunmayan, ölümüne yakın altısını da hürriyetlerine kavuşturan ve mirasçılarının da bunu geçerli kabul etmek istemedikleri kişinin durumu hakkında farklı açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bazıları: Bu kölelerin tamamının (her birinin) üçte biri hürriyetine kavuşmuş olur. Bunlar, kendi değerlerinden geri kalan kısmı çalışarak öderler, demiştir. Bu görüşü belirtenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Başkaları: Bunların üçte biri hürriyetlerine kavuşur. Onlardan geri kalanlar ise onları hürriyetlerine kavuşturan kimsenin mirasçılarına köle olarak kalmaya devam ederler, demişlerdir.

Diğerleri ise: Aralarında kura çekilir. Kurada çıkanlar, üçte birden hürriyetlerine kavuşurlar. Geri kalanları ise köle olarak kalmaya devam ederler, demişlerdir.

Bu görüş sahipleri de buna dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen İmrân'ın hadisinde nakledilenleri delil göstermişlerdir.

İlk iki görüş sahiplerinin bu son görüş sahiplerine karşı delillerinden birisi de şudur: Bunların sözünü ettikleri İmrân'ın rivayet ettiği hadisteki sözü edilen kura nesh edilmiştir. Çünkü kura, bazı hususlarda kullanılmak üzere İslam'ın başlangıcında başvurulan bir uygulamaydı. Bu eşyalar hakkında kura ile hüküm verildi ve kurada çıkan kendisi sebebiyle kuranın çekildiği durumda muayyen olarak kastedilen kişi olarak değerlendirildi.

Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında Yemen'de vermiş olduğu hüküm de bu kabildendi.

٧٢٤٦- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أَوْ يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، أَنَا أَشُكُّ، ، عَنِ الْأَجْلَحِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْخَلِيلِ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ مِنَ الْيَمَنِ، وَعَلِيٌّ يَوْمَئِذٍ بِهَا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَتَى عَلِيًّا ثَلَاثَةُ نَفَرٍ يَخْتَصِمُونَ فِي وَلَدٍ قَدْ وَقَعُوا عَلَى امْرَأَةٍ فِي طُهْرٍ وَاحِدٍ، فَأَقْرَعَ بَيْنَهُمْ، فَقُرِعَ أَحَدُهُمْ، فَدَفَعَ إِلَيْهِ الْوَلَدَ. فَضَحِكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، أَوْ قَالَ: أَضْرَاسُهُ.

7246- … Zeyd b. Erkam şöyle dedi: Ben, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında iken Yemen'den bir adam onun yanına geldi. Ali de o sırada Yemen'deydi. Adam: Ey Allah'ın Rasulü! Ali'nin yanına üç kişi geldi. Üçü de aynı temizlik halinde iken bir kadın ile ilişkiye girmişti. Her birisi, ondan doğan çocuğun kendisinden olduğunu iddia etti. Ali aralarında kura çekti. Kura onlardan birisine çıktı ve çocuğu da ona verdi, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* küçük azı dişleri ya da öğütücü dişleri görünecek kadar güldü.[235]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Ali *radıyallahu anh*'ın üç kişiden her birisinin kendisinden olduğunu iddia ettiği çocuk ile ilgili olarak kura çekip hüküm vermesine karşı çıkmadığını görüyoruz.

235 Ebu Davud, Talâk, 32.

Bu da, o gün için hükmün böyle olduğuna, daha sonra hem bizim hem de bize muhalif olan bu kimsenin ittifakı ile bu hükmün nesh edildiğine delildir.

Bunun nesh edilmiş olduğunun delili de bizim daha önce *"İki Erkeğin Kendilerinden Olduğunu İddia Ettikleri Çocuğun Hükmü"* bölümünde nakletmiş olduğumuz Ali *radıyallahu anh*'ın buna benzer bir olay ile ilgili verdiği hükümdür. O, böyle bir durumda çocuğu, dava eden iki kişinin çocuğu olarak değerlendirip çocuğun da her iki davacıya, onların da ona mirasçı olacaklarına hükmetmiştir.[236]

İşte bu da, o gün için, tıpkı birçok kişi tarafından iddia edilen nesep ve her bir kişiye vasiyyet etmiş olmanın yanında birkaç kişiye vasiyyet edilen mal ve ölüm ile sonuçlanan hastalık halinde hürriyetlerine kavuşturulan köle ile ilgili hükmün aralarında kura çekmek ile verileceğini, kurada kim çıkarsa iddiada bulunanın iddia ettiği şeye hak kazanacağını, vasiyyet ve kölelikten hürriyete kavuşturmak ile gereken ne ise onun söz konusu olacağını, daha sonra ise bunun faizin nesh edilmesiyle birlikte nesh edilmiş olduğunu göstermektedir. Çünkü faiz yasağı ile birlikte eşyanın, eksik ve fazlalığın bulunmadığı adaletli belli miktara göre tayin edilmesi cihetine gidildi.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hastalık halinde köleleri hürriyete kavuşturmak ile ilgili vermiş olduğu kura hükmü ile bunu üçte birlik paydan tayin etmiş olmasında şu iki halden birisi söz konusudur:

Bu, ya hasta kimsenin hastalığı halinde yaptığı kölelerini hürriyetine kavuşturmak, hibeleri ve sadakaları kabilinden diğer bütün fiillerine de delil olacak bir hükümdür. Ya da diğer fiillerini, hibe ve sadakalarını dışarıda bırakacak şekilde hastalık halindeki köle azad etmesi ile ilgili özel bir hükümdür.

Eğer diğerleri hakkında geçerli olmamak üzere yalnızca kölelerini hürriyete kavuşturma hakkında özel bir hüküm ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadiste vermiş olduğu kölelerin hürriyetlerine kavuşmalarını üçte bir için tayin etmiş olduğu şeklindeki hükmün, hibelerin ve sadakaların da böyle olduğuna dair delil olarak kabul edilmemesi gerekir.

236 2035 no'lu ve onun devamında zikredilen hadislerde bu hükmü veren kişinin Ömer *radıyallahu anh* olduğu belirtilmektedir (Çeviren).

Bu durumda da, bunlar (hibeler ve sadakalar) malın tamamından karşılanır, diyen kimselerin görüşü sabit olur. Çünkü nazar (akli düşünme ve kıyas) da bunun lehine tanıklık etmektedir. Bu hususta söylediğine muhalif olan hüküm ancak taklit ile anlaşılabiliyor ve bu konuda bu hadisin dışında gelen bir nakil bulunuyorsa da bu böyledir.

Şayet Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in köleleri hürriyete kavuşturmayı malın üçte biri içerisinde kabul etmesi, bizim için hasta olan kimsenin yaptığı hibelerin de sadakalarının da böyle olacağına delil oluyor ise;

Bu, aynı zamanda bizim lehimize kuranın bütün bunlarda geçerli ve kura gereğince hüküm verilen bir şey olduğuna da delildir.

Dolayısıyla hem bize hem de bize muhalif kanaatte olan kimseye göre, hibe ve sadakalar hakkında kuranın kaldırılmış olması aynı zamanda kölelik hakkında da kaldırılmış olduğuna delildir. İşte böylelikle kuranın geçerli olduğunu kabul edenlerin görüşü çürütülmüş olmakta, diğer taraftan öteki iki görüşten birisi sabit olmaktadır.

Kuranın geçerli olduğunu kabul eden kimseler şöyle demektedirler: Kura nasıl nesh edilmiş olabilir? Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisinden sonra bütün Müslümanların gereğince amel etmek üzere ittifak etmiş oldukları hususlarda kura ile uygulama yapıyordu. Bunlar böyle dedikten sonra şu rivayeti de zikrederler:

٧٢٤٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ رَاشِدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، وَعَلْقَمَةُ بْنُ وَقَّاصٍ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا، أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَأَيَّتهُنَّ خَرَجَ سَهْمُهَا، خَرَجَ بِهَا مَعَهُ.

7247- … Hz. Aişe şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir sefere çıkmak istediği zaman eşleri arasında kura çekerdi. Kurada hangisi çıkarsa onu yanında götürürdü.[237]

237 Buhârî, Hibe, 15, Cihâd, 64, Şehâdât, 15, 30, Megâzî, 34, Nikâh, 97; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 88, Tevbe, 56, Nikâh, 38; İbn Mâce, Nikâh, 47, Ahkâm, 20; Dârimî, Cihâd, 30, Nikâh, 26, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 114, 117, 197, 369.

٧٢٤٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُس بْنُ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7248- … Bize el-Leys tahdis edip dedi ki: Bana Yunus b. Yezid, İbn Şihâb'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢٤٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، وَعَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، وَعَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَّاصٍ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، وَيَحْيَى بْنُ عَبَّادٍ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَهُ.

7249- … Bize Muhammed b. Müslim, Urve b. ez-Zübeyr'den tahdis etti. O, Aişe, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, Alkame b. Vakkâs, Said b. el-Müseyyeb ve Abdullah b. Ebi Bekir'den, (onlar) Amre'den, o Aişe'den; Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. ez-Zübeyr de babasından, o Aişe'den aynısını rivayet etti.

٧٢٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عِيسَى بْنِ تَلِيدٍ، قَالَ: ثَنَا الْمُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ الْقِتْبَانِيُّ، عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو ابْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ قَالَ: حَدَّثَتْنِي خَالَتِي عَمْرَةُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ، مِثْلَهُ.

7250- … Ebu't-Tahir, Abdulmelik b. Muhammed b. Ebi Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, o amcası Abdullah b. Ebi Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Teyzem Abdurrahman kızı Amre bana Aişe'den aynısını tahdis etti.

***

Bu görüşte olanlar şöyle derler: İşte günümüzde insanların yapmaları gereken budur ve bu, nesh edilmiş değildir. O halde hastalık halinde köleyi hürriyetine kavuşturma durumunda kuranın da böyle olmasını niçin kabul etmiyorlar?

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Biz bu husustan, burada tekrara gerek bırakmayacak şekilde yerinde söz ettik. Ancak burada da yine aynı şekilde -Yüce Allah'ın izniyle- sizin lehinize bu hususta bir delilin bulunmadığının delilinden söz edeceğiz.

Müslümanlar icma ile şunu kabul etmişlerdir: Erkek, yapacağı yolculuk uzayacak olsa dahi -istediği takdirde- yanında eşlerinin hiçbirisi bulunmadan yolculuğa çıkabilir. Bu yolculuğu sebebiyle de onun üzerindeki (günlerini) paylaştırma yükümlülüğü hükmü kalkar.

Durum böyle olduğuna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yolculuk halinde eşlerinden birisiyle yolculuğa çıkma ihtiyacını duyduğu zamanda eşleri arasında kura çekmesi, yanında götürmediklerinin gönlünü hoş tutmak içindi. Böylelikle yanında götürdüğünü diğerlerine tercih etme cihetine gitmediğinin bilinmesini istiyordu. Çünkü o, hepsini bırakıp tek başına yolculuğa çıkabilme hakkı olduğu gibi yolculuğa çıkıp onlardan dilediğini bırakma hakkına da sahipti.

Sözünü ettiğimiz bu durum ile kuranın, terk edilme imkânı olan ve başka bir yolla uygulamaya koyulabilme imkânı bulunan hallerde kullanıldığı sabit olmaktadır.

Hâkimin huzuruna gelip her birinin diğeri aleyhine farklı iddiada bulunduğu davada hüküm vermek de bu kabildendir. Bu durumda hâkimin, ikisi arasında kura çekmesi gerekir. Kurada hangisi çıkarsa onun işine bakar. Bununla birlikte kura çekmeden onlardan dilediğinin davasına da bakabilir.

Bundan dolayı hâkim açısından en iyi olan, bu konuda hakkında olumsuz kanaat beslemekten uzak durmak için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşleri ile ilgili olarak yaptığı şekilde kura çekmektir.

İşte Müslümanların, kuraya başvurmadan aralarında geçerli kabul edip uyguladıkları takdirde dosdoğru olması söz konusu olan ve hak sahipleri arasında adaleti gerçekleştirdiği hallerde yaptıkları bu paylaştırma için kura ile amel etmeleri de bu şekildedir.

Bu durumda onlar kalpleri huzur bulsun, onların haklarını aralarında paylaştırmayı üstlenmiş olan kişi hakkındaki kötü zan beslemeleri söz konusu olmasın diye aralarında kura çekerler.

Şayet onlara ait olan çeşitli mallar üzerinde onlardan kendilerine mülkiyeti ait olacak kısımları adil bir şekilde paylaştırıp diğerleri arasında eşitliği sağlamadan önce kura çekme yoluna gidecek olursa bu paylaştırma işini yapanın bu işi batıl olur.

İşte bununla kuranın, ancak paylaştırmanın caiz olacağı bir yoldan sonra ve kura ile -gereğince bir hükmü yerine getirmesi söz konusu olmadan- yalnızca olumsuz zannı ortadan kaldırmak için istendiği sabit olmaktadır.

Biz de böyle diyoruz. Bu kabilden olan her bir kura güzeldir. Fakat bir hüküm gerektirmesi isteği ile önceki hakları ortadan kaldırmak amacıyla yapılacak her bir kura ise kullanılamaz.

Bundan sonra dönüp diğer iki görüşü ele alacak olursak; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, iki kişinin ortak olup onlardan birisinin payını hürriyetine kavuşturduğu köle hakkında, kölenin tamamının hür olacağı ve ister zengin ister fakir olsun (diğer ortağına kalanının) tazminatını ödeyeceği hükmünü vermiştir.

Bu konuda bizim daha önce *"Köle Azad Etme"* bölümünde sözünü ettiğimiz görüş ayrılıkları vardır.

Daha sonra bizler Ebu'l-Melîh el-Huzelî'nin, babasından naklettiği hadiste şunu gördük: Bir adam bir köledeki payını hürriyetine kavuşturmuştu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buna binaen: ***"O tamamıyla hürdür, onun hiçbir ortağı yoktur"*** buyurdu.[238]

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, diğer ortağın payının da hürriyetine kavuşmasının sebebini açıklamış oldu.

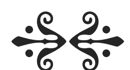
İşte bu da, kölenin bir kısmı hürriyetine kavuşturulduğu takdirde bunun, onun tamamına yayılan bir iş olduğuna delildir.

Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, iki kişinin ortak olduğu köleyi ortaklardan birisi hürriyetine kavuşturduğu takdirde hürriyetine kavuşturan bu ortağın da ayrıca bir malı yoksa onun hakkında hürriyetine kavuşturulmayan payı için kölenin çalışıp kazanması suretiyle (diğer ortağa) tazminat ödeyeceği hükmünü verdiğini gördük.

238 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 75.

İşte bununla, bu kölelerin hastalık halindeki hükümlerinin de böyle olduğu ve ölmek üzere olanın vasiyyet etme hakkı bulunan ve hastalığı halinde onların değerlerinden mülkiyeti altında bulunduğu üçte birlik kısmı aşan miktarın tazminatını ödettirmenin başkalarına düşen bir hak olması imkânsız olduğu için kölelerin bu hususta mirasçılar lehine çalışmaları (ve kalan değerlerinin bedelini ödemeleri) gerekir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٢– بَابُ الرَّجُلِ يُوصِي بِثُلُثِ مَالِهِ لِقَرَابَتِهِ، أَوْ لِقَرَابَةِ فُلَانٍ مَنْ هُمْ؟

2- BİR KİMSENİN MALININ ÜÇTE BİRİNİ AKRABALARINA YA DA FİLAN KİMSENİN AKRABALARINA VASİYYETTE BULUNMASI (HALİNDE KAST EDİLENLER) KİMLERDİR

Ebu Cafer dedi ki: İnsanlar, malının üçte birini filan kişinin akrabalarına vasiyyet eden kişinin (vasiyyetinin) durumu hakkında bu vasiyyeti hak eden akrabaların kimler olduğuna dair farklı görüşlere sahiptirler.

Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: Bunlar, o filanın baba ya da anne tarafından mahremi olan herkestir. Ancak bunun için, aralarında akrabalığı baba tarafından olan kimseden, akrabalığı anne tarafından olan kimseye göre daha önce başlanır.

Bunun açıklaması şöyledir: Akrabalarına vasiyyette bulunan kimsenin bir amcası ve bir dayısı varsa amcasının ona baba tarafından akrabalığı, dayısının ona anne tarafından akrabalığı gibidir. Bu durumda bu vasiyyetin yerine getirilmesinde dayıdan önce amcası ile başlanır ve vasiyyet ona verilir.

Züfer de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: Vasiyyet ona baba ya da anne tarafından yakın olan herkese verilir. Ancak onlardan daha uzak olanlar dışarıda tutulur.

Bu hususta, aralarında mahrem olan akrabalık (zû rahim) bulunan kimseler ile akraba olup aralarında mahremlik bulunmayan kimseler arasında da bir fark yoktur.

Ebu Yusuf ile Muhammed b. el-Hasen -Yüce Allah'ın rahmeti ikisine de olsun- şöyle demektedirler: Böyle bir durumda vasiyyet, baba ya da anne tarafından hicretin gerçekleştiği zamandan itibaren kendisi ile filanın babası ortak olan herkese verilir.

Bu hususta onlardan yakın olanlar ile uzak olanlar arasında bir fark gözetilmeyeceği gibi akrabalığı haram kılıcı olmayan kimseler arasında da fark yoktur. Her ikisi de, akrabalığı baba tarafından olana, akrabalığı anne tarafından olana göre bir üstünlük tanımaz.

Başkaları ise şöyle demektedirler: Bu hususta vasiyyet, kendisi ile filan kimsenin birleştiği dördüncü babadan itibaren ondan daha aşağısına kadar ortak olan babada birleşen herkestir.

Bir başka grup da şöyle demektedir: Bu durumda vasiyyet, kendisi ile filan arasındaki akrabalık ona kadar ulaşan baba ya da anne tarafından akrabalarının anne ya da babanın ortak olmayıp farklı olanları arasından mirasın sabit olacağı ya da şahitliğin yapılabileceği türden İslam ya da Cahiliye döneminde nesebi tek bir babada birleşen herkes içindir.

Bu görüş sahiplerinin, yakın akrabalara her birinin açıkladığı şekilde vasiyyeti caiz kabul etmesi, sözü geçen bu akrabaların sayılarının sayılabilir ve akrabalıklarının bilinebilir olması şartına bağlıdır.

Eğer bu akrabalık sayılamıyor ve bilinmiyor ise tümünün görüşüne göre böyle bir vasiyyet batıl olur. Ancak o vasiyyeti filanın akrabalarının fakir olanlarına yapmış olması durumu müstesnadır. Bu durumda vasi olan kimsenin, aralarından uygun gördüğü kişilere ödemesi caiz olur.

Bu nitelikte olanlar arasından vermesi gereken en az kişi sayısı ise Muhammed b. el-Hasen'in görüşüne göre, iki ve daha fazlasıdır.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- da: Şayet onlardan tek bir kişiye ödeyecek olsa bu da yeter, demiştir.

O kimsenin yakın akrabalarının kimler olduğu hususunda bu şekilde görüş ayrılığına düşmüş oldukları için bizim bütün bu görüşlerin arasından doğru bir görüş ortaya çıkartabilmemiz için bunu incelememiz gerekmektedir.

Bu sebeple biz de bunu inceledik. Akrabaların o kimseyle ve ona yakın olanlarla dördüncü babasında ve daha aşağısında soyları birleşen kimseler olduğunu kabul edenlerin delilleri, kendilerinin zikrettiklerine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, akrabaların (ganimetteki) paylarını paylaştırdığında Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına pay vermiş olmasıdır. Kendisi ile Muttaliboğulları, dördüncü babada nesep yönünden bir araya gelmektedirler. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdumenâf'tır.

Diğerleri ise el-Muttalib b. Abdumenâf'ın oğullarıdır. Onlar, kendisi ile Abdumenâf'ta birleşmektedirler. Abdumenâf ise onun dördüncü babasıdır.

Bu hususta bunlara karşı ve diğerlerinin lehine olan delillerden birisi şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına pay verdiğinde Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarını mahrum bırakmış, onlara pay vermemişti. Hâlbuki bunların ona olan yakınlığı, Muttaliboğullarının yakınlığı gibidir. O halde onları akraba olmadıkları için paydan mahrum etmiş değildir. Bunun, akrabalığın dışında bir başka sebebi vardır.

Aynı şekilde onlardan daha uzak olanları mahrum bırakması da onlar akraba olmadıklarından dolayı değildir. Bunun da akrabalığın dışında bir başka sebebi vardır.

Diğer taraftan bir başka yoldan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den akrabalık hususunda şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ أَوْ قَالَ: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، حَائِطِي الَّذِي بِمَكَانِ كَذَا وَكَذَا، لِلّٰهِ وَلَوْ اِسْتَطَعْتُ أَنْ أُسِرَّهُ، لَمْ أُعْلِنْهُ. فَقَالَ: «اِجْعَلْهُ فِي فُقَرَاءِ قَرَابَتِكَ، أَوْ فُقَرَاءِ أَهْلِكَ».

7251- … Bize Humeyd, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis etti: ***"Sevdiklerinizden infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız"*** (Al-i İmrân, 3/92) ayeti -ya da: ***"Kim Allah'a güzel bir şekilde borç verir…"*** (el-Bakara, 2/245) ayeti dedi- nazil olunca Ebu Talha (Hz. Peygamber'e) gelerek: Ey Allah'ın Rasulü!

Benim şu yerdeki bahçem Allah'ındır. Eğer onu gizleyebilecek olsaydım açıklamazdım, dedi. Allah Rasulü de: ***"Sen onu akrabalarının fakirlerine*** -ya da: ***aile halkının fakirlerine- dağıt (vakfet)"*** buyurdu.[239]

٧٢٥٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ قَالَ: قَالَ أَنَسٌ: كَانَتْ لِأَبِي طَلْحَةَ أَرْضٌ، فَجَعَلَهَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ: «اِجْعَلْهَا فِي فُقَرَاءِ قَرَابَتِكَ». فَجَعَلَهَا لِحَسَّانٍ وَأُبَيٍّ. قَالَ أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: فَكَانَا أَقْرَبَ إِلَيْهِ مِنِّي.

7252- … Bize Muhammed b. Abdullah tahdis edip dedi ki: Bana babam, Sümâme'den, şöyle dediğini tahdis etti: Enes şöyle dedi: Ebu Talha'ya ait bir arazi vardı. Onu Aziz ve Celil olan Allah için (sadaka olarak) verdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidince Allah Rasulü ona: ***"Sen onu akrabalarının fakirlerine ver"*** dedi. O da bunu Hassân ile Übeyy'e verdi.

(Muhammed b. Abdullah dedi ki): Babam, Sumâme yolu ile Enes'in şöyle dediğini rivayet etti: Her ikisi de (yani Hassân ve Übeyy) ona benden daha yakındı.

***

İşte gördüğümüz gibi Ebu Talha, bahçesini Übey ile Hassân'a vermiştir. Onun nesebi Übey ile yedinci atasında bir araya gelmektedir. Çünkü Talha'nın adı şu şekildedir: Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Haram b. Amr b. Zeydimenât b. Adiy b. Amr b. Malik b. en-Neccâr.

Übey'in adı da şöyledir: Übey b. Ka'b b. Kays b. Atîk b. Zeyd b. Muaviye b. Avn b. Malik b. en-Neccâr.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Ebu Talha'nın bu yaptığına karşı çıkmamıştır.

İşte sözünü ettiğimiz bu hususa göre, beşinci, altıncı ya da bundan daha yukarıdaki bilinen atalarından birisinde birleşen kimseler, tıpkı ondan daha yakın bir atada birleşenlerin akraba olduğu gibi akrabadırlar.

239 Tirmizî, Tefsîr, 3. sure 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 115, 174.

Aziz ve Celil olan Allah da Peygamber'ine aşiretinin en yakın olanlarını uyarmasını emretmiştir. Bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَخْلَدٍ الْأَصْفَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْقُدُّوسِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبَّادِ بْنِ عَبَّادٍ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ: لَمَّا أُنْزِلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾. قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَلِيُّ، اجْمَعْ لِي بَنِي هَاشِمٍ وَهُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلاً، أَوْ أَرْبَعُونَ إِلاَّ رَجُلاً». ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

7253- … el-Minhâl b. Amr'dan, o Abbâd b. Abbâd'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali dedi ki: ***"Aşiretinin en yakın olanlarını uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Ey Ali! Haşimoğullarını benim için topla"*** dedi. Onlar kırk ya da kırktan bir kişi eksiktiler. Sonra hadisin geri kalan kısmını zikretti.

***

Bu hadiste ise onun üçüncü atasının oğullarını kastettiği anlaşılmaktadır.

Yine bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَخْلَدٍ، أَبُو الْحَسَنِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيّ قَالَ: ثَنَا سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ الْمِنْهَالِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «اِجْمَعْ لِي بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ». قَالَ: وَهُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلاً، يَزِيدُونَ رَجُلاً، أَوْ يَنْقُصُونَهُ.

7254- … İbn Abbas'tan, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak o, rivayetinde: ***"Benim için Abdulmuttaliboğullarını topla"*** demiştir.

(Ali) dedi ki: Onlar kırktan bir eksik ya da bir fazla idiler.

***

Bu hadiste ise onun ikinci atasının oğullarını kastettiği anlaşılmaktadır.

Yine bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ: قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ، وَزُهَيْرُ بْنُ عَمْرٍو، قَالاَ: لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ انْطَلَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَضَمَةٍ مِنْ جَبَلٍ، فَعَلاَ أَعْلاَهَا، ثُمَّ قَالَ: «يَا بَنِي عَبْدِ مُنَافٍ، إِنِّي نَذِيرٌ».

7255- … Kabîsa b. Muhârik ile Zuheyr b. Amr şöyle dediler: ***"Aşiretinin en yakınlarını uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir dağın kayalık kısmına çıktıktan sonra: ***"Ey Abdumenâfoğulları! Şüphesiz ki ben korkutup uyaran birisiyim"*** buyurdu.[240]

***

Bu hadiste de onun dördüncü atasını kastettiği anlaşılmaktadır.

Yine bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْاَسْوَدِ، وَحَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ، قَالاَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ مُوسَى بْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «يَا بَنِي هَاشِمٍ، يَا بَنِي قُصَيٍّ، يَا بَنِي عَبْدِ مُنَافٍ، أَنَا النَّذِيرُ، وَالْمَوْتُ الْمُغِيرُ، وَالسَّاعَةُ الْمَوْعُودُ».

7256- … Hemmâm bize Musa b. Verdân'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Ey Haşim oğulları! Ey Kusayoğullar! Ey Abdumenâfoğulları! Şüphesiz ki ben uyarıp korkutanım. Ölüm ise (düşman gibi) baskın yapacak olandır. Kıyamet ise vaat olunmuş zamandır."***

***

240 Müslim, Îmân 353; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 476.

Bu hadiste ise onun beşinci atasının oğullarını davet ettiği belirtilmektedir.

Yine bu hususta ondan şu rivayet de nakledilmiştir:

٧٢٥٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، وَعَفَّانُ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ قَامَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا بَنِي كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ مُنَافٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي هَاشِمٍ، أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، أَنْقِذِي نَفْسَك مِنَ النَّارِ، فَإِنِّي لاَ أَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، غَيْرَ أَنَّ لَكُمْ رَحِمًا، سَأَبُلُّهَا بِبِلاَلِهَا».

7257- … Musa b. Talha'dan, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: ***"Aşiretinin en yakın olanlarını korkutup uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca Allah'ın Peygamberi kalkıp şöyle buyurdu***: "Ey Ka'b b. Luey oğulları! Kendinizi ateşten kurtarın. Ey Abdumenâfoğulları! Kendinizi ateşten kurtarın. Ey Haşimoğulları! Kendinizi ateşten kurtarın. Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini ateşten kurtar. Şüphesiz ki ben, Allah'a karşı sizin için hiçbir şey yapamam. Ancak sizin benimle bir akrabalığınız vardır. Ben bu akrabalık sebebiyle o bağı diri tutacağım."***[241]

***

Bu hadiste de onun akrabalarını, yedinci atasının oğulları ile birlikte davet ettiğini görüyoruz. Çünkü o, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdumenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey'dir.

Yine bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٥٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ

241 Buhârî, Edeb, 14; Müslim, Îmân 348; Tirmizî, Tefsîr 26. sure 2; Nesâî, Vasaya, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 333, 360, 519.

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ صَعِدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي: «يَا بَنِي فِهْرٍ، يَا بَنِي عَدِيٍّ، يَا بَنِي فُلَانٍ لِبُطُونٍ مِنْ قُرَيْشٍ». حَتَّى اجْتَمَعُوا. فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولاً لِيَنْظُرَ، وَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ، فَاجْتَمَعُوا.

فَقَالَ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلاً بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ، أَكُنْتُمْ تُصَدِّقُونِي؟». قَالُوا: نَعَمْ، مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلاَّ صِدْقًا. قَالَ: «فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ، بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ».

7258- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: ***"Aşiretinin en yakın olanlarını uyar"*** ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Safa tepesine çıktı ve: ***"Ey Fihroğulları! Ey Adiyoğulları! Ey filanın oğulları"*** deyip Kureyş'in çeşitli kollarına seslendi. Nihayet gelip toplandılar. Eğer bir kişi bizzat çıkıp gelemediyse durumu görmek üzere bir elçi göndermeye başladı. Ebu Leheb ve Kureyş kabilesinden olanlar gelip bir araya toplandılar. Allah Rasulü: ***"Sizlere, size baskın yapmak isteyen vadide bir süvari topluluğu bulunduğunu haber verecek olsaydım benim size doğru söylediğimi kabul edecek miydiniz?"*** diye sordu. Onlar: Evet, biz senin doğrudan başka bir şey söylediğini görmedik, dediler. Allah Rasulü: ***"O halde şüphesiz ki ben sizin için çok çetin bir azabın öncesinde sizi uyarıp korkutan birisiyim"*** buyurdu.[242]

***

İşte bu hadiste, onun, Kureyş'in bütün kollarını davet ettiği görülmektedir.

Bunun bir benzeri de Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir:

٧٢٥٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سَلَامَةُ بْنُ رَوْحٍ، قَالَ: ثَنَا عُقَيْلٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ قَالَ: قَالَ سَعِيدٌ وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أُنْزِلَ عَلَيْهِ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾: «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، اشْتَرُوا

242 Buhârî, Tefsîru Sure 26 (2), Vasâyâ, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 307.

أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللهِ، لاَ أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مُنَافٍ، اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللهِ، لاَ أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، لاَ أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ، لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ، لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا».

7259- … Said ve Ebu Seleme b. Abdurrahman dediler ki: Ebu Hureyre şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ***“Aşiretinin yakın akrabalarını uyar”*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca şöyle dedi: ***“Ey Kureyşliler! Allah’tan canlarınızı satın alın (kendinizi kurtarın). Benim Allah’a karşı size hiçbir faydam olmaz. Ey Abdumenâfoğulları! Canlarınızı Allah’tan alın. Allah’a karşı benim size bir faydam olmaz. Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Allah’a karşı benim sana bir faydam olmaz. Ey Rasulullah’ın halası Safiyye! Allah’a karşı sana bir faydam olmaz. Ey Muhammed’in kızı Fatıma! Allah’a karşı sana bir faydam olmaz.”***[243]

٧٢٦٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدٌ وَأَبُو سَلَمَةَ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «يَا صَفِيَّةُ يَا فَاطِمَةُ».

7260- … İbn Şihâb şöyle dedi: Bana Said ve Ebu Seleme, Ebu Hureyre’nin şöyle dediğini haber verdiler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu. Sonra hadisi aynen zikretti ancak: ***“Ey Safiyye, ey Fatıma!”*** dedi.

***

İşte bu hadiste de Yüce Allah aşiretinin yakın akrabalarını davet etmesini emredince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in, Kureyş aşiretlerini çağırdığını görüyoruz. Aralarında kendisiyle ikinci atasında birleşenler olduğu gibi üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı atasında birleşenler de vardı. Bundan daha uzak atalarda birleşenler de vardı. Ancak bütün bunlar, Kureyş ile kendisi arasında ortak atanın bulunduğu kimselerdir.

243 Buhârî, Vesâyâ, 11; Tefsîru Sure 26 (3), Menâkıb, 13; Müslim, Îmân 351; Nesâî, Vasâyâ, 6; Dârimî, Rikâb, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 350, 399, 449.

İşte bununla, birinci görüş sahiplerinin kanaatleri çürütülmekte ve bunların dışında kalan diğer görüşlerden birisi sabit olmaktadır.

Akrabalığı daha yakın olanları ondan daha uzak akrabalara tercih edenlerin görüşlerini de inceleyince şunu gördük:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, akrabalara ait olan (ganimet) payını paylaştırınca onu bütün Haşimoğulları ile Muttaliboğulları arasında paylaştırdı. Hâlbuki Haşimoğullarının bazıları, diğerlerine göre ona daha yakın olduğu gibi Muttaliboğullarının da bazıları diğerlerine göre ona daha yakındır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bunlar arasında akrabalığı kendisine daha yakın olanları akrabalığı daha uzak olanlara göre öncelemeyip hepsini Aziz ve Celil olan Allah'ın belirlemiş olduğu akrabaları için hak ettiğinden başkasını hak etmeyen akrabaları olarak değerlendirdiğini görüyoruz.

İşte filanın akrabalarına vasiyyet halinde de akrabalığı uzak olan kimsenin durumu böyledir. Akrabalığı yakındır diye ayrıca bir şeye hak kazanmaz. Onun da bütün hak ettiği, akrabalığı ona göre daha uzak olan diğer akrabalarının hak ettiği gibidir. İşte bu, bir delildir.

Bir diğer delil de şudur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Talha'ya arazisini fakir akrabalarına bağışlamasını emredince o da bunu Hassân ile Übey'e vermiştir.

Ebu Talha'nın, Übey ile yedinci atasında nesebi birleşirken, Hassân ile soyu üçüncü atasında birleşmektedir. Çünkü Hassân b. Sabit b. el-Münzir b. Haram'dır.

Ebu Talha da Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Haram'dır.

Bu durumda Ebu Talha akrabalığı kendisine daha uzak olan Übey'e, akrabalığı kendisine daha yakın olduğu için Hassân'ı öncelememiştir. Onlar da, bu hususta kendisine daha yakındır diye birinin ötekinden daha fazla hak sahibi olduğu görüşünü benimsememişlerdir. Her ikisinin de aynı hak sahibi olduğunu kabul etmişlerdir.

İşte bununla da bu görüşün tutarsızlığı sabit olmaktadır.

Bundan sonra dönüp Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- benimsediği görüşü ele alıyoruz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, akrabaların ganimetten payını paylaştırdığı sırada Haşimoğullarının hepsine pay verdiğini görüyoruz. Aralarında ise, evlenmeyi haram kılacak şekilde ak-

rabalık bağı olanlar vardı. Bazılarının akrabalığı ise evlenmeyi haram kılmayan türden bir akrabalıktı. Onlarla birlikte ise, bütün akrabalıkları evlenmeyi haram kılmayan türden olan Muttaliboğullarına da pay vermişti.

Aynı şekilde Ebu Talha da Übey ile Hassân'a akrabaları oldukları için vermiştir ve ona olan akrabalıkları sebebiyle evlilik mahremiyetinin ortada olmaması onları akrabalarının sınırları dışına çıkarmamıştır.

İşte bununla da Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- kabul ettiği görüş batıl olmaktadır.

Daha sonra dönüp Ebu Yusuf ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- benimsedikleri görüşü ele aldık. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, akrabalara ait olan payı Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına verdiğini gördük. Hâlbuki onun, bunların hiçbirisi ile hicretin gerçekleşmesinden itibaren aynı babada nesepleri birleşmemektedir. Onun, bunlarla nesepleri ise Cahiliye döneminde yaşamış olan atalarında birleşmektedir.

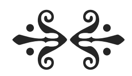
Talha, Übey ve Hassân'ın durumu da aynı şekilde böyledir. Onların, Müslüman olmuş bir atada nesepleri birleşmiyordu. Onların soyları ancak Cahiliye döneminde yaşamış bir atada bir araya geliyordu. Fakat bu, onların Ebu Talha'nın akrabalarına ayırdığı payı hak etmelerini engellememişti.

İşte akrabalarına vasiyyette bulunan kimsenin akrabalarının durumu da böyledir. Hicretten itibaren kendisi ile bir atada birleşmemeleri hali dışında bu vasiyyetten paylarını hiçbir şey engellemez.

İşte bununla da Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- görüşü batıl olmakta, diğer görüş sabit olmaktadır.

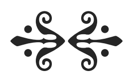
Böylelikle bu şekilde yapılan vasiyyette, nesebi bir başka babadan ve bir başka anneden olduğu bilinen ve kendisi ile akrabalarına vasiyyette bulunan kimsenin soyu ister Cahiliye döneminde ister İslam döneminde birleşen herkese miras verilir. Bu atalara akrabalıkları sebebiyle herhangi bir durumda mirasçılığı hak edenler ve yine aralarındaki baba ve annelerden akrabalarına vasiyyette bulunan ile onlar arasında bu şekilde şahitliğin yapılabileceği kimseler bu vasiyyetin kapsamına dâhil olurlar.

Bize göre bu, bu husustaki iki görüşün daha sahih olanıdır.

كِتَابُ الْفَرَائِضِ

FERÂİZ (MİRAS HUKUKU)

١- بَابُ الرَّجُلِ يَمُوتُ وَ يَتْرُكُ بِنْتًا وَأُخْتًا وَعَصَبَةً سِوَاهَا

1- ÖLÜP DE GERİYE BİR KIZ, BİR KIZKARDEŞ VE ONUN DIŞINDA ASABE BIRAKAN ADAM[244]

٧٢٦١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: أَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلْحِقُوا الْمَالَ بِالْفَرَائِضِ، فَمَا أَبْقَتِ الْفَرَائِضُ، فَلِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ».

7261- … İbn Tavus'tan, o babasından, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Malı farizalara (farz hisse sahiplerine) ulaştırın. Farz hisselerden geri kalanı da en yakın erkeğe verin."***[245]

---

244 Asabe: Erkeğin asabesi, onun oğulları ve baba tarafından akrabalarıdır. Bkz. Dr. Sadi Ebu Ceyb, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî*, s. 251-252 (Çeviren).

245 Buhârî, Ferâiz, 15; Müslim, Ferâiz, 3, 4; İbn Mâce, Ferâiz, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 313.

٧٢٦٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ بِسْطَامٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7262- … Bize Ravh b. el-Kasım, Abdullah b. Tavus'tan tahdis etti. O babasından, o İbn Abbas'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٢٦٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنَ عَبَّاسٍ.

7263- … Bize Süfyan, İbn Tavus'tan tahdis etti. O babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Fakat İbn Abbas'tan söz etmedi.

٧٢٦٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنَ عَبَّاسٍ.

7264- … Bize Süfyan, İbn Tavus'tan tahdis etti. O babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Fakat İbn Abbas'tan söz etmedi.[246]

٧٢٦٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ، مِثْلَهُ.

7265- … Bize Süfyan es-Sevrî bildirdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢٦٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَنَا مَعْمَرٌ وَسُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

246 Baskıya esas alınan nüshada -görüldüğü gibi- 7263. hadis yanlışlıkla iki defa yazılmış ve ikisine ayrı numara verilmiştir. Sıralamayı bozmamak için 7264. hadis olduğu gibi bırakılmıştır.

7266- … Bize Ma'mer ve Süfyan, İbn Tavus'tan bildirdiler. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları şu görüşü benimsemiştir. Bir adam ölüp de geriye kızını, baba bir erkek kardeşini ve anne-baba bir kızkardeşini bırakacak olursa kızına mirasının yarısı verilir. Geri kalan ise anne-baba bir kardeşine verilir. Anne-baba bir kızkardeşine ise bir şey verilmez. Bunun için de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Yine şöyle derler: Eğer kızı ile birlikte erkek kardeşi bulunmayıp bir kızkardeş ve bir de asabe bulunacak olursa kıza mirasın yarısı verilir. Geri kalan ise ne kadar uzak olurlarsa olsunlar asabeye verilir. Yine bu hususta İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan nakledilen şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٧٢٦٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ﴾. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقُلْتُمْ أَنْتُمْ، لَهَا النِّصْفُ، وَإِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ.

7267- … İbn Tavus dedi ki: Bana babam, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın şöyle dediğini haber verdi: Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurmuştur: ***"Çocuğu bulunmayıp da kızkardeşi bulunan bir erkek ölürse bıraktığının yarısı kızkardeşe kalır"*** (en-Nisa, 4/176).

İbn Abbas dedi ki: Fakat siz, onun oğlu varsa kızkardeşine yarısı verilir, diyorsunuz.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Hayır, kız çocuğa mirasın yarısı verilir. Geriye kalan da erkek ile kızkardeş arasında erkeğe iki kızın payı gelecek şekilde paylaştırılır.

Kız çocuk ile birlikte kızkardeşten başkası yoksa kız çocuk yarısını alır, kızkardeş de geri kalanını alır.

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: Bizim bu bölümün baş taraflarında zikrettiğimiz ve onların sözünü ettikleri hadisin anlamı bize göre, onların yorumladıkları şekilde değildir.

Bize göre, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- paylardan sonra farz hisselerden geri kalan en yakın ilk erkeğe verilir sözü, amca ve halanın bulunması hali ile ilgilidir. Bu durumda kalan, halaya bir şey verilmeden yalnızca amcaya ait olur. Çünkü her ikisi de aynı derecede ve neseb bakımından birbirine eşittir. Bu hususta amcanın halaya üstünlüğü erkek olması sebebiyledir.

İşte Hz. Peygamber'in: ***"Farz hisselerden geri kalan ise en yakın erkeğe verilir"*** sözünün anlamı budur ve kızkardeş, erkek kardeşi ile birlikte bunun kapsamına girmez.

Bu hususta bizim sözünü ettiğimizin delili de şudur: İlim adamları, ölenin kızı, oğlunun kızı ve oğlunun oğlu varsa yarısının kızına verileceğini, geri kalanın ise oğlun oğlu ile oğlun kızı arasında paylaştırılacağını ittifak ile kabul etmişlerdir.

Kız çocuğunun payını almasından sonra geri kalanı oğlun kızını dışarıda tutarak yalnızca oğlun oğluna vermemişlerdir.

Bu durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Farz hisselerden geriye kalan, en yakın erkeğe verilir"*** sözünün anlamı bu olmaz, onun anlamı bundan başka olur.

Bunun kapsamı dışında kaldığı bunların ittifaklarıyla sabit olmaktadır. Amcanın ve halanın da yine onların ittifaklarıyla kapsamın içerisine girdikleri sabit olmaktadır. Çünkü onlar, kız çocuğun payından artakalanı, halayı dışarıda tutarak amcaya ait kabul etmişlerdir.

Bundan sonra ise erkek kardeş ile birlikte kızkardeşin hükmü hakkında farklı görüşlere sahiptirler. Bazıları: Bunlar amca ile birlikte hala gibidir, derken başkaları: Bunların durumu oğlun oğlu ile birlikte oğlun kızının durumu gibidir, demektedirler.

Biz de onların bu husustaki anlaşmazlıklarını onların ittifakla kabul ettiklerine göre tespit etmek üzere durumu inceledik ve şunu gördük:

Üzerinde ittifak edilen esasa göre, oğlun oğlu ile oğlun kızının dışında mirasçı yoksa mal, her ikisi arasında erkeğe iki kızın payı verilmek suretiyle paylaştırılır.

Eğer bunlarla birlikte kız çocuğu varsa ölenin kızı mirasın yarısını alır. Bundan sonra mirasın geri kalan yarısı ise beraberlerinde kız çocuğunun bulunmaması halinde olduğu gibi oğlun oğlu ile oğlun kızı arasında, malın tamamından onlara düşenin aynısı şeklinde paylaştırılır.

Eğer hala ve amca ile birlikte bir kız çocuğu bulunmayacak olursa miras malı fukahanın ittifakı ile hala dışarıda tutularak yalnızca amcaya ait olur.

Eğer onlarla birlikte kız çocuğu varsa kız çocuğu mirasın yarısını alır, bundan sonra geriye kalan da halaya bir şey verilmeden yalnızca amcaya ait olur.

Bu durumda kız çocuğunun payının verilmesinden sonra geriye kalan, kız çocuğunun bulunmaması halinde malın tamamını alacak olan kimseye verilir. Bu böyle olduğuna göre, erkek ve kızkardeş ile beraber ayrıca (ölenin) kız çocuğu bulunmuyorsa bu takdirde mal, bir erkeğe iki kızın payı verilecek şekilde aralarında paylaştırılır.

Buna göre beraberlerinde kız çocuğun bulunması halinde, nazar (kıyas), paylaştırmanın böyle olmasını gerektirmektedir. Bu durumda kız çocuğa malın yarısı verilmelidir. Buna sebep ise Aziz ve Celil olan Allah'ın farz olarak bu hisseyi onun bir hakkı olarak ona vermiş olmasıdır. Bundan sonra geriye kalan malın yarısı ise erkek ile kız kardeş arasında paylaştırılır. Tıpkı kız çocuğun bulunmaması halinde malın tamamının bunlara paylaştırılacağı gibi paylaştırılır. Bu hususta sözünü ettiğimize kıyasla hüküm böyledir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de sözünü ettiğimiz bu hususa delil olacak rivayet nakledilmiştir:

٧٢٦٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى الْعَبْسِيُّ. ح

7268- Bize Ali b. Şeybe tahdis edip dedi ki: Bize Yezid b. Harun ile Ubeydullah b. Musa el-Absî tahdis ettiler, H.

٧٢٦٩- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ، عَنْ هُذَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ، قَالَ: أُتِيَ سُلَيْمَانُ بْنُ رَبِيعَةَ، وَأَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، فِي ابْنَةٍ وَابْنَةِ ابْنٍ، وَأُخْتٍ. فَقَالاَ: لِلْإِبْنَةِ النِّصْفُ، وَلِلْأُخْتِ النِّصْفُ، ثُمَّ قَالاَ: ائْتِ عَبْدَ

اللهِ، فَإِنَّهُ سَيُتَابِعُنَا، فَأَتَاهُ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: لَقَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ، وَلَكِنْ سَأَقْضِي فِيهَا بِمَا قَضَى بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لِلإِبْنَةِ النِّصْفُ، وَلِابْنَةِ الْإِبْنِ السُّدُسُ، تَكْمِلَةً لِلثُّلُثَيْنِ وَمَا بَقِيَ، فَلِلأُخْتِ.

7269- … Huzeyl b. Şurahbîl şöyle dedi: Süleyman b. Rebîa ile Ebu Musa el-Eş'arî'ye, bir kız çocuğu, oğlun kızı ve kızkardeş ile ilgili bir miras meselesi getirildi. Her ikisi de şöyle dedi: Yarısı kız çocuğuna, yarısı da kızkardeşe verilir. Sonra da: Sen Abdullah (Abdullah b. Mesud)'a git, o da bize uyacaktır, dediler. Adam Abdullah b. Mesud'a gidince o şöyle dedi: Andolsun (onlara uyarsam) o takdirde saparım ve doğru yolu bulanlardan olmam. Fakat ben bu mesele hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hüküm ile hüküm vereceğim. Yarısı kız çocuğuna verilir. Oğlun kızına üçte ikiyi tamamlamak üzere altıda bir verilir, geri kalan ise kızkardeşe aittir.[247]

٧٢٧٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي قَيْسٍ، عَنْ هُذَيْلٍ مِثْلَهُ.

7270- … Bize Şu'be, Ebu Kays'tan tahdis etti. O, Huzeyl'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, baba tarafından kızkardeşlere kız çocuğu ile birlikte asabe olarak pay vermiş ve böylelikle onlar, kızlar ile birlikte baba tarafından erkek kardeşler hükmünde olmuşlardır.

Bu durumda Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Farz hisselerden geri kalan ise en yakın erkeğe verilir"*** sözü, asabe olduğundan dolayı ona bu pay verilir anlamındadır. Ondan daha yakın da asabe olmaz.

Şayet ortada bu erkekten daha yakın asabe bulunacak olursa o takdirde mal o asabeye verilir.

İşte bu hadisin bu anlama göre yorumlanıp anlaşılması gerekir ki İbn Mesud'un bu hadisine muhalif olmasın, onunla çelişmesin.

247 Buhârî, Ferâiz, 7, 12; Tirmizî, Ferâiz, 4; İbn Mâce, Ferâiz, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 389, 428, 440, 463.

Gelen rivayetler ile ilgili izlenecek yol ise mümkün olduğu kadarıyla bunların birbirleriyle ittifak edecek şekilde yorumlanmalarıdır. Biri diğerine reddedecek ve çelişecek bir şekilde yorumlanmamalarıdır.

Eğer İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadis bize muhalif kanaatte olanın yorumladığı anlamda olsaydı o takdirde bu hadisin, onun bu anlayışına göre, İbn Mesud'un hadisi ile çelişmesi gerekirdi. Çünkü İbn Mesud'un hadisi, senedi müstakim ve geliş yolu sıhhatli bir hadistir. İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadis ise senedi itibariyle muzdariptir. Çünkü bu hadisi, bu bölümün baş taraflarında zikrettiğimiz üzere merfu olarak rivayet edenlerden daha aşağıda bulunan kimse (ravi) maktu olarak rivayet etmiştir.[248]

Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Eğer çocuğu bulunmayıp da kızkardeşi bulunan bir erkek ölürse bıraktığının yarısı kızkardeşe kalır"*** (en-Nisa, 4/176) ayetini delil gösterip: Aziz ve Celil olan Allah, ölenin çocuğu yoksa kız çocuğunu mirasçı olarak tespit etmiştir, diyerek delil göstermelerine gelince;

Bu hususta delil onların aleyhinedir. Çünkü Yüce Allah: ***"Çocuğu bulunmayıp da kızkardeşi bulunan bir erkek ölürse bıraktığının yarısı kızkardeşe kalır"*** (en-Nisa, 4/176) buyurmaktadır. Hâlbuki onların hepsinin ittifakına göre, bir kadın ölür de geriye bir kızını ve baba bir erkek kardeşini bırakacak olursa malının yarısı kız çocuğuna, kalanı ise erkek kardeşine ait olur. Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Eğer onun (ölen kızkardeşinin) çocuğu yoksa o, kızkardeşine mirasçı olur"*** (en-Nisa, 4/176) ayetindeki "çocuk"tan kasıt, mirasın tamamını alan çocuktur, mirasın tamamını almayan çocuk değildir.

Yine buna göre nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından, Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Çocuğu bulunmayıp da kızkardeşi bulunan bir erkek ölürse bıraktığının yarısı kızkardeşe kalır"*** (en-Nisa, 4/176) ayetinde kastettiği çocuk, mirasın tamamını alabilen çocuktur yoksa mirasın tamamını alamayan çocuk değildir.

Bu hususta İbn Abbas'ın görüşünü delil göstermelerine gelince; o, bu hususta kendisi dışındaki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bütün ashabına muhalefet etmiştir.

Bu konuda ashabtan nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

248 Bkz. 7263 ile 7266. hadisler (Çeviren).

٧٢٧١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ عُقَيْلٍ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ شِهَابٍ يُخْبِرُ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، قَسَمَ الْمِيرَاثَ بَيْنَ الْإِبْنَةِ وَالْأُخْتِ، نِصْفَيْنِ.

7271- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, onun Zeyd b. Sabit'ten rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattâb, mirası kız çocuğu ile kızkardeş arasında yarı yarıya paylaştırmıştır.

٧٢٧٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَسَمَ الْمَالَ شَطْرَيْنِ، بَيْنَ الْإِبْنَةِ وَالْأُخْتِ.

7272- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb *radıyallahu anh*, malı kız çocuğu ile kızkardeş arasında ikiye paylaştırmıştır.

٧٢٧٣- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ وَعَبْدِ اللهِ، فِي ابْنَةٍ وَأُخْتٍ، لِلابْنَةِ النِّصْفُ، وَلِلأُخْتِ النِّصْفُ.

7273- … eş-Şa'bî'den, o Ali ve Abdullah'tan, onların, bir kız çocuğu ile kızkardeşin mirası hakkında kıza mirasın yarısını, kızkardeşe de diğer yarısını verdiklerini rivayet etti.

***

Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sahabileri de, İbn Abbas ve İbnü'z-Zübeyr dışında aynı şeyi söylemişlerdir:

٧٢٧٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: أَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، وَأَبُو نُعَيْمٍ قَالاَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، فِي ابْنَةٍ، وَأُخْتٍ، وَجَدٍّ، قَالَ: مِنْ أَرْبَعَةٍ.

7274- … İbrahim'den, o Mesrûk'tan, o Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, o, bir kız çocuğu, bir kızkardeş ve bir dede hakkında: Bu mesele (payda olarak) dörttendir, demiştir.

٧٢٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ الْأَسْوَدَ بْنَ يَزِيدَ يَقُولُ: قَضَى فِينَا مُعَاذُ بِالْيَمَنِ، فِي رَجُلٍ تَرَكَ ابْنَتَهُ وَأُخْتَهُ، فَأَعْطَى الإِبْنَةَ النِّصْفَ، وَأَعْطَى الْأُخْتَ النِّصْفَ. قَالَ: شُعْبَةُ: وَأَخْبَرَنِي الْأَعْمَشُ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ، يُحَدِّثُ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ: قَضَى فِينَا مُعَاذٌ بِالْيَمَنِ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيٌّ، مِثْلَهُ.

7275- … Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sâ şöyle dedi: el-Esved b. Yezid'i şöyle derken dinledim: Yemen'de Muaz, bizim aramızda kızını ve kızkardeşini bırakarak ölmüş bir adam hakkında hüküm verdi. Kız çocuğa yarısını, kıza da diğer yarısını verdi.

Şu'be dedi ki: el-Ameş de bana haber vererek dedi ki: İbrahim'i el-Esved'den, onun şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Yemen'de Muaz, bizim aramızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken hüküm verdi. O, aynısını rivayet etti.

٧٢٧٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قَضَى ابْنُ الزُّبَيْرِ، فِي ابْنَةٍ وَأُخْتٍ، فَأَعْطَى لِلْإِبْنَةِ النِّصْفَ، وَأَعْطَى لِلْعَصَبَةِ سَائِرَ الْمَالِ. فَقُلْتُ: إِنَّ مُعَاذًا قَضَى فِينَا بِالْيَمَنِ، فَأَعْطَى لِلْإِبْنَةِ النِّصْفَ، وَأَعْطَى لِلْأُخْتِ النِّصْفَ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ: فَأْتِ رَسُولِي إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ فَتُحَدِّثُهُ بِهَذَا الْحَدِيثِ، وَكَانَ قَاضِيَ الْكُوفَةِ.

7276- … Eş'as b. Ebi'ş-Şa'sâ'dan, o el-Esved b. Yezid'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbnü'z-Zübeyr, bir kız ve kızkardeş hakkında hüküm vererek kıza mirasın yarısını, asabeye de mirasın geri kalan kısmını verdi.

(el-Esved dedi ki): Ben: Biz Yemen'de iken Muaz, aramızda hüküm verdi ve kıza malın yarısını, kızkardeşe de geri kalan yarıyı verdi deyince Abdullah

b. ez-Zübeyr: Şimdi Abdullah b. Utbe'ye benim elçim olarak git ve ona bu hadisi naklet, dedi. Abdullah b. Utbe Kûfe'de kadı idi.

***

İşte Abdullah b. ez-Zübeyr'in İbn Abbas'a uygun olan görüşünden dönüp diğerlerinin görüşünü kabul ettiğini görüyoruz.

٧٢٧٧- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَرَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالاَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قَدِمَ مُعَاذٌ إِلَى الْيَمَنِ، فَسُئِلَ عَنِ ابْنَةٍ وَأُخْتٍ، فَأَعْطَى لِلْإِبْنَةِ النِّصْفَ، وَلِلْأُخْتِ النِّصْفَ.

7277- … el-Esved b. Yezid şöyle dedi: Muaz Yemen'e geldi. Ona bir kız ve kız çocuğunun mirasına dair soru sorulunca kız çocuğuna mirasın yarısını, kızkardeşe de diğer yarısını verdi.

٧٢٧٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَعْبَدِ ابْنِ خَالِدٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، فِي ابْنَتَيْنِ وَبَنَاتِ ابْنٍ، وَبَنِي ابْنٍ، وَفِي أُخْتَيْنِ لِأَبٍ وَأُمٍّ، وَإِخْوَةٍ وَأَخَوَاتٍ لِأَبٍ: أَنَّهَا أَشْرَكَتْ بَيْنَ بَنَاتِ الْإِبْنِ، وَبَنِي الْإِبْنِ، وَبَنِي الْإِخْوَةِ وَالْأَخَوَاتِ مِنَ الْأَبِ، فِيمَا بَقِيَ. قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللّٰهِ لاَ يُشْرِكُ بَيْنَهُمَا.

7278- … Mesrûk'tan, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun, iki kız çocuğu, oğlun kızları, oğulları ve anne-baba bir iki kızkardeş ile baba bir erkek ve kızkardeşlerin mirası hakkında şu hükmü verdiğini rivayet etti: Oğlun kızlarını, oğlun oğullarını, baba bir erkek ve kızkardeşlerin oğullarını geri kalan miktarda ortak etti.

(Mesrûk) dedi ki: Abdullah ise ikisini (kızkardeşi) ortak etmiyordu.

***

Bir kız çocuğu ve asabe hakkında bazıları: Malın tamamı kız çocuğuna verilir, asabenin alacak bir şeyi yoktur, demiştir.

Böyle diyen kimselere, bütün fakihlerin söylediklerini terk edip kendilerinden önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olsun onlara

tabi olanlardan olsun kimsenin söylediği bilinmeyen bir görüşü kabul etmiş olmaları cehalet olarak yeter. Bununla birlikte onların kabul ettikleri bu görüşün tutarsızlığı Kur'an nassı ile ortadadır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: ***"Çocuklarınız hakkında Allah size şöyle emrediyor: Erkeğe iki kadının payı kadar verin"*** (en-Nisa, 4/11). Bununla Yüce Allah, bizlere erkek ya da kız olsunlar mirasta çocukların hükmünün nasıl olacağını açıklamaktadır.

Daha sonra Yüce Allah: ***"Kadınlar ikiden fazla iseler mirasın üçte ikisi onlarındır"*** (en-Nisa, 4/11) buyurmak suretiyle bizlere hep kadın olmaları halinde çocukların mirastaki hükmünü açıklamakta sonra da şöyle buyurmaktadır: ***"Kız tek ise mirasın yarısı onundur"*** (en-Nisa, 4/11). Böylelikle bizlere, bir kız çocuğunun mirasının ne kadar olduğunu açıklamaktadır.

Şanı Yüce Allah bu şekillerde çocukların mirasını bize açıkladığına göre, bununla, bir tek kızın miras hükmünün bu üç cihetin dışına çıkamayacağını öğrenmiş oluyoruz.

Aynı şekilde Yüce Allah'ın, kız çocuğa mirasın yarısını tespit ederken çok sayıdaki kıza üçte iki miras vermek suretiyle onlara bundan fazlasını vermesinin sebebi, Onun Kitabı'nda açıkladığı ya da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dili ile açıklığa kavuşturduğu -tıpkı zevi'l-erham'ın mirastaki durumlarını açıkladığı gibi- bir başka sebep dolayısı iledir.

Eğer kız çocuğu asabeler dışarıda kalmak suretiyle malın tamamına mirasçı olsaydı Yüce Allah'ın yarıdan söz etmesinin bir anlamı olmazdı ve erkek çocuktan söz etmediği gibi kızın da durumundan söz etmezdi.

Yüce Allah, kız çocuğu için sözünü ettiğimiz hisseyi açıklamış olduğuna göre, bu, bizi bilgilendirdiği şekilde kız çocuğunun payının, tayin ettiği bu miktar olduğunu göstermektedir. Nitekim anne-baba bir kızkardeşlere ait olan payı da şu şekilde açıklamıştır: "***Eğer bir erkek ya da bir kadına çocuğu ve babası olmadığı (kelale olduğu) halde mirasçı olunuyor ve bunların (anne bir) erkek ya da kızkardeşi varsa bunların her birine altıda bir düşer. Şayet bundan daha çok iseler o halde hepsi yapacağı vasiyyet ve borçtan sonra üçte bire ortak olur"*** (en-Nisa, 4/12).

Böylelikle onlar için ayrılmış olan paylardan sonra arta kalanlar asabeye ait olur.

Aynı şekilde erkek ve kadın için tespit edilen miktardan geriye kalan da asabeye aittir.

İşte kız çocuğu da aynen böyledir. Ona tayin edilen paydan sonra geri kalan miktar asabeye aittir. İşte bu, bu ayette sapasağlam duran ve dosdoğru olan bir delildir.

Bundan sonra dönüp Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Çocuğu bulunmayıp da kızkardeşi bulunan bir erkek ölürse..."*** (en-Nisa, 4/176) ayetine bakacak olursak; Aziz ve Celil olan Allah'ın burada bizlere bu "çocuğ"u açıklamadığını görüyoruz.

Ancak daha önce çocukların paylarını bizlere öğretmiş olduğu ayette burada sözü geçen "çocuk"un, önceden sözü edilen ve diğer ayette payı tayin ve tespit edilen çocuk olduğunu açıklamış olmaktadır.

Diğer taraftan sözünü ettiğimiz hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de şu rivayet nakledilmiştir:

٧٢٧٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، وَبَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي دَاوُدَ بْنُ قَيْسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ امْرَأَةَ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ، أَتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ سَعْدًا قُتِلَ مَعَك، وَتَرَكَ ابْنَتَيْهِ وَتَرَكَنِي وَأَخَاهُ، فَأَخَذَ أَخُوهُ مَالَهُ، وَإِنَّمَا يُتَزَوَّجُ النِّسَاءُ بِمَالِهِنَّ. فَدَعَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَعْطِ امْرَأَتَهُ الثُّمُنَ، وَابْنَتَيْهِ الثُّلُثَيْنِ، وَلَك مَا بَقِيَ».

7279- ... Cabir b. Abdullah'tan rivayete göre, Sa'd b. er-Rebî'in karısı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip: Ey Allah'ın Rasulü! Sa'd, seninle birlikte iken öldürüldü. Geriye iki kızını, beni ve kardeşini bıraktı. Onun kardeşi malının tamamını aldı. Hâlbuki kadınlarla, sahip oldukları mal dolayısıyla evlenilmektedir, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Sa'd'ın kardeşini çağırıp şöyle buyurdu: ***"Sa'd'ın karısına sekizde bir, iki kızına üçte iki ver. Geri kalan da senindir."***[249]

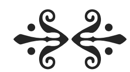
249 Tirmizî, Ferâiz, 3.

٧٢٨٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7280- … Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den, o Cabir b. Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu da yine bizim sözünü ettiğimize uygun düşmektedir. Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de böyle diyorlardı. Biz de böyle diyoruz.

بَابُ مَوَارِيثِ ذَوِي الْأَرْحَامِ

2- ZEVİ'L-ERHÂM'IN MİRASI[250]

٧٢٨١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ رَجُلاً مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، رَجُلٌ هَلَكَ، وَتَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ. فَسَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ وَاقِفٌ عَلَى حِمَارِهِ، فَوَقَفَ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَقَالَ: «اَللّٰهُمَّ رَجُلٌ هَلَكَ وَتَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ». فَيَسْأَلُهُ الرَّجُلُ، وَيَفْعَلُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: «لاَ شَيْءَ لَهُمَا».

7281- … Ata b. Yesâr'dan rivayete göre, ensardan bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam öldü, geriye halasını ve teyzesini bıraktı, dedi. Adam bu soruyu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e eşeği üzerinde iken sordu. Allah Rasulü, eşeğini durdurdu, sonra ellerini yukarıya kaldırarak: ***"Allah'ım, bir adam öldü, geriye halasını***

250 Zevi'l-Erhâm, miras hukukunda terim olarak farz hisse sahibi olmayan, asabe de olmayan her akrabaya denilir. Kızların çocukları, kızkardeşlerin çocukları, erkek kardeşlerin kızları, anne bir kardeşlerin çocukları, bütün cihetlerden halalar, anne bir amca, dayılar, teyzeler, amcakızları, annenin babası olan dede… gibi akrabaları kapsar. Bkz. Sadi Ebu Ceyb, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî*, s. 145 (Çeviren).

ve teyzesini bıraktı" dedi. Adam ona soruyu tekrar sorarken Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* aynı şeyi üç defa tekrarladıktan sonra: ***"O ikisinin de alacak bir şeyleri yoktur"*** buyurdu.[251]

٧٢٨٢- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي حَفْصُ بْنُ مَيْسَرَةَ، وَهِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دُعِيَ إِلَى جِنَازَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، حَتَّى إِذَا جَاءَهَا قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا تَرَكَ؟» قَالُوا: تَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ. ثُمَّ تَقَدَّمَ فَقَالَ: «قِفُوا الْحِمَارَ». فَوَقَّفُوا الْحِمَارَ فَقَالَ: «اَللَّهُمَّ رَجُلٌ تَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ». فَلَمْ يَنْزِلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لاَ أَجِدُ لَهُمَا شَيْئًا».

7282- … Zeyd b. Eslem'den rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ensardan birisinin cenazesine çağırıldı. Cenazeye geldiğinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Geriye ne bıraktı?"*** diye sordu. Onlar: Halasını ve teyzesini bıraktı, dediler. Sonra öne geçerek: ***"Eşeği durdurun"*** dedi. Onlar eşeği durdurduktan sonra: ***"Allah'ım, bir adam halasını ve teyzesini bırakıp öldü"*** dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine hiçbir şey nazil olmayınca: ***"Onlara (mirastan) bir şey verileceği kanaatinde değilim"*** buyurdu.

٧٢٨٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُطَرِّفٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، وَمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْمُجِيرِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعَالِيَةِ، رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ رَجُلاً هَلَكَ، وَتَرَكَ عَمَّةً وَخَالَةً، فَانْطَلِقْ فَقَسِّمْ مِيرَاثَهُ. فَتَبِعَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ فَقَالَ: «يَا رَبِّ رَجُلٌ تَرَكَ عَمَّةً وَخَالَةً». ثُمَّ سَارَ هُنَيْهَةً ثُمَّ قَالَ:

251 Dârimî, Ferâiz, 38.

«يَا رَبِّ رَجُلٌ تَرَكَ عَمَّةً وَخَالَةً». ثُمَّ سَارَ هُنَيْهَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا رَبِّ رَجُلٌ تَرَكَ عَمَّةً وَخَالَةً». ثُمَّ قَالَ: «لاَ أَرَى يَنْزِلُ عَلِيَّ شَيْءٌ، لاَ شَيْءَ لَهُمَا».

7283- … Ata b. Yesâr şöyle dedi: (Medine'nin) el-Âliye ahalisinden bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam öldü ve geriye halasını ve teyzesini bıraktı. Haydi, gel, onun mirasını paylaştır, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir eşek üzerinde adamın arkasından gitti ve: ***"Rabbim, bir adam, bir hala ve bir teyze bırakarak öldü"*** dedi. Sonra biraz yürüdü ve tekrar: ***"Bir adam, bir hala ve bir teyze bırakarak öldü"*** dedi. Arkasından biraz daha yürüdükten sonra***: "Rabbim, bir adam, bir hala ve bir teyze bırakarak öldü"*** dedi. Sonra da: ***"Gördüğüm kadarıyla bana bir şey nazil olmuyor. Onların alacak bir şeyleri yoktur"*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu kanaati benimsemiştir: Bir adam ölür ve geriye asabe olmayan bir akraba bırakacak olursa ve onun dışında da bir asabesi kalmamışsa bu akrabası (zû rahim) malından hiçbir miras alamaz. Buna dair de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Başkaları bu hususta onlara muhalefet edip şöyle demektedirler: Zû rahim (mahrem olan akraba), eğer kendisi ile ölen arasındaki bir asabe akraba bulunmuyor ise tıpkı ona ulaşan akrabanın mirasçı oluşu gibi miras alır. Bu durumda hala üçte iki, teyze üçte bir alır. Çünkü teyze, anne yoluyla akrabadır.

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: Muhaliflerinin kendilerine karşı delil gösterdikleri bu hadis munkatı'dır. Onlara muhalif olanın benimsediği mezhebe göre ise munkatı' hadis delil olarak gösterilemez.

O halde kendilerine karşı delil gösterilmesi halinde uygun bulmadıkları delil ile bunlara karşı nasıl delil gösterilmektedir?

Diğer taraftan bu hadis sabit olsa dahi yine bize göre zevi'l-erham'ın miras almasını önlemekte delil olamaz. Çünkü onlara bir şey verilmemesi demek, onların, kendileri dışında kalıp belli bir farz hissesi ile mirasçı olan kız çocuklar, kızkardeşler ve neneler gibi farz hisselerinin bulunmaması anlamına

da gelebilir. Kendisine (bu hususta) bir şey nazil olmadığından Hz. Peygamber bu anlamı kastetmek üzere: ***"Onlara bir şey düşmez"*** demiş olabilir.

Aynı şekilde ***"Onlara bir şey yoktur"*** ifadesinin kesinlikle mirastan paylarının olmaması anlamına gelmesi ihtimali de vardır. Çünkü henüz o vakit Yüce Allah'ın: ***"Akrabalar Allah'ın Kitabı'nca birbirlerine daha yakındırlar"*** (el-Enfal, 8/75) ayeti nazil olmamıştı.

Bu ayet nazil olunca onlara miras verdi.

Yine bu hususta ondan bu şekilde bir rivayet nakledilmiştir:

٧٢٨٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ، قَالَ: تُوُفِّيَ ثَابِتُ بْنُ الدَّحْدَاحِ، وَكَانَ أَتِيًّا، -وَهُوَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ أَصْلٌ يُعْرَفُ- فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لِعَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ: «هَلْ تَعْرِفُونَ لَهُ فِيكُمْ نَسَبًا؟». قَالَ: لاَ، يَا رَسُولَ اللهِ. فَدَعَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا لُبَابَةَ بْنَ عَبْدِ الْمُنْذِرِ بْنِ أَخِيهِ، فَأَعْطَاهُ مِيرَاثَهُ.

7284- … Vâsi' b. Hayyân şöyle dedi: Sabit b. ed-Dahdâh vefat etti. O, bilinen belli bir soyu bulunmayan, dışarıdan gelmiş birisiydi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Asım b. Adiy'e: ***"Onun aranızda nesebini biliyor musunuz?"*** diye sordu. Asım: Hayır, ey Allah'ın Rasulü, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, erkek kardeşinin oğlu Ebu Lubâbe b. Abdulmunzir'i çağırarak mirasını ona verdi.[252]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Ebu Lubâbe'yi Sabit'e aralarındaki akrabalık dolayısıyla mirasçı kıldığını görüyoruz.

Bununla zevi'l-erham (akraba olan) kimselerin mirasçılıkları sabit olmaktadır. Ata b. Yesâr'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Yüce Rabbine hala ve teyzeye mirastan pay verilip verilmeyeceğine dair soru sorması da bundan önce onun üzerine bu hususta herhangi bir ayet nazil olmadığına delildir.

252 Dârimî, Ferâiz, 38.

Sözünü ettiğimiz bu husus ile Vâsi'in rivayet ettiği bu hadisin Ata b. Yesâr'ın hadisinden sonra gerçekleşmiş olduğu sabit olmakta, böylelikle bu hadis onu nesh etmektedir.

Şayet: Vâsi'in rivayet ettiği bu hadis munkatıdır, diyecek olursanız size şöyle cevap verilir: Ata b. Yesâr'ın hadisi de aynı şekilde munkatıdır. Size muvafık olan munkatı' hadisi sabit kabul ederek, kendisine uygun düşen munkatı' hadisi muhalifiniz için kabul etmemekte sizi öncelikli kılan kimdir?

Üstelik bunun bir benzeri yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den muttasıl senetlerlerle rivayet edilmiştir. Bunların bir kısmı şöyledir:

٧٢٨٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ. ح

7285- … Bize Vekî' tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti, H.

٧٢٨٦- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، أَنَّ رَجُلاً رَمَى رَجُلاً بِسَهْمٍ فَقَتَلَهُ، وَلَيْسَ لَهُ وَارِثٌ إِلاَّ خَالٌ. فَكَتَبَ فِي ذَلِكَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَكَتَبَ عُمَرُ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اَللهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لاَ وَلِيَّ لَهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ».

7286- … Ubâde b. Huneyf'den, o Ebu Üsâme b. Sehl b. Huneyf'den rivayet ettiğine göre, bir adam bir başka adama bir ok atıp onu öldürdü. Ölenin bir dayısından başka da mirasçısı yoktu. Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh bu konuda Ömer b. el-Hattâb'a bir mektup yazdı. Ömer de şu mektubu yazdı: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Allah ve Rasulü, velisi olmayanın mevlası (velisi)dir. Dayı da, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır."***[253]

253 Ebu Davud, Ferâiz, 8; Tirmizî, Ferâiz, 12; İbn Mâce, Diyât, 7, Ferâiz, 9; Dârimî, Ferâiz, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 131, 133.

٧٢٨٧- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اَلْخَالُ وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ».

7287- … Tavus'tan, o Aişe'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Dayı, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır."***

٧٢٨٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَرْفَعْهُ.

7288- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Fakat hadisi merfu olarak (Hz. Peygamber'e nispet ederek) zikretmedi.

٧٢٨٩- حَدَّثَنَا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَحْمَدَ بْنِ زَكَرِيَّا بْنِ الْحَارِثِ بْنِ أَبِي مَيْسَرَةَ الْمَكِّيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبِي قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، فَذَكَر بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ قَالَ أَبُو يَحْيَى: وَأُرَاهُ قَدْ رَفَعَهُ.

7289- … Bize Hişam b. Süleyman, İbn Cüreyc'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

Ebu Yahya dedi ki: Zannederim (İbn Cüreyc) hadisi merfu olarak zikretti.

٧٢٩٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ قَال بُدَيْلٌ الْعُقَيْلِيُّ: أَخْبَرَنِي عُلَيّ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي عَامِرٍ الْهَوْزَنِيِّ، عَنِ المِقْدَامِ بْنِ مَعْدِ يكَرِبَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ تَرَكَ كَلاً، فَعَلَيَّ». قَالَ شُعْبَةُ: رُبَّمَا قَالَ: قَالَ: «وَمَنْ تَرَكَ مَالاً، فَلِوَرَثَتِهِ، وَأَنَا وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ، أَعْقِلُ عَنْهُ وَأَرِثُهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ، يَعْقِلُ عَنْهُ وَيَرِثُهُ».

7290- … Ebu Âmir el-Huzeli'den, o el-Mikdâm b. Ma'dikerib'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim, kimsesiz birisini terk edecek olursa ona bakmayı ben üzerime alıyorum"*** buyurdu.

Şu'be dedi ki: Bazen (hadisi rivayet ederken) şöyle demiştir: (Allah Rasulü) şöyle buyurdu: ***"Kim geriye bir mal bırakırsa o mal, mirasçılarınındır. Ben, mirasçısı olmayanın mirasçısıyım. Onun adına diyetini öderim, ona da mirasçı olurum. Dayı da, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır. Onun yerine diyetini öder ve ona mirasçı olur."***[254]

٧٢٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَيْسَرَةَ قَالَ: ثَنَا بَدَلُ بْنُ الْمُحْبِرِ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

7291- … Bize Şu'be tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

٧٢٩٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ بُدَيْلٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، إِلاَّ أَنَّهُ قَالَ: «أَرِثُ مَالَهُ، وَأَفُكُّ عَانَهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ، وَيَفُكُّ عَانَهُ».

7292- … Bize Hammâd b. Zeyd, Budeyl'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde aynen şöyle dedi: ***"Ben onun malına mirasçı olurum, onu esaretten kurtarırım. Dayı ise mirasçısı olmayanın mirasçısıdır, onu esaretten kurtarır."***[255]

٧٢٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَيْسَرَةَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

7293- Bize İbn Ebi Meysere tahdis edip dedi ki: Bize Süleyman b. Harb tahdis edip dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

254 İbn Mâce, Ferâiz, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 131, 133.
255 İbn Mâce, Ferâiz, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 133.

٧٢٩٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي رَاشِدُ بْنُ سَعْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ الْمِقْدَامَ بْنَ مَعْدِ يكَرِبَ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ مَوْلَى مَنْ لاَ مَوْلَى لَهُ، يَرِثُ مَالَهُ، وَيَفُكُّ عَنْوَهُ، وَالْخَالُ وَارِثُ مَنْ لاَ وَارِثَ لَهُ، يَرِثُ مَالَهُ وَيَفُكُّ عَنْوَهُ».

7294- … Bize Muaviye b. Salih tahdis edip dedi ki: Bana Raşid b. Sa'd'ın tahdis ettiğine göre, o, el-Mikdam b. Ma'dikerib'i Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadis nakledip onun şöyle buyurduğunu zikrederken dinlemiştir: ***"Allah ve Rasulü, mevlası olmayanın mevlasıdır. Onun malına mirasçı olur, onu esaretinden kurtarır. Dayı da mirasçısı olmayanın mirasçısıdır, onun malını miras alır ve onu esaretinden kurtarır."***

***

İşte bunlar, muttasıl rivayetler olup Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den el-Vâsî' b. Hayyân'ın rivayetine muvafık, buna karşılık Ata b. Yesâr'ın naklettiği rivayete muhalif olarak mütevatiren (ardı arkasına) gelmiştir.

Bütün bunları Yüce Allah'ın şu ayeti daha da pekiştirip açıklamaktadır: ***"Akrabalar, Allah'ın Kitabı gereğince birbirlerine daha yakındırlar"*** (el-Enfal, 8/75).

Bize muhalif olanlar şöyle derler: Bu ayette sizin bu hususta benimsediğiniz kanaate bir delil yoktur. Çünkü insanlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Zeyd b. Hârise'yi evlatlık edindiği gibi evlatlık yoluyla da birbirlerine mirasçı oluyorlardı. Bu şekilde evlat edinen bir kimsenin akrabaları dışarıda kalarak evlatlığı ona mirasçı olurdu. İnsanlar da Cahiliye döneminde bir adamın diğerine mirasçı olması esası üzere birbirleriyle akitleşip anlaşıyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Akrabalar, Allah'ın Kitabı gereğince birbirlerine daha yakındırlar"*** ayetini bunu bertaraf etmek, mirasları akrabalara geri vermek üzere indirmiş ve: ***"Onları babalarına nispet ederek çağırın. Bu, Allah nezdinde daha adaletlidir"*** (el-Ahzab, 33/5) buyurmuştur.

Bunu söyleyenler ayrıca bu hususta şu rivayeti de zikrederler:

٧٢٩٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: كَانَ لِأَخِي شُرَيْحِ بْنِ الْحَارِثِ جَارِيَةٌ، فَوَلَدَتْ جَارِيَةً، فَشَبَّتْ فَزَوَّجَهَا، فَوَلَدَتْ غُلاَمًا، وَمَاتَتْ الْجَدَّةُ. فَاخْتَصَمَ شُرَيْحٌ وَالْغُلاَمُ إِلَى شُرَيْحٍ قَالَ: فَجَعَلَ شُرَيْحٌ يَقُولُ: لَيْسَ لَهُ مِيرَاثٌ فِي كِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى، إِنَّمَا هُوَ ابْنُ بِنْتٍ، وَقَضَى لِلْغُلاَمِ بِالْمِيرَاثِ، قَالَ: ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ﴾.

قَالَ: فَرَكِبَ مَيْسَرَةُ بْنُ زَيْدٍ إِلَى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، فَحَدَّثَهُ بِالَّذِي قَضَى بِهِ شُرَيْحٌ. قَالَ: فَكَتَبَ ابْنُ الزُّبَيْرِ إِلَى شُرَيْحٍ: أَنَّ مَيْسَرَةَ حَدَّثَنِي أَنَّكَ قَضَيْتَ كَذَا، وَقُلْتَ عِنْدَ ذَلِكَ ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ﴾ تَعَالَى فَإِنَّمَا كَانَتْ تِلْكَ الْاٰيَاتُ فِي الْعَصَبَاتِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَ الرَّجُلُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، يُعَاقِدُ الرَّجُلَ، فَيَقُولُ: تَرِثُنِي وَأَرِثُكَ فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْاٰيَةُ، تُرِكَ ذَلِكَ.

قَالَ: فَقَدَّمَ الْكِتَابَ إِلَى شُرَيْحٍ فَقَرَأَهُ وَقَالَ: إِنَّمَا أَعْتَقَهَا حِيتَانُ بَطْنِهَا، وَأَبَى أَنْ يَرْجِعَ عَنْ قَضَائِهِ.

7295- … İsa b. el-Hâris şöyle dedi: Şureyh b. el-Hâris'in bir cariyesi vardı. O cariyenin bir kızı oldu. Evlilik çağına gelince onu evlendirdi. Bu cariye kızın bir oğlu oldu. Sonra anneanne öldü. Şureyh'in kardeşi ile cariyenin oğlu davayı Şureyh'e götürdüler. (İsa) dedi ki: Bunun üzerine Şureyh: Bu çocuğun Yüce Allah'ın Kitabı'nda bir mirası yoktur. Çünkü o, nihayet bir kızın oğludur demeye başladı ve (yine de) mirasın çocuğuna verileceğine hükmedip (delil olmak üzüre de): ***"Akrabalar, Allah'ın Kitabı gereğince birbirlerine daha yakındırlar"*** (el-Enfal, 8/75) ayetini okudu.

(İsa) dedi ki: Bunun üzerine Meysere b. Zeyd bineğine binip Abdullah b. ez-Zübeyr'in yanına gitti ve ona Şureyh'in verdiği hükmü nakletti.

(İsa) dedi ki: İbnü'z-Zübeyr, Şureyh'e şu mektubu yazdı: Meysere bana senin şu şekilde bir hüküm verdiğini ve bu hükmü verirken de: ***"Akrabalar, Allah'ın Kitabı gereğince birbirlerine daha yakındırlar"*** ayetini okuduğunu tahdis etti. Şüphesiz ki bu ayetler, Cahiliye dönemindeki asabeler hak-

kındaydı. Cahiliye döneminde bir adam bir diğeriyle akitleşerek: Sen bana mirasçı olursun, ben de sana mirasçı olurum, derdi. Bu ayet nazil olunca bu uygulama terk edildi.

(İsa) dedi ki: Mektup Şureyh'e gelince Şureyh mektubu okudu ve: O cariyeyi karnındaki balıklar (doğurduğu çocuklar) hürriyetine kavuşturdu, deyip verdiği hükümden dönmeyi kabul etmedi.

***

Bu görüş sahiplerine karşı diğerlerinin delilleri arasında şu da vardır: Abdullah b. ez-Zübeyr bu hadisinde Cahiliye dönemi insanlarının, neseplerden ayrı olarak yapılan akitlerle birbirlerine mirasçı olduklarını, bunun üzerine Yüce Allah'ın bu uygulamayı reddetmek üzere: ***"Akrabalar, Allah'ın Kitabı gereğince birbirlerine daha yakındırlar"*** (el-Enfal, 8/75) ayetini indirdiğini haber vermektedir.

Buna göre bu ayette, yapılan akit ile ortaya çıkan mirasçılık kabul edilmemekte, buna karşılık mirasın onların dışındaki akrabalara verileceği belirtilmektedir. Ancak bu ayette zevi'l-erhamın (mahrem olan akrabaların) asabe mi yoksa başkaları mı olduğunu bize açıklamamıştır. Bundan dolayı bu akrabaların, asabe olmaları ihtimali de vardır, bu hadisten başkalarında miras ile ilgili tafsilatta geldiği üzere her bir akraba olması ihtimali de vardır.

Sözünü ettiğimiz durum böyle olduğuna göre, bu hadiste her iki gruptan birisi lehine bir delil bulunmadığı da sabit olmaktadır. Aksine, bu hadis, bir kişi, birbirleriyle akitleşen kişilerden birinin diğerinden miras alabileceğini kabul edecek olursa ona karşı bir delil olabilir. Hadisin delil olacak başka bir tarafı yoktur. İbnü'z-Zübeyr'in hadisinin anlamı budur.

Bedir'e katılanlar zevi'l-erham'ın mirasçı olacakları kanaatini kabul etmişlerdir.

Bu hususta onlardan nakledilen rivayetler arasında bizim bu kitabımızın bundan önceki bir yerinde Ömer *radıyallahu anh*'ın Ebu Ubeyde b. el-Cerrah *radıyallahu anh*'a yazdığı mektubunda sözünü ettiği hususlar da bulunmaktadır.

Ebu Ubeyde, Ömer *radıyallahu anh*'ın yazdıklarına karşı çıkmamıştı. İşte bu, Ebu Ubeyde'nin de bu husustaki görüşünün onun görüşü gibi olduğuna delildir.

٧٢٩٦- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا دَاوُدَ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: أَتَى زِيَادٌ فِي رَجُلٍ مَاتَ، وَتَرَكَ عَمَّتَهُ وَخَالَتَهُ، فَقَالَ: هَلْ تَدْرُونَ كَيْفَ قَضَى عُمَرُ فِيهَا؟ قَالُوا: لاَ. قَالَ: وَاللهِ إِنِّي لَاَعْلَمُ النَّاسِ بِقَضَاءِ عُمَرَ فِيهَا، جَعَلَ الْعَمَّةَ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ، وَالْخَالَةَ بِمَنْزِلَةِ الْأُخْتِ، فَأَعْطَى الْعَمَّةَ الثُّلُثَيْنِ، وَالْخَالَةَ الثُّلُثَ.

7296- … eş-Şa'bî şöyle dedi: Ziyad'a ölüp de geriye halasını ve teyzesini bırakmış bir adamın (mirası) hakkında (dava için) gelindi. Ziyad: Ömer'in böyle bir mesele hakkında nasıl hüküm verdiğini biliyor musunuz? diye sordu. Oradakiler: Hayır, deyince şöyle dedi: Allah'a yemin ederim, ben bu mesele hakkında Ömer'in verdiği hükmü insanlar arasında en iyi bilenim. O, halayı erkek kardeş durumunda, teyzeyi de kızkardeş durumunda değerlendirip halaya üçte iki, teyzeye de üçte bir verdi.[256]

٧٢٩٧- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، وَالْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنِ الحَسَنِ، عَنْ عُمَرَ، أَنَّهُ جَعَلَ لِلْعَمَّةِ الثُّلُثَيْنِ، وَلِلْخَالَةِ الثُّلُثَ.

7297- … el-Hasen'den, onun Ömer'den rivayet ettiğine göre, Ömer, halaya üçte iki, teyzeye üçte bir vermiştir.

٧٢٩٨- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: أَتَى عَبْدُ اللهِ فِي إِخْوَةٍ لِأُمٍّ، وَأُمٍّ، فَأَعْطَى الْإِخْوَةَ مِنَ الْأُمِّ الثُّلُثَ، وَأَعْطَى الْأُمَّ سَائِرَ الْمَالِ وَقَالَ: اَلْأُمُّ عَصَبَةُ مَنْ لاَ عَصَبَةَ لَهُ. وَكَانَ لاَ يَرُدُّ عَلَى الْإِخْوَةِ لِأُمٍّ مَعَ الْأُمِّ، وَلاَ عَلَى ابْنَةِ ابْنٍ مَعَ ابْنَةِ الصُّلْبِ، وَلاَ عَلَى أَخَوَاتٍ لِأَبٍ مَعَ أُخْتٍ لِأَبٍ وَأُمٍّ، وَلاَ عَلَى امْرَأَةٍ، وَلاَ عَلَى جَدَّةٍ، وَلاَ عَلَى زَوْجٍ.

7298- … İbrahim'den, o Mesrûk'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdullah'a anne bir erkek kardeşler ile bir annenin mirası hakkında gelindi. O da anne bir erkek kardeşlere üçte biri, anneye de malın geri kalanını verip: Anne, asabesi olmayanın asabesidir, dedi.

256 Dârimî, Ferâiz, 27.

Ayrıca mirasta hak sahiplerine hakları verildikten sonra kalan olursa anne ile birlikte olmaları halinde anne bir kardeşlere de sulben kız çocuğu bulunması halinde oğlun kızına da anne baba bir kızkardeş bulunması halinde baba bir kızkardeşlere de eşe de neneye de kocaya da artandan bir şey (geri) verme (red etme)zdi.[257]

٧٢٩٩- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ وَثَّابٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: الْخَالَةُ وَالِدَةٌ.

7299- … Mesrûk'tan, o Abdullah'tan, onun: "Teyze de annedir" dediğini rivayet etti.

٧٣٠٠- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ، قَالَ: ثَنَا حَبِيبُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ هَرِمٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، أَنَّ عُمَرَ قَضَى لِلْعَمَّةِ الثُّلُثَيْنِ، وَلِلْخَالَةِ الثُّلُثَ.

7300- … Cabir b. Zeyd'den rivayete göre, Ömer, halaya üçte iki, teyzeye de üçte bir verileceğini hükme bağlamıştır.

٧٣٠١- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ بَكْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عُمَرَ، مِثْلَهُ.

7301- … Abdullah'tan, o Ömer'den aynısını rivayet etti.

٧٣٠٢- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ فُضَيْلٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: كَانَ عُمَرُ وَعَبْدُ اللهِ، يُوَرِّثَانِ الْأَرْحَامَ، دُونَ الْوَلَاءِ. قُلْتُ: إِنْ كَانَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَفْعَلُ ذَلِكَ، قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَشَدَّهُمْ فِي ذَلِكَ.

257 İslam miras hukukunda *red,* muayyen hisse sahibi mirasçılar (ashabu'l-feraiz) paylarını aldıktan sonra kalanı alacak asabe yoksa ve miras malından artan var ise bu artanın yine mirasçılara payları nispetinde tekrar dağıtılması işlemine denilir. Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul 1974, s. 409 (Çeviren).

7302- … Fudayl'den, o İbrahim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Osman ve Abdullah, vela dışında akrabalara miras verirlerdi. Ben (Fudayl): Ali *radıyallahu anh* bunu yapmıyordu, deyince o (İbrahim): Ali *radıyallahu anh* bu hususta onlar arasında işi en sıkı tutanlarıydı, dedi.

٧٣٠٣- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ قَالَ: أَنَا عُبَيْدَةُ، عَنْ حِبَّانَ الْجُعْفِيِّ، عَنْ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ، أَنَّ رَجُلًا مَاتَ، وَتَرَكَ ابْنَةً، وَامْرَأَةً، وَمَوْلاَةً. قَالَ: سُوَيْدٌ: إِنِّي جَالِسٌ عِنْدَ عَلِيٍّ، إِذْ جَاءَتْهُ مِثْلُ هَذِهِ الْقِصَّةِ، فَأَعْطَى ابْنَتَهُ النِّصْفَ، وَامْرَأَتَهُ الثُّمَنَ، ثُمَّ رَدَّ مَا بَقِيَ، عَلَى ابْنَتِهِ، وَلَمْ يُعْطِ الْمَوْلَى شَيْئًا.

7303- … Hibbân el-Cu'fî'den, o Süveyd b. Gafale'den rivayet ettiğine göre, bir adam geriye bir kız çocuğunu, karısını ve azatlı bir cariyesini bırakarak öldü. Süveyd dedi ki: Ben Ali'nin yanında oturuyorken bu durumun aynısı bir mesele ona geldi. O da ölenin kızına yarısını, eşine de sekizde birini verdi. Geri kalanını da adamın kızına verdi. Azatlısına ise bir şey vermedi.

٧٣٠٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ عَنْ حِبَّانَ الْجُعْفِيِّ قَالَ: كَانَ عِنْدَ سُوَيْد بْنِ غَفَلَةَ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

7304- … Hibbân el-Cu'fî şöyle dedi: Süveyd b. Gafale'nin yanında idi. Sonra hadisi aynen zikretti.

٧٣٠٥- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَنَا شَرِيكٌ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ يَرُدُّ بَقِيَّةَ الْمَوَارِيثِ، عَلَى ذَوِي السِّهَامِ، مِنْ ذَوِي الْأَرْحَامِ.

7305- … Ebu Cafer şöyle dedi: Ali, mirastan geri kalan miktarı akrabalar arasında belli pay sahibi olan kimselere geri verirdi.

٧٣٠٦- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: أُتِيَ زِيَادٌ فِي عَمٍّ لِأُمٍّ، وَخَالَةٍ. فَقَالَ: أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِقَضَاءِ عُمَرَ فِيهَا؟ أَعْطَى الْعَمَّ لِلْأُمِّ الثُّلُثَيْنِ وَأَعْطَى الْخَالَةَ الثُّلُثَ.

7306- … eş-Şa'bî şöyle dedi: Ölen bir adamın anne bir halası ve teyzesi(nin mirastaki payları) hakkında Ziyad'a gelindi. Ziyad: Ömer'in bu mesele hakkında nasıl hüküm verdiğini size bildireyim mi? Anne bir halaya üçte iki, teyzeye de üçte bir verdi, dedi.

٧٣٠٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثِنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا شُعْبَةُ عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: لِلْعَمَّةِ الثُّلُثَانِ، وَلِلْخَالَةِ الثُّلُثُ.

قُلْتُ: أَسَمِعْتَهُ مِنْ إِبْرَاهِيمَ؟ قَالَ: هُوَ أَدَلُّ مَا سَمِعْتُهُ مِنْهُ.

7307- … Bize Şu'be, Süleyman'dan, onun şöyle dediğini bildirdi: Abdullah b. Mesud: Halaya üçte iki, teyzeye üçte bir verilir, dedi.

Ben (Şu'be): Bunu İbrahim'den mi işittin? dedim. O: Benim ondan işittiklerim arasında en açık delâletli olanı budur, dedi.

٧٣٠٨- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثنَا عَبْدَةُ قَالَ: ثنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ مِثْلَهُ.

7308- … el-Mugîre'den, o İbrahim'den, o Abdullah'tan aynısını rivayet etti.

***

İşte gördüğümüz gibi Bedir ehli olan bu kişiler, akrabalara akrabalıkları sebebiyle -asabe olmasalar dahi- miras vermişlerdir.

Eğer (geçmiştekileri) taklit ederek hüküm verilecekse bunları taklit etmek en uygun olandır. Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlere başvurulacaksa bizler bu hususta ondan nakledilmiş rivayetleri de zikrettik.

Şayet nazar (akli düşünme ve kıyas) yolu ile hüküm verilecekse bizler şunu görüyoruz: Asabe, erkek olmaları halinde mirasçı olur. Yine onların bir kısmının, diğerlerinde bulunmayan bir yakınlıkları varsa bu yakınlıkları sebebiyle kendilerinden daha uzak olanlara göre mirasta daha çok hak sahibi olduklarını da gördük.

Ölenin asabesi yoksa Müslümanların hepsinin ona mirasçı olduklarını gördük.

Eğer onların bazıları diğerlerine göre daha yakın ise sözünü ettiğimiz hususlara nazaran ona yakın olanların, Müslümanlar arasında ölene daha uzak olanlara göre miras almaları öncelikle söz konusudur.

O halde nazar yolu ile de sözünü ettiğimiz hüküm sabit olmaktadır ve bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından yapmış olduğumuz bu rivayetlerde, bazı meselelerde aralarındaki görüş ayrılığından da söz ettik. Bu görüş ayrılıkları ise, akrabaları asabe durumuna getirmeyen akrabalık yolu ile miras alınacağı üzerinde ittifak ettikten sonra söz konusu olmaktadır. Bu türden aralarında görüş ayrılığı bulunan meselelerden birisi de mevali'yi (azad edilmiş köleleri) dışarıda tutarak akrabaları mirasçı kılmaktır. Biz bu hususu Ömer, Ali ve Abdullah'tan naklen zikrettik.

Bununla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna muhalif rivayet de nakledilmiştir.

٧٣٠٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا أَبَانُ بْنُ ثَعْلَبَ، عَنِ الحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادِ بْنِ الْهَادِ، أَنَّ ابْنَةَ حَمْزَةَ، أَعْتَقَتْ مَوْلًى لَهَا، فَمَاتَ الْمَوْلَى، وَتَرَكَهَا، وَتَرَكَ ابْنَتَهُ فَأَعْطَاهَا النَّبِيُّ النِّصْفَ، وَأَعْطَى بِنْتَ حَمْزَةَ النِّصْفَ.

7309- … Abdullah b. Şeddâd b. el-Hâd'dan rivayete göre, Hamza'nın kızı bir kölesini hürriyetine kavuşturdu. Köle, kendisi (Hamza'nın kızı) hayatta iken öldü ve geriye bir kızını bıraktı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, mirasının yarısını kızına verdi, geri kalan yarısını da Hamza'nın kızına verdi.

٧٣١٠حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الحَكَمِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ شَدَّادٍ يَقُولُ: هِيَ أُخْتِي، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

7310- … el-Hakem şöyle dedi: Ben Abdullah b. Şeddâd'ı şöyle derken dinledim: İşte o, benim kızkardeşimdir. Sonra hadisi aynen zikretti.

٧٣١١- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنَ كُهَيْلٍ، قَالَ: اِنْتَهَيْتُ إِلَى عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ شَدَّادٍ، وَهُوَ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ، وَهُوَ يَقُولُ: هِيَ أُخْتِي. فَسَأَلْتُهُمْ فَقَالُوا: كَانَ مَوْلًى لِاِبْنَةِ حَمْزَةَ، ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

7311- … Seleme b. Küheyl şöyle dedi: Abdullah b. Şeddâd'ın yanına etrafındakilere hadis naklederken ve: O, benim kızkardeşimdir, derken vardım. Onlara sorunca etrafındakiler: Hamza'nın kızının bir kölesi vardı, dediler. Sonra hadisi aynen zikretti.

٧٣١٢- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَيَّانَ الْأَسَدِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

7312- … Bize Süfyan, Mansur b. Hayyân el-Esedî'den bildirdi. O Abdullah b. Şeddâd'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٧٣١٣- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ، وَأَبِي فَزَارَةَ، قَالاَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ شَدَّادٍ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ. ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَدْرُونَ مَا بَيْنِي وَبَيْنَهَا؟ هِيَ أُخْتِي مِنْ أُمِّي، كَانَتْ أُمُّنَا أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ الْخَثْعَمِيَّةَ.

7313- … Muhammed b. Abdullah b. Ebi Yakub ile Ebu Fezâre dediler ki: Bize Abdullah b. Şeddâd tahdis etti. O, hadisi aynen zikretti.

Sonra şöyle dedi: Benimle onun arasındaki akrabalığın ne olduğunu biliyor musunuz? O, benim anne bir kızkardeşimdir. Bizim annemiz ise Has'amlı Esma bint Umeys'ti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Hamza'nın kızına mevlasından (azat ettiği kölesinden) kızının payından geri kalanı miras olarak verdiğini görüyoruz. Kızının payı ise Yüce Allah'ın ona hak olarak vermiş olduğu bir farz (belli bir pay) idi ve geri kalan yarıyı kıza red yoluyla geri vermedi.

İşte bu rivayetler, azatlık yolu ile mevlanın asabe olmayan akrabaya göre mirası öncelikle hak ettiğine delildir. Yine bunun bir benzeri Ali *radıyallahu anh*'dan da rivayet edilmiştir:

٧٣١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا فِطْرٌ عَنِ الحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ قَالَ: قَضَى عَلِيٌّ فِي أُنَاسٍ مِنَّا فِي مَنْ تَرَكَ ابْنَتَهُ وَمَوْلاَتَهُ فَأَعْطَى ابْنَتَهُ النِّصْفَ، وَالْمُولاَةَ النِّصْفَ.

7314- … Bize Fıtr, el-Hakem b. Uteybe'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Ali, bizden geriye bir kızını ve azad ettiği cariyesini bırakan kimseler hakkında hüküm vererek o kişinin kızına mirasının yarısını, azat ettiği cariyesine de diğer yarısını verdi.

٧٣١٥- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ قَالَ: أَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ قَالَ: رَأَيْتُ الْمَرْأَةَ الَّتِي وَرَّثَهَا عَلِيٌّ مِنْ أَبِيهَا النِّصْفَ، وَوَرَّثَ مَوْلاَهَا النِّصْفَ.

7315- … Seleme b. Küheyl şöyle dedi: Ben, Ali'nin, babasından kalan mirasının yarısını kendisine, diğer yarısını ise azatlısına vermiş olduğu kadını gördüm.

***

İşte bize göre nazar (akli düşünme ve kıyas) da aynen böyledir. Çünkü bizler şunu görüyoruz: Eğer mevla ile birlikte (mirasçı olacak) bir kız çocuğu yoksa ona asabenin zevi'l-erham'dan miras aldıkları gibi asabeleştirmek yoluyla miras verilir.

Buna göre nazar (kıyas) bunun da böyle olmasını gerektirir. Eğer onunla birlikte bir kız çocuğu varsa tıpkı asabenin zevi'l-erham'dan miras aldıkları gibi o da onunla birlikte miras alır.

İşte bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) budur. Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bizim Abdullah'tan zikrettiğimiz onun anne ile beraber olmaları halinde anne bir erkek kardeşlere sulben kız çocuğu varken oğlun kızına, anne baba bir kızkardeşler varken baba bir kızkardeşlere red yoluyla mirastan bir şey vermediğini belirten rivayete gelince;

Biz, Ali *radıyallahu anh*'ın bundan farklı hüküm verdiğini ve onun mirastan geri kalan miktarı zevi'l-erhamdan (akrabalardan) olup pay sahibi olan kimselere red yoluyla geri verdiğini de zikretmiştik.

Bu hususta bize göre nazar (akli düşünme ve kıyas) Ali'nin görüşüne uygundur. Çünkü hepsi de zevi'l-erhamdır (akrabadır).

Bizler Yüce Allah'ın onlara tayin etmiş olduğu farz hisselerinin hepsini de onların, farklı akrabalıkları sebebiyle miras olarak aldıklarını gördük.

Onların akraba olarak yakınlıkları, mirası alma hususunda akrabalığı daha uzak olanlara göre kendilerine bir öncelik kazandırmamaktadır.

Buna göre nazar, kendilerine geri verilecek mirasın arta kalan kısımlarının da böyle olmasını ve akrabalığı daha yakın olanın, ölene göre akrabalığı daha uzak olanlara öncelenmemesini gerektirir.

Bu da Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Sözünü ettiğimiz hususta İbrahim yolu ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hamza'nın kızına mirasın yarısını, azat ettiği kölesinin kızına da diğer yarısını verdiği rivayet edilmiştir. Bunun böyle olmasının sebebi ise bunun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hamza'nın kızına yaptığı bir ikramdan ibaret olmasıdır.

٧٣١٦- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا حَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ.

7316- … Bize Hasan b. Salih, Mansur'dan tahdis etti. O İbrahim'den (bu şekilde olduğunu) rivayet etti.

***

Bize göre bu, tutarsızdır. Çünkü Hamza'nın kızının azat ettiği kölenin kızına, ona olan akrabalığı sebebiyle babasının mirasının tamamını vermek gerekiyor olsaydı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o payı Hamza'nın kızına ikram olsun diye vermesi imkânsız olurdu.

Eğer bu durumda mirasın tamamını ona vermek gerekmiyor ise ona mirasın yarısını vermek gerekirdi. Bundan sonra geriye kalan yarısı ise ölen azatlıyı hürriyetine kavuşturan kimseye döner ki bu da Hamza'nın kızıdır.

Buna göre bu hususta İbrahim'in sözünü ettiği durum imkânsız olur ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hamza'nın kızına geri verdiği miktarı başka bir sebeple değil de miras ile vermiş olur.

Bir kimse: Fakat yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, asabe de akraba da olmayan kimselere miras verdiği hususunda rivayetler nakledilmiştir, der ve bu hususta şunu zikrederse:

٧٣١٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ عَوْسَجَةَ، مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَجُلاً مَاتَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَتْرُكْ قَرَابَةً إِلاَّ عَبْدًا هُوَ، أَعْتَقَهُ، فَأَعْطَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِيرَاثَهُ.

7317- … Amr b. Dinar *radıyallahu anh* şöyle dedi: Ben, İbn Abbas'ın azatlısı Avsece'yi İbn Abbas'tan şunu tahdis ederken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bir adam, hürriyetine kavuşturduğu bir köle dışında hiçbir akraba bırakmadan öldü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, o azat ettiği köleye ölen adamın mirasının tamamını verdi.

***

Bunu diyen kişi devamla: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, alttaki mevlaya (hürriyetine kavuşturulmuş olana), üstteki mevladan (hürriyetine kavuşturan kimseden) miras vermektedir. Siz ise bunu kabul etmiyorsunuz, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “Alttaki mevla, üstteki mevlaya (azad edilen azad edene) mirasçı olur” buyurmamıştır.

Hadiste sadece ona mirasını verdiği belirtilmektedir. Bu, ölenin ona bıraktığı bir terikedir. Yoksa bu, dayı hakkında: ***“Dayı da, mirasçısı olmayanın mirasçısıdır”*** buyurduğuna dair nakledilen rivayet gibi değildir.

Bu durumda bunun birkaç anlama gelmesi ihtimali vardır:

Bunlardan birisi şudur: Ölenin onun üzerindeki vela bağı dolayısı ile hayatta kalan azatlı köleyi ona mirasçı yapmış olabilir.

Onun azatlısının, onun akrabası olması ihtimali de vardır. Dolayısıyla malını ona akrabalığı dolayısıyla vermiş ve ona mirasçı yapmıştır. Yoksa vela sebebiyle yapmamıştır.

Nitekim hadiste: “Geriye bizzat kendisinin hürriyetine kavuşturduğu bir köle dışında akraba bırakmamıştı” dediğini görüyoruz.

Bununla, kölenin onun akrabası olduğunu haber vermekte ve böylelikle akrabalık yoluyla mirasçı olarak ona miras vermiş olduğunu bildirmektedir.

Diğer taraftan ona mirasını vermesinin sebebinin şu olması ihtimali de vardır: Ölen, bunun böyle yapılmasını emretmiş olabilir. Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Abdullah b. Mesud’dan da rivayet edilmiş olduğu gibi ölenin malını, onun verilmesini emrettiği yere vermiştir. Çünkü bize şu rivayet nakledilmiştir:

٧٣١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عِيسَى، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ حَيٍّ مِنَ العَرَبِ، أَحْرَى أَنْ يَمُوتَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ، وَلاَ يُعْرَفُ لَهُ وَارِثٌ مِنْكُمْ مَعْشَرَ هَمْدَانَ فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَلْيَضَعْ مَالَهُ، حَيْثُ أَحَبَّ. قَالَ الْأَعْمَشُ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ فَقَالَ: حَدَّثَنِي هَمَّامُ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ مِثْلَهُ.

7318- … Amr b. Şurahbîl şöyle dedi: Abdullah b. Mes’ud *radıyallahu anh* şöyle dedi: Ey Hemdânlılar topluluğu! Araplar arasında herhangi bir kabile-

den bir adamın ölüp de bilinen bir mirasçısının olmaması en çok size yakışır. Bu, böyle olduğu takdirde (mirasçısı olduğu bilinmeyen kişi) malını nereye dilerse oraya versin.

el-Ameş dedi ki: Ben bunu İbrahim'e söyleyince o şöyle dedi: Bana Hemmâm b. el-Hâris, Amr b. Şurahbîl *radıyallahu anh*'dan tahdis etti. O, Abdullah *radıyallahu anh*'tan aynısını rivayet etti.

٧٣١٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ مِثْلَهُ.

7319- … Bize Şu'be, Seleme b. Küheyl'den tahdis etti. O Ebu Amr eş-Şeybânî'den, o İbn Mesud'dan aynısını rivayet etti.

٧٣٢٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ مِثْلَهُ.

7320- … İbrahim'den, o Amr b. Şurahbîl'den, o Abdullah'tan aynısını rivayet etti.

٧٣٢١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ، يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: السَّائِبَةُ يَضَعُ مَالَهُ حَيْثُ أَحَبَّ.

7321- … Seleme b. Küheyl şöyle dedi. Ben, Ebu Amr eş-Şeybânî'yi, İbn Mesud'un şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: Sâibe (mirasçısı bilinmeyen kimse), malını dilediği yere verebilir.

٧٣٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرٌ وَأَبُو الْوَلِيدِ، قَالاَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُرَحْبِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ مِثْلَهُ.

7322- … İbrahim'den, o Amr b. Şurahbîl'den, o Abdullah'tan aynısını rivayet etti.

٧٣٢٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ مِثْلَهُ.

7323- … Ebu Amr eş-Şeybânî'den, o Abdullah'tan aynısını rivayet etti.

***

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, o malı alttaki mevlaya fakirliği dolayısıyla ikram olarak vermiş olması ihtimali de vardır. Nitekim imam (devlet başkanı), böyle bir işi elinde olup da sahibi bulunmayan mallarda yapabilir.

Ben İbn Ebi İmrân'ı bu son tevilden söz ederken dinledim. Bu tevil ise Yahya b. Âdem'den rivayet edilmiştir.

Bu hadisin sözünü ettiğimiz anlamlara gelmesi ihtimali bulunduğundan herhangi bir kimsenin bu hadisi bu anlamlardan birisine göre yorumlaması, Allah'ın Kitabı'ndan, Rasulü'nün sünnetinden ya da icmadan bir delil bulunmadıkça mümkün değildir.

Buna yakın olarak da şu rivayet gelmiştir:

٧٣٢٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَمُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالاَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَحْمَدَ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنْ خُزَاعَةَ، فَأُتِيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِيرَاثِهِ فَقَالَ: اُطْلُبُوا لَهُ وَارِثًا أَوْ ذَا قَرَابَةٍ، هَكَذَا قَالَ يُونُسُ. وَقَالَ ابْنُ خُزَيْمَةَ: أَوْ ذَا رَحِمٍ فَطَلَبُوا فَلَمْ يَجِدُوا. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ادْفَعُوا إِلَى أَكْبَرِ خُزَاعَةَ.

7324- Bize Yunus ve Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dediler ki: Bize Ömer b. Halid tahdis edip dedi ki: Bize Şerîk, Ebu Bekir b. Ahmed'den tahdis etti. O İbn Büreyde'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Huzâa'dan bir adam vefat etti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine mirası getirilince: ***"Onun bir mirasçısı ya da bir akrabası var mı araştırın"*** dedi. (Ravilerden) Yunus böyle söyledi.

(İkinci ravi) İbn Huzeyme ise: ***"Veya akraba var mı?"*** dedi. Böyle birisini araştırdılar fakat bulamadılar. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Huzâalıların en büyüğüne verin"*** buyurdu.[258]

***

İşte bize göre bu, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- bundan önce geçen Yahya b. Âdem'in söylediğine uygundur.

٧٣٢٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَصْبَهَانِيِّ عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ مَوْلًى لِلنَّبِيِّ وَقَعَ مِنْ نَخْلَةٍ فَمَاتَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُنْظُرُوا، هَلْ لَهُ وَارِثٌ؟». قَالُوا: لاَ، قَالَ: «أَعْطُوا مَالَهُ بَعْضَ الْقَرَابَةِ».

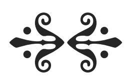
7325- … Urve'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir azatlısı bir hurma ağacından düşüp öldü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Araştırın bakalım, onun bir mirasçısı var mı?"*** dedi. Onlar: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Malını bazı akrabalarına verin"*** buyurdu.[259]

***

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bu sözleri ile ölenin akrabalarını kastetmiş olması mümkündür. Böylelikle bu işin, kendisi tarafından onlara yönelik bir akrabalık bağını gözetme olmasını istemiştir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Bağışı sonsuz (el-Vehhâb) olan Allah'ın yardımı ile
bu kitap sona ermiştir.

258 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 347.
259 Tirmizî, Ferâiz, 13. Hadisin Tirmizî'deki lafzı: ***"O malı köylülerden birisine verin"*** şeklindedir.

İÇİNDEKİLER

MEKRUHLUK (KERÂHET) / 5

[VI. Ciltten Devam]

ZİYADE İŞLER (BENZERLERİNE GÖRE BAZI FAZLA AMELLER İHTİVA EDEN İBADETLER) / 237

VASİYYETLER / 329

FERÂİZ (MİRAS HUKUKU) / 355

İNDEKSLER

BÖLÜM (BÂB BAŞLIKLARI) İNDEKSİ

İÇİNDEKİLER İNDEKSİ

CİLT-1

CİLT-2

CİLT-3

CİLT-4

CİLT-5

SİYER (İSLAM DEVLETİ İLE DİĞER DEVLETLERARASI SAVAŞ VE BARIŞ HUKUKU) 185

CİLT-6

CİLT-7

ALFABETİK KONU İNDEKSİ

RAVİ İNDEKSİ

A

B

C

D

E

F

G

H

İ

K

L

M

N

O-Ö

R

S

Ş

T

U-Ü

V

Y

Z

KELİME, KAVRAM VE YER İNDEKSİ

A

B

C

Ç

D

E

F

G

H

I

İ

K

L

M

N

O

Ö

P

R

S

Ş

T

U

Ü

V

Y

Z